

Lenin 2017

V. İ. Lenin & Slavoj Žižek

HATIRLAMAK, TEKRARLAMAK VE KAFA YORMAK

İngilizceden Çeviren: Akın Emre Pilgir

LENİN 2017 • V. İ. Lenin & S. Žižek

V. İ. LENİN

Rus devrimci ve siyaset adamı olarak bilinen Vladimir İlyich Lenin, 1870 yılında o dönem adı Simbirsk olan Ulyanovsk'ta doğdu. Babası İlya Nikolayeviç Ulyanov özgür eğitim için mücadele eden bir devlet memuru-ydu. Benzer şekilde annesi Aleksandrovna Ulyanov da demokrasi için mücadele vermekteydi. Orta halli bir ailenin 6 çocuğundan 2. olarak dünyaya gelen Lenin, 1886 yılında babasını beyin kanaması sonucu kaybetti. Daha babasının yokluğuna alışmadan 1887 yılında ağabeyinin idamıyla sarsıldı. III. Rus Çarı Aleksandr'ın ölümüne sebep olan suikaste yardım etmekle suçlanan Aleksandr Ulyanov asılarak idam edildi. Hayatının şekillenmesinde büyük rol oynayan bu iki kayıptan sonra ağabeyini kaybettiği 1887 yılında Kazan Üniversitesi'ne girmeyi başardı. Üniversite yıllarının hemen başında Rus devrimini destekleyen öğrenci örgütüne katıldı. 1888-1889 yılları arasında hukuk eğitimi aldığı dönemde Rus edebiyatı konusunda da kendini geliştirmeye başladı. Üniversite yıllarında aldığı eğitim ve öğrenci örgütlerine verdiği destekler dışında dil eğitimleri de alan Lenin, Latince, Yunanca, Almanca, Fransızca ve İngilizce öğrendi. Daha sonraki yıllarda Karl Marx'ın *Kapital* eseriyle tanıştı ve 1892 yılında hukuk alanında diplomasını aldı.

Verimli geçen üniversite hayatının ardından Volga Nehri'ne yakın bir Tatar köyü olan Samara'da avukatlık yapmaya başladı. 1893 yılında St. Petersburg'a yerleşme kararı almasıyla birlikte Marksist grupların arasında kendine yer buldu. Sık sık Rus devrimine destekçi bulabilmek için Avrupa'ya seyahatler yaptı. 1895 yılında *Rabochye Delo* isimli yasal olarak kabul edilmeyen bir dergiyi yayımlamaya çalıştı. Aynı yıl 14 ay hapis cezası aldı ancak cezası hapisten çıktıktan sonra da bitmedi. Görüşleriyle tehlikeli olarak görüldü ve Sibiryada bulunan Shushenskoye köyüne sürgün edildi. Bu sürgün Lenin'i inandığı amaçlardan saptırmamasının yanı sıra, o dönem bir devrimci olan Nadejda Krupskaya'yla evlendi. Sürgünde de çalışmalarını sürdürmeye devam etti ve Julius Martov ile birlikte *İskra* gazetesini kurdu. Bu dönemde devrim hareketi ile ilgili yazdığı makale ve kitaplarda ilk kez "Lenin" ismini kullanmaya başladı. 1900 yılında sürgün cezasının bitmesinin ardından Pskov'a yerleşmesiyle birlikte Rusya Sosyal Demokrat İşçi Partisi için çalışmalara başladı. 1903 yılında *Ne yapmalı?* kitabını yazmasıyla parti içinde huzursuzluklar ve bölünmeler başladı. Fakat işçiler arasında hızla yayılan bu kitap Rusya'da bir dönüm noktası oldu. Rusya'da sosyalist devrimin temellerini atan bu kitabın ardından çeşitli konferanslar için Avrupa'ya gitti ve *İskra*'dan ayrıldı. 1906 yılında büyük katkılar verdiği Rusya Sosyal Demokrat İşçi Partisi'nin lideri konumuna gelmeyi başardı.

1918'de Sosyalist Devrimci Parti üyesi Fanya Kaplan tarafından suikast girişimine uğradı. Açılan ateş sonucu ikisi omuzuna, biri akciğerine 3 kurşun isabet etti. Lenin sonraki dönemde iyileşti ancak izler onu hayatının sonuna kadar bırakmadı.

1919 yılında Bolşevikler ve başka ülkeden gelen Sosyalistlerle birlikte Enternasyonal'ı kurdu. 1917 yılında bir konuşma yapan Lenin, kapitalist ve emperyalist güçlerin egemenliği altında ezilen ve hakları çiğnenen devletlerin birlik olması gerektiğini vurguladı ancak dönemin koşulları bu birliğin gerçekleşmesine engel oldu.

Düşmanları tarafından sürekli zayıf anı kullanan Lenin, 1922 yılında birçok suikast girişimine maruz kaldı. Gerek atlattığı suikastlar, gerekse savaş gerginliği Lenin'de derin yaralar açtı ve felç geçirmesine neden oldu. Sağ tarafı felç kalan ve zor günler geçirmeye başlayan Lenin, aktif siyaset hayatını noktaladı. Fakat sağlık problemleri siyaset yaşamının ardından da yakasını bırakmadı. Aynı yıl ikinci kez felç geçirdi ve kısa süre içinde konuşma yeteneğini kaybetti. 21 Ocak 1924'te daha 53 yaşındayken hayata veda eden Lenin, eşitlik ve işçi hakları için emperyalizm ve kapitalizme karşı verdiği mücadele ile birçok insana ilham kaynağı oldu. Ölümünün ardından mumyalandı ve Moskova, Kızıl Meydan'da Lenin Mozolesi'ne konuldu.

Birçok yazılı eser de bırakan Lenin'in, *Ne yapmalı?* (Evrensel Basım Yayım), *Somut Durumun Somut Tahlili* (Epos Yayınları), *"Sol" Komünizm, Bir Çocukluk Hastalığı* (Agora Kitaplığı), *Devrim ve Devlet* (Agora Kitaplığı), *Karl Marx ve Marksizm Üzerine* (Yordam Kitap), *Tarımda Kapitalizm* (Sol Yayınları), *Rusyada Kapitalizmin Gelişmesi* (Sol Yayınları), *Yenilgicilik ve Enternasyonalizm* (Agora Kitaplığı), *Ulusal Sorun ve Kültürel Özerklik* (Ütopya Yayınevi), *1917 Şubat Devrimi 1917 Yazılar-1* (Agora Kitaplığı), *Uzaktan Mektuplar* (Ekim Yayınları-Agora Kitaplığı), *Friedrich Engels* (Agora Kitaplığı), *Burjuva Demokrasisi ve Proletarya Diktatörlüğü* (Sol Yayınları), *İşçi Sınıfı ve Köylülük* (Sol Yayınları), *Komün Dersleri* (Sol Yayınları), *Sovyet İktidarı ve Dünya Devrimi* (Agora Kitaplığı), *Mektuplar* (Evrensel Basım Yayın) ve *Kültür ve Kültür İhtilali* (Ser Yayınları) gibi birçok eseri Türkçeye çevrildi.

V. İ. Lenin
Lenin 2017

Hatırlamak, Tekrarlamak ve Kafa Yormak

Derleyen ve Sunuş
Slavoj Źiřek

Ayrıntı: 1109
İnceleme Dizisi: 291

Lenin 2017
Hatırlamak, Tekrarlamak ve Kafa Yormak
V. İ. Lenin

Kitabın Özgün Adı
Lenin 2017
Remembering, Repeating, and Working Through

İngilizceden Çeviren
Akın Emre Pilgir

Derleyen ve Sunuş
Slavoj Žižek

Yayıma Hazırlayan
Bülent Tanatar

Son Okuma
Emre Tansu Keten

First published by Verso 2017
Introduction © Slavoj Žižek 2017
The works of V. I. Lenin collected here derive
from the Marxists Internet Archive

Kapak Fotoğrafı
Laski Diffusion / Hulton Archive / Getty Images Turkey

Bu kitabın Türkçe yayım hakları
Ayrıntı Yayınları'na aittir.

Kapak Tasarımı
Gökçe Alper

Baskı ve Cilt
Kayhan Matbaacılık San. ve Tic. Ltd. Şti.
Merkez Efendi Mah. Fazılpaşa Cad. No: 8/2 Topkapı/İstanbul
Tel.: (0212) 612 31 85 – 576 00 66
Sertifika No.: 12156

Birinci Basım 2017

Baskı Adedi 2000

ISBN 978-605-314-216-4
Sertifika No.: 10704

AYRINTI YAYINLARI

Basım Dağıtım San. ve Tic. A.Ş.
Hobzar Mah. Cemal Nadir Sok. No.: 3 Cağaloğlu – İstanbul
Tel.: (0212) 512 15 00 Faks: (0212) 512 15 11
www.ayrintiyayinlari.com.tr & info@ayrintiyayinlari.com.tr

twitter.com/ayrintiyayinevi

facebook.com/ayrintiyayinevi

instagram.com/ayrintiyayinlari

V. İ. Lenin
Lenin 2017

Hatırlamak, Tekrarlamak ve Kafa Yormak

İçindekiler

Giriş: Hatırlamak, Tekrarlamak ve Kafa Yormak: Slavoj Žižek.....	9
Metinler Hakkında Notlar.....	81
M. F. Sokolov'a	83
G. Myasnikov'a.....	87
Yeni Zamanlar ve Yeni Kılıkta Eski Hatalar	94
Bir Politika Yazarınının Notları: Yüksek Bir Dağa Tırmanma; Ümitsizliğin Zararları; Ticaretin Faydaları; Menşeviklere Karşı Tutum, vb üzerine.....	108
On Birinci RKP(B) Kongresi	118
Hâkim Ulus Şovenizmiyle Mücadele Üzerine Kısa Not.....	186
“Son Vasiyet”: Kongre’ye Mektuplar.....	187
Eğitim Üzerine (Bir Günlükten Sayfalar).....	194

Kooperatifleşme Üzerine (N. Sukhanov'un Notları Üzerine Hasbıhal).....	200
Devrimimiz (N. Suhanov'un Notları Üzerine)	209
İşçi ve Köylü Müfettişliğini Nasıl Yeniden Örgütlemeliyiz? 12. Parti Kongresi'ne Öneri.....	214
Az Olsun, Öz Olsun	220
Yoldaş Stalin'e	237
P. G. Mdivani, F. Y. Maharadze ve Diğerlerine	239
Sonsöz: Bilinmeyen Sularda Yüzen Lenin: Slavoj Žižek	240
Kaynaklar.....	252

Giriş:
Hatırlamak, Tekrarlamak ve Kafa Yormak
Slavoj Žižek

Hatırlamak ve Tekrarlamak

Freud'un 1914 tarihli kısa metninin başlığı "Hatırlamak, Tekrarlamak ve Aşmak", -100 yıl sonra bugün- Ekim Devrimi olarak adlandırılan hadiseyi ele alış tarzımız için gerekli en iyi formülü sunar. Freud'un bahsettiği üç kavram diyalektik bir üçlüyü oluşturur: Bunlar analitik sürecin üç aşamasını nitelerler ve bir evreden diğerine her geçişte direnç söz konusu olur. İlk adım bastırılmış geçmiş travmaların hatırlanmasından, dışa vurarak rahatlanmasından meydana gelir. Nitekim bu hipnoz yoluyla da yapılabilmektedir. Bu evre doğrudan çıkmazla sonuçlanır:

Dışa vurulan içerik asıl sembolik bağlamından yoksundur ve bundan dolayı etkisizdir; özneyi dönüştürmeyi başaramaz ve direnç varlığını korur, bu da açığa vurulan içeriğin miktarını sınırlar. Bu yaklaşımdaki sorun, geçmişe odaklı kalması ve özne için bu geçmiş canlı ve sembolik açıdan etkin tutan mevcut durumu göz ardı etmesidir. Direnç kendisini duygu aktarımı [*transference*] biçiminde ortaya koyar: özne düzgün bir şekilde hatırlayamadıklarını geçmiş durumu bugüne taşıyarak tekrarlar (örneğin psikanalisti babası gibi görür). Özne düzgün bir biçimde hatırlayamadığı şeyi rol yaparak canlandırır, yeniden canlandırır – ve psikanalist buna parmak bastığında bu müdahale dirençle karşılaşır. Etraflıca kafa patlatmak dirence yönelik kafa yormaktır, onu bir engel olmaktan çıkarıp analizin bir uğrağına dönüştürmektir ve bu dönüştürme has Hegelci bir anlamda öz-düşünümseldir: Direnç özne ile nesne, geçmiş ile şimdi arasında bir bağlantı, sadece geçmişe takılı kaldığımızın değil, bu takılıp kalmanın öznenin libidinal ekonomisi içindeki mevcut çıkmazın da bir sonucu olduğunun kanıtıdır.

1917'ye bakarken işe, Ekim Devriminin gerçek tarihini ve elbette onun Stalinizme devrilişini hatırlayıp anımsayarak da başlayabiliriz. Komünist rejimlerin büyük ahlaki-politik sorunu, en iyi “kurucu büyükler, kurucu suçlar” başlığı altında ele alınabilir. Komünist bir rejim, milyonlarca insanın hapslere atılıp öldürüldüğü vahşiyane geçmişiyle açıkça yüzleştikten sonra sağ kalabilir mi? Olursa bu hangi biçimde ve ne ölçüde mümkündür? Böylesi bir yüzleşmeye verilecek ilk paradigmatik örnek kuşkusuz, Nikita Hruşçov'un 1956'da yapılan 20. Sovyet Komünist Partisi Kongresi'ne Stalin'in işlediği suçlarla ilgili sunduğu “gizli” rapordur. Bu raporda göze çarpan ilk şey, işlenen suçlarda Stalin'in kişiliğinin temel odak noktası olarak alınması ve bunun sonucunda söz konusu suçları mümkün kılan şeylerle ilgili hiçbir sistematik analizin olmamasıdır. İkinci unsurda Kökenlerin temiz tutulmasına yönelik yoğun çabadır: Stalin'in mahkûm edilmesi yalnızca 1920'lerin sonunda yaşanan

büyük açlığı göz ardı ederek, 1930'larda üst kademedeki Parti üyelerinin ve subayların tutuklanıp öldürülmesiyle (itibar iadesi yapılan kişiler çok dikkatle seçilmiştir: Buharin, Zinovyev ve diğerlerinin adı geçmemektedir, Troçki'den bahsetmeye işe gerek bile yoktur), sınırlandırılmamıştı, rapor aynı zamanda Parti'nin "Leninist köklerine" dönüşünün ilanı olarak da sunulmuştu. Dolayısıyla Lenin, Stalin tarafından bozulan veya ihanet edilen Köken olarak ortaya çıkmaktaydı. 1970'de raporla ilgili yaptığı geç kalmış ancak açık ve net analizde Sartre şunları belirtiyordu:

"Stalin'in katliam emirleri verdiği, devrim diyarını bir polis devletine dönüştürdüğü *doğrudur; gerçekten de* o SSCB'nin toplama kamplarından oluşmuş bir sosyalizmden geçmeden komünizme varamayacağına inanıyordu. Ancak tanıklardan birinin çok doğru bir biçimde söylediği gibi, otoriteler ancak daha iyi bir yalan bulamadıklarında gerçeği anlatmayı faydalı bulurlar. Resmi ağızlarından çıkan bu gerçek hemen, olgularla desteklenen bir yalana dönüşür. Stalin kötü biri miydi? Pekâlâ. Peki Sovyet toplumu onu nasıl tahta çıkarıp çeyrek asır boyunca orada tuttu."¹

Aslına bakılırsa Hruşçov'un başına gelecekler (1964'te görevden alındı), Oscar Wilde'ın, kişi gerçeği anlattığında er ya da geç o gerçek onu yakalayacaktır şeklindeki iğneli sözünü kanıtlar nitelikte değil midir? Sartre'in analizi her şeye rağmen önemli bir hususta yetersiz kalmaktadır: Hruşçov "sistem adına konuşmuş" olsa bile – "ses makineden çıkmaktadır, onun başındaki operatörden değil; bu sabotajcı dünyayı onun varlığından kurtarmıştır ve her şey tekrar pürüzsüzce yol almaya devam etmiştir"² – raporunun travmatik bir etkisi *olmuştur* ve yaptığı müdahale nihayetinde sistemin kendisini çökertecek bir süreci başlatmıştır. Bu ders bugün hâlâ hatırlanmaya değerdir. Tam da bu açıdan Hruşçov'un 1956'da Stalin'in suçlarını mahkûm

1. Alıntılındığı yer: Ian H. Birchall, *Sartre Against Stalinism*, New York: Berg-hahn Books, 2004, s. 166.

2. A.g.e.

ettiği konuşma gerçek bir politik eylemdir. Nitekim bunun ardından, William Taubman'ın belirttiği gibi, “ne Sovyet rejimi ne de kendisi tam anlamıyla toparlanabilmiştir.”³ Bu cüretkâr hamlenin arkasındaki oportünist saikler yeterince açık olsa da, salt hesaplı bir hareketten kesinlikle daha fazlasıdır. Stratejik mantıkla değerlendirilmesi mümkün olmayan gözü kara bir aşırılıktır. Konuşmanın ardından hiçbir şey bir daha eskisi gibi olmamış, liderliğin yanılmazlığını vurgulayan temel dogma ölümcül bir darbe almıştır. Dolayısıyla konuşma karşısında tüm *nomenklaturanın* geçici süreyle felç olması hiç şaşırtıcı değildir. Konuşma sırasında bir düzine civarında delege sinir krizi geçirmiş ve salondan çıkarılıp tıbbi yardım almak zorunda kalmışlardır. Birkaç gün sonra Polonya Komünist Partisi'nin katı fikirli genel sekreteri Bolesław Bierut kalp krizi geçirmiş, tipik Stalinist yazarlardan Aleksandr Fadayev kendisini vurmuştur. Mevzu onların “dürüst komünistler” olmaları değildir –birçoğu Sovyet rejiminin doğasına ilişkin hiçbir öznel illüzyonları olmayan vahşi manipülatörlerdi. Asıl çöken “nesnel” illüzyonlarıydı: amansız iktidar dürtülerinin peşinden koşmaları için onlara gerekli zemini sağlamış olan “büyük Öteki” figürü. İnançlarını, onlar adına inanıldığı gibi, inanmaya koşullanmış öznelilerini üzerine yükledikleri Öteki çözüldü.

Hruşçov'un aklında, bu (sınırlı) itirafın komünist hareketi güçlendireceği düşüncesi yatıyordu. Nitekim kısa vadede haklı da çıktı. Hruşçov döneminin sahici komünist coşkusunun, komünist projeye duyulan inancın son dönemi olduğu daima hatırlanmalıdır. Hruşçov 1959'da Amerika Birleşik Devletleri'ne yaptığı ziyaret esnasında, Amerikan kamuoyuna yaptığı meşhur ve küstahça konuşmada “torunlarınız komünist olacak” dediğinde, etkin bir dille tüm Sovyet *nomenklaturasının* kanaatini aktarmaktaydı. 1964'te iktidardan düşmesinin ardından, kaderi-

3. William Taubman, *Khrushchev: The Man and His Era*, Londra: Free Press, 2003, s. 493.

ne boyun eğmiş bir arsızlık hâkim oldu; ta ki Gorbaçov geçmişle daha radikal bir şekilde yüzleşmeye çalışıncaya dek (itibarı iade edilenler arasında Buharin de vardı, ancak en azından Gorbaçov için Lenin dokunulmaz referans noktası olarak kalırken Troçki hâlâ adı anılmayan bir kişiydi).

Deng Şiaoping'in "reformlarıyla" Çinliler son derece farklı ve neredeyse Sovyetler'in tam zıttı bir yöne doğru ilerlediler. Ekonomik anlamda (ve bir noktaya kadar kültürel açıdan) çoğunlukla "komünizm" olarak anlaşılan şey terk edilip kapılar ardına kadar Batı tipi "liberalleşmeye" (özel mülkiyet, kâr odaklı, hazzı bireycilik vs) açılırken, Parti her şeye rağmen ideolojik-politik hegemonyasını muhafaza etti. Bunu öğretisel ortodoksiyle değil (resmi söylemde Konfüçyüsçü "Ahenkli Toplum" göndermesi pratik açıdan komünizme yapılan tüm göndermelerin yerini almıştı), Çin'in istikrarı ve refahını garanti altına alan tek unsur olarak Komünist Parti'nin koşulsuz siyasal hegemonyasıyla yaptı. Bu Çin tarihine, özellikle de son iki yüzyılda olup bitenlere ilişkin ideolojik söylemlerin yakından izlenip düzene sokulmasını gerektiriyordu: Devlet medyası ile ders kitaplarının sürekli işlediği öykü, Afyon Savaşlarından itibaren Çin'in nasıl küçük düşürüldüğü ve bu durumun 1949'daki komünist zaferle nasıl sona erdiğini anlatan öyküydü. Öyküden çıkarılan sonuç, vatansever olmanın Parti hâkimiyetini desteklemekten geçtiği idi. Tarihe bu türden meşrulaştırıcı bir rol biçildiğinde, özlü öz-eleştirileri hoş görmesi kesinlikle mümkün olamaz. Çinliler Gorbaçov'un başarısızlığından ders çıkardılar: "Kurucu suçların" bütünüyle kabul edilmesi sadece sistemin çökmesiyle sonuçlanacaktı. Dolayısıyla bu suçlar inkâr edilmeliydi. Elbette bazı Maocu "aşırılıklar" ve "hatalar" kınanacak (İleriye Doğru Büyük Sıçrama ve arkasından gelen yıkıcı açlık; Kültür Devrimi), Mao'nun rolüyle ilgili olarak Deng'in yaptığı değerlendirme (% 70 olumlu, % 30 olumsuz) resmi formül olarak yüceltililecekti. Ancak bu değerlendirme, sonraki değerlendirmeleri gereksiz kılan resmi bir yargı işlevini görür: Mao % 30 kötü

olsa bile, bu itirafın tüm sembolik etkisi nötralize edilmiştir, böylece ulusun kurucu babası olarak anılmaya devam edebilir, bedeni bir müzede sergilenebilir ve paralara sureti basılabilir. Burada uğraştığımız şey fetişistleşmiş inkârın net bir örneğidir: Mao'nun hatalar yaptığını ve tarifsiz acılara sebep olduğunu gayet iyi bilsek de, bu olgular adeta sihirli bir biçimde şahsını lekelememektedir. Böylece Çinli komünistler ne yardan ne de serden geçmektedirler: Ekonomik "liberalleşmeyle" gelen radikal dönüşümler, aynı Parti hâkimiyetinin eskisi gibi sürmesiyle birlikte gerçekleşmektedir.

Yang Jisheng'in kapsamlı ve özenle belgelenmiş çalışması *Tombstone: The Untold Story of Mao's Great Famine* [Mezartaşı: Mao'nun Büyük Açlığının Anlatılmayan Öyküsü] hatırlamaya dair istisnai bir örnek sunmaktadır: Yaklaşık yirmi yıllık bir araştırmanın sonucunda 1958 ile 1961 arasında "erken yaşta ölenlerin" sayısını 36 milyon olarak bulgular.⁴ (Buradaki görüşe göre felaket % 30 doğal sebeplerin, % 70 yönetim zafiyetinin sonucunda yaşanmıştı – bu Deng'in Mao'ya ilişkin değerlendirmesinin tamamen zıttıdır).⁵ Kıdemli bir Xinhua muhabirine verilen ayrıcalıklar sayesinde Yang, ülke genelindeki devlet arşivlerine erişim sağlayabilmiş ve büyük açlıkla ilgili olarak şimdiye dek yerli veya yabancı hiçbir araştırmacının sunamadığı eksiksiz bir tablo çizmişti. Kendisine sistem içinden bir dolu işbirlikçi yardım etmişti – yıllarca devlet kurumlarında sessiz sedasız kayıplara ilişkin doğru rakamları derleme zahmetine girmiş istatistikçiler; kendi bölgelerinde yaşanan olaylara dair

4. Yang Jisheng, *Tombstone: The Untold Story of Mao's Great Famine*, Londra: Penguin, 2012 (*Mubei – Zhongguo Liushi Niandai Da Jihuang Jishi*, Hong Kong: Cosmos Books, 2008).

5. Bugüne dek Çin hükûmeti, kaç kişinin öldüğüne ilişkin tahminlerini asla açıklamamış, ne var ki 1980'lerin ortasında iç dolaşım için bir rapor hazırlamıştı. Bu raporu hazırlayan akademisyen, Hindistan'da sadece bir yıl demografi eğitimi almadan önce, yaşamının büyük kısmını Xianda otomatik üretim sistemleri konusunda dersler vererek geçirmişti. Raporda belirttiğine göre, 17 milyon kişi erken yaşta ölmüştü. Çalışma geniş kesimlerce dikkate alınmadı, çünkü büyük oranda kayıtlı ölümleri dikkate almaktaydı.

korkunç kayıtları tutmuş yerel memurlar; kapılarını, başlarını sallayıp gözlerini kırparak, Çin'in tahıl üretiminin tarihini araştırıyormuş gibi yapan güvenilir bir yoldaşa açmaktan memnun vilayet arşivcileri. Peki tepki? Orta Çin'in büyük kentlerinden Wuhan'da, Toplumsal Düzenin Kapsamlı İdaresi Komitesi *Mezartaşı*'nı görüldüğü yerde el konulması gereken "müstehcen, pornografik, şiddet içerikli ve çocuklar için sağlıksız" eserler listesine koymuştu. Diğer yerlerdeyse Parti medyada kitaptan bahsedilmesini yasaklayarak, ama kitabın kendisine dikkati üzerine çekici saldırılar yapmaktan da kaçınarak *Mezartaşı*'nı sessiz sedasızca öldürdü. Ancak Yang bugün hâlâ Çin'de yaşamaktadır. Kendi haline bırakılmış emekli bir yazar olarak, çalışmaları ara ara bilimsel dergilerde yayımlanmaktadır. Diğer önemli tespitlerin yanı sıra Yang, açlığa yol açan sebeplerden birini kötü bilimin uygulanmasında görmektedir: Merkezi hükûmet, Ukraynalı sahte bilim insanı Trofim Lısenko'nun fikirlerinden hareketle ziraat tekniklerinde önemli değişikliklere gitmişti. Bu fikirlerden biri fide yoğunluğunun önce üç katına, ardından tekrar iki katına çıkarıldığı yakın ekimdi. Sınıf dayanışmasını doğaya uyarlayan teoriye göre, aynı türden bitkiler birbiriyle rekabet etmek yerine birbirine yardımcı olacaktı – oysa pratikte rekabet ettiler ve bu durum büyümelerini engelleyip verimi düşürdü.⁶

Yanlış hatırlama ve tekrarlamadan meydana gelen bir kombinasyon komünist geçmişle ilgili olarak işte böyle çalışmaktadır, fakat bu yanlışlar sadece geçmişleriyle yüzleşmeyi reddeden ve bu sebeple kendilerini geçmişi tekrarlamaya mahkûm eden komünistlerle sınırlı değildir. Ekim Devriminin liberaller veya muhafazakârlar tarafından şeytanileştirilmesi, onu devlet iktidarına vahşi bir el koyuşa indirgeyerek, içindeki ayırt edilmesi

6. Yang'ın çalışmasına karşı öne sürülen temel eleştiri mukayeselidir; örneğin Hindistan'da "normal" zamanlarda yaşanan olağan yoksunluklardan kaynaklanan aşırı ölümlerin, Çin'deki aşırı ölümlerden çok daha yüksek olduğuna dair usturuplu iddialar vardır. Bununla birlikte kimse, bu durumun Çin'deki açlığın dehşetini azalttığını söyleyemez.

kolay özgürleştirici potansiyeli gözden kaçırmaktadır. Devrime ilişkin bu iki boyut arasındaki gerilim, Stalinizme kayışın tali bir sapma olduğu anlamına gelmez, çünkü ikincisinin Bolşevik proje içinde içkin bir olasılık olduğu, dolayısıyla da devrimin daha başından yenilgiye mahkûm olduğu da pekâlâ iddia edilebilir. İşte bundan dolayı projenin kendisi gerçekten trajiktir: Tam da zaferi sebebiyle başarısızlığa mahkûm gerçek bir özgürleştirici vizyon.

İşte bu noktada üstünde etraflıca kafa yorma edimi, komünizmi radikal bir biçimde yeniden düşünme, onu bugün için tekrar hayata geçirme edimi olarak devreye girmektedir. Nitekim tam da bundan dolayı sadece komünizme sadık olanlar Stalinizmin ve saçtığı döllerin üzücü gerçekliğine dair gerçek bir radikal eleştiri getirebilmektedirler. Yüzleşelim: bugün Lenin ve mirası umutsuz halde köhnemiş, artık geçerliliğini kaybetmiş bir “paradigma” olarak algılanmaktadır. Mevzu sadece Lenin’in artık çağdaş yaşamın merkezinde yatan sorunların çoğuna anlaşılır bir biçimde kör olması değildir (ekoloji, serbest cinsellik, vs için verilen mücadeleler). Merhametsiz politik pratiği günümüzün demokratik hassasiyetleriyle tamamen uyumsuz olup, yeni toplumu Devletin yönettiği merkezi ve endüstriyel bir sistem olarak görüşü basitçe geçersizdir. Stalinist ırmak yığıntısı içinden Leninist çekirdeği ayıklamak gibi umutsuz bir çabaya girmek yerine, Lenin’i unutup Marx’a dönmek ve eserlerinde yirminci yüzyıldaki komünist hareketlerde neyin ters gittiğine ilişkin ipuçlarını aramak daha akla yatkın olmaz mı?

Yine de Lenin’in içinde bulunduğu hali niteleyen şey tam da benzer bir umutsuzluk değil miydi? Günümüzde solun tüm bir ilerici hareketler çağının sona erişiyile yaşanan yıkıcı deneyimle karşı karşıya kaldığı doğrudur. Nitekim bu, onu projesinin en temel koordinatlarını yeniden keşfetmeye zorlayan bir deneyimdir. Fakat Leninizmi doğuran şey de tamamen benzer bir deneyimdir. 1914 sonbaharında, Avrupa’daki tüm sosyal demokrat partiler (Rus Bolşevikleri ve Sırp Sosyal Demokratlar gibi saygın

istisnalar dışında) “vatansever çizginin” yedeğine takılmayı seçtiğinde Lenin’in yaşadığı şoku hatırlayalım. Hatta Alman Sosyal Demokratların günlük gazetesi *Vorwärts*, Reichstag’taki sosyal demokratların askeri krediler lehine oy verdiğini yazdığı anda, Lenin bunu Rus gizli polisının Rus işçilerini aldatma amacıyla çıkardığı bir yalan olduğunu düşünmüştü. Avrupa kıtasını ikiye bölen bir askeri çatışma döneminde, kişinin kendi ülkesinde taraf seçmeyi reddetmesi ve “vatansever coşkuya” sırt çevirmesi ne kadar zordu! Sadece birkaç haftalığına olsa bile, ne büyük zihinler (Freud da dahil) milliyetçiliğin çekimine kapıldılar!

1914’ün şoku, Alain Badiou’nun tabiriyle bir *désastre* idi – tüm dünyayı yok eden bir felaket: sadece sürmekte olan huzur dolu burjuva inancı değil, ona eşlik eden sosyalist hareket de yok oldu. Lenin bile tökezlemişti. *Ne Yapmalı?* eserindeki umutsuz tepkide, tatminkârlıktan eser olmadığı gibi hiç “size söylemişim” de denmiyordu. İşte *bu Verzweiflung* anı, *bu* felaket, İkinci Enternasyonal’in evrimci tarihselciliğinden kopup Leninizme yol açarak sahneyi açan şeydi. Ve Lenin bu açılış noktasında, felaketin Hakikatini dile getiren tek kişiydi. Bu çaresizlik anında doğan kişi, Hegel’in *Mantığı*’nı rotası dışında ciddi bir şekilde okuyarak devrimin eşsiz fırsatını sezinleyebilmiş olan Lenin’di.

Bugün sol, esrarengiz bir biçimde Leninizme hayat vermiş olan koşulları andıran bir durum içinde olup görevi Lenin’i tekrarlamaktır. Bu Lenin’e *dönüş* anlamına *gelmemektedir*. *Lenin’i* tekrarlamak, “*Lenin’in öldüğünü*”, getirdiği çözümün başarısız olduğunu, hatta bu başarısızlığın korkunç sonuçlar doğurduğunu *kabul etmektir*. Lenin’i tekrarlamak, Lenin’in gerçekte yaptığı şeyler ile açtığı olasılıklar bütünü arasında ayırım yapmak, Lenin’deki eylemleri ile farklı bir boyut, “Lenin’in kendisinden daha Lenin’e özgü” şeyler arasındaki gerilimi kabullenmek anlamına gelir. Lenin’i tekrarlamak Lenin’in *yaptıklarını* tekrarlamak değil, onun *yapamadıklarını*, *kaçırdığı* fırsatları tekrarlamaktır.

Ukrayna'daki Hoşça Kal Lenin

Lenin'in Batının manşetlerinde son görünüşü, Rusya yanlısı başkan Yanukoviç'i iktidardan indiren 2014 tarihindeki Ukrayna isyanı sırasında gerçekleşti: Kiev'deki kitlesel eylemleri aktaran TV haberlerinde, öfkeli protestocuların Lenin heykellerini yıkmalarını tekrar tekrar izledik. Heykeller Sovyet baskısının sembolü olduğundan ve Putin'in Rusya'sı Sovyetler'in Rus olmayan ulusları Rus hâkimiyetine tâbi kılma politikasının devamı olarak algılandığından, bu hiddetli saldırılar anlaşılabilir bir şeydi. Binlerce Lenin heykelinin Sovyetler Birliği genelinde dikilmeye başladığı tarihsel ânı da hatırlamamız gerek: Ancak 1956 yılında, Hruşçov'un 20. Kongre'de Stalin'i mahkûm etmesinin ardından Stalin heykellerinin yerini *bütünüyle* Lenin heykelleri aldı. İkincisi, aslında ilkinin dublörü konumundaydı. Nitekim 1962'de *Pravda*'nın manşetinde görülen tuhaf bir şey durumu daha da net bir şekilde göstermişti:

“Lenin 1945'te *Pravda*'nın künyesinde görüldü (spekülatif olarak, hem ölümü hem de burjuva Avrupa'yı görmüş olarak geriye dönen askerlerin potansiyel yıkıcı gücü ile Lenin'in ölüm döşeğinde Stalin'e dair uyarıda bulunduğu dair tedavüldeki rivayetler ışığında, adının dergide yayımlanmasının Stalin'in Parti üzerindeki otoritesini yeniden tesis etme amacını taşıdığı iddia edilebilir). Komünist Parti'nin 22. Kongresinde Stalin'in aleni bir şekilde kınandığı 1962 yılında, sanki gizemli ikinci Lenin orada hiç yer almamış olan “diğer liderin” yerine geçmişçesine, Lenin'in iki resmi birden künyede görünürdü!”⁷

O halde neden Lenin'in iki aynı resmi yan yana basıldı? Bu tuhaf tekrarda, Stalin'in varlığı bir bakıma orada yokluğundan bile daha güçlüydü, çünkü müphem varlığı şu açık sorunun yanıtı gibiydi: “neden tek bir Lenin değil de iki tane Lenin var?” Her şeye rağmen, Ukraynalıların Sovyet hâkimiyetinden kurtulup ulusal egemenliklerini elde etme iradelerinin göstergesi

7. Xenia Cherkaev'le kişisel görüşme.

olarak Lenin heykellerini yıkmalarında derin bir ironi vardı: Ukrayna'nın ulusal kimliği için altın çağ, Çarlık Rusyası değil (Ukrayna'nın kendisini bir ulus olarak tanımlaması engellenmişti) ulusal kimliklerini eksiksiz bir biçimde tesis ettikleri Sovyetler Birliği'nin ilk on yılıydı. 1920'lerin Ukrayna'sını anlatan Wikipedia sayfasında bile şunlar yazmaktadır:

“Nihayetinde Sovyet yönetimini iktidara getiren iç savaş Ukrayna'yı tarumar etmişti. 1.5 milyondan fazla insanın ölümüne ve yüz binlerce kişinin evsiz kalmasına yol açmıştı. İlâveten Sovyet Ukraynası 1921 açlığıyla karşılaşmıştı. Tükenmiş bir Ukrayna karşısında, Sovyet yönetimi 1920'ler boyunca çok esnek bir tutum sergiledi. Böylelikle Mikola Skripnik'in Ulusal Komünist önderliği altında uygulanan Ukraynalılaştırma politikası sayesinde, Sovyet önderliği edebiyat ve sanatta ulusal bir rönesansı teşvik etti. Ukraynalılaştırma Sovyetlerin genel *Korenizatsiya* (kelime anlamıyla *yerlileşme*) politikasının yerel ayağı haline geldikçe, Ukraynalıların kültürü ve dili yeniden hayat buldu. Bolşevikler bunun yanında, çalışma ve barınma hakkının yanı sıra genel sağlık, eğitim ve sosyal güvenlik yardımlarının getirilmesine de sıkı sıkıya bağlıydı. Yüzyıllık eşitsizlikleri ortadan kaldırmak için tasarlanmış yeni kanunlarla kadınların hakları büyük oranda arttı. Bu politikaların çoğu, İosif Stalin'in gücünü yavaş yavaş artırıp *de facto* komünist parti lideri olduğu 1930'ların başında keskin bir şekilde terk edildi.”

Bu “yerlileşme”, Lenin'in oldukça kesin sözlerle aktardığı şu ilkeleri takip etmekteydi:

“Proletarya verili bir devletin sınırları içindeki ezilmiş ulusların cebri bir şekilde alıkonulması karşısında mücadele etmekten başka bir şey yapamaz ve kendi kaderini tayin etme hakkı için verilen mücadeledenin anlamı tam da budur. Proletarya 'kendi' ulusunun ezdiği koloniler ile ulusların siyasal ayrılma hakkını talep etmek zorundadır. Bunu yapmazsa proletarya enternasyonalizmi boş bir laf olarak kalır; ezilen ve ezen ulusların işçileri arasındaki karşılıklı güven ve sınıfsal dayanışma imkânsız hale gelir.”⁸

8. V. İ. Lenin, “The Socialist Revolution and the Right of Nations to Self-Deter-

Lenin bu tavra sonuna dek sadık kaldı. Ekim Devriminin hemen ardından Rosa Luxemburg'la polemige girmişti. Ancak yeni devletin başına ilerici güçlerin geçmesi durumunda küçük uluslara tam egemenlik hakkının verilmesini savunan Luxemburg karşısında, Lenin "kötüler" iktidara geçse bile ayrılma hakkının koşulsuzca verilmesinden yanaydı. Stalin'in merkezi Sovyetler Birliği projesine karşı verdiği son mücadelede, Lenin, Sovyet devletini meydana getiren ulusal yapıların tam egemenliği konusunda ısrarcı olarak, küçük ulusların koşulsuzca ayrılma hakkını savundu. 27 Eylül 1922'de Politbüro üyelerine yazdığı bir mektupta Stalin'in Lenin'i açıkça "ulusal liberalizmle" suçlaması hiç de şaşırtıcı değildir. Stalin'in takip ettiği zıt yönelimin niteliği, RSSCB hükûmetinin yanı sıra diğer beş cumhuriyet (Ukrayna, Belarus, Azerbaycan, Ermenistan ve Gürcistan) hükûmetini ilan etme kararının nasıl alınacağına ilişkin önerisinde de açıkça belirgindir:

"Mevcut kararın RKP Merkez Komitesi tarafından onaylanması halinde, karar kamuoyuna duyurulmayacak, söz konusu Cumhuriyetlerin isteği olarak deklare edileceği Bütün Rusya Sovyetler Kongresi'nin toplanmasından önce bu Cumhuriyetlerin Sovyet organlarında, Merkezi Yürütme Komiteleri veya Sovyet Kongrelerinde yayılması için Cumhuriyetlerin Merkez Komitelerine iletilecektir."

Merkez Komitenin (MK) tabanıyla etkileşimi böylelikle ortadan kaldırılmamış, basitçe yüksek otorite iradesini dayatmıştır. Üstüne üstlük tam tersiymiş gibi lanse edilmişti: MK'nın kendisi şimdi, tabanın yüksek otoritelerden kendi isteğiymiş gibi çıkarmasını isteyeceği yasaya karar vermişti. (Ancak bizzat Lenin'in bir yıl önce Parti hiziplerinin yasaklanmasını dayatarak şimdi mücadele ettiği sürecin yolunu açtığı unutulmamalı.)

mination" (Ocak-Şubat 1916), *Collected Works*, Cilt 22, Moskova: Progress, 1966, s. 147.

9. Alıntılanan yer: Moshe Lewin, *Lenin's Last Struggle*, Ann Arbor: University of Michigan Press, 2005, s. 61.

Bu türden bir hadisenin en dikkat çekici örneğini hatırlarsak, 1939'da üç Baltık ülkesi özgürce Sovyetler Birliği'ne katılmak istemiş, Sovyetler de isteklerini yerine getirmişti. Stalin'in 1930 başlarında yaptığı şey bu sebeple, basitçe Çarlığın ulusal dış politikasına dönüşle aynı şeydi. Örneğin bu dönüşün bir parçası olarak Rusya'nın Sibirya ile Müslüman Asya'yı kolonileştirmesi, artık emperyalist genişleme olarak mahkûm edilmek yerine, bu geleneksel toplumların durağanlığını bitirecek ilerici bir modernleştirme çabası olarak övülür olmuştur.

Bugün Putin'in dış politikası, bu Çarcı-Stalinist çizginin açık bir devamıdır. Ona göre Devrimden sonra, Rusya'yı mağdur etme sırası Bolşeviklere geçmişti: "Bolşevikler, Tanrı onları yargılasın, bir dizi sebepten ötürü Rusya'nın tarihsel Güney topraklarının büyük kısmını Ukrayna Cumhuriyeti'ne dahil ettiler. Bu nüfusun etnik yapısı dikkate alınmadan yapıldı ve bugün bu alanlar Ukrayna'nın güneydoğusunu oluşturmaktadır."¹⁰ Ocak 2016'da Putin, Lenin'in en büyük hatasını nitelerken yine aynı hususa değindi:

"Fikirlerinizin rehberliğinde yönetmek doğru bir şeydir, ancak bu sadece fikirlerinizin sizi doğru sonuçlara taşıdığı durumlar için geçerlidir, Vladimir İlyiç'te olduğu gibi değil. Nihayetinde bu fikir Sovyetler Birliği'nin yıkımına yol açmıştır. Bölgelere özerklik verilmesi ve diğerleri gibi birçok fikir ortaya atılmıştır. Adı Rusya olan bir binanın altına uzun yıllar sonra patlayacak bir atom bombası koymuşlardır."¹¹

Kısaca Lenin, Rus imparatorluğunu meydana getiren farklı ulusların özerkliğini ciddiye alarak ve bundan ötürü Rus hegemonyasını sorgulayarak büyük günah işlemiştir. Rus ordusunun geçit törenlerinde ve devlet kutlamalarında Lenin'i hiç görmez-

10. Rusya Federasyonu Başkanının Konuşması, 18 Mart 2014, erişilen kaynak: en.kremlin.ru.

11. "Russia's Putin Accused Lenin of Ruining the Soviet Union", *Newsweek*, 22 Ocak 2016, erişilen kaynak: europe.newsweek.com.

ken, Stalin'in portrelerini görmek hiç şaşırtıcı değildir. Birkaç yıl önce yapılan kapsamlı bir kamuoyu anketine göre, Lenin hiçbir yerde görülmezken Stalin tüm zamanların en büyük üçüncü Rus'u seçilmişti. Stalin bugün bir komünist olarak değil, Lenin'in vatanseverlik karşıtı "sapmasından" sonra Rusya'ya büyüklüğünü geri kazandırmış kişi olarak övülmektedir. Lenin için "proleter enternasyonalizmi" büyük uluslara karşı küçük ulusların haklarını savunmakla iç içe geçmekteydi: başkalarını tahakküm altına almış "büyük" bir ulus için, küçük uluslara tüm hakların eksiksizce verilmesi, iddia ettikleri enternasyonalizmin ciddiyetini gösteren temel bir kıstastı.

Şiddet, Terör, Disiplin

Ancak Lenin ulusal kurtuluş konusunda suçsuz sayılsa bile, onun, terör de dahil olmak üzere, vahşi şiddet savunuculuğu (ve uygulamaları) hakkında ne söyleyeceğiz? Radikal siyaset tarihi içerisinde, şiddet genellikle sözde Jakoben mirasla ilişkilendirilir. Tam da bu sebepten ötürü, eğer her şeye gerçekten de baştan başlayacaksak, terk edilmesi gereken bir şey olarak bir kenara atılır. Hatta birçok çağdaş (post-) Marksist, sözde Jakobenlerin merkezi devlet terörü mirasından utanç duymakta ve bununla Marx'ın kendisi arasında mesafe koymak isterler. Dolayısıyla aynı öyküye göre Jakoben mirası Marksizme (tekrar) sokarak Marx'ın liberter ruhunu tahrif eden Lenin'dir. Peki bu gerçekten de doğru mudur? Jakobenlerin bir edebi Hakikatten bahsedenler adına, etkin bir şekilde çoğunluk oyu söylemine nasıl karşı çıktıklarına (ne kadar "totaliter"...) yakından bakalım. Birliğin ve hiziplerle ayrılmalara karşı verilen mücadelenin partizanları olan Jakobenler bu reddedişi nasıl meşrulaştırabildiler? "Sorun bütünüyle, azınlık tarafından dile getirilse dahi, hakikatin sesi ile bu hakikati gizlemek için yapay ayrımlar çıkarmayı amaçlayan hiziplerin sesi arasında nasıl ayırım yapılacağında gizlidir."¹² Robespierre'in

12. Sophie Wahnich, "Faire entendre la voix de la verité, un droit revolutionnaire

yanıtı, hakikatin sayılara (hesaplamaya) indirgenemeyeceğidir; tek başına da deneyimlenebilir: deneyimledikleri hakikati dile getirenler hizipçi olarak değil, duyarlı ve cesur kişiler olarak görülmelidir. Hakikatin teyit edilmesiyle ilgili olarak Robespierre, 28 Aralık 1792 tarihinde Ulusal Meclis'te, azınlık veya çoğunluğa yapılan atıfların “bu terimlerle [azınlık] tanımlanan kişileri sessizliğe mahkûm etmenin” aracından başka bir şey olmadığını söylemişti: “Azınlık her yerde ebedi bir hakka sahiptir: *Hakikatin sesini* işitilir kılmak.” Robespierre'in bu açıklamayı, Meclis'in kralı yargılaması esnasında yapmış olması son derece önemlidir. Jirondenler “demokratik” bir çözüm önermişlerdi: Böylesi zorlu bir davada, “halka başvurmaları”, Fransa genelinde yerel meclisler kurup halktan krala ne yapılması gerektiğiyle ilgili oy vermelerini istemeleri gerekiyordu. Ancak böyle bir hamle mahkemeye meşruiyet kazandıracaktı. Robespierre'in yanıtı, bu türden bir “halka başvurma” ediminin, isyan ve devrim yoluyla kendisini ortaya koymuş ve Fransız devletinin doğasını değiştirip Cumhuriyeti getirmiş egemen halk iradesini kesin bir şekilde geçersiz kıldığıydı. Jirondenlerin etkili bir tarzla ima ettikleri şey, devrimci isyanın “sadece halkın bir kısmına, hatta azınlığa ait bir eylem olduğu, sessiz çoğunlukların görüşüne başvurulması gerektiği”ydi.” Kısaca Devrim kararını çoktan vermişti. Tam da devrimin kendisi (eğer kendisi bir suç değil de, adil bir olaya) kralın suçlu olduğu anlamına geliyordu, dolayısıyla bu suçu oya açmak Devrimin kendisini sorgulamakla eşdeğerti.

Robespierre'in argümanı aslında, 1917'de kaleme aldıklarında en iğneleyici sözlerini hiç durmadan devrim için bir tür “teminat” aramakla meşgul kişilere saklamış olan Lenin'i işaret etmektedir. Bu teminat iki biçim almaktadır: Ya kemikleşmiş toplumsal Zorunluluk kavramı (devrimi daha işin başındayken riske atmamalıyız; tarihsel gelişim yasalarıyla bağlantılı olarak

éternel” elyazması, Haziran 2010. Bundan sonraki tüm atıfsız alıntılar bu sıra dışı metinden alınmıştır.

durum “olgunlaşım” doğru an gelinceye dek beklemeliyiz; “sosyalist devrim için henüz erken, işçi sınıfı yeterince gelişmiş durumda değil”) ya da normatif “demokratik” meşruiyet kavramı (“nüfusun çoğunluğu bizim tarafımızda değil, bu sebeple devrim demokratik olmayacak”) – adeta devrimci özneler devlet gücünü ele geçirmek için kendilerini riske atmadan önce, belli sayıda büyük Ötekinin iznini almak zorundaymış gibi (örneğin çoğunluğun devrimi desteklediğinden emin olmak için referandum örgütlemek). Lacan da olduğu gibi Lenin’de de devrim *ne s’autorise que d’elle-même* (yetkisini yalnızca kendinden alır): Devrimci *eylemi* büyük Öteki tarafından kapsanmayan bir şey olarak farz etmeliyiz – “vaktinden evvel” iktidarı ele geçirmekten duyulan korku, bir teminat arayışı, eylemin yol açtığı uçurumdan duyulan korkudur. Lenin’in sürekli “oportünizm” olarak mahkûm ettiği şeye dair nihai gerçeklik işte burada yatmaktadır. Nitekim ona göre bu “oportünizm” doğası gereği yanlış bir tutum olup, eylemin başarısından duyulan korkuyu “nesnel” olgular, yasalar veya normların koruyucu zırhıyla maskeler. İşte bu sebeple mücadelenin ilk adımı onu açıkça *ilan etmektir*: “O halde ne yapılmalı? Bizler “olguları açıkça ifade etmeliyiz” [*aussprechen was ist*], Merkez Komitemizde bir eğilim yahut görüş olduğu gerçeğini kabul etmeliyiz.”¹³

“Güçlü gerçeklerle” (*les vérités fortes*), yıkıcı içgörülerle uğraştığımızda, onları açıkça dile getirmek sembolik bir şiddet içerir. Robespierre’in deyişiyle *vatan tehlike altındayken* [*la patrie est en danger*], kişi korkusuzca “ulusa ihanet edildiğini” söylemelidir. “Bu hakikat artık tüm Fransızların malumudur: “Ey yasakoyucular, tehlike her yerdedir; *hakikatin hâkimiyeti* başlamalıdır: bizler bunu size anlatacak, bu gerçeği duyacak kadar cesuruz.” Böylesi bir ahvalde, tarafsız bir üçüncü yola yer yoktur. 10 Ağustos 1792’de ölenleri anmak için yaptığı konuşmada Abbé Grégoire şöyle ilan ediyordu: “Bazı insanlar

13. V. İ. Lenin, *Collected Works*, Cilt 33, Moskova: Progress, 1966, s. 422.

öyle iyilerdir ki hiç kıymetleri yoktur ve despotizm karşısında özgürlük mücadelesinin verildiği devrim koşullarında, tarafsız bir kişi hiç kuşku yok ki, hangi tarafı seçeceğine karar vermek için savaşın ne tarafa döneceğini bekleyen bir sapkından başka bir şey değildir.” Bu sözleri “totaliter” bulup bir kenara atmadan önce, Fransız vatanının bir kez daha tehlike altına düştüğü sonraki ana, 1940’taki Fransız yenilgisine yüzümüzü çevirip, General de Gaulle’ün Londra’dan yaptığı meşhur radyo söylevinde Fransız halkına şu “güçlü gerçeği” ilan edişini hatırlayalım: Fransa yenilmiştir fakat *savaş henüz bitmedi*; Pétainci işbirlikçiler karşısında herkes ısrarla mücadele sürüyor demelidir. Bu açıklamaya kapı aralayan koşullar anımsanmaya değerdir: Fransız Komünist Partisi’nin en güçlü ikinci figürü olan Jacques Duclos bile, özel bir sohbet esnasında, o gün serbest seçim yapılması halinde Mareşal Pétain’in % 90 oy alacağını itiraf etmişti. De Gaulle tarihsel eylemiyle, Almanlara teslim olmayı reddedip direnişe devam ettiğinde, gerçek Fransızlar adına konuşanın Vichy hükûmeti değil, sadece kendisinin olduğunu iddia ediyordu (“*Fransızların çoğunluğu*” adına değil, *haddi zatında Fransa adına!*). “Demokratik açıdan” söylediği şey sadece meşru olmamakla kalmayıp, Fransız halkının çoğunluğundan düpedüz farklı olmasına rağmen son derece doğrudur. (Nitekim aynı şey Almanya için de geçerlidir: Almanya’yı temsil edenler, faal Naziler veya kararsız oportünistler değil, Hitler’e etkin bir şekilde direnen küçük bir azınlıktı.) Bu demokratik seçimlerin hor görülmesine mazeret teşkil etmez; mesele sadece bunların *tek başlarına* Hakikatin göstergesi olmadığında ısrarcı olmaktır – kural olarak bunlar hegemonik ideolojinin belirlediği hâkim *kanaati* yansıtma eğilimindedirler. Bir Hakikat anına hayat veren demokratik seçimler de *olabilir*. Kuşkucu-kinik ataletle rağmen çoğunluğun bir anlığına “uyandı” ve hâkim ideolojik görüşün aleyhine oy kullandığı seçimler mümkündür. Bu türden şaşırtıcı bir seçim sonucunun istisnai durumu, söz konusu seçimlerin Hakikatin aracısı olmadığını kanıtlar niteliktedir.

Bu Herkes adına konuşan bir azınlık konumu bugün, birden çok görüşün hâkim olduğu post-politik çağımızda her zamankinden daha geçerlidir: bu koşullar altında evrensel Hakikat tanımını gereği bir azınlık konumudur. Sophie Wahnich'in belirttiği gibi, medyanın demokrasiyi yozlaştırdığı yerde "direnme görevi olmayan basının özgürlüğü", "hakikatin zorlu ve kimi zaman ölümcül ahlakını" savunmak yerine "her şeyi politik açıdan görelî bir tutumla söyleme özgürlüğüne" tekabül etmektedir. Böylesi bir durumda, hakikatin uzlaşmaz ve ısrarcı sesi (ekoloji, biyo-genetik, dışlanmışlar... ile ilgili), başkalarının görüşünü dikkate almaması, pragmatik bir uzlaşmacı tavrı reddedişi ve vahiyssel kesinliğiyle "mantıksız" bir izlenimden başka bir şey bırakamaz. Simone Weil hakikatin yanlılığıyla ilgili şu basit ve keskin tespitte bulunmuştu: "Bu dünyada fena halde aşağılanan, dilencilerden bile aşağı görülen ve tüm toplum karşısında sadece itibarlarından değil, herkes açısından insani haysiyetleriyle mantığın kendisinden bile yoksun bir sınıf vardır. Ve onlar aslında gerçeği söyleyebilecek tek sınıftır. Diğer herkes yalan söylemektedir."¹⁴ Kenar mahalle sakinleri aslında küresel kapitalizmin yaşayan ölüleridirler: Canlıdırlar, fakat *polis'in* (şehrin) gözünde ölüden farksızdırlar.

Bu noktada "edebi Hakikat" terimi, eşi benzeri olmayan geçici bir eylemde somutlaşmış bir ebediyete yapılmış gönderme şeklinde, tamamen diyalektik bir açıdan okunmalıdır (aynı edebi Hakikatin ancak İsa'nın geçici-tarihsel tekilliğinin teyit edilmesiyle deneyimlenip vücut bulabileceği Hıristiyanlıkta olduğu gibi). Bir hakikate temel teşkil eden şey, bir çoğunluğun sayısı veya gücü değil, kimi zaman tek başına kalanların acı deneyimleri ve cesaretleridir. Elbette bu, hakikati belirlemede kusursuz kriterlerin olduğu anlamına gelmez: her hakikat iddiasında bir tür kumar, riskli bir karar vardır; kişinin yolunu bulması, kimi zaman zorlaması gerekir ve başlangıçta hakikati anlatan-

14. Simone Weil, *Seventy Letters*, Oxford: Oxford University Press, 1965, s. 200.

lar genellikle anlaşılmazlar. Mücadele ederler (kendileriyle ve başkalarıyla), onu ifade etmek için uygun dili bulmaya çalışırlar. Hakikatle kurulmuş özgün bir ilişkiyi her türden “totaliterlik” yahut “köktencilikten” ayıran şey bu risk ve kumar boyutunun, dışsal hiçbir teminatın olmadığıнын bütünüyle kabul edilmesidir.

Ancak bir daha söyleyelim: peki bizler “hakikatin zahmetli ve kimi zaman ölümcül olan ahlakını”, kişinin kendi tutumunu başkalarına dayatmaya dönük sekte girişimlerinden nasıl ayırt edeceğiz? Azınlığın “tarafsızların tarafı” olan sesinin salt bir tekil yakınma değil de, gerçekten de evrensel hakikatin sesi olduğundan nasıl emin olacağız? Bu noktada akıldan çıkarılması gereken ilk şey, ele aldığımız hakikatin “nesnel” olmadığı, aksine kişinin kendi öznel tutumuyla ilgili öznel-kişisel bir hakikat olduğudur. Aksine olgusal doğruluğuyla değil, söze vuruşun öznel tutumunu etkileme biçimiyle ölçülen bağlı bir hakikattir. “Suretinkiyle alakası olmayan bir söylem” üzerine yazdığı (yayımlanmamış) 18. Seminerinde Lacan, psikanaliz içinde yorumlamanın hakikatine ilişkin kısa, ama öz bir tanımlama yapmıştı: “Yorumlama, evet veya hayırla karar veren bir hakikatle sınıanmaz; o böyle bir hakikati zincirlerinden azade eder. Ancak gerçekten takip edildiği ölçüde hakikidir.” Bu keskin formülasyonda “teolojik” hiçbir şey yoktur, olsa olsa psikanalitik (bununla sınırlı olmasa da) yorumlama içinde gerçekten diyalektik bir teori ve pratik birliğine ilişkin bir kavrayış vardır: Psikanalistin yorumunu “sınayan” şey, hastada açığa çıkardığı hakikat etkisinde yatar. Marx’ın 11. Tezi böyle (yeniden) okunmalıdır: Marksist teoriyi “sınayan” şey, seslendiği kesimlerde (proletarya) açığa çıkardığı hakikat etkisinde, onları devrimci öznelerle dönüştürmesinde yatmaktadır.

Kuşkusuz sorun, bugün hiçbir devrimci söylemin bu türden bir hakikat etkisi üretememesidir – o halde ne yapmalıyız? Bu noktada olmazsa olmaz metin, Lenin’in kısa, ama harikulade denemesi “Yüksek bir Dağa Tırmanış Üzerine”dir.¹⁵ Lenin bu

15. Şubat 1922’de yazılmıştır; aşağıya bakınız, s. XX.

yazıyı, tüm zorluklara rağmen iç savaşı kazandıktan sonra Bolşeviklerin geri adım atıp Yeni Ekonomi Politikası'na geçtiği ve piyasa ekonomisi ile özel mülke çok daha geniş bir alan açtığı 1922 yılında yazmıştı. Lenin devrimci süreç içinde geriye çekilmenin neye tekabül ettiğini, yani kişinin Davaya olan bağlılığına oportünistçe ihanet etmeksizin nasıl geriye çekileceğini tarif etmek için, yeni bir zirveye ilk kez tırmanmaya çalıştıktan sonra vadiye dönmek zorunda kalan bir dağcıdan bahseder:

“Gözlerimizin önüne çok yüksek, sarp ve şimdiye dek keşfedilmemiş bir dağa tırmanan bir adam getirelim. Eşi görülmemiş zorluklarla tehlikelerin üstesinden geldiğini ve kendisinden önceki herkesten yüksek bir noktaya ulaştığını, ancak henüz zirveye varmadığını farz edelim. Bu adam kendisini, seçmiş olduğu yön ve doğrultuda ilerlemenin sadece zor ve tehlikeli değil, aynı zamanda düpedüz imkânsız olduğu bir noktada bulmuş haldedir. Geri dönmek, aşağı inmek, belki daha uzun olsa da zirveye ulaşmasını sağlayacak başka bir yol aramak zorundadır. Kendisinden önce kimşenin erişemediği o yükseklikten iniş, hayali dağcımız için belki tırmanıştan çok daha tehlikeli ve zordur – kayması işten bile değildir, basacak yer bulması çok zordur, doğrudan amacına doğru tırmanırken hissedilen neşe ve canlılıktan eser yoktur, vs.... Aşağıdan gelen sesler hınzır bir neşeyle çınlamaktadır. Bunu saklamazlar da; neşeyle kıkırdayıp bağırmaktadırlar: ‘Birazdan düşecek! Hak ettiğini bulacak meczup!’ Başkalarıysa hınzır neşelerini saklamaya ve çoğunlukla İuda Golovlyov gibi davranmaya çalışırlar. Yakınıp sanki şunları söyler gibi gözlerini acıyla gökyüzüne dikerler: “Korktuğumuz şeyin başımıza geldiğini görmek bize büyük ıstırap veriyor! Ancak yaşamlarımızı bu dağın ölçülmesi için makul bir plan geliştirmeye adanmış bizler, planımız hazır oluncaya dek tırmanışın ertelenmesini istememiş miydik? Şayet şimdi bu meczubun terk etmekte olduğu yola hareketle karşı çıkmışsak (bakın, bakın geri döndü! Aşağıya iniyor! Tek bir adım atmak için bile saatlerce hazırlanıyor! Ölçülü ve dikkatli olmalarını istediğimizde nasıl da sürekli hor görülmüştük!), bu meczubu gayretle eleştirip diğerlerini ona yardım etmemeleri ve öykünmemeleri için uyarırsak, bunu tamamen bu dağın ölçülmesine ilişkin büyük plana olan bağlılığımızdan ve bu planın herkesin gözünde itibar kaybetmesini önlemek istediğimizden yapmışızdır!’ ”

Lenin Sovyet devletinin kazanımlarını bir bir saydıktan sonra, nelerin yapılamadığına odaklanır:

“Ancak bizler henüz sosyalist ekonominin temellerini dahi atamadık ve can çekişen kapitalizmin düşman güçleri hâlâ bizi bundan mahrum bırakabilmektedir. Bunu açıkça değerlendirmeli ve dü-rüstçe kabul etmeliyiz; çünkü hiçbir şey illüzyonlardan daha tehli-keli değildir (ve özellikle yüksek rakımlarda vertigo). Bu acı gerçeğin kabulünde kesinlikle korkunç bir şey, en ufak bir ümitsiz-liği bile haklı çıkarabilecek bir şey yoktur; çünkü bizler her zaman Marksizmin şu temel gerçeğini dile getirip vurguladık – sosyaliz-min zaferi için gereken şey, gelişmiş ülkelerdeki işçilerin ortak gay-retidir. Bizler hâlâ yalnızız ve geri kalmış bir ülkede yaşıyoruz. Diğerlerinden çok daha zarar görmüş bir ülkedeyiz, ancak yine de bir dolu şey başarmış durumdayız. Dahası devrimci proleter güçle-rin oluşturduğu orduyu yekvücut halde tutmuş tuttuk; her zaman akliselim olduk ve ayık kafayla (bir sonraki sıçramayı yapabilmek için) nerede, ne zaman ve nereye kadar geri çekileceğimizi; henüz bitmemiş ödevlere nerede, ne zaman ve nasıl girişeceğimizi hesap-layabiliyoruz. Sosyalist ekonominin (özellikle küçük köylülerin ço-ğunlukta olduğu bir ülkede) temellerini oturtmak gibi çığır açıcı bir girişimi hiç hata yapmadan, hiç geri çekilmeden, bitmemiş veya yanlış yapılmış şeyleri sürekli düzeltmeden hayata geçirmenin mümkün olduğunu düşünen Komünistler yenilmeye mahkûmdur. İllüzyonlara takılmayan, ümitsizliğe kapılmayan ve alabildiğine çe-tin bir görev karşısında tekrar tekrar ‘baştan başlama’ gücüyle es-nekliğini koruyan komünistlerse yenilmeyeceklerdir (ve ne olursa olsun yok olmayacaklardır).”

Burada Lenin’i en Becketvari haliyle görürüz. Sözleri *Wostward Ho*’daki şu satırları yankılamaktadır: “Bir daha dene. Bir daha yenil. Daha iyi yenil.”¹⁶ Lenin’in vardığı sonuç (“tekrar tekrar baştan başlamak”) açıkça gösteriyor ki, sadece elde edi-len kazanımları korumak için yavaşlamaktan değil, tam olarak *başlangıç noktasına geri inmekten* bahsetmektedir: “En baştan başlanmalıdır”, önceki girişiminde ulaştığı yerden değil. Kier-

16. Samuel Beckett, *Nohow On*, Londra: Calder, 1992, s. 101.

kegaard'ın tabiriyle, devrimci bir süreç aşamalı bir süreç değil, tekrarlanan bir harekettir. Tekrar tekrar *baştan başlayan* bir hareket. 1989'daki "karanlık felaketten" sonra bugün geldiğimiz nokta budur. Aynı 1922'de olduğu gibi, aşağıdan gelen sesler etrafımızda hınzır bir neşeyle çınlamaktadır: "Bunu hak ettiniz, totaliter görüşlerini topluma dayatmak isteyen sizi meczuplar!" Diğerleriye hınzır neşterini saklamaya çalışıp, gözlerini acıyla gökyüzüne dikip sanki şunları söylemektedirler: "Korktuğumuzun başımıza geldiğini görmek ıstırap verici! Adil bir toplum yaratma vizyonunuz ne kadar soylucaydı! Kalplerimiz sizinle atıyor, fakat aklımız bize, soylu planlarınızın ancak sefaletle ve yeni esaret biçimleriyle sona erebileceğini söylüyor!" Bu ayartıcı seslerle uzlaşmayı reddederken kuşkusuz bugün, "en baştan başlamak" zorundayız. "Yirminci yüzyılın devrimci çağına ait temeller üzerinde" (1917'den 1989'a veya daha doğrusu 1968'e kadar) yükselerek değil, *farklı* bir yol seçmek üzere başlangıç noktasına "inerek" başlamalıyız.

Eğer komünist proje küresel kapitalizmin gerçek bir alternatifi olarak yenilenecekse, yirminci yüzyılın komünist deneyiminden net bir şekilde kopmalıyız. Şu hiçbir zaman akıldan çıkarılmamalıdır: 1989 sadece komünist devlet sosyalizminin değil, Batıdaki sosyal demokrasinin de yenilgisini temsil etmektedir. Bugün solun içinde bulunduğu sefil durum, hiçbir yerde sosyal-demokrat refah devletini "ilke gereği" savunmalarında görüldüğünden daha net değildir. Makul ve radikal bir sol projenin yokluğunda, solun yapabildiği tek şey, devletin yapmayacağını iyi bilmelerine rağmen, onu refah devletinin genişlemesine dönük taleplerle bombardımana tabi tutmaktır. Bu kaçınılmaz hayal kırıklığıysa, sosyal-demokrat solun güçsüzlüğünü hatırlatan bir işlev görmekte ve böylelikle insanları yeni, radikal bir devrimci sola itmektedir. Bu türden arsız bir "pedagoji" politikasının başarısızlığa mahkûm olduğunu söylemeye dahi gerek yoktur, çünkü kaybedilen bir savaşın mücadelesini vermektedir: Mevcut politik-ideolojik yapılanma içerisinde,

refah devletinin acizliğine verilecek tepki sağcı popülizm olacaktır. Bu tepkiden kaçınmak için, sol kendi belirgin projesini sosyal-demokrat refah devletinin sınırları dışına çıkarmak zorunda kalacaktır. Sürekli vurgulandığı üzere, refah devletinden geriye kalan her şeyi yok eden küresel sermayenin aracı konumundaki Avrupa Birliği gibi ulus-üstü yapılar karşısında refah devletini savunabilecek güçlü, egemen ulus-devletlere bel bağlamak tam da bundan dolayı bütünüyle hatalıdır.¹⁷ Bu noktadan sonra, ulus-üstü Avrupa'da ulusal kimliklerin çözümlenip gideceğinden korkan milliyetçi sağla "stratejik bir ittifakın" kabulü önünde küçük bir adım kalır. (Birleşik Krallık'ta Brexit zaferiyle halihazırda *de facto* olduğu gibi).

Bugün dünya genelinde yıkılan duvarlar, Soğuk Savaş'ın ikonu Berlin Duvarıyla tamamen alakasızdır. Günümüzde duvarlar aynı düşünceye aitmiş gibi tezahür etmemektedir, çünkü aynı duvar çoğunlukla birden fazla işleve sahiptir: Terörizme, yasadışı göçmenlere veya kaçakçılığa karşı bir savunma olarak, sömürgeci toprak gasplarının kılıfı olarak, vs. Yine de bu çoklu tezahüre rağmen, Wendy Brown, örnekleri çoğunlukla aynı düşüncenin emsalleri olarak görülmesi bile aynı olguyla uğraştığımız konusunda ısrar ederken son derece haklıdır: günümüzün duvarları,

17. Bu tutumun çilginca sonuçlarından biri, bazı solcuların katı bir Avrupa Birliği karşıtı olan Çek liberal-muhafazakâr Başkan Vaclav Klaus'u desteklemeleridir: Birlik karşıtlığını kabul edilebilir kılmaya dönük kurnaz bir stratejiyle, şiddetli anti-komünist tutumu ve "totaliter" refah devletine karşı çıkışı göz ardı edilmiştir... Bir diğer solcu budalalığı ise, Reel Sosyalizm eleştirisinin şu tuhaf biçimidir: Bu rejimler özünde ilerici olsalar da, demokrasi ve kişisel özgürlükleri "ihmal etmişlerdir"... Tam anlamıyla denenmediği için merkezi planlamanın aslında başarısız olmadığı fikrine değinmeye dahi gerek yoktur (bu mantığın aynısı, son mali krize yol açan şeyin neo-liberal politikalar olmadığını, çünkü yüzde yüz bir piyasa liberalizminin hiçbir zaman tam anlamıyla pratiğe geçmediğini iddia eden piyasa liberallerinde de görülmektedir). İnsan Lacan'ın alıntılıdığı şu esprinin mantığını hatırlamadan edemiyor: "Nişanlım buluşmalara asla geç kalmaz, çünkü geç kaldığı an artık nişanlım değildir!" Piyasalar asla başarısız olmaz, çünkü olduklarında bu gerçek bir piyasa olmadığını kanıtlar. Şayet böyle bir şey varsa, bu Hegel'in "soyut mantık yürütme" dediği şeyin tipik bir örneğidir.

sürmekte olan küreselleşme sürecinin ulusal egemenlik için doğurduğu tehditlere karşı bir tepkidir: “Ulus-devlet egemenliğinin yeniden canlanan ifadesinden ziyade, bu yeni duvarlar onun eriyip gidişinin ikonlarıdır. Bu türden bir egemenliğin abartılı yadigârları olarak tezahür etseler de, tüm abartılarda olduğu gibi ifade etmeye çalıştığı şeyin temelinde yatan bir ürkekliği, kırılğanlığı, şüpheyi veya istikrarsızlığı açığa vurur. Nitekim bu niteliklerin kendileri egemenliğin anti-tezi olup, onun ortadan kalkışının unsurlarıdır.”¹⁸ Bu duvarlarla ilgili en çarpıcı şey, tesirsiz olmaktan ziyade, teatral yapıları olmasıdır: Esasında demode malzemelerden yapılmış olup (beton ve metal), bugün ulusal egemenliği açıkça tehdit eden gayri-maddi güçler (sanal ve ticari hareketlilik, gelişmiş siber silahlar) karşısında tuhaf bir biçimde Ortaçağ’ı andıran bir karşı önlemi temsil etmektedirler. Ayrıca Brown, küreselleşmenin yanında devlet egemenliğini tehdit eden önemli bir ulus-üstü fail olarak örgütlü dinin rolünü vurgularken de haklıdır. Örneğin Çin, toplumsal istikrar sağlamanın bir aracı olarak yakın zamanda dine karşı yumuşamasına rağmen, bazı dinleri (Tibet Budizmi, Falun Gong hareketi) ulusal egemenliği ve birliğine tehdit olarak algıladığı oranda bunları sert bir şekilde karşısına almaktadır (Budizme evet, ancak Çin devletinin kontrolü altında olacak; Katolikliğe evet, ancak papanın atadığı piskoposlar Çin yetkilileri tarafından izlenecek...).

Yirminci yüzyıl komünizmine yönelik sahte sadakatin en hilekâr biçimlerinden birisi, patlamayı bekleyen gerçek bir işçi sınıfı hareketi adına tüm Reel Sosyalizmlerin inkâr edilmesidir. 1982’te Georges Peyrol “Eski Tip Marksistleri Ayırt Etmenin Otuz Yolu” başlıklı denemesinde, sadece sabırlı olmamız halinde er ya da geç gerçek bir devrimci işçi hareketinin tekrar yükseleceğinden, kapitalist hükümranlılığı yozlaşmış resmi sol

18. Wendy Brown, *Walled States, Waning Sovereignty*, New York: Zone Books, 2010, s. 24.

partiler ve sendikalarla birlikte muzaffer bir şekilde süpüre-
ceğinden emin geleneksel bir Marksistin fevkalade ironik bir
tablosunu sunmuştu... Frank Ruda¹⁹ ise Georges Peyrol'un,
Alain Badiou tarafından kullanılan rumuzlardan biri olduğuna
dikkat çekmişti: Eleştirisinin hedefindekiler, Marksist solun
içinde bulunduğu krizden, yeni ve özgün bir devrimci işçi sınıfı
hareketinin yükseleceğine inanmayı sürdüren Troçkistlerdi.²⁰
O halde bu çıkmazdan nasıl kurtulunacak? Peki ileriye emin
bir adım atıp sadece devlet ve piyasa düzenlemelerini değil de,
onların ütopyacı gölgelerini, yani işçi konseylerindeki “doğru-
dan demokrasi” hayalinin ekonomik karşılığı olarak, toplumsal
üretim sürecinin doğrudan, şeffaf ve “tabandan” örgütlenmesi
fikrini de reddetme riskini alırsak ne olur?

Leninist Özgürlük

Peki ya özgürlük? Lenin 1922'de Bolşevik iktidarını eleştiren
Menşevikler ve Sosyalist Devrimcilerle girdiği polemikte
benimsediği tutumu şöyle açıklar:

“Doğrusu Menşeviklerle Sosyalist Devrimcilerin verdikleri vaazlar
gerçek doğalarını yansıtır niteliktedir: ‘Devrim gereğinden fazla ile-
riye gitmiştir. Bugün söyledikleriniz bizim hep söylediğimiz şeydir,
bir daha söylememize izin verin.’ Fakat bizim yanıtımız şudur:
‘Bunu söylediğiniz için sizi bir ölüm mangasının önüne koymamıza
izin verin. Ya görüşlerinizi ifade etmekten sakınırsınız ya da mev-
cut durumumuz beyaz muhafızların doğrudan bize saldırdığı gün-
lerden çok daha çetinken politik görüşlerinizi aleni bir şekilde ifade
etmekte ısrarcı olmanız halinde, sizlere zararlı ve kötü beyaz muha-

19. Badiou'nun *Peut-on penser la politique?* eserinin Almanca tercümesine yazdığı girişte.

20. Jaruzelski'nin 1981'deki darbesi aynı zamanda, Dayanışma Hareketi'ni kendi politik bayağılaşmasının hayal kırıklığından da kurtarmıştı: 1980'lerde serbestçe faaliyet yürütmesine izin verilmiş olsaydı, ulusun geneline yayılmış bir güç olarak taşıdığı sihiri kaybedecek ve her biri Katolik-muhafazakâr hegemonya altında pragmatik politikalar peşinde koşan hiziplere ayrılacaktı (nitekim on yıl sonra olan da buydu).

fızlarmış gibi davrandığımızda günah keçisini kendinizde aramak zorunda kalırsınız.’”²¹

Leninist tercih özgürlüğü (“yaşam veya para!” değil, “yaşam veya eleştiri!” tercihi) ile Lenin’in “liberal” özgürlük kavramına karşı umarsız tavrı, liberaller arasında kötü ünle anılmasına yol açan şeylerdir. Onların tezleri çoğunlukla, Marksist-Leninistlerin “biçimsel” ve “gerçek” özgürlük karşısındaki standart muhalefetini inkâr etmelerine dayanır: Claude Lefort gibi solcu liberaller bile defalarca, özgürlüğün bizzat kavramsal olarak “biçimsel” olduğunu, bu yüzden “gerçek özgürlüğün” özgürlük yokluğuyla eşit olduğunu vurgulamıştır.²² Bir başka deyişle, özgürlüğe ilişkin olarak, Lenin en iyi şu sert yanıtıyla hatırlanır: “Özgürlük – evet, fakat KİMİN için? NE yapmak için? Yukarıda değinilen Menşeviklerin nazarında, Bolşevik devletini etkin bir şekilde eleştirme “özgürlükleri”, Lenin için karşı-devrim adına işçilerin ve köylülerin devletini zayıf bırakma “özgürlüğüdür.” Reel Sosyalizmin korkunç deneyimlerinden sonra, bu mantıktaki kusurun nerede yattığı artık tamamen ortada değil midir? İlk olarak tarihsel bir yapılanmayı, kişilerin eylemlerinden doğan “nesnel” sonuçların tamamıyla baştan belirlendiği kapalı ve tamamen bağlamsallaşmış bir duruma indirger (“niyetin ne olursa olsun, yaptıkların bugün nesnel açıdan şuna şuna hizmet eder”); ikincisi, bu tür ifadelerin ileri sürdüğü tutum, eylemlerinizin “nesnel anlamlarına” karar verme hakkınızı gasp eder, dolayısıyla onların sözde “objektivizmi” (“nesnel anlama” odaklanma) tam karşıtının tezahür etme biçimidir ve düpedüz *sübjektivizmdir*: Eylemlerinin nesnel açıdan ne anlama geldiğine karar veririm, çünkü durumun bağlamını belirleyen benim (örneğin kendi gücümü işçi sınıfı iktidarının dolaysız

21. V. İ. Lenin, “Political Report of the Central Committee of the R.C.P. (B.)” (27 Mart 1922), *Collected Works*, Cilt 33, Moskova: Progress, 1965, s. 283.

22. Bkz. Claude Lefort, *Democracy and Political Theory*, Minneapolis: Minnesota University Press, 1988.

eşdeğeri/ifadesi olarak gördüğümde, bana karşı çıkan herkes “nesnel açıdan” işçi sınıfının düşmanıdır). Böylesi kapsamlı bir bağlamaştırma karşısında, kişi özgürlüğün kesin surette ve sadece verili durumun dayattığı koordinatları “aşma”, eylemlerinin “önvarsayımlarını ortaya koyma” (Hegel’in diyeceği gibi), yani içinde faal olduğu durumun kendisini yeniden tanımlama kapasitesi şeklinde “gerçek” olduğunu vurgulamalıdır. Dahası birçok eleştirmenin belirttiği gibi, sosyalizmin başarısını vurgulamak için icat edilmiş olmasına rağmen “Reel Sosyalizm” tabirinin kendisi, sosyalizmin nihai başarısızlığını, sosyalist rejimleri meşrulaştırma girişiminin başarısızlığını kanıtlar niteliktedir. Terim, sosyalizmi tek meşru kılan sebebin, sadece var olmasından ibaret olduğu tarihsel bir anda ortaya çıkmıştı.²³

Ancak bu öykünün tamamı mı? Özgürlük gerçekte liberal demokrasilerin kendisinde nasıl işliyor? Tüm tavizlere rağmen Obama’nın sağlık reformu, en azından bugünkü koşullar açısından bir tür *eyleme* tekabül etmektedir, çünkü büyük devlet harcamalarını ve idari yapısını küçültme ihtiyacını dayatan hegemonik aklın reddine dayanmıştır. Bir bakıma “imkânsız olanı yapmıştır”. Bundan ötürü büyük bir muhalefeti tetiklemiş olması hiç sürpriz değildir – ideolojik “serbest tercih” fikrinin arkasındaki maddi güçleri göz önüne sermiştir. Bir başka ifadeyle, sözde “sıradan insanların” büyük çoğunluğu reform programı hakkında yeterince bilgilendirilmemiş olmasına rağmen, sağlık lobisi (kötü ünlü savunma lobisinden iki kat daha güçlüdür!) genel sağlık hizmetiyle beraber serbest tercihin (tıpla ilgili konularda) tehlike altına gireceğini kamuoyuna dayatmakta başarılı oldu. “Serbest tercihe” yapılan bu tamamen kurgusal referans karşısında, “somut olgulara” yapılan her başvuru (Kanada’da

23. Badiou’nun Varlık ve Olay karşıtlığından hareketle ifade edecek olursak, “Reel Sosyalizm” teriminin yükselişi, komünist rejimlerin pozitif Varlık düzenine nihai ve eksiksiz bir biçimde kazılmasının işareti olmuştur: En vahşi Stalinist seferberliklerde ve sonra da Hruşçovcu “buzların çözülmesi döneminde” ayırt edilmesi hâlâ mümkün olan asgari ütopyacı potansiyel bile bütünüyle yok olup gitti.

sağlık hizmetleri daha ucuz ve daha etkinken “serbest tercihte” bulunma imkânı azalmamaktadır, vb) etkisiz kalmıştır.

Liberal ideolojinin sinir merkezinde yatan şey, gerçekleştirmeye çalıştığı potansiyellerle donatılmış “psikolojik” özne kavramı üzerinde temellenmiş olan tercih özgürlüğü fikridir. Sözümona “risk toplumu”²⁴ çağında, hâkim ideolojinin bize yeni özgürlükler için fırsat olarak bizzat refah devletinin parçalanmasından doğan güvencesizliği satmaya çalıştığı şu dönemde bu her zamankinden daha geçerlidir: Her yıl işinizi değiştirmek, uzun vadeli ve istikrarlı bir işe değil de, kısa vadeli sözleşmelere bel bağlamak zorundasınız Bunu sabit bir işin getirdiği kısıtlamalardan kurtulma, kendimizi tekrar tekrar yenileme ve kişisel benliğimizin farkına varıp içimizdeki gizli potansiyeli açığa vurma fırsatı olarak neden görmüyoruz? Artık standart sağlık hizmetleriyle emeklilik sistemine güvenemediğiniz için, ek sigortalara başvurmak zorundasınız. Neden bunu, hemen daha iyi bir yaşam ile uzun vadeli güvence arasında yapılan başka bir tercih fırsatı olarak görmüyoruz? Ve bu ikilemler sizi kaygılandırdığında, post-modern ideologlar hemen sizi eski sabit formlara beyinsizce takılı kalarak “özgürlükten kaçmayı” istemekle suçlayacaklardır.

Bugün bu tarz olgular, “biçimsel ve “gerçek” özgürlüklere karşı muhalefeti, yeni ve daha belirgin bir anlamda *yeniden belirtmeyi* daha büyük bir zorunluluğa dönüştürmektedir. İhtiyacımız olan şey “Leninist” bir *traité de la servitude libérale*’dir, la Boétie’nin *Traité de la servitude volontaire*’inin görünürdeki “liberal totaliterlik” oksimoronunu tamamen haklı çıkaracak yeni bir versiyonudur. Deneysel psikoloji alanında Jean-Léon Beauvois, özneye seçme özgürlüğü verildiğinde açığa çıkan paradoksları eksiksiz bir şekilde incelemesiyle, bu yönde ilk adımı atmıştır.²⁵ Tekrarlanan deneyler şu paradoksu ortaya

24. Bkz. Ulrich Beck, *Risk Society: Towards a New Modernity*, Londra: Sage, 1992.

25. Bkz. Jean-Léon Beauvois, *Traité de la servitude libérale. Analyse de la soumission*, Paris: Dunod, 1994.

çıkarmıştır: Deneye katılmayı kabul eden iki gönüllü grubunu aldıktan sonra, birisi onlara deneyde nahoş şeyler olacağını, hatta ahlaki ilkeleriyle bağdaşmayan şeyler olacağını söylediğinde ve bu noktada birisi ilk gruba katılmayı reddetmekte özgür olduklarını söyleyip diğer gruba bir şey anlatmadığında, her iki grup da aynı (çok yüksek) oranda deneye devam etmeyi kabul etmişlerdir. Bir başka deyişle, *biçimsel bir tercih özgürlüğü vermek, ortaya çıkan sonuçta hiçbir değişiklik yaratmamıştır*: Tercih özgürlüğü olanlar (zımnen) bu özgürlüğü inkâr edenlerle aynı şeyi yapacaklardır. Ancak buradan hareketle, bu özgürlüğü bahşetmenin veya hatırlatmanın hiçbir fark yaratmadığı anlamı çıkmaz: Tercih özgürlüğü olanlar onu inkâr edenlerle aynı şeyi tercih etme eğiliminde olmakla kalmayacak, üstüne deneye devam etmeye dönük “özgür” kararlarını “ussallaştırmayı” isteyeceklerdir: Bilişsel uyumsuzluk denilen bu duruma (kendi çıkarları, eğilimleri, zevkleri veya kurallarıyla bağdaşmayan bir eylemi *özgürce* seçtiklerinin farkındalığına) dayanamayanlar, kendilerinden istenen eylemle ilgili *görüşlerini değiştirmeye* yöneleceklerdir. Bir kişinin açlığa karşı mücadele etmek için yeme alışkanlıklarının değiştirilmesiyle ilgili bir deneye katıldığını farz edelim. Laboratuvarda ondan canlı bir solucanı yutması istensin. Elbette bunu tiksindirici buluyorsa, tercih özgürlüğüne sahip olduğundan hayır diyebileceği ona açıkça hatırlatılmış olsun. Çoğu örnekte bunu kabul edecek ve ardından kendisine şöyle bir şeyler söyleyerek yaptığını ussallaştıracaktır: “Benden istenen şey tiksindirici *bir şey*, fakat ben korkak değilim. İradeli ve cesur olduğumu göstermeliyim, yoksa bilim insanı beni ilk küçük engelde kaçan zayıf bir kişi olarak görür! Nasılsa solucanda epeyce protein var, bu sebeple yoksulların beslenmesi için etkin bir şekilde kullanılabilir – Ben kimim ki, önemsiz bir hassasiyetten dolayı böylesi önemli bir deneye engel oluyorum? Belki benim solucanlara duyduğum tiksinti sadece önyargıdır, belki solucan o kadar da kötü değildir. Ve bunu tatmak, yeni ve cüretkâr bir deneyim olmaz mı? Ya şimdiye dek farkına bile

varmadığım, biraz sapkınca olsa da, beklenmedik bir boyutu keşfetmemi sağlarsa?”

İnsanları benimsedikleri eğilimler ve/veya çıkarlarla bağdaşmayan eylemler yapmaya iten şeyin ne olduğunu tahlil eden Beauvois, üç farklı tavrı tanımlar: *otoriter* (öznenin fiili yapması halinde ödüllendirilmesi, yapmaması halinde cezalandırılmasıyla desteklenen salt buyruk, “ben dediğim için bunu sorgulamadan yapmalısın!”); *totaliter* (öznenin kendi çıkarından çok daha büyük bir ortak faydaya veya yüksek bir Davaya gönderme yapılarak: “Hoş olmasa da Ulusumuza, Partimize, İnsanlığa hizmet ettiği için bunu yapmalısın!”); ve *liberal* (öznenin içsel doğasına gönderme yapılarak: “Sizden istenen kulağa itici gelebilir, ancak kendi içinize baktığınızda, bunu yapmanın doğanızda olduğunu göreceksiniz, bunu çekici bulacak, kişiliğinizin yeni, beklenmedik boyutlarının farkına varacaksınız!”). Ancak Beauvois’ın sınıflandırmasını düzeltmek gereklidir: Dolaysız bir otoriterlik pratik düzlemde yoktur. En baskıcı rejim bile taleplerini *halk önünde* daha yüce bir İyiye gönderme yaparak meşrulaştırır ve nihayetinde “ben söylediğim için itaat etmelisiniz” sözü ancak, onun satır arasında ayırt edilebilen müstehcen bütünleyicisi biçiminde yankılanır. Yüce bir İyiye gönderme yapması standart otoriterliğe ait bir özgüllükse, “totalitarizm” aynı liberalizm gibi özneyi *kendi* yararı adına sorgular (“sana dışsal bir baskı gibi görünen şey, aslında nesnel çıkarlarının, farkında olmamana rağmen *gerçekte istediğin* şeylerin ifadesidir!”). İki arasındaki fark her yerde görülür: “Totalitarizm” özneye onun iradesine rağmen kendi iyiliğini dayatır. Akla I. Charles’ın Essex Kontu’na yaptığı şu meşhur (kötü şöhretli) sözü akla getirelim: “Herhangi biri kralına, ülkesine ve kendi yararına karşı çıkacak kadar budalaca bir tuhaflık içinde olursa şayet, Tanrı’nın inayetiyle onu iradesine rağmen mutlu edeceğiz.” Sonraları Jakobenlerin mutluluğu politik bir etmen olarak ele alışı ile insanları mutlu olmaya zorlayan Saint-Justçü fikir, burada çok öncesinden karşımıza çıkmaktadır. Buna karşın liberalizm, öznenin dolaysız

özgür öz-algısı hayaline sıkı sıkıya yapışarak bu paradokstan kaçınmaya (veya daha çok üzerini örtmeye) çalışır (“İddiam istediğin şeyleri senden daha iyi bildiğim değildir – sadece kendi içine bak ve özgürce karar ver!”).

Beauvois’ın muhakeme çizgisi hatalıdır, çünkü cehennemi totolojik otoritenin (Efendinin “bu ben söylediğim için böyle!” deyişi) tam da açık veya kapalı bir biçimde getirdiği yaptırımlardan (cezalar veya ödüller) dolayı işlemediğini fark edememektedir. O halde bir özneye, çıkarlarına ve/veya eğilimlerine rağmen dayatılan bir şeyi yapmayı özgürce seçtiren şey gerçekte nedir? Bu noktada “patolojik” (Kantçı anlamda) motivasyonlara ilişkin ampirik araştırmalar yeterli gelmemektedir: Alıcısına sembolik bir taahhüt yükleyen bir emrin ifadesi, kendisine ait içkin bir gücü açığa vurur, dolayısıyla bizi itaat etmeye ayartan şey, bir engel olarak görülebilecek şeyin ta kendisidir – bir “neden” gerekçesinin yokluğu. Burada Lacan biraz yardımcı olabilir: Lacancı “Efendi-İmleyen sadece kendi ifade edimine dayanan sembolik emirdeki bu hipnotize edici gücün kendisini belirtir. Tam da bu noktada “sembolik tesiri” en saf haliyle görürüz. Otorite uygulamayı meşrulaştırmanın üç biçimi (“otoriter”, “totaliter”, “liberal”), içi boş olan bu çağrının uçurumuna, onun ayartıcı gücüne karşı bizi körleştiren, bunu gizleyen üç biçimden ibarettir. Hatta liberalizm bir bakıma üçü arasında en kötüsüdür, çünkü itaatin sebeplerini *doğallaştırıp*, onları öznenin içsel psikolojik yapısıyla bütünleştirir. Bu durumda paradoks, “liberal” öznelerin bir bakıma en az özgür olan özneler olmasıdır: Kendileriyle ilgili algılarını veya görüşlerini değiştirmeleri, kendilerine *dayatılan* şeyi “doğalarından” kaynaklanan bir şey olarak kabul etmeleriyle, artık itaat ettiklerinin bile *farkına varmazlar*.

Reel Sosyalizmin yıkıldığı 1990’lu yıllardaki Doğu Avrupa ülkelerinin durumunu ele alalım: Birdenbire insanlar, “siyasal tercih özgürlüğüyle” karşı karşıya gelmişlerdi. Peki onlara herhangi bir noktada, aslında ne tür bir yeni düzen istedikleri sorusu *gerçekten de* soruldu mu? Daha çok kendilerini, Beauvois-tipi bir

deneyin özneleri-kurbanları olarak bulmamışlar mıydı? Önce onlara siyasal özgürlüğün vaat edilmiş topraklarına girdikleri söylenmişti; kısa süre sonra bu özgürlüğün içinde sınırsız özelleştirmelerin, sosyal güvenlik sisteminin kaldırılmasının ve daha birçok şeyin olduğunu öğrendiler. Hâlâ tercih özgürlükleri vardı, dolayısıyla eğer isteselerdi bu yolu reddedebilirlerdi. Ama hayır, kahraman Doğu Avrupalılar Batılı vasilerini hayal kırıklığına uğratmak istemediler ve böylece sebatla hiç yapmadıkları bir tercihte ısrar ettiler. Bu özgürlüğün bir bedeli olduğunun farkında olgun bireylermiş gibi davranmaları gerektiğine inandılar kendilerini. Tam da bu sebepten dolayı, doğal eğilimlerle donatılmış, kendi gerçek Benliğiyle potansiyelini keşfetmek zorunda olan ve nihayetinde kendi hataları veya başarılarından sorumlu olan psikolojik özne kavramı, liberal özgürlüğün temel bileşenidir.

İşte bu noktada, Leninizmin “biçimsel ve “gerçek” özgürlüğe karşı çıkışını yeniden gündeme getirmekte ısrarcı olunmalıdır. Gerçekten özgür bir edimde, kişi tam da sembolik tesirin bu ayartıcı gücünü *kırmaya* cüret eder. Burada, Lenin’in Menşevik eleştirmenlere verdiği iğneleyici yanıtın hakikat anı yatmaktadır: Gerçek bir serbest tercih, önceden belirlenmiş bir dizi yönelim *içindeki* seçeneklerden iki veya daha fazlası arasında seçim yapmadığım bir tercihtir. Reel Sosyalizmden kapitalizme “geçişteki” tuzak, Doğu Avrupalıların asla bu geçişin *bitiş noktasını* seçme şanslarının olmayışıdır. Birdenbire, karşılıklarına yeni bir verili tercihler dizisinin sunulduğu (saf liberalizm, ulusalcı muhafazakârlık...) yeni bir durumun içine (kelimenin gerçek anlamıyla) “atılmışlardır”. Demek ki, bu verili diziyi bilinçli bir şekilde değiştirme edimi olarak “gerçek özgürlük”, zorunlu bir tercihin dayatıldığı yerde ancak kişinin *sanki zorunlu bir tercih yapmıyormuş* ve “imkânsız seçiyormuş” gibi hareket etmesiyle yaşanır. Lenin’in “biçimsel özgürlük karşısında takıntı noktasına varmış veryansınları işte tamamen bununla ilgilidir ve bugün kurtarılmaya değer “rasyonel cevher” işte burada yatmaktadır:

“Saf” bir demokrasinin olmadığı, özgürlüklerin her türlüünü, kime hizmet ettiğini, sınıf mücadelesinde ne rol oynadığını sorgulamamız gerektiği hususunda ısrar ederken, amacı tam olarak *gerçek* bir radikal tercih yapma olasılığını korumaktır. “Biçimsel ve “gerçek” özgürlük arasındaki fark nihayetinde işte buna tekabül eder: İlki mevcut iktidar ilişkilerinin koordinatları *içindeki* tercih yapma özgürlüğüne denk düşerken, ikincisi bu koordinatları sarsan bir müdahale alanına işaret eder. Kısaca Lenin’in amacı tercih özgürlüğünü sınırlamak değil, temel Tercihini korumaktır – sınıf mücadelesi içinde özgürlüğün rolünü sorgularken, sorduğu şey tam olarak şudur: “Bu özgürlük temel devrimci Tercihe katkı mı yapıyor, yoksa onu kısıtlıyor mu?”

Bu bizi, içindeki özgürleştirici cevheri tanımlamaktan korkmamamız gereken Jakoben devrimci teröre geri götürmektedir. Genelde Robespierre’in dinleyicilerini “totaliter” tarzda manipüle edişinin kanıtı olarak görülen retorik dönüm noktasını anımsayalım.²⁶ Bu nokta, Robespierre’in II. Yıl 11 Germinal’de (31 Mart 1794) Ulusal Meclis’te yaptığı konuşma sırasında cereyan etmiştir. Önceki gece Danton, Camille Desmoulins ve diğerleri tutuklanmış olduğundan, birçok Meclis üyesi haklı olarak sırada kendilerinin olduğundan endişe etmişlerdi. Robespierre “Yurttaşlar, gerçeği söylemenin vakti gelmiştir”, sözüyle doğrudan o ana merkezi bir rol yüklemiş ve odada dehşet uyandırarak sözüne şöyle devam etmişti: “Birileri sizi kullanmış olduğunuz ulusal gücün suiistimaliyle korkutmak istiyor [*on veut*] ... Birileri, bizi halkın Komitelere kurban gitmesiyle korkutmak istiyor... Birileri mahkûmların baskı altında olmasından korkuyor.”²⁷ Buradaki karşıtlık, gayri-şahsi “biri” ile (korkuları kışkırtanlar somut değildir) baskı altına alınmış kolektifler arasındadır. Nitekim bu nerdeyse fark edilmeyen bir biçimde, çoğul ikinci şahıs “sizden” (*vous*) birinci çoğul şahıs “bize” kaymaktadır (Robespierre

26. Şuradaki detaylı analize bakınız: Lefort, “The Revolutionary Terror”, *Democracy and Political Theory*, s. 50-88.

27. Alıntılanan yer: A.g.e., s. 63.

gösterişli bir tarzla kendisini kolektif içinde sayar). Ancak nihai formülasyon uğursuz bir şaşırtmacaya ev sahipliği yapmaktadır: Artık “birinin sizleri/bizi korkutmak istediğinden” değil “birilerinin korktuğundan” bahsedilmektedir. Nitekim korkuyu besleyen düşman artık “sizlerin/bizlerin”, Meclis üyelerinin dışında değil, burada aramızdadırlar. Robespierre’in “siz” diye seslendiği kişiler arasında, birliğimizi içerden zayıflatmaktadırlar. Tam da bu noktada Robespierre, gerçekten usta bir darbeye eksiksiz bir öznelleşmeye bürünür – Sözlerinin meşum bir etki bırakması için durup bir an bekledikten sonra, birinci *tekil* şahısla şöyle devam eder: “Diyorum ki, şu an korkuyla titreyen herkes suçludur; çünkü masumiyet asla halk denetiminden korkmaz.”²⁸ “Suçlu bulunma korkunuzun kendisi sizi suçlu yapar” sözüyle ifade edilen bu kapalı döngüden daha “totaliter” ne olabilir (“korkmak zorunda olduğumuz tek şey korkunun kendisidir” şeklindeki meşhur sözün tuhaf süper-egolu sapkın biçimi)? Bu retorik stratejiyi “terörist bir suçlama” olarak kolayca bir kenara atmayı her şeye rağmen reddetmeli ve içindeki hakikat unsurunu ayırt etmeliyiz: Devrimci bir karara varılan o kritik anda hiç kimse masum birer seyirci değildir, çünkü böyle bir anda masumiyetin kendisi (kişinin kendisini bu karardan muaf tutması, sanki tanık olduğu mücadele onu ilgilendirmiyormuş gibi hayatına devam etmesi) *aslında* en büyük ihanettir. Bir başka ifadeyle, ihanetle suçlanma korkusu *benim ihanetimdir*, çünkü “devrim aleyhine bir şey yapmamış olsam” bile, bu korkunun kendisi ve içimde bu korkunun oluşması, öznel olarak devrimin haricinde bir konum aldığımı, “devrimi” beni tehdit eden dışsal bir güç olarak deneyimlediğimi göstermektedir.

Ancak bu eşsiz konuşmada olup biten şey, bundan çok daha fazlasını açığa vurmaktadır: Robespierre dolaysızca, dinleyicilerinin zihinlerinde oluşması muhakkak şu hassas soruya parmak basmaktadır: Suçlanacak bir sonraki kişinin kendisi

28. Alıntılanan yer: A.g.e., s. 65.

olmadığından nasıl emin olabilir? Kolektiften muaf efendi, “bizden” kopuk bir “ben” değildir o. Ne de olsa öncesinde, şimdi tutuklanmış olan Danton’la oldukça yakındı. Dolayısıyla yarın bu durum ona karşı kullanıldığında ne olacak? Kısaca Robespierre, kendisinin başlattığı sürecin onu da yutmayacağından nasıl emin olabilir? Bu noktada aldığı tutum, görkemli bir yücelik kazanır – bugün Danton’u tehdit eden tehlikenin yarın onu da tehdit edeceğini varsaymaktadır. Böylesine dingin olmasının, kaderinden korkmamasının sebebi kendisi halkın İradesinin saf ve doğrudan vücut bulmuş haliyken Danton’un hain olması değildir; Robespierre’in *ölümden korkmaması*, en nihayetinde gerçekleşecek ölümün anlamsız basit bir olaydan ibaret olacağıdır: “Tehlikenin benim için ne önemi var ki? Hayatım Anavatana ait; kalbimde korkudan eser yok ve eğer ölürsem, serzenişte bulunmadan ve alnım açık öleceğim.”²⁹ Neticede “bizden” “bene” geçiş, demokratik maskenin düştüğü ve Robespierre’in açıkça kendisini Efendi ilan ettiği (bu noktaya kadar Lefort’un analizini takip etmekteyiz) anda olduğu gibi net bir şekilde belirlenebildiğinde, Efendi terimine sahip olduğu Hegelci ağırlığın tamamı verilmek zorundadır: Efendi egemen, ölmekten korkmayan ve her şeyi riske atmaya hazır kişidir. Başka bir deyişle, Robespierre’in birinci tekil şahıs “ben”le kast ettiği nihai şey şudur: Ben ölmekten korkmuyorum. Onu yetkiyle donatan şey sadece budur, bir şekilde büyük Ötekine doğrudan erişimi değil. Yani halkın İradesini seslendirdiğini iddia etmemektedir.

Robespierre’in yücelttiği Erdem-Terör ikilisinin bir başka “insanlık dışı” boyutu, alışkanlığın reddidir (gerçekçi tavizler veren faillik anlamında). Her türlü yasal düzen veya belirgin biçimde normatif düzenlerin tümü, belli normlarla nasıl ilişkileneceğimizi, onlara nasıl uyacağımızı, bunları ne ölçüde kelimesi kelimesine alacağımızı, onları ihmal etmek için ne zaman ve nasıl bize izin verileceği, hatta bunun bizden isteneceğini söyleyen kar-

29. Alıntılanan yer: A.g.e., s. 64.

maşık ve “düşünümsel” bir gayri-resmi kurallar ağına dayanmak zorundadır. İşte alışkanlığın hâkimiyet alanı budur. Bir toplumun alışkanlıklarını bilmek, normlarını uygulama biçimlerini gösteren meta-kuralları bilmektir: Reddedilmesi gereken nazik teklifleri akla getirelim – böyle bir teklifi reddetmek “adettendir” ve teklifi kabul eden kişi kaba bir gafta bulunmuş olur. Aynı şey, bize bir tercihin sadece doğru kararı verme koşuluyla verildiği politik durumların çoğu için de geçerlidir: Bize ciddiyetle hayır diyebileceğimiz hatırlatılır – fakat bu teklifi reddedip hevesli bir şekilde evet dememiz beklenir. Cinsel yasakların çoğunluğuna bakıldığında, durum tam tersidir: Net bir şekilde söylenmiş “hayır” aslında, örtük bir “yap ama çaktırmadan yap” öğüdü işlevindedir. Bu arka plan dikkate alındığında, Robespierre’den John Brown’a dek tüm devrimci ve eşitlikçi figürler, (en azından potansiyel olarak) alışkanlıkları olmayan figürlerdir: Evrensel bir kaidenin işleyişini niteleyen alışkanlıkları dikkate almayı reddederler. Robespierre’in bizzat açıkladığı gibi:

“En keyfi adetleri ve gelenekleri, hatta kimi zaman en kusurlu kurumları hakikatin ve yanlısın, adaletin ve adaletsizliğin mutlak ölçütleri olarak görmemize sebep olan şey, alışkanlığın tabii hâkimiyetidir. Birçoğunun kaçınılmaz olarak, despotizmin bizlere aşladığı önyargılarla ilişkili olduğunu dahi göremeyiz. Boyunduruğu altında öyle uzun süre kalmışız ki, kendimizi aklın ebedi ilkelerine çıkarmada güçlük çekiyoruz; tüm yasaların kutsal kaynağına atıfta bulunan şeyler, bize yasadışı bir nitelik kazanıyormuş gibi görünmekte, doğanın gerçek düzeni bir düzensizlik gibi algılanmaktadır. Büyük bir halkın haşmetli hareketleri, erdemin yüce ateşi ürkek gözlerimize çoğu kez, patlayan bir volkan veya politik toplumun yıkılışı gibi görünür. Ve kuşku yok ki, ahlakımızdaki zafiyet ve zihinlerimizdeki fesat ile esinleme cüretini gösterdiğimiz özgür yönetimin talep ettiği enerjik karakter ve saf ilkeler arasındaki bu karşıtlık, bizi rahatsız eden sorunların en küçüğü değildir.”³⁰

30. Maximilien Robespierre, *Virtue and Terror*, Londra: Verso, 2007, s. 103.

Alışkanlık boyunduruğunu kırmaktan kastedilen şey, örnek olarak tüm insanlar eşit sayıldığında, tüm insanlara gerçekten de eşit birer kişi olarak davranılması, siyahlar da insan olduğu için onlara da derhal böyle davranılması gerektiğidir. ABD’de henüz İç Savaş’tan bile önce, John Brown gibi eşsiz bir şahsın önderliğinde gerçekleşmiş silahlı isyanla zirvesine varan kölelik karşıtı mücadelenin ilk aşamalarını anımsayalım:

“Afrikalı Amerikalılar kötü insan taklitleriydi, soytarı ve halk ozanı olarak nitelenmekte, Amerikan toplumunun en kaba şakalarına maruz kalmaktaydılar. Ve kölelik karşıtlarının çoğu dahi, aynı kölelik karşıtı hareketler gibi, Afrikalı Amerikalıları kendileriyle eşit insanlar olarak görmüyorlardı. Afrikalı Amerikalıların sürekli şikâyet ettiği şeyse, bunların çoğunluğunun Güneyde köleliğin sona ermesi için çabalamaya istekli, fakat Kuzeydeki ayrımcılığı ortadan kaldırmakta isteksiz olmalarıydı... John Brown böyle değildi. Ona göre eşitlikçiliğin hayata geçirilmesi, köleciliğin sona ermesine dönük ilk adımdı. Ve onunla temasa geçen Afrikalı Amerikalılar bunu hemen fark ediyorlardı.”³¹

Bu sebepten ötürü John Brown, ABD tarihinde önemli bir politik figürdür: “Radikal kölelik karşıtlığını” tutkulu bir Hıristiyanlıkla birleştiren tavrıyla, Jakoben mantığı ABD’nin politik sahnesine sokmaya çok yaklaşmıştı: “John Brown kendisini tam bir eşitlikçi olarak görüyordu. Ve onun için, eşitlikçiliği her düzlemde hayata geçirmek çok önemliydi. ... Hiçbir fark görmediğini net bir şekilde belli ediyordu ve bunu sadece sözleriyle değil, yaptıklarıyla da gösteriyordu.”³² Köleciliğin kaldırılmasından yıllar sonra bugün bile, Brown Amerikan halkının kolektif belleğinde bölücü bir figürdür. Onu destekleyen beyazların hepsi daha değerlidirler – aralarında ilginç bir şekilde, büyük bir şiddet karşıtı olan Henry David Thoreau da bulunmaktadır:

31. Margaret Washington, tarihçi, Brown’un eşitlikçiliği üzerine, erişilen site: pbs.org.

32. A.g.e.

Brown'un yaygın bir şekilde kana susamış, budala ve çılgın biri olarak görülüp kenara atılması karşısında, Thoreau, davasını eşsiz bir biçimde benimsemiş emsali olmayan bir kişinin portresini çizmiştir. Hatta daha da ileriye gidip, Brown'un idamını İsa'nın ölümüne benzetmiştir.³³ Thoreau Brown'a duydukları hoşnutsuzlukları ve onu hor görüşlerini saklamayan onlarca kişiye çıkışır: "Ölü" varoluşları sebebiyle onunla ilgili olamazlar; gerçekte yaşamamaktadırlar, çünkü sadece bir avuç dolusu insan yaşamıştır.

Ancak bu, aynı zamanda Jakoben politikaların sınırlılığını işaret eden bu tutarlı eşitlikçiliğin ta kendisidir. "Burjuvazinin" kısıtlı eşitlik mantığıyla ilgili olarak Marx'ın ifade ettiği şu temel kavrayışı hatırlayalım: Kapitalist eşitsizlikler "eşitlik ilkesinin ilkesizce ihlal edilmesi" değildir, aksine mutlak surette eşitlik mantığında içkin bir şeydir, sürekli kendisini gerçekleştirmesinin paradoksal bir sonucudur. Burada kastettiğimiz şey, piyasadaki mübadelenin resmi düzlemde pazarda karşı karşıya gelip etkileşime giren eşit özneleri varsaydığıyla ilgili bıkkınlık vermiş motif değildir sadece. Marx'ın "burjuva" sosyalistlerine yönelttiği eleştirideki kritik husus, kapitalist sömürünün işçi ve sermayedar arasında herhangi bir "eşitsiz" mübadelenin gerçekleşmesiyle ilgili olmamasıdır – mübadele tamamen eşit ve "adildir", çünkü (ilke olarak) işçi sattığı metanın (emek gücü) tam karşılığını ücret olarak almaktadır. Elbette radikal burjuva devrimciler bu kısıtlamanın farkındadırlar, fakat bunu ancak yeni resmi eşitsizlik biçimlerinin dayatılması yoluyla (yani ayrıcalığı olmayanlara ayrıcalıklı bir şekilde davranılarak) daha fazla *de facto* eşitliği (eşit maaşlar, sağlığa eşit erişim, vb) doğrudan ve "terörle" zorunlu hale getirerek aşmaya çalışırlar. Kısacası temel "eşitlik" önermesi ya yeterli değildir (gerçek eşitsizliğin soyut bir biçimi olarak kalır) ya da gereğinden fazladır ("terö-

33. Bkz. Henry David Thoreau, *Civil Disobedience and Other Essays*, New York: Dover, 1993.

ristçe” eşitliğin dayatılmasını gerektirir) – Katı bir diyalektik açıdan formalist bir kavramdır bu, yani sınırlılığı tam da aldığı biçimin yeterince somut olmaması, aksine bu biçimden sıyrılan bir içeriğin nötr bir taşıyıcısından ibaret olmasıdır.

Buradaki sorun kendi başına terör değildir – bugün bize düşen görev tam da, özgürleştirici terörü yeniden icat etmektir. Sorun başka bir yerde yatmaktadır: Eşitlikçi “aşırıçılık” veya “aşırılıkçı radikalizm”, daima ideolojik-politik bir *yer değiştirme* olgusu olarak okunmalıdır: Karşıtının, bir sınırlılığın, “sonuna kadar gitmeyi” etkin bir şekilde reddedişin bir dizinidir. Jakobenlerin radikal “teröre” başvurması, ekonomik düzenin temellerini (özel mülkiyet, vb) sarsma kapasitesinden yoksun olduklarına işaret eden histerik bir dışavurum değildir de nedir? Hatta aynı şeyi, Politik Doğruluğun sözde “aşırılıkçıları” için de söyleyemez miyiz? Bunlar da ırkçılığın ve cinsiyetçiliğın etkin (ekonomik, vb) sebeplerini sarsmaktan duyulan bir çekinceyi yansıtmıyorlar mı? Belki de artık pratik yaşamda tüm “post-modern’ solcuların paylaştığı standart *topos*’u [geleneksel temalar] sorunsallaştırmanın zamanı gelmiştir. Bu temalara göre politik “totalitarizm” bir nebze, maddi üretim ve teknolojinin kişiler arasındaki iletişim üzerinde kurduğu hâkimiyetten ve/veya sembolik pratiklerden kaynaklanır. Adeta politik terörün kaynakları şu olguda yatar gibidir: Araçsal aklın “ilkeleri” ile doğanın teknolojiyle sömürülmesi toplumu da kapsamına almakta, bu sebeple insanlara Yeni İnsana dönüştürülecek hammaddelermiş gibi davranılmaktadır. Ya geçerli olan şey bunun tam *tersiyse*? Ya politik “terörün’ tam olarak işaret ettiği şey, (maddi) üretim alanının kendi özerkliği içinde *inkâr edilmesi* ve politik mantığa *tabi kılınmasıysa*? Politik “terör” Jakobenlerden Mao’nun Kültür Devrimi’ne dek, üretime adamakıllı el konulmasını, politik mücadeleler alanına indirgenmesini varsaymamış mıdır? Bir başka deyişle tekabül ettiği şey aslında şundan ibarettir: Marx’ın politik mücadeleleri, deşifre edilebilmeleri için ekonomik alanla ilişkilendirilmesi zorunlu tezahürler olarak ele alan temel kavrayışının terk edilmesi: “Şa-

yet Marksizm *politik* teori için analitik bir kıymete sahipse, bu onun şu konudaki ısrarında yatar: Özgürlük meselesinin, liberal söylemde zımnen “politik olmayan” (yani doğallaştırılmış) bir şey olarak sayılan toplumsal ilişkilerde saklı olması.”³⁴

Son yıllarında Lenin, gerçekten de büyük bir cesaretle bu temel hususu karşısına almıştı.

Leninden Stalin'e ... ve Geriye

Kuşku yok ki ilk Bolşevikler, Sovyetler Birliği'nin 1930'lar-da dönüştüğü şeyi görselerdi şoke olurlardı (büyük temizlik sırasında acımasızca tasfiye edilmeden önce, hâlâ hayatta olan birçoğunun olduğu gibi). Fakat yaşadıkları asıl trajedi, Stalinist terörü kendi eylemlerinin nihai ürünü olarak algılayamamış olmalarıdır. Onlara gereken şey kendi *ta twam asi* (“sizler busunuz”) versiyonlarıydı. Bu eski atasözü (açıkça belirtmeliyim ki bu ucuz bir anti-komünist söz olarak bir kenara atılamaz: Kendi mantığına sahiptir ve eski tüfek Bolşeviklerdeki trajik ihtişamı teslim eder) kişinin her şeye rağmen sorunsallaştırması gereken bir sözdür. Sol burada, sağcı “böyle olsaydı” tarihlerine karşı kendi alternatiflerini önermek zorundadır: Solun ezelden beri sorguladığı “Lenin on yıl daha sağlıklı bir şekilde yaşayıp Stalin'i görevden almada başarılı olmuş olsaydı neler olurdu” sorusuna verilecek yanıt, lehine birçok sağlam argüman önerilmesine rağmen (daha 1918'de Rosa Luxemburg'un kendisi bürokratik Stalinizmin yükseleceğini öngörmemiş miydi?) sanıldığı kadar açık ve net değildir (yanıt basitçe *hiçbir şey* veya temelde farksız diye de verilebilir: aynı Stalinizm olurdu belki, sadece en kötü aşırılıkları hariç).

Ancak Stalinizmin Ekim Devriminin başlarında ve hemen ardından nasıl ortaya çıktığı net olsa da, kimse şu olasılığı en başından bir kenara atmamalıdır: Lenin sağlığını korumuş ve

34. Wendy Brown, *States of Injury*, Princeton: Princeton University Press, 1995, s. 14.

Stalin'i görevden almış olsaydı, farklı bir şey açığa çıkacaktı. Bu elbette "demokratik sosyalizm" ütopyası olmayacaktı fakat yine de, Stalinist "tek ülkede sosyalizmden" tamamen farklı, "pragmatik" ve doğaçlama alınmış bir dizi politik ve ekonomik kararın sonucu olan, kendi sınırlılıklarının tamamen farkında bir şey olacaktı. Lenin'in yeniden dirilen Rus milliyetçiliğine karşı verdiği son umutsuz mücadele, Gürcü "milliyetçilerine" verdiği destek, adem-i merkeziyetçi bir federasyon vizyonu ve diğerleri taktiksel tavizlerden ibaret şeyler değildi: Bütünüyle Stalin'inkiyle bağdaşmayan bir devlet ve toplum vizyonuna işaret etmekteydi. Ölümünden iki yıl önce, Avrupa'nın genelinde devrimin yakın bir olasılık olmadığı iyice açıklık kazandığında ve tek ülkede sosyalizmi inşa etme fikrinin saçmalığı göz önüne alındığında Lenin şunları yazmıştı: "İçinde bulunduğumuz durumun bütünüyle umutsuz oluşu, işçi ve köylülerin gösterdiği çabaların on katına çıkarılmasıyla ya bize Batı Avrupa ülkelerinkinden farklı bir medeniyetin temel gerekliliklerini yaratma fırsatı vermişse?"³⁵

Burada Lenin'in "medeniyetin temel gereksinimleri gibi" sınıftan bağımsız bir tabir kullanımına ve Rusya'nın Batı Avrupa ülkelerinden farkına vurgu yaparak aslında açık bir şekilde onları birer model olarak aldığına dikkat edin. Komünizm, eğer var olmuşsa Avrupa'ya has bir hadiseydi. Marksistler kapitalizmin eski komünal bağları parçalama gücünü övdüklerinde, bu parçalanışı radikal özgürlüğe olanak açan bir fırsat olarak gördüklerinde, özgürleştirici Avrupa mirası adına konuşmaktaydılar. Walter Mignolo ile diğer sömürgecilik-sonrası Avrupa-merkezcilik karşıtları, gereğinden fazla Avrupalı bir komünizm fikrini reddetmekte, bunun yerine Asya, Latin Amerika ve Afrika geleneklerini küresel kapitalizme karşı direnişin kaynakları olarak önermektedirler. Burada yapılması gereken mühim bir tercih vardır: Küresel kapitalizme altını oyduğu yerel gelenekler adına mı direneceğiz, yoksa bu parçalayıcı gücü destekleyip küresel

35. Lenin, *Collected Works*, Cilt 33, s. 479.

kapitalizme evrensel bir özgürleşme projesi adına mı direneceğiz? Avrupa-merkezcilik karşıtlığının bugün bu kadar popüler olmasının sebebi, aslında küresel kapitalizmin aşırılıkları bir-takım kadim gelenekler tarafından regüle edildiğinde çok daha iyi işliyor oluşudur: Küresel kapitalizm ile yerel gelenekler artık birbirinin karşıtı değil de, aynı tarafta olduklarında.

Deleuzecü terimlerle ifade edecek olursak, Lenin'in momenti, "karanlık bir işarete", yitip giden bir arabulucunun, kendi yerinde asla bulunamayan, şu iki çizgi arasında gidip gelen, yerinden edilmiş bir nesnenin momentidir: En gelişmiş ülkelerdeki bir dizi eski "ortodoks" Marksist devrim ile Stalinist "tek ülkede sosyalizm" ekolüne ait yeni "ortodoksi" ve onu müteakip Üçüncü Dünya uluslarını yeni dünya proletaryası olarak tanımlayan Maoist çizgi. Lenin'den Stalinizme geçiş, burada net olup belirlenmesi kolaydır: Lenin o anki vaziyeti, umutsuz, beklenmedik, ancak tam da bu sebeple yeni politik tercihler için yaratıcı bir şekilde istifade edilebilecek bir an olarak görmüştü. "Tek ülkede sosyalizm" fikriyle Stalin, durumu tekrar normalleştirmiş, onu "aşama aşama" gerçekleşen çizgisel gelişmenin yeni anlatısına indirgemıştır. Bir başka deyişle, Lenin yaşanmakta olan şeyin bir "anomalı" olduğunun tamamen farkındayken (sosyalist bir toplumun yaratılması için gerekli önkoşullardan yoksun bir ülkede devrimin olması), devrimin "vaktinden evvel" yapıldığını, dolayısıyla geri adım atarak modern ve demokratik bir kapitalist toplum yaratılması gerektiğini, ardından ağır ağır sosyalist devrimin koşullarını yaratmaya geçileceğini söyleyen kaba evrimci yargıyı da reddetmiştir. Tam da bu kaba yargı karşısında Lenin, "vaziyetin tamamen umutsuz oluşunun" "Batı Avrupa ülkelerinden farklı bir medeniyetin temel gerekliliklerini yaratma fırsatını" sunduğunda ısrar etmiştir. Burada önerdiği şey aslında, örtük bir "alternatif tarih" teorisiydi: Geleceğin güçlerinin "vaktinden evvel" hâkim konuma geldiği koşullarda, aynı "zorunlu" tarihsel süreç (modern medeniyetin tarihsel süreci) farklı bir şekilde (yeniden) işletilebilirdi.

Burada ihanet hadisesinin nihai konumunu, Ekim Devriminin hemen sonrasına, daha doğrusu devrimle devlet gücüne el konulmasına, Bolşeviklerin proleter kitlelerin devrimci öz-örgütlenmesine yönelik odak noktalarını terk ettikleri o vahim ana atfederken Badiou bile muhtemelen gereğinden fazla aceleliydi. Badiou, ancak devrimden *sonra* nelerin olduğuna, “sonraki sabaha”, hadiseye yönelik yoğun çabaya atıfta bulunarak, acınası liberter feveylanlarla gerçek devrimci hadiseleri ayırt edebileceğimizi vurgularken son derece haklıdır: Toplumunu yeniden inşa etmeye dönük monoton işlere girildiği anda, bu çalkantılar enerjisini kaybetmektedir –ve bu noktada bir uyumsuzluk hasıl olur. Ayrıca burada, 1920’lerin başlarında Sovyetler Birliği içinde, hararetle sıradan varoluşa dair yeni kurallar getirmeye çabalayan gündelik yaşam raporlarına yöneltilmiş ilgi de bulunmaktadır: İnsanlar nasıl evlenecekler? Flörtün ve kurun yeni kuralları neler olacak? Doğum günleri nasıl kutlanacak? İnsanlar nasıl gömülecek?³⁶

Kültür Devriminin rezil bir şekilde başarısız oluşu işte bu noktada gerçekleşti. İnatla eylem fikrine negatif bir şey olarak karşı çıkan Badiou’nun, Kültür Devriminin tarihsel önemini “devrimci politik faaliyetler üreten temel araç olarak parti-Devletin sonuna” işaret eden negatif bir gösterge oluşuna atfetmesinde yatan ironiyi kaçırmak zordur. İşte tam olarak bu noktada Badiou tutarlı olmak için, Kültür Devriminin olaysal [*evental*] statüsünü inkâr etmeliydi: Bir Hadise olmaktan ziyade, “dehşet verici bir ölüm sürüşü” demeyi tercih edeceği bir şeyin net bir biçimde göz önüne serilmesiydi. Eski anıtların yıkılması, geçmişin gerçek bir yadsınması değildi, bu yadsınmanın başarısızlığına işaret eden yetersiz bir *passage à lacte* [eyleme geçiş] idi.

36. Che Guevara’nın 1965’te, kendisini dünya devrimine adanmak için tüm resmi görevlerini, hatta Küba vatandaşlığını bile bırakması (kurumsal dünyayla tüm bağlarını kesmeye dönük bu intihardan farksız hareket) gerçekten de bir *eylem miydi*? Yoksa sosyalizmin pozitif anlamda inşası gibi imkânsız bir görevden, devrimin *sonuçlarına*, bir başka deyişle yenilginin zımnın kabul edilmesine sadık kalmaktan kaçmanın bir yolu muydu?

Dolayısıyla bir bakıma, Mao'nun Kültür Devriminin nihayetinde, Çinde eşi görülmemiş bir kapitalist dinamiğin patlak vermesine sebep oluşunda şiirsel bir adalet vardır. Başka bir deyişle, kapitalizmin tam tekmil gelişmesiyle, durmaksızın kendini devrimcileştirme, tersine dönüşleri, krizleri ve yeniden icatlarıyla bir bakıma “karnavallaşan” bizzat “normal” hayatın baskın biçimidir. Dolayısıyla, tüm ucuz dokunduruların ve yüzeysel analogilerin ötesinde, Maocu sürekli kendini devrimcileştirme, devlet yapılarının kemikleşmesine karşı verilen bitmek bilmez mücadele ile kapitalizmin içkin dinamikleri arasında derin bir yapısal benzerlik vardır. Bu noktada Brecht'in “bir banka kurmaya kıyasla bankayı soymak nedir ki?” sorusunu başka kelimelerle ifade etmek oldukça ayartıcıdır: Gerçek Kültür Devrimiyle, kapitalist yeniden-üretim için gerekli tüm tutarlı yaşam formlarının kalıcı surette çözülmesiyle kıyaslandığında, Kültür Devrimine karışmış Kızıl Muhafızların şiddetli ve yıkıcı taşkınlıkları nedir ki? Bugün İleriye Doğru Büyük Sıçrayışın trajedisi, modernleşmeye yönelik kapitalist İleriye Doğru Büyük Sıçrayışın bir komedisi olarak kendisini tekrar etmesidir. “Her köye bir demir dökümhanesi” şeklindeki eski slogan, “her sokağa bir gökdelen” şeklinde yeniden açığa çıkmıştır. Kültür Devriminin bu devrimci yönü kimi zaman, insanlara “kendileri için düşünüp hareket etmeyi”, “totaliter hâkimiyet” aygıtlarına isyan edip onları yok etmeyi öğreten “totaliter” liderin yaşadığı “paradoksa” eğilmek zorunda kalmış muhafazakâr eleştirilenler tarafından bile kabul edilmektedir. Gordon Chang'in muhafazakâr bir dergi olan *Commentary*'de yaptığı şu yorumları örnek olarak alalım:

Çelişkiye bakın ki, kendine özgü yöntemiyle Çin halkına kendileri için düşünüp hareket etmeyi öğreten kişi, büyük köleci Mao'nun kendisiydi. Kültür Devrimi sırasında, on milyonlarca radikal gençten... eski tapınakları yıkmak, kültürel yadigârları yok etmek ve sadece ana-babaları değil, devlet memurları ve Komünist Parti üyeleri

de dahil, tüm büyüklerine karşı çıkmak üzere ülkenin her köşesine gitmelerini istedi. ... Kültür Devrimi Mao'nun düşmanlarını yok etmeye dönük bir fikir olabilir, ancak toplumsal dokuyu yok eden bir cinnet haline dönüşmüştür. Devlet yıkıldıkça, işlevleri devrimci komiteler ve "halk komünleri" tarafından üstlenildikçe, devletin katı sınırları ve baskıcı mekanizmaları çözülmüştür. Halk artık birilerinin çıkıp onlara ne yapmaları gerektiğini beklemek zorunda kalmamıştır - Mao onlara "isyan etme hakkına" sahip olduklarını söylemiştir. Radikal gençlik için, bu özünde sınırsız bir tutku çağıydı. Tek bir muazzam hamlesiyle, Büyük Dümenci nerdeyse her türlü otoriteyi gayri-meşru hale getirmişti."³⁷

Bu sebeple Kültür Devrimi iki farklı düzlemde okunabilir. Bunu tarihsel gerçekliğin (Varlık) bir parçası olarak okursak, onu tarihsel sürecin nihai sonucunu onun "hakikati" olarak algılayan "diyalektik" bir analize kolaylıkla havale edebiliriz: Kültür Devriminin nihai başarısızlığı, bu tutarsızlıkların yorumlanması, konuşlandırılması ve gerçekleştirilmesi anlamında, Kültür Devrimi projesinin (veya "düşüncesinin") kendi içindeki tutarsızlığa işaret eder (aynı şekilde Marx'a göre, kapitalist kâr arayışının kaba, kahramanca olmayan gündelik gerçekliği Jakobin devrimci kahramanlığın "hakikatiydi"). Ancak bunu bir Hadise olarak, eşitlikçi Adalet gibi ebedi bir Fikrin vücut bulması olarak tahlil edersek, Kültür Devriminin nihai olgusal sonucu, yıkıcı başarısızlığı ve ardından kapitalist dinamiklere dönmesi, Kültür Devriminin gerçeğini ortadan kaldırmaz: Kültür Devriminin ebedi Fikri, yenilgisine rağmen sosyo-tarihsel gerçeklikte var olmayı sürdürmektedir; gelecek nesillere müssallat olan, sabırla tekrar dirileceği anı bekleyen başarısız bir ütopyanın hayaleti olarak, tinsel bir yaşam sürmeye devam eder. Bu bizi Robespierre'e ve onun tüm yenilgileri aşan ve olmaması halinde devrimin "başka bir suçu ortadan kaldıran tantanalı bir suçtan ibaret olduğu" ebedi özgürlük Fikrine duyduğu inanca

37. Gordon G. Chang, "China in Revolt", *Commentary*, Aralık 2006, erişilen kaynak: commentarymagazine.com.

geri götürmektedir. Bu inancın en keskin haliyle ifade edilişi, Robespierre'in tutuklanıp idam edilmesinden bir gün önce, 8 Thermidor 1794'te yaptığı son konuşmasıdır:

“Fakat sizi temin ederim ki canlı ve saf ruhlar gerçekten de vardılar; merhametli, buyurgan ve karşı konulmaz tutku, asil kalplerin ıstırapı ve sevinci, tiranlığın korkunç dehşeti, ezilenlere duyulan şefkatli gayretkeşlik, vatana duyulan kutsal sevgi, insanlığa duyulan o çok daha yüce ve kutsal aşk... hepsi vardır ve onlarsız büyük bir devrim sadece başka bir suçu ortadan kaldıran gürültücü bir suçtan ibarettir. Yeryüzünde dünyanın ilk Cumhuriyetini kuracak o cömert tutku gerçekten de vardır.”³⁸

Bu Fikrin yaşamı içinde son büyük bölüm olan Maocu Kültür Devrimi için çok daha geçerli değil midir bu sözler – devrimci ateşi canlı tutan bu Fikir olmadığında Kültür Devrimi çok daha büyük ölçüde “başka bir suçu yok eden gürültücü bir suçtan ibarettir.” Burada Hegel'in *Dünya Tarihi Felsefesi Üzerine Dersleri*'nde Fransız Devrimi ile ilgili söylediği şu görkemli sözleri anımsamamız gerekiyor:

“Fransız devriminin felsefeden ileri geldiği söylenegelmiştir ve felsefeye *Weltweisheit* [dünya bilgeliği] denmesi hiç sebepsiz değildir, çünkü sadece şeylerin saf özü olarak, kendi içinde ve kendisi için hakikat olmakla kalmaz, dünyada olup bitenlerde açığa çıktığı haliyle yaşayan formuyla hakikatin kendisidir. Bu sebeple devrimin ilk dürtüsünü felsefeden aldığı söyleyen değerlendirmeye karşı çıkamayız. ... Güneşin semada durup gezegenlerin etrafında dönmeye başlamasından bu yana, asla insanın varoluşunun onun zihnini, yani ilhamıyla gerçek dünyaya şekil veren düşüncesini merkez aldığı bilinmemiştir... Şu ana dek insanoğlu, düşüncenin tinsel gerçekliği yönettiği gerçeğinin kavranmasında hiç ilerleyememiştir. Bu, dolayısıyla ihtişamlı bir zihinsel şafaktı. Tüm düşünceler bu çağın coşkusu içinde paylaşılmaktaydı. Mağrur bir niteliğe sahip duygular bu çağda insanoğlunun zihnini uyandırmış, adeta ilk kez ilahi ve

38. Robespierre, *Virtue and Terror*, s. 129.

dünyevi olan arasındaki uyum sağlanmışçasına tinsel bir coşku dünyayı etkisi altına almıştır.”³⁹

Elbette bu Hegel’i soğukkanlı bir tavırla, soyut özgürlükte yaşanan bu patlamanın içsel bir zorunluluk sonucu karşısına dönüştüğünü tahlil etmekten alıkoymamıştı: Yani kendi kendini yıkan bir devrimci teröre. Ancak Fransız Devriminin (ve onun önemli tamamlayıcısı Haiti Devriminin) temel ilkesini kabul ederek, Hegel’in eleştirisinin içkin olduğunu asla unutmamamız gerek. Nitekim mevzu, Badiou’nun belirttiği gibi, insanlık tarihinde sömürülen yoksulların ilk başarılı isyanı olan Ekim Devrimi (ve sonrasında Çin Devrimi) olduğunda, mutlaka aynısı yapılmalıdır. Bu insanlar yeni bir toplumun sıfırdan gelen üyeleri olup yeni standartlar koymuşlardır. Devrim kendisini yeni bir toplumsal düzen içinde sabitlemiştir. Akla hayale sığmaz ekonomik, askeri baskılara ve yalıtılmışlığa rağmen, yeni bir dünya yaratılmış ve mucizevi bir şekilde on yıllarca hayatta kalmıştır. Bu kuşkusuz “ihtişamlı bir zihinsel şafaktır. Tüm düşünceler bu çağın neşesi içinde paylaşılmıştır.” Tüm hiyerarşik düzenlere rağmen, eşitlikçi evrensellik dolaysızca iktidara gelmiştir.

Bu alternatifin altında yatan basit bir felsefi ikilem vardır. Ortadaki tek sabit Hegelci görüş belki de şudur: Bir düşünceyi onun gerçekleşme başarısı veya başarısızlığıyla ölçen, böylece öze aracılık eden şeyin bütünüyle görünüşü olduğundan hareketle, fikrin gerçekleşmesi üzerindeki her türlü aşkınlığa şüpheyle yaklaşan görüş. Buradan çıkarılacak neticeyse şudur: tarihsel yenilgisine rağmen hayatta kalan ebedi İdede ısrar ediyorsak, bu mutlaka (Hegelci anlamda) özün ve tezahürün tamamen gerçekleşmiş birliği şeklindeki Kavram düzleminden, kendi tezahürünü aşması gereken Öz düzlemine çekilmeyi içerir. Peki bu gerçekten de doğru mudur? Diğer yandan, kendi tarihsel yenilgisine rağmen hayatta kalan ütopyacı İdedeki aşırılığın,

39. G.W.F. Hegel, *Lectures on the Philosophy of World History*, Cambridge: Cambridge University Press, 1975, s. 263.

İde ve tezahürü arasındaki bütüncül uyuşmayla çatışmadığı da iddia edilebilir: Gerçekliğin bir İdeyi bütünüyle gerçeğe dönüş-türmedeki başarısızlığının, aynı zamanda bu İdenin kendi başarısızlığı (sınırlılığı) olduğunu söyleyen temel Hegelci kavrayış geçerliliğini korumaktadır. Burada basitçe eklenmesi gereken şey, İdeyi gerçekleştirmekten alıkoyan boşluğun, İdenin kendi içindeki boşluğa işaret ettiğidir. İşte bundan dolayı, tarihsel gerçekliğe musallat olmayı sürdüren hayali İde, *yeni tarihsel gerçekliğin kendi yanlışlığını, kendi Kavramıyla bağlantılı yetersizliğini işaret etmektedir* – örneğin Jakoben ütopyanın faydacı burjuva gerçekliğini hayata geçirmekteki başarısızlığı, aynı zamanda bu faydacı gerçekliğin kendi sınırlılıklarıdır. Başarısızlığı tam olarak, yeni bir gündelik yaşam biçimini yaratmadaki başarısızlığıdır: Gündelik yaşamın, üretimin devamını garanti altına alan devlet aygıtıyla birlikte, karnavalvari bir aşırılık olarak kalmıştır.

Bu başarısızlıktan çıkarılacak dersle, artık temsile, devlet düzenine, sermayeye ve diğer şeylere ihtiyaç duymayan tam tekmil üretici dışavurumculuğu hâkim kılmaya dönük ütopyacı hedefi terk edip, mevcut liberal-demokratik temsili devletin yerine ne türden bir temsiliyetin konacağı meselesine odaklanmalıyız. Bu sorun, istisnai devrimci devletin yavaş yavaş gündelik yaşamın örgütlenmesi meselesine eğildiği 1917 yılından hemen sonra patlak vermişti. Troçki sınıfın öz-örgütlenmesi ile devrimci öncü partinin politik liderliği arasında bir etkileşim olmasını talep etmişti.⁴⁰ Lenin'in önerisi nerdeyse Kantçı bir çözümdü: Hafta sonları düzenlenen kamusal toplantılarda serbestçe müzakere etmek, fakat işteyken itaat edip çalışmak:

“Ekim Devriminden önce [bir işçi] mülk sahibi, sömüren sınıftan birinin kendisi için gerçek bir fedakârlıkta bulunduğu, onun yara-

40. Troçki'nin öncü parti ihtiyacına yönelik argümanlarından biri özellikle ilgi çekicidir: Konseylerdeki öz-örgütlenme, politik-psikolojik bir sebepten ötürü Partinin rolünü üstlenemez: İnsanlar “gerilimin ve yoğunluğun kesintisizce sürdüğü bir duruma yıllarca dayanamazlar”. Bkz. Ernest Mandel, *Trotsky as Alternative*, Londra: Verso, 1995, s. 81.

rına bir şeyden feragat ettiği tek bir an bile *görmemişti*. Kendisine defalarca vaat edilen toprağı ve özgürlüğü ona verdiğini, ona huzur verdiğini, ‘Büyük Güçlere’ has çıkarlarla Büyük Güçler arasındaki gizli anlaşmalardaki menfaatlerden vazgeçtiklerini, sermaye ve kârdan feragat ettiklerini *görmemişti*. Tüm bunları ancak gücü zorla eline aldığı ve almış olduğu gücü savunmak zorunda kaldığı 25 Ekim 1917’den *sonra* gördü. ... Doğal olarak belli bir süre boyunca tüm ilgisi, tüm düşüncesi, tüm manevi gücü, bir an olsun nefes almaya, belini bükmeye, kendisini toparlamaya ve hayatın öylece alınmayı bekleyen, artık iktidardan indirilmiş sömürenlerin ona hiç vermediği olanakları almaya odaklamıştı. Elbette sıradan bir işçinin, bir şeyleri sadece ‘alıp’ kaçamayacağını, bunun korkunç bir çürümeye, yıkıma ve Kornilovların dönüşüne yol açacağını sadece kendi gözüyle görüp idrak etmesinin dışında, hissetmesi için de belli bir sürenin geçmesi gerekir. Sıradan işçilerin hayat koşullarında (ve sonuç olarak psikolojisinde) yaşanan benzer değişim sadece başlangıçtır. Nitekim tüm görevimiz, sömürülenlerin özgürleşme mücadelesini veren sınıf bilinçli sözcülerden oluşmuş Komünist Parti’sinin (Bolşeviklerin) görevi bu değişimi takdir etmek, bunun zorunlu olduğunu anlamak, bitkin bir halde çıkış yolu arayan bitap düşmüş insanların öncülüğüne geçmek ve onları doğru bir şekilde, emekçi disipliniyle yönetmektir. Çalışma *sırasında* Sovyet liderlerinin, diktatörlerin iradesine sorgusuzca boyun eğme görevinin yanında, kitlesel toplantılarda çalışma koşullarıyla *ilgili* yürütülecek tartışmaların koordinasyonunu sağlamalıdır. ... Çalışan insanların ‘kamusal toplantılardaki’ demokrasilerini – taşkın bir sel gibi bendini aşan çalkantılı ve dalgalı demokrasiler – işteki *demir* disiplinle, işteki tek bir insanın, Sovyet liderinin iradesine *sorgusuzca itaatle* birleştirmeyi öğrenmek zorundayız.”⁴¹

Burada Lenin’le dalga geçmek (ve söyledikleri karşısında dehşete düşmek), onu sanayicilere özgü paradigmaya kapılmakla ve benzer şeylerle suçlamak kolaydır – ancak sorun ortadan kalkmaz. Yirminci yüzyılda “dışavurumcu” çoğunluğa ait doğrudan demokrasinin temel formu adlandırıldığı haliyle işçi konseyle-

41. “The Immediate Tasks of the Soviet Government”, *Collected Works*, Cilt 27, Moskova: Progress, 1972, s. 261.

riydi (“sovyetler”) – (nerdeyse) Batıdaki herkes bunları sevmiştir. Aralarında, *sovyet*’lerde antik Yunan *polis*’lerinin yansımaları bulan Hannah Arendt gibi liberaller de vardı. Reel Sosyalizm çağının geneli boyunca, “demokratik sosyalistlerin” gizli umudu, insanların öz-örgütlenme biçimi olarak “sovyetlerdeki” doğrudan demokraside yatmıştı; Reel Sosyalizmin gerilemesiyle, onu kuşatmayı sürdürmüş olan bu özgürleştirici gölgenin de ortadan kalkması son derece semptomatiktir. Bu durum, “demokratik sosyalizmin” konseyci versiyonunun, “bürokratik” Reel Sosyalizmin hayali ikizinden başka bir şey, bir toplumun sürekli, temel örgütleyici ilkeleri olarak hizmet etme yeteneği olmayan, onun kendisine ait pozitif bir içerikten yoksun içkin ihlali olmadığı gerçeğinin nihai doğrulaması değil midir? Hem Reel Sosyalizmin hem de konsey demokrasisinin paylaştığı şey, politik “yabancılaşmanın” (devlet aygıtları, politik yaşamın kurumsallaşmış kuralları, hukuki düzen, polis, vs) önüne geçen, kendiliğinden şeffaf bir toplumsal örgütlenmenin mümkün olduğuna duyulan inançtı. Reel Sosyalizmin nihayete ermesiyle edinilen temel deneyim, tam olarak bu *paylaşılan* unsurun reddedilmesi, toplumun “alt-sistemlerden” oluşmuş karmaşık bir ağ olduğu, bundan dolayı belli düzeyde bir “yabancılaşmanın” toplumsal yaşam için yapıcı olduğu, bu nedenle bütünüyle kendiliğinden şeffaf bir toplumun totaliter potansiyellerle dolu bir ütopya olduğu gerçeğinin bıkkın ve “post-modern” bir tavırla kabul edilmesi değil midir?⁴² Hal böyle olunca aynısı, *favelalar*’dan “post-endüstriyel” dijital kültüre dek tüm güncel “doğrudan demokrasi” pratikleri için de söylenebilir (yeni “kabile tipi” bilgisayar korsanı topluluklarının tarif edilmiş şekli, çoğunlukla konsey demokrasisinin mantığını hatırlatmıyor mu?): Yapısal sebeplerden ötürü tüm alanı ele geçiremediklerinden, hepsi bir devlet aygıtına dayanmak zorundadırlar.

42. Bu görüşün net ve açık bir ifadesi için bakınız: Martin Jay, “No Power to the Soviets”, *Cultural Semantics*, Amherst: University of Massachusetts Press, 1998.

Post-modern kapitalizmin ideologlarına göre, Marksist teori (ve pratik) hiyerarşik ve merkezi devlet denetimini savunan mantığın sınırlarından kurtulamamıştır ve bu yüzden yeni enformasyon devriminin toplumsal etkileriyle baş edememektedir. Bu iddianın arkasında sağlam ampirik sebepler vardır: Bir kez daha tarihin şu koca cilvesine bakın ki, komünizmin dağılması, Marksizmin kapitalizmi aşma çabasında başlangıç noktası olarak aldığı üretim güçleri ile üretim ilişkilerine dair geleneksel Marksist diyalektiğin geçerliliği için gösterilecek en ikna edici emsal olmasıdır. Komünist rejimleri böylesine kesin bir şekilde yıkan şey, “enformasyon devriminin” müjdelediği yeni toplumsal mantığa uyum sağlayamamalarıydı: Bu devrimi, geniş ölçekli, merkezi ve devletin planladığı başka bir projeye yöneltmeye çabaladılar. Ancak bugün kapitalizmin de enformasyon devrimiyle baş edemediğini gösteren çok sayıda işaret vardır (“fikri mülkiyetle” ilgili sorunlar ve “tüketici kooperatiflerinin” artışı gibi).

Peki o halde, yaşamının son döneminde Lenin Bolşevik iktidarının sınırlılıklarının tam olarak farkına vardığında ne oldu? Bu noktada bir kez daha Lenin’le Stalin’i karşı karşıya getirmemiz gerek: Lenin’in *Devlet ve Devrim*’deki ütopyadan vazgeçmesinden uzun bir süre sonra kaleme aldığı son yazılarında, Bolşevik iktidarının ne yapması gerektiğiyle ilgili ılımlı ve “gerçekçi” bir projenin hatlarını görebiliriz. Ekonomik azgelişmişlik ile Rus kitlelerinin kültürel açıdan geri olması sebebiyle, ülkenin “doğrudan sosyalizme geçmesinin” hiçbir yolu yoktu; Sovyet iktidarının yapabileceği tek şey, ılımlı “devlet kapitalizmi” politikalarını durağan köylü kitesinin yoğun bir kültürel eğitime tabi tutulmasıyla birleştirmektir – bu “komünist propagandalarla” beyinlerin yıkanması şeklinde *değil*, gelişmiş medeniyet standartlarının sabırla ve aşamalı bir şekilde dayatılmasından ibaret olmalıydı. Olgular ve rakamlar “Batı Avrupa’nın sıradan bir medeni ülkesindeki standartlara ulaşmak için ne kadar çok angarya işe girişmek zorunda olduklarını”

açığa vurur cinstendi: “Henüz kendimizi kurtaramadığımız yarı-Asyalı cahilliği akıldan çıkarmamalıyız.”⁴³ Yani Lenin sürekli, dolaysız bir biçimde “komünizmin aşılmasına” karşı uyarıda bulunuyordu: “Bundan hiçbir şekilde, kırsal alanlarda katı ve saf komünist fikirleri derhal yaymaya başlamamız gerektiği anlamı çıkarılamaz. Kırsal kesimimiz komünizmin maddi temelinden yoksun olduğu sürece, komünizmin böyle bir şey yapmasının zararlı, hatta ölümcül olacağını söylemek zorundayım.”⁴⁴ Sürekli yinelediği motif şuydu: “Bu noktada en zararlı şey acele etmek olacaktır.”⁴⁵ “Kültür devrimi” yanlısı bu tavır karşısında, Stalin bütünüyle anti-Leninist bir düşünce olan “tek ülkede sosyalizm inşa etmeyi” tercih etmişti.

Buradan çıkarılacak anlam, Lenin’in Menşeviklerce Bolşevik ütopycacılığına karşı önerilen standart eleştiriyi sessizce kabul edip, devrimin önceden belirlenmiş zorunlu aşamaları takip etmesi gerektiğini söyleyen Menşevik fikirleri benimsemiş olduğu mudur? Lenin’in incelikli diyalektik yaklaşımını işbaşında görebileceğimiz nokta işte burasıdır: Henüz 1920 başlarında, Bolşeviklere düşen temel görevin ilerici bir burjuva rejimininkiyle aynı olduğunun bütünüyle farkındaydı (nüfusun genel olarak eğitilmesi, vb); ancak bu görevleri tam da *proleter bir devrimci* gücün üstlenmesi durumu bütünüyle değiştirmişti – ellerinde bu “medenileştirici” önlemlerin, burjuvazinin sınırlı ideolojik çerçevesinden koparılacak şekilde hayata geçirilebilmesi için eşsiz bir fırsat vardı (genel eğitim, burjuvazinin dar sınıfsal çıkarlarını yaymanın ideolojik bir kılıfı olmak yerine, gerçekten de halka hizmet edebilirdi, vb.). Dolayısıyla tam anlamıyla diyalektik niteliğe sahip paradoks, eşsiz bir avantaja dönüştürülebilecek şeyin tam da Rusya’daki durumun *ümitsizliği* idi (geri kalmışlık, proleter iktidarı burjuva bir medenileştirme sürecini başlatmaya zorlamaktaydı).

43. Lenin, *Collected Works*, Cilt 33, s. 463.

44. A.g.e., s. 465.

45. A.g.e., s. 488.

Bu noktada elimizde, devrime dair iki model, iki bağdaşmaz mantık vardır: Ya devrimin tarihsel gelişim tarafından zorunlu koşulan “o uygun anda” patlak vereceği teleolojik nihai kriz anını bekleyeceğiz; ya da devrimin “uygun anı” olmadığını kabul edecek ve devrimci değişimi “normal” tarihsel gelişimden sapıldığı anlarda ortaya çıkan ve yakalanması gereken bir şey olarak göreceğiz. Lenin volantarist bir “sübjektivist” değildi – ısrarla belirttiği şey, istisnanın (1917’de Rusya’nın içinde bulunduğu türden olağanüstü koşullar) kaidenin kendisini ortadan kaldırma imkânı sunmasıydı. Nitekim bugün her zamankinden daha geçerli olan şey işte bu çizgi, bu temel tutum değil midir? Bizler de, devlet ve aygıtlarının, siyasal faileri de dahil, eldeki temel sorunları ifade etme becerilerini her geçen gün kaybettikleri bir çağda yaşamıyor muyuz? 1917’de Rusya’nın yüz yüze geldiği acil sorunların “yasal” parlamenter araçlarla çözülebileceği yanılması, söz gelimi piyasa mantığının ekolojii kapsayacak şekilde genişletilmesiyle (çevreyi kirletenlere, verdikleri hasarın ücretini ödetme ve benzeri yollar) ekolojik tehditin önlenebileceğini savunan günümüz yanılmasıyla farksızdır.

Yeni Efendinin Mucizesi

Ancak bugün Lenin’den öğrenebileceklerimiz bundan ibaret değildir. Ölümüne doğru, oldukça marjinal gibi görünse de, muazzam sonuçları olmuş ve yeni ufuklar açmış başka bir fikir üzerinde durmuştu. Bu Sovyet rejiminin temel söylemsel statüsüyle ilgiliydi (buradaki “söylemi” Lacancı tabirle “toplumsal bağ” olarak anlamaktayız). Lacan’ın formüle ettiği dört söylem türü akılda tutulduğunda, Bolşevik iktidarı hangi söylem türüne tekabül etmekteydi?⁴⁶ Ana söylem olmayı sürdüren, fakat içinde tahakküm yapısının baskı altında tutulup parmaklıkların arkasına itildiği kapitalizmle başlayalım (bireyler biçimsel

46. Lacan dört söylemli matrisini 1969-70 yıllarında verdiği şu seminerinde geliştirmişti: *Seminar XVII: The Other Side of Psychoanalysis* (New York: Norton, 2007). Bu seminerin, Lacan’ın Mayıs 1968’e verdiği tepki olduğu unutulmamalıdır.

açından özgür ve eşitken, hâkimiyet şeyler/metalar arasındaki ilişkiler üzerinde konumlanmıştır). Bir başka deyişle altta yatan yapı, (kapitalistin) el koyduğu artık-değeri üretmesi için ötekini (işçileri) zorladığı kapitalist bir Efendiye ait söylemdir. Ancak bu tahakküm yapısı bastırıldığı için, tezahürü tek (başka) bir söylemden ibaret olamaz: Sadece iki ayrı söyleme ayrılmış bir vaziyette tezahür edebilir. Hem üniversite söylemi hem de histerik söylem, Efendiye ait söylemin başarısızlığının ürünüdür: Efendi otoritesini kaybedip histerik bir hale girdiğinde (otoritesi sorgulanıp, sahte bir Efendi gibi deneyimlendikten sonra), bu otorite yeniden açığa çıkar, ancak artık sadece tarafsız bir uzmanlık bilgisinin otoritesi kılığında öznellikten soyutlanmış ve yer değiştirmiş halde karşımıza çıkar (“güç uygulayan *ben* değilim, ben sadece nesnel olguları ve/veya bilgileri ifade ediyorum”).

Şimdi ilginç bir sonuca varmış bulunmaktayız: Kapitalizmi niteleyen şey eğer, histerik söylem ile üniversite söylemi arasındaki iraklık açıysa [*paralax*], kapitalizme karşı direnişi niteleyen şey de efendi ile psikanalistin karşı ekseni midir? Efendiye başvurmak, kapitalist dinamizme, yeniden dirilmiş bir geleneksel otoriteyle, karşı çıkmak gibi muhafazakâr bir girişime işaret etmemektedir; aksine “demokratik” duyarlılıklarımız karşısına Efendinin zorunlu rolünü koymaktan korkmayan Badiou’nun vurguladığı türden, yeni bir komünist efendiye veya lidere parmak basmaktadır: “Hangi aşamasında olursa olsun komünist süreç içerisinde, liderlerin temel işlevini yeniden tesis etmek gerektiğine kanaat getirmiş haldeyim.”⁴⁷ Gerçek bir Efendi disiplin ve yasaklar getiren bir fail değildir, ilettiği mesaj “Şunu yapamazsınız!” veya “Şunu yapmak zorundasınız!” değildir. Aksine serbest bırakıcı bir “Yapabilirsiniz” mesajıdır. Peki neyi? İmkânsızı yapmak – Bir başka deyişle, mevcut yapılanmanın koordinatları içinde imkânsız gibi görünen şeyleri yapmak. Nitekim bugün buradan çıkarılacak şey son derece kesindir: Yaşamlarımızın nihai çerçevesi olmuş kapitalizm ve liberal

47. Kişisel görüşme, Nisan 2013.

demokrasinin ötesini düşünebilirsiniz. Efendi, size benliğinizi geri veren, sizi özgürlüğünüzün dipsiz uçurumlarına götüren ve gitgide sönümlenmekte olan bir araçtır: Gerçek bir lidere kulak verdiğimizde, neyi istediğimizi keşfederiz (ya da daha çok bilmesek de zaten hep istemiş olduğumuz şeyi). Efendiye ihtiyaç vardır, çünkü özgürlüğümüzü doğrudan kabul edemeyiz – bu erişime kavuşmak için dışarıdan bir şeyin bizi itmesi gerekir, çünkü “doğal durumumuz” durağan bir hedonizm halidir, yahut Badiou’nun “insani hayvanlara” ait durumudur. Buradaki temel paradoks, “Efendisi olmayan özgür bireyler” şeklinde ne kadar çok yaşarsak, aslında o kadar özgürlükten yoksun oluşumuzdur. Mevcut olasılıkların yarattığı çerçevenin içine kapalı kalmışızdır – Bir Efendinin bizi özgürlüğe zorlaması veya bizi rahatsız etmesi gerekir.

Lenin bu yeni Efendiye duyulan acil ihtiyacın bütünüyle farkındaydı. Lenin’in üzerine çokça kara çalınan eseri *Ne Yapmalı?* ile ilgili olağanüstü tahlilinde Lars T. Lih, bu kitabı merkezi, elitist ve profesyonel bir devrimci örgüt adına ortaya atılmış bir argüman olarak gören standart okuma biçimini ikna edici bir biçimde çürütmüştür. Bu okumaya göre Lenin’in temel tezi, işçi sınıfının kendi “organik” gelişmesiyle “kendiliğinden” yeterli sınıf bilincine kavuşamayacağı, bu gerçeğin onlara dışarıdan götürülmesi gerektiğiydi (“nesnel” bilimsel bilgiye sahip Parti entelektüelleri tarafından).⁴⁸ Lih odak noktasını, işçi-takipçiler ile işçi-önderler arasındaki ilişkiye kaydırmakta ve “ikisi karşı karşıya gelip etkileşime girdiğinde neler olduğunu” sormaktadır. “Olan şey tek bir kelimeyle şöyle özetlenebilir: Mucize. Rusçası *çudo* olan bu sözcük Lenin’e aitti ve yazılarına baktığınızda “mucize”, “mucizevi” gibi sözcükler Lenin’in dağarcığı içinde sıklıkla kullanılmaktadır.”⁴⁹ Lih’in aktarımıyla bu “mucizeye”

48. Bu hususa dair daha detaylı bir okuma için bkz.: Slavoj Žižek, *Revolution At the Gates*, Londra: Verso, 2011.

49. Alıntılanan yer: Lars T. Lih: “‘We must dream!’ Echoes of ‘What Is to Be Done?’ in Lenin’s Later Career”, erişilen kaynak: links.org.au.

örnek verecek olursak, Lenin 1870'lerin Rus popülist devrimcilerine bakıp şu soruyu sormuştu:

“Bu insanlar neden kahramandırlar? Neden onları birer model olarak görüyoruz? Merkezi, fesatçı yeraltı örgütlerine sahip oldukları için mi? Hayır, ilham verici önderler oldukları için kahramandırlar. Lenin'in bu eski devrimciler hakkında söylediği şey şuydu: 'İlham verici vaazları kendiliğindenci [*stihiyıny*] biçimde uyanan kitlelerin yanıt çağrısıyla buluştu ve önderlerin coşkulu enerjisi benimsenip, arkasına devrimci sınıfların enerjisini aldı.'”⁵⁰

Lenin'in Bolşeviklerden beklediği de buna benzer bir şeydi: Soğuk ve “nesnel” (partizan olmayan) bilgiler değil, takipçileri seferber edebilecek, alabildiğine tutkulu öznel bir tutum – işte bu anlamda tek bir birey bile, bir heyelanı tetikleyebilirdi: “Pratik becerilerinizle böbürleniyorsunuz ve sadece büyük çevrelerin değil, tek bir bireyin bile devrimci dava için ne büyük mucizeler yaratabileceğini (Rusya'daki tüm *praktiki* için bilinen bir olgu) görmüyorsunuz.”⁵¹ Lih *Ne Yapmalı?*'daki şu meşhur iddiayla paralel bir okuma yapmaktadır: “Bana bir devrimciler örgütü verin, ben de Rusya'yı tersyüz edeyim!” “Bir grup fesatçı entelektüelin ellerini şöyle bir sallayıp çarlığı yok edebileceği” yorumunu bir kez daha reddeden Lih, kendi Lenin yorumunu şöyle ifade eder:

“Yoldaşlar, etrafınıza bakın! Rus işçilerinin, devrim mesajını alıp harekete geçmek için sabırsızlıkla beklediğini göremiyor musunuz? Eylemciler, *praktiki* arasında zaten var olan önderlik potansiyelini göremiyor musunuz? Daha da yükselmelerini teşvik etmeyi kafamıza koyduğumuzda, işçiler arasından daha nice önderlerin çıkacağını göremiyor musunuz? Neden çar hâlâ ayakta? Yoldaşlar, tıkanıklığın kaynağı bizleriz. Yeraltı becerilerimizi daha da bileyip, çarlığın yana yakıla ayrı tutmaya çalıştığı iki grubu, işçi önderleri ile işçi takipçile-

50. A.g.e.

51. Lars T. Lih, *Lenin Rediscovered*, Chicago: Haymarket, 2008, s. 770. (Lars T. Lih'in bu kitabı Ayrıntı Yayınları'nın yayın programındadır.)

rini, mesajla onu dinleyen kişileri bir araya getirdiğimizde, Tanrı şahidimizdir, bu tikanıklığı bir anda paramparça edeceğiz!”⁵²

Böyle bir Efendi, özellikle derin kriz anlarında gereklidir. Efendinin buradaki işlevi, özgün bir ayrımı gerçekleştirebilecek olmasıdır. Bu ayrım eski parametreler içinde kalmayı isteyenler ile değişimin zorunluluğunu kabul edenler arasındadır. Oportünist uzlaşmalar yerine, böylesi bir ayrımın yapılması gerçek birliğe giden tek yoldur.

Günümüzün geleneksel hiyerarşilerini, bir Efendiye piramit gibi tabi olmayı, sürekli çoğalan rizomatik ağlar lehine reddeden ideolojik halet-i ruhiye içinde, siyasi analizciler son yıllarda Avrupa ve ABD genelinde gerçekleşmiş, Wall Street İşgalinden Yunanistan ve İspanya'ya dek tüm anti-neoliberal protestoların, faaliyetlerini koordine eden bir merkezi aktöre ve hiçbir Merkez Komiteye sahip olmadığını göstermekten hoşnutturlar. Çoğunlukla Facebook veya Twitter gibi sosyal medya araçlarıyla etkileşime geçen ve eylemlerini kendiliğindenci bir tarzda koordine eden irili ufaklı gruplardan ibarettiler. Peki bu “moleküler” ve kendiliğindenci öz-örgütlenme, gerçekten de “direnişin” etkili yeni biçimi midir? Karşı taraf, yani sermayenin kendisi zaten her gün, Deleuzecü teorinin post-Oedipal çokluğu andırırçasına hareket etmiyor mu? İktidarın kendisi tweet'e karşı tweet atarak, bu düzeyde diyaloga girmek zorundadır – Bugün Papa da, Trump da Twitter'dadır.

Dahası, moleküler öz-örgütlenmeci çokluk karşısında karizmatik bir Liderin ayakta tuttuğu hiyerarşik düzen meselesiyle ilgili olarak şuradaki ironiye dikkat çekmek gerek: Doğrudan demokratik yöntemler (yerel konseyler, kooperatifler, işçilerin yönetimindeki fabrikalar) geliştirmeye dönük girişimleri birçok kişi tarafından övülmüş bir ülke olan Venezuela, aynı zamanda (şayet sahip olmuşsa) güçlü bir karizmatik liderin, Hugo Chavez'in yönettiği bir ülkedir. Sanki burada da Freud'un aktarım

52. Lih, “We must dream!”

ilkesi iş başındadır: Bireylerin “kendilerinin ötesine geçmeleri”, temsil odaklı siyasetin edilgenliğini kırmaları ve doğrudan politik faillere dönüşmeleri için, bir Lidere atıfta bulunmak gereklidir. Baron Münchausen gibi kendi kendilerini bataklıktan çıkarmalarını sağlayacak, ne istediklerini “bilmesi gereken” bir Lidere ihtiyaç vardır. Özgürlüğe giden tek yol aktarımdan geçer: Bireyleri dogmatik “demokratik uykudan”, temsili demokrasinin kurumsallaşmış biçimlerine körü körüne bağlılıktan kurtarmada, doğrudan öz-örgütlenmeye başvurmak yetmez – yeni bir Efendi figürüne ihtiyaç vardır. Arthur Rimbaud’un “A une raison” (“Bir Akla”) şiirinin şu meşhur mısralarını hatırlayalım:

“Parmaklarının davula her vuruşu her sesi çıkarıyor
Ve yeni bir ahenk oluşturuyor.
Adımların yeni insanoğlunu çağırıyor
Ve ilerlemeyi emrediyor.
Uzaklara bakıyorsun: yeni aşk!
Geriye bakıyorsun, - yeni aşk!”

Bu mısraların kendi içinde kesinlikle “faşist” bir yan yoktur – politik dinamiğin en büyük paradoksu, bireyleri kendi atalet bataklığından çıkarıp, onları kendi kendini aşan bir özgürlük mücadelesine sevk edecek Efendiye ihtiyaç duyulmasıdır.

Efendi ve Psikanalist

Ancak bu yeni Efendi ne kadar özgürleştirici olursa olsun, başka bir söylemsel formla tamamlanmak zorundadır. Moshe Lewin’in belirttiği gibi, son günlerinde Lenin’in kendisi de bu zorunluluğu sezinlemişti: Sovyet rejiminin diktatoryal yapısını tamamen kabul etmekle birlikte, Merkezi Denetim Komisyonu (MDK) adlı yeni bir idari organ kurulmasını önermişti. Lenin’in son mücadelesini niteleyen bir dizi unsur vardı:

1) Sovyet devletini meydana getiren ulusal yapılara tam egemenlik verilmesine dönük ısrarlı tutum: İçi boş bir egemenlik değil, sahici ve tam egemenlik. Öncesinde bahsedildiği üzere,

Politbüro'ya yazdığı mektupta Stalin'in Lenin'i açık açık "ulusal liberalizmle" suçlaması hiç şaşırtıcı değildi.⁵³

2) Hedeflerin mütevazılığında ısrar: Sosyalizm *değil*, kültür (burjuva), etkin bir teknokrazi, "tek ülkede sosyalizme" bütünüyle karşı çıkma. Kimi zaman bu mütevazı tutum şaşırtıcı derecede berraktı: Lenin "sosyalizmin inşasına" dönük her girişimle alay etmekte, çeşitli yollarla "ne yapacağımızı bilmiyoruz" motifini tekrarlamakta ve Sovyet politikalarının doğaçlamacı yapısında ısrar etmekteydi.

3) Nezaket ve inceliğe yapılan beklenmedik odaklanma – katı bir Bolşevikten beklenmeyecek tuhaflıkta bir tutum. İki şey Lenin'i derinden üzmüştü: Moskova'nın Gürcistan'daki temsilcisi Orconikidze, Gürcü MK'sından bir üyeye fiziksel saldırıda bulunmuş, Stalin'in kendisiyse Lenin'in eşine tehditler ve küfürlerle sözlü tacizde bulunmuştu (onun Lenin'in Stalin'e karşı işbirliği yapmayı önerdiği mektubunu kaleme alıp Troçki'ye gönderdiğini öğrendikten sonra, paniğe kapılmıştı). Lenin naifçe şöyle demişti: "Eğer işler böyle bir noktaya geliyorsa... içine düştüğümüz şeyin ne tür bir keşmekeşlik olduğunu tahayyül edebiliriz."⁵⁴ Bu hadise Lenin'i, Stalin'i görevden almaya dönük meşhur çağrısını kaleme almaya yöneltmişti:

"Stalin haddinden fazla kabadır ve bu kusur, bizim cenahta ve biz Komünistler arasındaki ilişkilerde oldukça hoşgörülür olsa da, bir Genel Sekreterde kabul edilmez bir şeydir. Bundan dolayı yoldaşların, Stalin'i bu görevden almanın bir yolunu bulmalarını ve yerine üstün konumdaki Stalin'den her açıdan farklı, yani daha hoşgörülü, daha sadık, daha seviyeli, yoldaşlarına karşı daha hassas ve daha az kaprisli birini atamalarını öneriyorum."⁵⁵

Bu öneri hiçbir şekilde, Lenin'in liberal bir yumuşama içinde olduğunu ima etmez – aynı dönemde Kamenev'e yazdığı bir

53. Lewin, *Lenin's Last Struggle*, s. 52.

54. Alıntılanan yer: A.g.e., s. 69.

55. Alıntılanan yer: A.g.e., s. 84.

mektupta açıkça şunları söyler: “NEP’in (Yeni Ekonomi Politikası) teröre son vereceğini düşünmek büyük hatadır; bir kez daha teröre ve ekonomik teröre başvurmak zorunda kalacağız.”⁵⁶ Ancak devlet aygıtının ve Çeka’nın planlı bir biçimde küçültülmesine rağmen varlığını koruyacak olan bu terör, gerçek bir programdan çok bir tehdite dönüşecekti: “Devletin işadamlarına koyduğu bugünkü [NEP’teki] sınırların ötesine geçmek isteyen herkese, bu nihai silahın varlığını “nazikçe ve kibarca” hatırlatacak bir araç bulunmalıdır.”⁵⁷ (Burada bile kibarlığın bir motif olarak yeniden tezahür ettiğine dikkat edin!) Lenin haklıydı: “Diktatörlük” (devlet) iktidarının kurucu aşırılığına tekabül etmektedir ve *bu* düzeyde tarafsızlığa yer yoktur. Asıl mesele *bu* “aşırılığın” kime ait olduğudur – “bizim” değilse “onların”...

4) Lenin’in devlet bürokrasisinin egemenliğine karşı verdiği mücadele iyi bilinse de, daha az bilinen şey Lewin’in de açıkça belirttiği gibi, Lenin’in Merkezi Denetim Komisyonu olarak bilinen yeni bir yönetim organının kurulmasını önermesiyle, demokrasi halkası ile Parti-Devlet diktatörlüğünü bir araya getirme çabasıydı. Sovyet rejiminin diktatoryal yapısını kabul ederken yapmaya çalıştığı şey,

“Diktatörlüğün en tepe noktasında, farklı unsurlar arasında bir denge kurmak, (hiç de alakasız olmayan bir karşılaştırmayla) demokratik rejimlerdeki güçler ayrılığıyla aynı işlevi yerine getirecek karşılıklı denetim sistemi oluşturmaktır. Parti Konferansı seviyesine yükseltelen önemli bir Merkez Komite geniş politika çizgisini belirler ve tüm Parti aygıtını denetlerken, kendisi daha önemli görevlerin icrasına iştirak edecektir ... Bu Merkez Komitenin bir parçası olan Merkezi Denetim Komisyonu, Merkez Komitesi içinde yaptığı işlerin yanı sıra, Merkez Komite ile onun çeşitli dallarının (Politik Büro, Sekreteryaya, Orgbüro) denetimini sağlayacaktır. Merkezi Denetim Komisyonu... diğer kurumlar nezdinde önemli bir konumda olacak; bağımsızlığı Politbüro, buna bağlı idari organlar ve Merkez Komite-

56. A.g.e., s. 133.

57. A.g.e.

nin aracılığı olmaksızın, doğrudan Parti Kongresi tarafından temin altına alınacaktır.”⁵⁸

Denetim ve denge, güçler ayrılığı, karşılıklı denetim – bunlar Lenin’in şu soruya verdiği ümitsiz yanıtlardı: Denetleyenleri kim denetliyor? Bu MDK fikrinde hayali, düpedüz fantastik bir şey vardır: “Politize olmuş” MK ile organlarını gözetlemekle yükümlü en iyi öğretmenler ve teknokratik uzmanlardan oluşmuş, “apolitik” yapıda bağımsız, eğitsel ve denetimci bir organ – kısaca bu yapı, Parti yöneticilerini kontrol altında tutan tarafsız uzman bilgiyi oluşturacaktı. Ancak buradaki her şey, Parti Kongresinin gerçekten bağımsız olmasına bağlıydı. Kongrenin altı şimdiden *de facto* hizipleşmeler sebebiyle oyulmuş haldeydi. Bu durum en üstteki Parti aygıtının kongreyi kontrol etmesini, kendisini eleştirenleri “hizipçi” yaftasıyla ihraç etmesini sağlıyordu. Lenin’in teknokratik uzmanlara duyduğu güvenin naifliği, normalde tarafsız konumlara hiç yer bırakmayan politik bir mücadelenin her yere yayılmış olduğu gerçeğini iyi bilen bir politikacıdan geldiği için çok şaşırtıcıdır. Ancak MDK’nın yapacağı işleri (kendi ifadesiyle) “tahayyül ederken”, bu organın nelere başvurması gerektiğini şöyle tarif etmekteydi:

“[MDK] yarı-mizahi hilelere, kurnazca oyunlara, bir miktar dalavereye başvurmalıdır. Vakur ve ağırbaşlı Batı Avrupa devletlerinde, böylesi bir fikrin insanları korkutacağını, düzgün tek bir kurumun bile buna başvurmayacağını biliyorum. Ancak henüz onlar kadar bürokratikleşmediğimizi ve çevremizde bu fikre dair tartışmaların bir miktar eğlenceden öteye geçemeyeceğini umuyorum. Doğrusu neden zevk faydayla birleştirilmez ki? Budalaca, zararlı, yarı budalaca ve yarı zararlı bir şeyi ifşa etmek için neden mizahi veya yarı-mizahi hilelere başvurulmasın ki?”⁵⁹

Önerilen nerdeyse, Merkez Komite ile Politbüro’da yoğunlaşmış “ciddi” yürütme gücünün müstehcen bir kopyası, hareketin

58. A.g.e., s. 132.

59. “Better Few, But Better”, aşağıya bakınız, s. XX.

bir tür *organik-olmayan entelektüeli*, mizaha, hileye, kurnazlığa başvurup kendisini belli bir mesafede tutan bir *psikanalist* değil midir? O halde Lenin'in projesi neden böyle korkunç bir başarısızlığa yenik düştü? (Stalin resmi düzlemde fikri desteklemişti ancak MDK tamamen güçsüzleşip Politbüro'nun hizmetine girdi.) Sorun Bolşevik Partinin aşırı diktatoryal olması veya Lacancı tabirle Efendiye ait söylemin abartılı bir işlev oynaması değildi. Kulağa tuhaf gelse de, Parti bir Efendi olmaya *yetecek kadar işlev oynayamıyor*, gittikçe daha çok üniversite söylemi gibi bir işlev oynamayı tercih ediyordu. Peki bu politik olarak ne anlama geliyor?

Devletin İdeolojik Aygıtları üzerine yazdığı önemli metinden bu yana Louis Althusser, ideolojinin maddi pratiklerine, sivil toplumdaki temsiliyet mücadeleleri içinde oynadığı role indirgenemeyecek özgün prosedürleriyle "bir makine" olan devlete odaklanmıştır. Hegel devletin bu azımsanmayacak ağırlığını Marx'tan daha çok dikkate almakta, onun sivil toplumun epifenomenine [yan olgusuna] indirgenmesini reddediyordu. Marx nihayetinde devleti, "ekonomik altyapıda" yer alan üretim sürecinin yan olgusuna indirgemişti; bu durumda devleti belirleyen şey temsiliyet mantığıydı – hangi sınıfın devleti temsil ettiği? Buradaki paradoks, insanların "devlet sosyalizmi" diye adlandırmakta sonuna kadar haklı oldukları Stalinist devleti doğuran şeyin, devlet aygıtı meselesinin bu yolla ihmal edilmesidir. Rusya'yı yakıp yıkmış ve düzgün bir işçi sınıfından nerdeyse tamamen mahrum bırakmış iç savaştan sonra (birçok işçi Kızıl Orduya alınmış ve birçoğu karşı-devrimle mücadele ederken hayatını kaybetmiştir), Lenin'i bizzat rahatsız eden şey devlet temsili meselesiydi: Şimdi Sovyet devletinin "sınıfsal tabanı" neydi? İşçi sınıfı küçük bir azınlığa düştüğünde, işçi devleti olduğunu iddia ederken aslında kimleri temsil ediyordu? Lenin'in bu rolü üstlenecek olası adayların arasına koymayı unuttuğu şey devletin (aygıtlarının) kendisi, tüm ekonomik-politik gücü elinde tutan o güçlü makineydi: Lacan'ın alıntıladığı "üç kardeşim

var, Paul, Ernest ve ben” esprisinde olduğu gibi, Sovyet devleti de üç sınıflı temsil ediyordu: Yoksul köylüler, işçiler ve kendisi. Yahut Istvan Meszaros’un ifadesiyle şöyle de denilebilir: Lenin devletin “ekonomik altyapısı” içinde onun temel faktörü olarak oynadığı rolü göz önüne almayı unutmamıştı. Bu ihmal, toplumsal denetim mekanizmalarından kurtulmuş zorba bir devletin büyümesini engellemediği gibi, devletin sınırsız gücüne geniş bir alan açtı: Devletin sadece kendi dışındaki toplumsal sınıfları değil, kendisini de temsil ettiği gerçeğinkabul ettiğimizde, kimin devletin gücünü sınırlayacağı sorusunu sorabiliriz.

Peki Lenin’den Stalin’e nasıl geldik? Bu süreçte etkin üç moment yatmaktadır: Stalin’in kontrolü eline almasından önce Lenin’in uyguladığı politikalar, Stalinist politikalar ve Stalinizmin geçmişe dönük yarattığı “Leninizm” hayaleti (resmi biçiminin yanı sıra “özgün Leninist ilkelere dönüş” sloganının ortaya atıldığı SSCB’de Stalinizmin tasfiye edildiği dönemdeki Stalinizmi eleştiren versiyonunda). Dolayısıyla Stalinist terörü, Stalinizmin ihanetine uğramış “sahici” Leninist mirasın karşısına koymak gibi gülünç bir oyunu reddetmek gerekir: “Leninizm” tamamıyla *Stalinist* bir kavramdır. Stalinizmin özgürleştirici-ütopyacı potansiyelini geçmiş zamana yansıtma girişimi, düşüncenin bizzat Stalinist proje içindeki “mutlak çelişkiye”, dayanılmaz gerilime göğüs germe acizliğini göstermektedir. Bu nedenle “Leninizmi” (Stalinizmin gerçek çekirdeği) Lenin’in dönemindeki gerçek politik pratikler ve ideolojiden ayırmak elzemdir: Lenin’in gerçek azameti, Stalinizmin Leninizm mitiyle aynı şey değildir.

“Hayvan efendisinin elindeki kamçıyı zorla alır ve efendi olmak için kendi kendini kırbaçlar. Bunun efendiye ait kamçıdaki yeni ilmiğin yarattığı bir fanteziden ibaret olduğunu bilmez.” Kafka’nın bu sözleri, yirminci yüzyılın komünist devletlerinde neyin yanlış gittiğini özlü bir şekilde tanımlamıyor mu? O halde Lenin’den Stalin’e geçiş zorunlu muydu? Tek münasip yanıt, geriye dönük bir zorunluluğu göreve çağırان şu Hegelci cevaptır: *Bir kere bu geçiş yaşandığında, yani Stalin kazandığında, zorunlu*

hale geldi. Diyalektik bir tarihçinin görevi, bu geçişi “oluş hali içinde” kavramak, çok farklı bir biçimde sona erebilecek mücadelenin tüm olasılıklarını masaya yatırmaktır. Lenin’in zaafı, “bürokrasi” sorununu görmesi, fakat bunun taşıdığı ağırlığı ve gerçek boyutunu hafife almasıydı. Lewin şöyle yazıyordu: “Yaptığı toplumsal analizi, ekonominin temel sektörlerini milileştirmiş bir ülkede devlet aygıtını ayrı bir toplumsal unsur olarak değerlendirmeksizin, üç toplumsal sınıfa (işçiler, köylüler ve burjuvazi) dayandırmaktaydı.”⁶⁰ Başka bir deyişle Bolşevikler, politik iktidarlarının bağımsız bir toplumsal tabandan yoksun olduğunu kısa sürede fark etmişlerdi: Adlarına yönettikleri işçi sınıfının büyük kısmı iç savaşta yok olup gittiğinden, bir bakıma toplumsal temsili olmayan bir “boşlukta” yönetiyorlardı. Ancak kendilerini topluma iradesini dayatan “saf” bir politik güç olarak tahayyül eden Bolşevikler, üretim güçlerine *de facto* “sahip olduğu” için devlet bürokrasinin şuna nasıl dönüştüğünü görmezden geldiler:

“Devlet bürokrasisi iktidarın gerçek toplumsal temeli haline dönüşecektir. Toplumsal temelden yoksun “saf” politik güç diye bir şey yoktur. Bir rejim, baskı aygıtlarının kendisi dışında bir toplumsal dayanak bulmak zorundadır. Sovyet rejiminin görünüşte askıya aldığı ‘boşluk’, Bolşevikler bunu kavrayamasalar yahut kavramak istemeseler bile, kısa zamanda doldurulmuştur.”⁶¹

Bu taban Lenin’in MDK projesini engelleyecekti. Peki neden? Badiou’nun mevcudiyet ve temsiliyet terimleriyle şunu söyleyebiliriz: Ekonomizme ve determinizme karşı çıkan bir tutumla Lenin, politik olanın özerkliğinde ısrarcı olmuş, fakat her politik gücün bir toplumsal gücü (sınıfı) “temsil ettiğini” değil, bu (temsiliyete ait) politik gücün dolaysız bir biçimde, *kendi başına toplumsal bir güç olarak “temsil edilenlerin” seviyesine nasıl girdiğini* ıskalamıştı.

60. Lewin, *Lenin’s Last Struggle*, s. 125.

61. A.g.e., s. 124.

Devrimci bir Trajediye Kafa Yormak

Dolayısıyla Lenin'in Stalin'e karşı verdiği son mücadele, gerçek bir trajedinin tüm izlerini taşımaktadır: "Kahramanın" "kötü adama" karşı savaştığı bir melodramdan ziyade, kahramanın kendi politikasının sonuçlarına karşı mücadele ettiği ve geçmişte yaptığı hataların neticelerini durdurmak için artık geç kaldığı bir öyküdür. Stalinizmin yükselişini layıkıyla anlamak için, devrimci sürecin trajik boyutunu bütün hatlarıyla ayırt etmek gerekir. Jeremy Glick'in *The Black Radical Tragic*⁶² adlı eseri, Marx ve Engels'in ortaya koyduğu standart devrimci trajedi kavramının çok ötesine geçen bir kitaptır. Marx ve Engels devrimci trajediyi, vaktinden ve çağından önce gelen, bu nedenle uzun vadede tarihsel sürecin sembolü olsa da (istisnai örneği Thomas Muntzer'dir) yenilmeye mahkûm figürde görmüşlerdir. Buna karşılık trajedi Glick açısından, devrimci sürece içkin bir şeydir, onun çekirdeğine kazınmıştır ve bir dizi karşıtlıkla tanımlanmıştır: Kitlelere karşı önder(lik), radikalliğe karşı uzlaşma ve benzeri karşıtlıklar. Örneğin ilk karşıtlığa bakıldığında, kolay bir çözüm yolu olmadığı gibi, lider(lik) ve kitleler arasında bir gediğin, iletişimsizliğin doğması zorunludur. Glick, Eduard Glissant'ın *Monsieur Toussaint* oyununda, histeri krizi içinde gülen Toussaint'in üzüntüyle "güç bela yazabilmesine" kafa yorduğu (Bölüm IV, Sahne V) dokunaklı bir pasajı alıntılanmaktadır: "Ben 'Toussaint' diye yazıyorum, Macaia 'hain' diye okuyor. 'Disiplin' diye yazıyorum, Moysse sayfaya bir kere bile bakmadan "tiranlık" diye bağırıyor. 'Refah' yazıyorum; Dessalines geri çekiliyor, içinden 'afiyet' geçiyor. Hayır, nasıl yazacağımı bilmiyorum Manuel."⁶³ (Bu pasajın yazmayı bilmeyen Siyahlarla ilgili ırkçı klişelere gönderme yapıışındaki ironiye dikkat edin.) Bu pasajın arka planında, devrimci sürecin yansımasını kişisel ilişkilerde

62. Jeremy Matthew Glick, *The Black Radical Tragic: Performance, Aesthetics, and the Unfinished Haitian Revolution*, New York: New York University Press, 2016.

63. A.g.e., s. 117.

bulan gerilimi yatmaktadır: Toussaint'ın yeğeni Moyses, kitlelere körü körüne bağlı olmayı savunmakta ve büyük zümreleri yok etmeyi istemektedir. Ancak Toussaint kitlelerden korkmakta ve görevinin disiplini sağlamak, üretim sürecinin pürüzsüzce devam etmesini garanti altına almak olduğunu düşünmektedir. Bu yüzden de Moyses'un fesatlık çıkardığı için idam edilmesini emreder. Dessalines sonrasında galip gelir ve Siyahi bir devletin kurulmasından sonra kendisini Haiti imparatoru ilan eder. Geriye kalan tüm beyazların katledilmesini emreder ve devrimin zafere ulaşmasıyla birlikte yeni bir tahakküm biçimi getirir. Bu trajik dönüm noktalarını kavramak için, kalabalık kitleleri (teatral *dispositif* içinde Koro olarak oyuna dahil olurlar) olaylara dair yorumlar yapan edilgen kişiler olarak değil, etkin failer olarak görmek elzemdir – Glick'in eserindeki 2. bölümün başlığı son derece uygun bir biçimde "Koroyu Sunuş" olarak konmuştur.⁶⁴ Bu gerilimin altında yatan temel karşıtlık, evrensel Davaya olan bağlılıkla uzlaşmanın zorunluluğu arasındadır – ve en azından bana göre, Glick'in bu karşıtlığı kullanım biçimi, eserinin teorik ve politik anlamda doruk noktasıdır.

Glick'in başlangıç noktası, ilk Hıristiyan devrimcilerinin "ortaçağ papalığını tesis etme mücadelesi vermediğini" açıkça gören C.L.R. James'tir. "Ortaçağda papalığı, toplumdaki hâkim güçlerin Hıristiyan kitlelerin evrensellik çabasını boğmak için yükselttiği bir aracı kurumdu."⁶⁵ Devrimler yeni bir evrenselliğin gerçek kılınmasına dönük bin yıllık radikal taleplerle patlak verirler ve aracı kurumlar onların başarısızlıklarının, insanların beklentilerini boşa çıkardıklarının işaretidir. Kitlelerin evrensellik çabası "her türlü aracıyı yasaklar"⁶⁶ – Syriza hükümetinin geriye attığı trajik adım, böylesi bir aracılığın son büyük örneği

64. Bu eseri okurken, öykünün sonunda Koronun müdahale edip hem Antigone'yi hem de Creon'u tutuklayıp idam ettiği *Antigone* yorumumda benim de aynı şeyi yapmış olduğumu fark edip memnuniyet duydum.

65. A.g.e., s. 138.

66. A.g.e., s. 139.

değil miydi: Avrupa'nın şantajına karşı ilkeli bir şekilde söylenen HAYIRı hemen, "aracıları" kabul eden bir EVET takip etti. Glick burada "aracılığın" en büyük savunucusu Georg Lukács'tan bahsetmektedir. Lukács 1935'te yazdığı tuhaf, fakat önemli kısa yazısı "Hölderlin'in Hiperionu'nda, Hölderlin'in hamasi devrimci ütopyaya olan inatçı bağlılığına karşı, Hegel'in Napolyoncu Thermidor'u desteklemesini övüyordu:

"Hegel Thermidor-sonrası dönemin ve burjuvazinin gelişimindeki devrimci dönemin sona erişini kabullenmekte olup, felsefesini tam da dünya tarihindeki bu yeni dönüm noktasına ilişkin kavrayışın üzerine konumlandırmaktadır. Hölderlin Thermidor-sonrasının gerçekliğiyle hiçbir şekilde uzlaşmamaktadır; 'polis' [şehir] demokrasisini yeniden diriltmeyi hedefleyen eski devrimci ideale hâlâ sadık olup, şiir ve düşünce alanında bile ideallerine alan tanımayan bir gerçeklik karşısında tarumar olmaktadır."⁶⁷

Lukács burada, Marx'ın Fransız Devriminin kahramanlık döneminin, arkasından gelen piyasa ilişkilerinin hiç de kahramanca olmayan aşaması için zorunlu, coşkulu bir kopuş olduğu sözüne gönderme yapmaktadır: Devrimin gerçek toplumsal işlevi, burjuva ekonomisinin yavan [*prosaic*] hâkimiyeti için gerekli koşulları yaratmaktır. Nitekim gerçek kahramanlık eski devrimci coşkuya körü körüne bağlı olmakta değil, "günümüzün çarmıhındaki gülü" fark etmekte yatmaktadır. Yani Hegel'in Luther'den sürekli alıntılardan hoşlandığı gibi, Güzel Ruhun konumunu terk edip, gerçek özgürlüğün tek olası alanı olarak bugünü kabul etmekte yatmaktadır. İşte bu sayede, toplumsal gerçeklikle bu şekilde "uzlaşmak" Hegel'i felsefi anlamda çok ileriye taşımış, *System der Sittlichkeit*'taki "organik" topluluk gibi proto-faşist bir kavramı aşmasını ve burjuva sivil toplumunun karşıtlıklarını diyalektik tarzda analiz etmesini sağlamıştır. Lukács'ın buradaki analizi son derece kinayelidir: Makalesini, Troçki'nin (Glick'in

67. Georg Lukacs, "Hölderlin's Hyperion", *Goethe and His Age*, Londra: Allen & Unwin, 1968, s. 137.

eserinde beliren bir başka figür) Stalinizmi Ekim Devriminin Thermidor'u olarak nitelemeye başlamasından birkaç ay sonra kaleme almıştı. Dolayısıyla Lukács'ın metni, Troçki'ye bir yanıt olarak okunmak zorundadır: Stalin'in rejimini "Thermidorcu" olarak nitelemeyi kabul etmekte, fakat ona pozitif bir ekleme yapmaktadır – ütopyacı enerji kayboldu diye sızlanmak yerine, kişi kahramanca ve yakınmaksızın, ortaya çıkan neticeyi, toplumsal ilerlemenin tek gerçek alanı olarak kabul etmelidir. Elbette Marx için devrimci sarhoşluğun "hemen sonrasında" yaşanan ayılma, "burjuva" devrim projesinin en baştan beri sınırlı olduğunu, evrensel özgürlük vaadinin yanlışlığını göstermektedir: Evrensel insan haklarının "aslı" ticaret ve özel mülkiyet haklarıdır. Lukács'ın Stalinist Thermidor'u onaylamasına baktığımızda, karamsar ve tamamen Marksizm-karşıtı bir bakış açısının ima edildiği görülür (niyetinin bu olup olmadığı tartışmalıdır): Proleter devrimin kendisini niteleyen bir başka şey de, aldatici evrensel özgürlük savı ile onu takip eden yeni hâkimiyet ve sömürü ilişkileri arasındaki uçurumdur. Bu durum, "gerçek özgürlüğü" hayata geçirmeye dönük komünist projenin başarısızlıktan kurtulamayacağı anlamına gelir.

Hakikaten durum böyle midir? İlkeli bir öz-yıkım ile kahramanlığa yakışmayan uzlaşmacılığın dışında üçüncü bir alternatif vardır: İki uç nokta arasında bir tür "uygun bir ölçü" bularak değil, belli bir alanın "imkânsızlık noktası" şeklinde adlandırabileceğimiz şeye odaklanarak. Büyük politika sanatı, *de facto* imkânsız olsa da mümkün gibi görünen bir dizi makul talep içinde, bu tür noktaları tek tek tespit etmektir. Durum, kahramanın yanlış kapıyı açmasıyla (veya yanlış düğmeye basmasıyla) birdenbire etrafındaki gerçekliğin dağılıp kaybolduğu bilim kurgu öykülerini andırmaktadır. Birleşik Devletler'de genel sağlık hizmeti, kuşkusuz böyle bir imkânsızlık noktasıdır; Avrupa'da ise bu nokta görünüşe göre Yunanistan'a ait borçların iptali gibi bir şeydir. İlkesel anlamda yapabileceğiniz, ancak *de facto* yapamayacağınız veya yapmamanızın gerektiği bir şeydir

– gerçekte seçmeme şartıyla onu seçme özgürlüğünüz vardır.

Günümüzün politik açmazı, *la verité surgit de la méprise* [doğru yanılgıdan doğar] durumuna, doğrusundan önce nasıl yanlış tercihlerin geldiğine net bir örnek teşkil etmektedir. Prensipte sol siyasetin önündeki tercih, sosyal-demokrat reformizm ile radikal devrim arasında yapılacak bir tercihtir. Fakat ikincisi, soyut açıdan doğru ve geçerli olsa da kendi kendine çelme takıp, Güzel Ruhun devinimsizliği içinde sıkışıp kalmış haldedir: Gelişmiş Batı toplumlarında radikal devrim için yapılan çağrılarının hiçbir harekete geçirici gücü yoktur. Sadece ılımlı bir “yanlış” tercih, gerçek bir komünist perspektifin öznel koşullarını yaratabilir: Başarılı olsa da olmasa da, doğru tercihe götürecektir bir dizi ek talebi etkin hale getirir (“genel sağlığa gerçekten sahip olmak için, şunlara da ihtiyacımız var..”). Burada hiçbir kestirme yol yoktur. Evrensel radikal bir değişime duyulan ihtiyaç, tikel taleplerin aracılığı yoluyla ortaya çıkmalıdır. Bu sebeple daha en baştan doğru tercihte ayak diremek, yanlış tercihi yapmaktan çok daha kötüdür. Çünkü şunu söylemekten farksızdır: “Ben haklıyım ve her şeyi yanlış kavrayan dünyanın içinde bulunduğu sefalet ne kadar haklı olduğumu kanıtlıyor. Bu tutum, pratik boyutu bütünüyle ihmal eden kusurlu (“dalgın”) bir hakikat kavramına dayanmaktadır.

Gerçek politika sanatı, bu sebeple hatalardan kaçınmak ve doğru tercihleri yapmak değil, *doğru hataları yapmak*, uygun yanlış tercihleri seçmektir. İşte bu bağlamda Glick “ortadan kaybolan bir aracı olarak devrimci liderlikten, yegâne sorumlu öncü modelinden” bahseder. “Radikal bir çaba olarak sayılmak için, politik çaba kendisini gereksiz kılmak için uğraşmalıdır.”⁶⁸ Burada devrimci sürecin trajik dönümlerine ilişkin ciddi ve acımasız bir kavrayışı, bu sürece sorgusuzca bağlı olmayı bir araya getirmektedir. Böylelikle her devrimci süreç yozlaşmaya mahkûm olduğundan, bu tür süreçlerden bütünüyle uzak kalmak

68. Glick, *The Black Radical Tragic*, s. 12.

en iyisidir diyen, standart “anti-totaliter” iddiadan kendisini olabildiğince uzak tutar. Riski alıp mücadeleye girmeye hazır olma hali, mücadele içinde muhtemelen feda edileceğimizi bilsek de, önümüzdeki yeni ve karanlık döneme ilişkin en değerli kavrayıştır.

Dolayısıyla şu gerçeği tamamen kabul etmek zorundayız: Devrimci faaliyet aynı zamanda kendiliğinden saydam bir şey olmayıp yabancılaşma koşullarında geliştiğinden, niyet edilen-den tamamen farklı sonuçları olan trajik dönüşler ile eylemleri de illa içerecektir. Burada, devrimci bir hareketin başarısızlığına yol açan üç farklı yola işaret eden Badio’yu takip etmek gerekir. İlki kuşkusuz doğrudan yenilmektir: Basitçe düşman güçler tarafından yok edilirsiniz. Ardından gelen, zaferin kendisi içindeki yenilgidir: Düşmanın temel iktidar-gündemini benimseyerek (en azından geçici süreliğine) kazanırsınız (hedef, parlamenter demokratik, sosyal-demokrat yollarla yahut Stalinizmde olduğu gibi, Partinin doğrudan Devletle özdeşleştirilmesiyle devlet iktidarını ele geçirmektir). Belki de en özgünü olmakla birlikte en korkuncu olan sonuncusu ise şudur: Çok doğru bir sezgiyle, devrimi yeni bir devlet gücü şeklinde katılaştırmanın ona ihanet etmek olduğunu bilen, ancak toplumsal gerçekliğe gerçekten de alternatif bir toplumsal düzeni dayatma veya bunu keşfetme kapasitesinden yoksun olan devrimci hareket, kendi saflığını korumak adına “ultra-solcu” bir tavırla teröre başvurmak gibi ümitsiz bir stratejiyi benimser. Badiou uygun bir tabirle bu sonuncu yolu, “boşluğun kurban isteyen ayartısı” olarak adlandırır:

“Kızıl yılların en büyük Maocu sloganlarından biri şuydu: ‘Savaşmaya cüret edin, kazanmaya cüret edin.’ Ancak biliyoruz ki, bu sloganı takip etmek pek de kolay olmadığında, öznellik savaşmaktan değil de kazanmaktan korktuğunda, bunun sebebi mücadele kendisini basit bir hataya açarken (saldırı başarılı olmadı), zafer de kendisini en korkunç başarısızlığa açmaktadır: Boş yere zafer elde edildiğinin, zaferin tekrarlanmaya, restorasyona hazırlandığının bilinci. Devrim

asla iki Devlet arasında olan bir şeyden fazlası değildir. İşte bu noktada boşluğun kurban isteyen ayartısı gündeme gelir. Özgürleştirici politikanın en korkunç düşmanı, müesses nizamın baskısı değildir. Bu boşluğa eşlik edebilecek nihilizmin ve ölçsüz zalimliğin devreye girmesidir.”⁶⁹

Badiou'nun burada söylediği şey aslında, Mao'nun “Kazanmaya Cüret Et!” sözünün tam karşıtıdır: Kazanmaktan (iktidarı almaktan, yeni bir sosyo-politik gerçeklik inşa etmekten) korkmak *gerekir*, çünkü yirminci yüzyıldan alınan ders, zaferin ya restorasyonla (devlet iktidarı mantığına dönmek) ya da kendi kendisini yiyen tasfiyelerin cehennemi döngüsüne kapılmakla sona erdiğiidir. İşte bu sebepten dolayı, Badiou tasfiyenin [*purification*] yerine eksiltmeyi [*subtraction*] önerir: “Kazanmak” (iktidarı almak) yerine, kişi devlet gücüyle kendisi arasında mesafe koyar ve devletten eksiltilmiş (devletin çıkarıldığı) alanlar yaratır. Ancak bu çözüm gerçekten yeterli midir? Kendi kendimizi yok etme riskini kahramanca kabul etmeye ne diyeceğiz? Devrimci bir süreç, uzun vadeli neticeleri umursamayıp o ana odaklanmaya hiç yer tanımayan, iyi planlanmış stratejik bir faaliyet değildir. Tam aksine, daha iyi bir gelecek ümidiyle tüm stratejik kaygıların askıya alınması, devrimci süreçlerin temel unsurudur. Lenin'in Napolyondan aktarmaktan hoşlandığı gibi, *on s'engage et puis on le verra* [önce bir işe girişelim, sonrasına bakarız].

Burada insan klasik bir Sovyet şakasını tekrarlamaktan kendini alamıyor: Moskova'daki resmi galerilerden birinde, “Lenin Varşovada” adlı bir resim sergilenmektedir. Resimde Lenin'in eşi Nadyejda Krupskaya, Kremlin'deki odasında genç bir Komsomol üyesiyle çılgınca sevişmektedir. Şaşkına dönen bir ziyaretçi rehber sorar: “Peki burada Lenin nerede?” Rehber de sakince şu yanıtı verir: “Lenin Varşovada.” 1980'de Moskova'da açılmış benzer bir sergiyi gözümüzün önüne getirelim.

69. Alan Badiou, *L'hypothèse communiste*, Paris: Lignes, 2009, s. 28.

Resmin adı aynı olsun, fakat bu sefer resimde, Polonya'daki Dayanışma hareketinin Sovyetler Birliği'nin çıkarları için nasıl "tehlikeli" olduğunu tartışan bir grup üst rütbeli *nomenklatura* üyesi olsun. Şaşırmış bir ziyaretçi rehberine aynı soruyu sorar "Peki Lenin burada nerede?" ve rehber yine aynı cevabı verir: "Lenin Varşova'da."⁷⁰ Batının Papalık, Reagan ve diğerlerince koordine edilen müdahalelerine rağmen Lenin, 1970'ler ve 1980'lerde Varşova'daydı. Ruhu Dayanışmayı büyüten işçilerin eylemlerinde hayat bulmuştu.

70. Aynı şekilde, 1794'te Jakoben rejiminin yıkılmasını şatafatlı bir şölenle kutlayan Fransız elitlerinin olduğu, başlığıninsa Robespierreci ruhun Thermidor'dan sonra hâlâ canlılığını koruduğu "Haiti'deki Robespierre" olduğu bir resim hayal edebiliriz.

Metinler Hakkında Notlar

Bu cilt, Lenin'in faal yaşamının son iki yılında kaleme aldığı makaleleri, bildirileri, kısa notları ve mektupları bir araya getiriyor (tırnak işaretleri arasına alınmış başlıklar bizzat Lenin'e aittir). Seçkinin amacı, Lenin'in iç savaş sonunda Sovyet devletinin karşılaştığı sorunları aşma girişimini okurlara aktarmaktır. Bu sorunların arasında yeni filizlenmekte olan bir ülkedeki gündelik hayatı düzenlemenin yeni yollarını bulma mücadelesi, ilkesiz oportünizm ile dogmatik katılık tuzaklarından kaçınırken Komünist vizyona sadık kalmanın zorluğu, proleter demokrasiyle askeri disiplini birleştirme ihtiyacı, Rus şovenizminin yarattığı tehdit ve diğer şeyler bulunmaktaydı. En sonda yer alan iki mektup (Stalin'in Lenin'in eşine yaptığı

kabalığın ardından, Stalin'e aralarındaki ilişkiyi kestiğini söyleyen son mesajı ve Stalin'in merkezi, "anti-milliyetçi" bir Sovyet devleti kurma vizyonuna karşı duran Gürcü Komünistleri desteklediği mektup) Lenin'in son ana dek verdiği ümitsiz çabayı göstermekle kalmayıp, son mücadelesinin sıkıntılı ve kişisel yönlerini de açığa vurmaktadır.¹

1. Metinlerdeki dipnotlar, Lenin'in *Toplu Eserleri*'nin beşinci basımından alınmıştır.

M. F. Sokolov'a

16 Mayıs 1921

Polonyadan Tahliye Edilen Mülklerin İdaresinden Sorumlu
Birim Sekreteri, Yoldaş *M. Sokolov*,

Sevgili Yoldaş,

18 Mayıs için hazırladığın taslak raporu aldım ve okudum.¹
“Yanlış yaptığımı” yazıyorsun. Bir tarafta ormanları, toprağı vb
şeyleri kiralayarak *devlet kapitalizmi* inşa ettiğimizi, diğer ta-

1. Burada atıfta bulunulan, Sokolov'un 18 Mayıs 1921 tarihinde Dışişleri Halk Komiserliği'nde düzenlenen genel RKP(B) toplantısına sunulmak üzere eş yazarlığını yaptığı “Aynı Vergi ve Sovyet İktidarının Politikalarındaki Değişim Üzerine” adlı rapordur. Sokolov raporu Lenine gönderip, ondan bunu okuyup sorduğu bir dizi soruya yanıt vermesini rica etmişti.

raftan (Lenin'in) "arazi sahiplerinin topraklarına el koymaktan" bahsettiğini söylüyorsun.

Bu sana çelişkiymiş gibi görünüyor.

Yanılıyorsun. El koymaktan kasıt *mülkiyetten mahrum bırakmaktır*. Bir kiracı, mülk sahibi *değildir*. Dolayısıyla ortada bir çelişki yoktur.

Kapitalizmin inşası (yazdığım broşürde birden fazla yerde belirttiğim üzere, *kararında* ve ustalıklı bir şekilde) toprak sahiplerine mülklerini geri vermeden de mümkündür. Kira *dönemlik bir sözleşmedir*. Mülkiyet de denetim de *bizde*, yani işçilerin devletinde kalmaktadır.

"Elindekilere el konma olasılığı yakasını bırakmayan bir düşünce olduğunda, hangi budala kiracı model olacak bir örgütlemeye para harcar ki" diye yazıyorsun.

El koyma *bir olgudur*, *olasılık* değil. Arada büyük bir fark var. Ciddi el koymalar *olmasaydı*, tek bir kapitalist bile kiracı olarak hizmetimize girmezdi. Oysa bugün "onlar" yani kapitalistler üç yıl boyunca savaşmışlar ve bize açtıkları savaş için kendi ceplerinden (ve dünyanın en büyük *para depoları* olan İngilizlerle Fransızların ceplerinden) *yüz milyonlarca altın ruble* harcamışlardır. Şimdi dışarıda zor zamanlar geçiriyorlar. Seçenekleri var mı? Neden bir anlaşmayı kabul etmesinler? 10 yıl boyunca makul bir gelir elde edeceksin, uymazsa yurtdışında açlıktan öleceksin. Birçoğu tereddüt edecektir. Fakat 100 kişiden beşi bile bunu denese, fena sayılmaz.

Şöyle yazıyorsun:

"Bağımsız kitle faaliyeti ancak, adı bürokratik merkezi idareler ile merkezi kurullar olan ülseri yeryüzünden *sildiğimiz* gün *mümkün* olur."

Kendim vilayetlere ve taşraya gitmemiş olsam da, bu bürokrasiyi ve yol açtığı zararı bilmekteyim. Yanılgın, bunun "yeryüzünden silinebileceğini", ülser gibi tek bir hamleyle yok edilebileceğini düşünmen.

İşte bu hatalı. Çarı, toprak sahiplerini, kapitalistleri kaldırıp atabilirsin. Bunu yaptık. Ancak bir köylü ülkesinde bürokrasiyi

“kaldırıp atamazsın”, bunu “yeryüzünden öyle silemezsin.” Ancak azimle ve yavaş yavaş *azaltabilirsin*.

Başka bir yerde de belirttiğin gibi, “bürokratik ülserden” “kurtulmak”, tabir olarak yanlıştır. Meseleyi anlamadığını göstermektedir. Bu tip bir ülserden “kurtulmak” *imkânsızdır*. Sadece *tedavi edilebilir*. Cerrahlik bu örnekte saçmalaktır, *mümkünatı yoktur*. Sadece *yavaş* bir bakım gereklidir – gerisi şarlatanlık yahut naifliktir.

Açık sözlülüğümü mazur gör, sen naif birisin, işin özü bu. Fakat gençliğin hakkında yazan bizzat kendinsin.

Geçmişte 2-3 kez bürokrasiye karşı mücadele edip yenildiğinden bahsederek, bir tedavi sürecini boşlamak bönlüktür. Bu başarısız deneyimine vereceğim yanıt öncelikle şu olur: 2-3 kere değil, 20-30 kere denemek, tekrar tekrar bu işe girişmek ve yenildiğinde baştan başlamak zorundasın.

İkincisi, doğru düzgün ve ustalıkla mücadele ettiğini kanıtlayan şeyler nerede? Bürokratlar akıllı tiplerdir, içindeki alçakların çoğu acayip kurnazdır. Çıplak ellerinle yakalayamazsın onları. Düzgün mücadele ettin mi? Savaş sanatının tüm kurallarına uygun bir şekilde “düşmanı” *çembere aldın mı?* Bilemiyorum.

Engels’ten alıntı yapman faydasız.² Sana bu alıntıyı önerenler bir takım “entelektüeller” değil miydi? Çok daha kötüsü olmasa bile, nafile bir atıf. Doktriner bir havası var. Umutsuzluğu anımsatıyor. Ne var ki bizim için umutsuzluk ya budalaca ya da utanç verici bir şeydir.

Köylülerin ağırlıkta olduğu ve son derece bitap düşmüş bir ülkede, bürokrasiye karşı mücadele etmek uzun soluklu bir iştir ve bu mücadele, ilk geri çekilmede cesareti yitirmeden kararlılıkla sürdürülmelidir.

2. Sokolov raporun taslağında Engels’in şu sözlerini alıntılanmıştı: “Uç bir partinin liderinin başına gelebilecek en kötü şey, toplumun henüz bu liderin temsil ettiği hâkimiyet ve bu hâkimiyetin getirdiği önlemler için hazırlıklı olmadığı bir zamanda yönetimi almaya zorlanmasıdır” (Friedrich Engels, *Almanya’da Köylü Savaşları*, Moskova: Progress Publishers, 1965, s. 112).

“Merkezi idareleri” “*kaldırıp atmak*” mı? Saçmalık. Peki, *yerine* ne koyacaksın? Bilmiyorsun. Onları *kaldırıp atamazsın*, yapman gereken şey onları temizlemek, iyileştirmek ve bunu gerekirse onlarca, yüzlerce kez yapmaktır. Ve cesaretini kaybetmemek.

Nutuk çekeceksen (ki buna kesinlikle bir itirazım yoktur) lütfen sana yazdığım bu mektubu da oku.

Ellerinisıkar ve içindeki “kederli halet-i ruhiyeye” hoşgörüsüz olmanı istirham ederim.

G. Myasnikov'a

5 Ağustos 1921

Yoldaş Myasnikov,

Her iki makalenizi de daha yeni okuma fırsatı buldum.¹
Perm örgütünde (sanırım Perm'di) yaptığınız konuşmaların

1. Lenin bu mektubu, Myasnikov'un "Tartışmalı Meseleler" adlı makalesi, RKP(B) Merkez Komitesi'ne yazdığı notu ve Petrograd ile Perm parti örgütlerinde yaptığı konuşmaları üzerine yazmıştı. Myasnikov, Perm Guberniyasının Motoviliha Mahallesi'nde Parti politikalarına karşı mücadele eden Parti-karşıtı bir grup kurmuştu. Bir Merkez Komite komisyonu faaliyetlerini incelemiş ve tekrarlanan disiplin ihlalleriyle Parti'nin Onuncu Kongresinde alınan "Partinin Birliği" önergesine aykırı Parti-karşıtı bir grup örgütlediği için Parti'den ihraç edilmesini önermişti. İhracı, 20 Şubat 1922'de RKP (B) Merkez Komite'ye bağlı Politik Büro tarafından onaylanmıştı.

içeriğinden ve girdiğiniz ihtilaflardan haberim yok. Bu konuda bir şey söyleyemem. Bu mevzuyla Örgütlenme Bürosu (Org-büro) ilgilenecek. Nitekim duyduğuma göre konuyla ilgili özel bir komisyon atamış durumdalar.

Benim itirazım farklı bir hususta: Makalelerinizi edebi ve politik belgeler olarak takdir etmek gerek.

İlginç belgeler bunlar.

Bana göre temel hatanız, en açık haliyle “Tartışmalı Meseleler” makalesinde yatıyor. Ve sizi ikna etmek için elimden geleni yapmanın görevim olduğunu düşünüyorum.

Makalenin başında diyalektiği doğru bir biçimde kullanıyorsunuz. Gerçekten de, “iç savaş” sloganının yerine “sivil barış” sloganının konmasını anlayamayanlar, daha kötüsü olmasa bile alay edilmeyi hak eden kimselerdir. Bu konuda haklısınız.

Ancak tam da bu konuda haklı olmanızdan ötürü, yerinde kullandığınız diyalektiği çıkardığınız sonuçlarda unutmuş olmanız beni hayrete düşürdü.

“Monarşistlerden anarşistlere herkesi kapsayacak şekilde basın özgürlüğü” ... Çok iyi! Ama bir dakika bekleyin hele: Dört yıllık devrim deneyimimiz üzerine kafa yoran her Marksist ve her işçi şunları söyleyecektir: “Şuna bir bakalım – ne türden bir basın özgürlüğü? Ne için? Hangi sınıf için?”

Bizler “mutlak şeylere” inanmayız. “Saf demokrasiye” ancak güleriz.

“Basın özgürlüğü” sloganı Ortaçağın sonunda büyük bir küresel slogana dönüşmüş ve on dokuzuncu yüzyıla dek bu konumunu sürdürmüştür. Peki neden? Çünkü ilerici burjuvazinin fikirlerini, yani onun krallara, papazlara, feodal lordlara ve toprak sahiplerine karşı verdiği mücadeleyi ifade etmiştir.

Kitleleri papazların ve toprak sahiplerinin etkisinden kurtarma konusunda, dünyadaki hiçbir ülke RSFSC kadar çaba sarf etmemiş, sarf etmemektedir. Bizler “basın özgürlüğünün” bu işlevini, dünyadaki herkesten daha iyi uyguluyoruz.

Dünyanın her yerinde, kapitalistlerin olduğu her yerde, basın özgürlüğü gazete alma özgürlüğü, yazarları satın alma özgürlüğü, rüşvet verme özgürlüğü, burjuvazinin yararına “kamuoyunu” satın alma ve çarpıtma özgürlüğüdür.

Yalın olgu işte budur.

Kimse çıkıp bunun aksini ispat edemez.

Peki ya bizler?

Bu ülkede burjuvazinin yenildiğini ama yok edilemediğini kim inkâr edebilir? Saklandıklarını kim yadsıyabilir? Kimse.

Etrafı tüm dünyadan burjuva düşmanlarla kuşatılmış RSF-SC’de basın özgürlüğü, burjuvazi ile onların en sadık hizmet-kârlarının, yani Menşevikler ile Sosyalist Devrimcilerin politik örgütlenme özgürlüğüdür.

Bu inkâr edilmez bir hakikattir.

Burjuvazi (tüm dünyada) hâlâ bizden kat be kat güçlü kumdadır. Ellerine politik örgütlenme özgürlüğü gibi ek bir silah vermek (basın, politik örgütlenmenin çekirdeği ve temeli olduğundan basın özgürlüğü politik özgürlükle aynı şeydir) düşmanın ekmeğine yağ sürmek, sınıf düşmanlarımıza yardım etmektir.

İntihar etmeye niyetimiz yok, dolayısıyla bunu yapmayacağız.

Şu gerçeği net bir şekilde görüyoruz: “Basın özgürlüğü” pratikte, uluslararası burjuvazinin yüz binlerce Kadet, Sosyalist Devrimci ve Menşevik yazarı satın alıp, propaganda faaliyetlerini örgütleyip bize karşı savaşması anlamına gelir.

İşte bu çıplak bir gerçektir. “Onlar” bizden daha zenginlerdir ve bize karşı savaşlarında elimizdekenden on kat daha büyük bir “gücü” satın alabilirler.

Hayır, bunu yapmayacağız; uluslararası burjuvaziye yardım etmeyeceğiz.

Sınıfsal bir değerlendirmeden (yani tüm sınıflar arasındaki ilişkilere yönelik bir değerlendirmeden) duygusal ama yontulmamış bir değerlendirmeye nasıl inebiliyorsun? İşte bu benim için anlaşılmaz bir şey.

“İç barış veya iç savaş” meselesinde, köylülüğü (proletaryanın saflarına) nasıl kazandığımız ve “kazanmaya” devam edeceğimiz konusunda, iki temel küresel meselede (küresel politikaları temelden etkileyen meselelerde) ve diğer hususlarda (makalelerinizde ele alınan hususlar) duygusal ve kaba bir bakış açısından ziyade Marksist bir perspektiften yararlanabilmişsiniz. Sınıflar arasındaki ilişkileri pratik ve mantıklı bir şekilde değerlendirmişsiniz.

Ve sonra birdenbire duygusallık batağına saplanıyorsunuz!

“Bu ülke zorbalıklar ve suistimallerle dolu: Basın özgürlüğü bunları ifşa edecek.”

İki makalenizde görebildiğim kadarıyla, yalnızca düştüğünüz yer tam da burası. Belli başlı üzücü ve elim hadiselerin sizi etkilemesine izin verip, mevzubahis güçleri ayık kafayla değerlendirme yetinizi kaybediyorsunuz.

Basın özgürlüğü, küresel burjuva güçlerinin ekmeğine yağ sürecektir. Şurası bir gerçek: “Basın özgürlüğü” Rusya’daki Komünist Parti’sini zaaflarından, hatalarından, talihsizliklerinden ve hastalıklarından (bu hastalıklardan bol miktarda olduğu inkâr edilemez) arıtmayacaktır, çünkü dünya burjuvazisinin istediği şey bu değildir. Aksine basın özgürlüğü, bu dünya burjuvazisinin elinde bir silah olacaktır. Burjuvazi ölmemiştir, canlı ve diridir. Pusuya yatmış bizi izlemektedir. Çoktan Milyukov’u satın almıştır ve Çernov ile Martov (kısmen budalalıkları, kısmense aralarındaki hizipsel gazezleri, fakat aslen küçük burjuva-demokrat tutumlarının nesnel mantığı nedeniyle) “kölece bir sadakatle” ona hizmet etmektedirler.

Yanlış yola sapmış durumdasınız.

Komünist Parti’nin hastalıklarına şifa bulmak istiyorsunuz, fakat yaptığınız şey aslında, kuşkusuz sizin ellerinizde değil, dünya burjuvazisinin (+Milyukov+Çernov-J--Martov) ellerinde bizi kesin bir şekilde öldürecek bir ilaca sarılmak.

Küçük, hatta çok ama çok küçük bir hususu unutmuş halde-siniz. O da şu: Dünya burjuvazisi ve onun kendisine gazeteler ile politik örgütlenme merkezleri satın alma “özgürlüğü”.

Hayır, bizler bu yöne sapmayacağız. Politik olarak bilinçli bin işçiden dokuz yüzü bu yola itiraz edecektir.

Evet, içimizde birçok hastalık ve sorun var. 1920 güzü ve kışında yakıt ve gıda dağıtırken yaptığımız (ki bunlar fevkalade hatalardı!) türden hatalar (ortak hatalarımız, Çalışma ve Güvenlik Konseyi, Halk Komiserleri Konseyi ve Merkez Komite, hepimiz hata yaptık) içimizde serpilen hastalıkları iyice azıtmıştır.

İhtiyaç ve sefalet kol gezmektedir.

1921 kıtlığıyla bunlar korkunç derecede ağırlaşmıştır.

Kendimizi bu zor durumdan kurtarmak için olağanüstü bir gayret göstermemiz gerek, ancak kurtulacağız ve şimdiden kurtulmaya başladık bile.

Bu durumdan kurtulacağız, çünkü en başta politikalarımız doğru politikalar ve sınıfsal güçleri uluslararası bir ölçekte değerlendirmektedir. Kurtulacağız, çünkü bulunduğumuz konumu olduğundan iyi göstermeye çalışmıyoruz. Tüm zorlukların farkındayız. Tüm sıkıntıları görüyor ve bunları düzenli biçimde, kararlılıkla ve paniğe yol açmadan iyileştirecek önlemler alıyoruz.

Panik duygusunun sizi ele geçirmesine izin vermişsiniz. Paniğe kapılmak çukura düşmektir. Bu çukura bastığınız anda, yeni bir parti kuruyormuşsunuz yahut intihar etmek üzereymişsiniz gibi bir konuma düştünüz.

Paniğe izin veremezsiniz.

Komünist Parti hücreleriyle Parti arasında bir yalıtılmışlık hali var mıdır? Evet vardır. Kötü, talihsiz, iğrenç bir şeydir bu.

Ama oradadır. Ciddi bir hastalıktır.

Bunu görebiliyoruz.

Bu hastalığı (burjuvazi için) “özgürlükler” değil, proletaryanın ve Parti'nin önlemleri yok etmelidir.

Ülke ekonomisinin canlandırılması, mekanik pulluklar vb şeyler, köylüler üzerinde “nüfuz kurma” mücadelesi ve diğerleri hakkında söylediklerinizin çoğu doğru ve yararlıdır.

Neden bunları ayrı ayrı dillendirelim? Birleşmeli ve tek parti çatısında uyumlu bir şekilde çalışalım. Faydası büyük olacaktır. Fakat bu faydalar hemen değil, ağır ağır gelecektir.

Sovyetleri diriltmek; Parti'den olmayan insanların işbirliğini güvence altına almak; Parti'den olmayan kişilerin, Parti üyelerinin yaptıklarını doğrulamasına izin vermek. Bunlar son derece doğru şeyler. Bu noktada yapılacak işlerin sonu yoktur ve çalışmaya daha yeni başlanmıştır.

Bu çabaları pratik yollarla neden büyütmeelim? Kongre'ye yazılacak bir risaleyle yapılamaz mı?

Neden girişmeyelim?

Zorlu ön çalışmalardan mı (Merkezi Denetleme Komisyonu veya Parti'nin basın organı *Pravda* aracılığıyla suistimallerin kınanması) korkuyoruz? Ağır, zorlu ve çetin hazırlık çalışmalarından duyulan korku, insanları paniğe ve "kolay" bir yol aramaya sevk eder: (Burjuvazi için) "basın özgürlüğü."

Neden bu hatanızda (Parti'nin dışına çıkıp anti-proleter "basın özgürlüğü" sloganı atmak gibi bariz bir hatada) ısrarcı olabilirsiniz? Suistimalleri ortadan kaldırmak, bunlarla mücadele etmek ve Parti'den olmayan insanlara pratik, sistematik yollarla yardımcı olmak gibi daha az "parlak" (burjuvazinin ihtişamını taşıyan bir parlaklığın olmadığı) işlere neden girişmeyesiniz?

Şimdiye kadar hiç belli bir suistimal olayını MK'nin önüne getirip, bunun ortadan kaldırılması için kesin bir yol yordam önerdiniz mi?

Hayır, yapmadınız.

Bir kere bile.

Sayırsız talihsizlik ve sıkıntıyı gördükten sonra, umutsuzluğa kapılıp düşmanın yani burjuvazinin kollarına sarıldınız (burjuvazi için "basın özgürlüğü"). Size tavsiyem şu: Umutsuzluğa ve paniğe kapılmayın.

Bizler ve bize sempati duyan işçilerle köylüler, hâlâ muazzam bir güce sahibiz. Hâlâ sağlıklı ve zindeyiz.

Hastalıklarımıza şifa bulmak için yeterince çalışmıyoruz.

Şu sloganı gerçeğe dönüştürme konusunda iyi çalışmıyoruz: Parti'den olmayanları teşvik edelim, onların Parti üyelerince yapılan işleri doğrulamalarına izin verelim.

Ancak çalışabiliriz ve çalışacağız. Bu alanda şu anki halimizden yüz kat daha iyi olacağız.

Bunları dikkatli bir şekilde düşündükten sonra, boş gururla bu bariz politik hatada ısrarcı olmayacağınızı, aksine panik duygusunun üstesinden gelerek kendinizi toparlayıp pratik işlere yoğunlaşacağınızı umuyorum. Parti'den olmayanlarla bağlar kurmada ve bu insanların Parti üyelerince yapılan işleri doğrulamalarında yardımcı olacağınızı ümit ediyorum.

Bu noktada yapılacak işlerin sonu yok. Bu sayede, “basın özgürlüğü” gibi hayallerin peşinde koşmak yerine, hastalığı ağır ama kesin bir şekilde tedavi edebilirsiniz (ve etmelisiniz de).

Komünist selamlarla!

Yeni Zamanlar ve Yeni Kılıkta Eski Hatalar

Tarihin her belirli dönüm noktası, daima proletarya ile yan yana gelişen ve şu veya bu şekilde ona hep nüfuz eden küçük-burjuva bocalamalarında belli değişimlere yol açar.

Bu bocalamalar iki şekilde “cereyan” eder: Küçük-burjuva reformizmi, yani duygusal demokrat ve “Sosyal’-Demokrat laflar ve saçma dilekler kılıfı altında saklanarak burjuvaziye itaat etme; ya da küçük-burjuva devrimciliği – konuşurken tehditkâr, sert ve kibirli, ancak icraata gelince bölünmüşlükler, karmaşalar ve beyinsizliklerden oluşmuş bir balona dönen devrimcilik. Bu bocalamaların, kapitalizmin kökü kurutuluncaya dek yaşanması kaçınılmazdır. Şimdi bunun aldığı biçim, Sovyet yönetimimizin ekonomi politikasındaki değişiklik yüzünden farklılaşmaktadır.

Menşeviklerin dillerine doladıkları nakarat şudur: “Bolşevikler yeniden kapitalizme döndüler ve kapitalizm onların sonu olacak. Devrim, Ekim Devrimi de buna dahil, neticede burjuva devrimine dönüştü! Çok yaşa demokrasi! Çok yaşa reformizm!”¹ Bunlar ister salt Menşevik bir tarzda, isterse Sosyalist-Devrimciler tarzında,² isterse 2. ve 2,5. Enternasyonal³ tarzında söylensin, aynı şeye tekabül etmektedir.

1. Menşevikler Rus Sosyal-Demokrat hareketi içindeki sağcı bir kanadın taraftarlarıydı. İsimlerini Ağustos 1905'te düzenlenen İkinci RSDİP Kongresinde almışlardı. Partinin merkez organları için seçimlerin yapıldığı bu kongrede, kendilerini azınlıkta bulmuşlar (*menşinstvo*), Lenin'in başını çektiği devrimci Sosyal Demokratlara çoğunluk (*bolşinstvo*) olmuşlardı. İşte Bolşevikler ve Menşevikler böyle ortaya çıkmıştı. Menşevikler proletarya ile burjuvazi arasında bir uzlaşma yaratma çabasındaydılar. Şubat 1917'deki burjuva demokratik devrimin ardından gelen ikili iktidar döneminde, Geçici Hükümetin temsil ettiği burjuva diktatörlüğü ile Sovyetlerin temsil ettiği işçi-köylü diktatörlüğünün yan yana var olduğu dönemde, Menşevikler ve Sosyalist Devrimciler Geçici Hükümette görev almayı kabul etmişler, onun emperyalist politikasını desteklemişler ve yükselen proleter devrime karşı durmuşlardı. Menşevikler Geçici Hükümeti desteklemeye ve kitleleri devrimci hareketten koparmaya dönük politikalarının aynısını Sovyetler içinde de uygulamışlardı.

Ekim Devrimi'nden sonra açık şekilde karşı-devrimci bir partiye dönüştüler. Sovyet iktidarına karşı komplolar ve isyanlar tertipleyip bunlara dahil oldular.

2. Sosyalist Devrimciler Rusya'da 1901 sonunda ve 1902 başlarında ortaya çıkmış köylü yönelimli bir partinin üyeleriydiler.

1917 Şubat'ındaki burjuva-demokratik devrimin ardından, Menşeviklerle birlikte burjuvazinin ve toprak sahiplerinin karşı-devrimci Geçici Hükümeti'nin ana dayanağı oldular. Liderleriyse bu hükümette çeşitli görevler aldılar. Sosyalist Devrimciler Partisi köylülerin toprak sahipliğini kaldırma taleplerini desteklemek yerine, toprak sahipliğinin korunması için uğraştı. Geçici Hükümet'teki Sosyalist Devrimci bakanlar, arazilere el koyan köylüleri cezalandırmak amacıyla askeri birlikler göndermişlerdi.

Kasım 1917 sonunda, Solcu Sosyalist Devrimciler bağımsız bir parti kurdular. Yabancı güçlerin askeri müdahalede bulunduğu ve İç Savaşın yaşandığı dönemde, Sosyalist Devrimciler karşı-devrimci ve yıkıcı faaliyetlerde bulundular, müdahalecileri ve beyaz muhafızları desteklediler, Sovyet hükümeti ile Komünist Parti'nin liderlerine karşı karşı-devrimci komplolar düzenleyip terör eylemleri örgütlediler. İç Savaş'tan sonra ülke içinde ve beyaz muhafız muhacirler arasında düşmanca faaliyetlerini sürdürdüler.

3. İki Buçuguncu Enternasyonal (resmi adı Uluslararası Sosyalist Partiler Birliği'ydi) devrimci kitlelerin İkinci Enternasyonal'den ayrılmaya zorladığı Merkezci sosyalist partiler ile grupların oluşturduğu uluslararası örgüttü. Şubat 1921'de

Alman “Komünist İşçi Partisi⁴ gibi yarı anarşistlerin yahut Parti’yi bırakmış veya Parti’yle arası bozulmuş bizim eski İşçi Muhalefeti’nin⁵ bir kesiminin ağzına doladıklarıysa şudur: “Bolşevikler işçi sınıfına olan inançlarını kaybettiler.” Buradan çıkardıkları sloganlarsa az çok 1921 baharının “Kronştadt” sloganlarını andırmaktadır.⁶

Viyanada yapılan bir konferansla kuruldu. İkinci Enternasyonal eleştirilenin yanı sıra, İki Buçuğuncu Enternasyonal liderleri proleter hareketin tüm kilit noktalarında oportünist ve hizipçi politikaları takip ettiler. Ayrıca kurdukları birlikten, işçi sınıfı kitlesi içinde Komünistlerin artan etkisini durdurmak için yararlanmaya çalıştılar.

Mayıs 1925’te İki Buçuğuncu Enternasyonal, Sosyalist İşçi Enternasyonaline katıldı.

4. Almanya Komünist İşçi Partisi, 1919’da Heidelberg Kongresi’nde Almanya Komünist Partisi’nden ihraç edilen “Sol” Komünistler tarafından Nisan 1920’de kuruldu. Kasım 1920’de Almanyadaki tüm komünist güçlerin birleşmesine önyak olmak ve içindeki en proleter unsurların taleplerini karşılamak amacıyla, AKİP sempatizan üye olarak Komintern’e geçici süreyle kabul edilmişti. Bu yapılırken kendilerine Almanya Birleşik Komünist Partisi’ne katılmaları ve faaliyetlerini desteklemeleri şart koşulmuştu. AKİP’i desteklemeyi sürdüren işçilerin hatırına, Üçüncü Komintern Kongresi, bir kongre düzenlemesi ve birleşme meselesini çözüme bağlaması için partiye iki-üç aylık süre verme kararı aldı. AKİP Üçüncü Kongre’nin kararını yerine getirmeyip, hizipçi taktikler uygulamayı sürdürdü. Bunun üzerine Komintern Yürütme Komitesi partiyle ilişkilerini koparmak zorunda kaldı. AKİP kendisini Komintern dışında buldu ve neticede proletaryanın desteğinden tamamen yoksun, Alman işçi sınıfına düşman küçük bir sekte gruba dönüştü.

5. İşçi Muhalefeti 1920’de Şlyapnikov, Medvedev, Kollontay ve diğerlerinin Rusya Komünist Partisi içinde oluşturdukları Parti karşıtı bir hizipti. 1920-21 yıllarında sendikaların rolüyle ilgili tartışmalar sırasında nihai şeklini aldı. Aslında bu muhalefetin işçi sınıfıyla hiçbir ilgisi yoktu. Daha çok küçük burjuvazinin halet-i ruhiyesi ile özlemlerini ifade ediyordu. Sovyet Hükümeti ve Komünist Parti’nin karşısına sendikaları koyuyor, bunları işçi sınıfı örgütlenmesinin en yüksek biçimi olarak görüyordu.

İşçi Muhalefeti’ne ait fikirlerin yayılmasını Komünist Parti üyeliğiyle bağdaşmaz bulan Onuncu Parti Kongresi’nden sonra, tabandaki üyeleri bu grupla bağlarını kopardılar.

6. Burada 28 Şubat 1921’de Kronştadt’ta patlak veren karşı-devrimci ayaklanmaya gönderme yapılmaktadır. Sosyalist Devrimcilerin, Menşeviklerin ve beyaz muhafızların örgütlediği ayaklanmaya, önemli sayıda bahriyeli katılmıştı. Bu askerlerin çoğu köylerden toplanmış erlerden oluşuyordu. Politikaya dair bilgileri ya hiç yoktu ya da çok zayıftı. Köylülerin ellerindeki gıda fazlasına el konul-

Reformistler ve devrimciler arasındaki yontulmamış kim-selerin mızımızlanması ve panikleme karşısında, Marksistler gerçek sınıfsal güçlerin nasıl hizalandığını ve su götürmez ger-çekleri mümkün oldukça ayık bir kafayla ve keskin bir şekilde tartmak zorundadırlar.

Devrimimizin temel aşamalarını tekrar hatırlayalım. İlk aşama: Tamamıyla politik olan aşama, yani 25 Ekim'den Kurucu Meclis'in feshedildiği 5 Ocak'a kadar geçen süre.⁷ On hafta içinde Rusya'daki feodal kalıntıları ciddi ve eksiksiz bir şekilde yok etme konusunda, Menşeviklerle Sosyalist-Devrimcilerin iktidarda oldukları sekiz ayda (Şubat-Ekim 1917 arasında) yaptıklarından

masına karşı duydukları hoşnutsuzluğu dile getiriyorlardı. Ülkedeki ekonomik sıkıntılar ve Bolşevik örgütlenmenin Kronştadt'ta zayıf kalması ayaklanmaya olanak tanıyan etmenlerdi.

Sovyet sistemini açıkça karşısına almaktan çekinen karşı-devrimci burjuvazi yeni taktikler benimsemişti. Ayaklanmanın önderleri kitleleri kandırmak amacıyla, "Komünistlerin olmadığı Sovyetler" sloganları atmışlardı. Böylece Komünistleri Sovyet yönetiminden indirmeyi, Sovyet sistemini yok etmeyi ve kapitalist rejimi Rusya'da tekrar tesis etmeyi ümit ediyorlardı.

2 Mart günü isyancılar donanma komutanını tutukladılar. Onlara maddi ve askerî yardımda bulunma sözü veren yabancı emperyalistlerle temasa geçtiler. Kronştadt'ın isyancılar tarafından ele geçirilmesi, Petrograd'ı doğrudan tehdit eden bir hal almıştı.

Sovyet Hükümeti isyanı bastırmak için, Mihail Tuhaçevski'nin komuta ettiği düzenli bir Kızıl Ordu birliğini Kronştadt'a gönderdi. Komünist Parti bu birlikleri Onuncu Parti Kongresi'ne katılmış 500'den fazla delegeyle takviye etti. Başlarında Kliment Voroşilov'un bulunduğu bu adamların hepsi savaş deneyimine sahipti. Ayaklanma 18 Mart'ta bastırıldı.

7. Kurucu Meclis seçimleri, Ekim Devrimi'nden önce hazırlanan listelere göre 12 (25) Kasım 1917'de yapıldı. Sandalyelerin çoğunu Sağcı Sosyalist Devrimciler ve diğer karşı-devrimci unsurlar kazanmıştı. Devrimin sonucunda ülkede şekillenen yeni güç dinamiklerini yansıtmaya da, Komünist Parti ve Sovyet Hükümeti meclisin toplanmasının gerekli olduğunu düşünüyordu. Çünkü işçi nüfusunun geri kalmış bir bölümü hâlâ burjuva parlamenterizmine inanmaktaydı. Meclis 5 (18) Ocak 1918'de Petrograd'ta açıldı. Ancak ertesi gün, içindeki karşı-devrimci çoğunluk Bütün Rusya Merkez Yürütme Komitesi'nin sunduğu Çalışan ve Sömürülen İnsanların Hakları Beyannamesi'ni geri çevirince ve İkinci Sovyetler Kongresi'nin barış, toprak ve iktidarın sovyetlere devri üzerine kararnamelelerini onaylamayı reddedince, Bütün Rusya Merkez Yürütme Komitesi tarafından feshedildi. Meclis'in feshedilmesi kararı büyük işçi, asker ve köylü kitlelerinin canı gönülden onayını almıştı.

yüz kat fazlasını yaptık. Bu süre zarfında Rusya'daki Menşevikler ile Sosyalist Devrimciler, İki Buçuğuncu Enternasyonal'in yurtdışındaki tüm kahramanları gericiliğin sefil yordakçıları gibi hareket ettiler. Anarşistlere gelince, kimisi şaşkınlıkla uzak dururken kimisi bize yardımcı oldu. O dönemde devrim, burjuva devrimi miydi? Kuşkusuz, işlevimiz burjuva demokratik devriminin tamamlanması olduğu müddetçe, "köylüler" arasında henüz hiçbir sınıf mücadelesi olmadığı müddetçe böyle bir devrimdi. Ancak aynı zamanda sosyalist, proleter bir devrim *adına*, burjuva devriminin *çok ötesine ve dışına* çıkan şeyler başardık: 1) Devlet iktidarından daha önce erişilmemiş bir ölçüde *faydalanabilmeleri* için işçi sınıfı güçlerini geliştirdik; 2) küçük-burjuva demokrasinin tüm fetişlerine, Kurucu Meclis'e ve zenginlerin basın özgürlüğü gibi burjuva "özgürlüklerine", etkisi dünyanın her yerinde hissedilen, bir darbe indirdik; 3) Sovyet *tipi* bir devlet yarattık, nitekim bu 1795 ve 1871'de atılanları aşan devasa bir adımdı.

İkinci aşama: Brest-Litovsk barışı.⁸ Barış aleyhine devrimcilerle süslenmiş lafların, Sosyalist Devrimcilerle Menşeviklerin aşırı milliyetçi sloganlarının ve Bolşevikler arasındaki belli hi-

8. Bu barış anlaşması 5 Mart 1918'de Sovyet Rusya ile Dörtlü İttifak Güçleri (Almanya, Avusturya-Macaristan, Bulgaristan ve Türkiye) arasında imzalandı. 15 Mart günü Dördüncü Olağanüstü Bütün Rusya Sovyetler Kongresi tarafından onaylandı. Şartları Sovyet Rusya için son derece ağırdı. Almanya ve Avusturya-Macaristan'a Polonya'nın, nerdeyse tüm Baltık bölgesinin ve Beyaz Rusya'nın bir kısmının kontrolü verilmişti; Ukrayna Sovyet Rusya'dan koparılmış ve Almanya'ya bağımlı hale gelmişti. Türkiye ise Kars, Batum ve Ardahan kentlerini aldı.

Brest-Litovsk Anlaşması imzalanmadan önce, Troçki ile Parti karşıtı bir grup olan "Sol Komünistler" arasında sert bir kavga yaşanmıştı. Anlaşma ağırlıkla Lenin'in katkıları sayesinde imzalandı. Bilgece verilmiş bir politik tavizdi, çünkü Sovyet Rusya'ya soluk aldırılmış, çözülmekte olan eski ordusunu dağıtıp yenisini, yani Kızıl Ordu'yu yaratma, sosyalist inşa sürecini başlatma ve güçlerini içerdeki karşı-devrimciler ile yabancı müdahalecilere karşı seferber etme fırsatı vermişti. Barış mücadelesinin daha da sertleşmesi ve askerler ile savaşılan ülkelerin kitleleri arasında devrimci fikirlerin güçlenmesi bu politikayı desteklemekteydi. Kasım 1918 devrimiyle Almanya'daki monarşi devrildikten sonra, Bütün Rusya Merkez Yürütme Komitesi talancı Brest Anlaşması'nı ilga etti.

ziplerin “Solcu” laflarının tellallığıyla bir isyan çıkmıştı. Yontulmamış cahiller, kimisi panikle kimisiyse habis bir sevinçle şöyle diyorlardı: “Emperyalizmle barış yaptığınız için lanetlendiniz.” Oysa Sosyalist-Devrimcilerle Menşevikler, burjuvazinin işçileri soyup soğana çevirmesine yardımcı olarak emperyalizmle çoktan barışmışlardı. Soygunculara sahip olduklarımızın bir kısmını teslim ederek “barış yaptık”, evet. Fakat bunu işçilerin iktidarını korumak ve daha sonra bu soygunculara daha ağır darbeler indirebilmek için yaptık. O günlerde “işçi sınıfının gücüne olan inancımızı kaybettiğimiz” dillerden hiç düşmüyordu; ancak bu tellalların bizi kandırmalarına hiç izin vermedik.

Üçüncü aşama: Çekoslovaklar⁹ ve Kurucu Meclis'teki sürüyle

9. Lenin burada Çekoslovak Birliklerinin, Menşeviklerle Sosyalist Devrimcilerin ortaklığı ve İtilaf güçlerinin kışkırtmasıyla başlattığı karşı-devrimci isyana gönderme yapmakta. Çek ve Slovak savaş esirlerinden oluşan bu Birlikler, Rusya'da Büyük Ekim Devrimi'nden önce kurulmuştu. 1918 yazında sayıları 60,000'in üzerindeydi (Rusya'nın genelinde Çek ve Slovak savaş esirlerinin sayısı 200,000 civarındaydı). Sovyet hâkimiyetinin kurulmasıyla, bu Birliklerin finanse edilmesini bunları Sovyet Cumhuriyeti'ne karşı kullanmaya karar vermiş olan İtilaf güçleri üstlendi. Çekoslovak Ulusal Konseyi Başkanı Tomas Masaryk, bu Birliklerin Fransız Ordusuna bağlı olduğunu duyurmuş, İtilaf güçlerinin temsilcileri de bu birliklerin Fransa'ya tahliye edilmesi meselesini ortaya atmıştı. Sovyet Hükûmeti, Fransa'daki Rus askerlerin yurda dönmeleri koşuluyla tahliye edilmelerini onayladı. 26 Mart 1918 tarihinde imzalanan bir anlaşmayla bu Birliklere, silahlarını bırakmaları ve içlerindeki karşı-devrimci Rus subayları çıkartmak şartıyla Rusya'yı Vladivostok üzerinden terk etme fırsatı verildi. Ancak Birliğin karşı-devrimci komutası silahların teslim edilmesi konusunda Sovyet Hükûmetiyle varılan anlaşmayı haince ihlal etti ve emperyalist İtilaf güçlerinin emirleriyle Mayıs ayı sonunda silahlı isyan kışkırtıcılığı yaptı. Beyaz muhafızlar ve kulaklarla yakın temas içinde faaliyet yürüten Beyaz Çekler, Urallar, Volga ve Sibirya'nın önemli bir kısmını işgal edip, buralarda burjuva hâkimiyetini yeniden tesis etmeye koyuldular.

İsyanın hemen ardından, Rusya'daki Çekoslovak komünist gruplara ait Merkezi Yürütme Kurulu 11 Haziran'da, bu Birlikteki askerlere çağrıda bulundular. İsyanın karşı-devrimci hedeflerini ifşa edip, Çek ve Slovak işçilerle köylüleri isyanı bitirmeye ve Kızıl Ordu'nun Çekoslovak birimlerine katılmaya davet ettiler. Çek ve Slovak savaş esirlerinin büyük kısmı Sovyet iktidarından yanaydı ve bu Birliklerin gerici anti-Sovyet propagandalarına kapılmamışlardı. Birçok asker kandırıldıklarını fark ettikten sonra, Sovyet Rusya'yla savaşmayı reddetti. Yaklaşık 12,000 Çek ve Slovak Kızıl Ordu'ya katıldı.

başlayıp, Wrangel'le¹⁰ sona eren 1918-20 yılları arasındaki İç Savaş. Savaşın başında Kızıl Ordumuz henüz ortada dahi yoktu. Maddi gücü açısından değerlendirildiğinde, bu ordu bugün bile İtilaf güçlerinden herhangi birinin ordusu karşısında güçsüz konumdadır. Her şeye rağmen kuvvetli İtilaf güçleriyle girdiğimiz kavgadan galip çıkmış durumdayız. Köylülerle işçilerin arasında kurulan ve proletaryanın öncülük ettiği ittifak (bu çağır açıcı öneme sahip bir kazanımdır) eşi görülmemiş bir düzeye çıkmıştır. Menşevikler ve Sosyalist-Devrimciler açık (bakanlar, örgütçüler ve propagandacılar olarak) veya örtük (sanki sorumlulukları yokmuş gibi davranan, ancak kalemlerini bize karşı kullanan Çernov ve Martov gibilerinin benimsediği daha "incelikli" ve adi yöntemlerle) yollarla monarşinin suç ortağı oldular. Anarşistler de çaresiz bir bocalama içine düşmüşlerdir. Bir kısmı bize yardım ederken, diğerleri askeri disipline karşı feryatları veya şüphecilikleriyle bize engel oldular.

Dördüncü aşama: İtilaf güçleri müdahalelerini ve ablukalarını sona erdirmek zorunda kalmıştır (peki ne kadar süreliğine?). Eşi görülmemiş bir biçimde yerle yeksan olmuş ülkemiz anca toparlanmaya başlamıştır. Yıkımın ne kadar derin olduğunu anca kavramaya başlamış, çok korkunç sıkıntılardan muzdarip bir konumdadır (endüstrinin durması, bereketsiz mahsuller, kıtlık, salgın hastalıklar).

Tarihsel mücadelemizin hem en yüksek hem de en zorlu aşamasına gelmiş durumdayız. Şu mevcut dönemdeki ve andaki düşman, dün karşılaştıklarımızdan farklı bir düşmandır. Bugün düşmanımız, başlarında toprak sahiplerinin olduğu, Menşeviklerin, Sosyalist Devrimcilerin ve tüm uluslararası

Volga bölgesi 1918 güzünde Kızıl Ordu tarafından kurtarıldı. Beyaz Çekler en nihayetinde 1920 başlarında gönderildiler.

10. *Wrangel* – baron, çarlık yanlısı general ve bağınaz bir monarşist. Yabancıların askeri müdahalesi ile İç Savaş sırasında, Britanya, Fransa ve ABD emperyalizminin bir kuklasıydı. Nisan-Kasım 1920'de Güney Rusya'daki silahlı beyaz muhafızların başkomutanlığını yaptı. Güçleri Troçki'nin Kızıl Ordusu tarafından yenilince yurtdışına kaçtı.

burjuvazinin desteklediği beyaz muhafız sürüleri değildir. Bugünkü düşman büyük ölçekli sanayisi yıkılmış bir küçük köylü ülkesinin gündelik ekonomisidir. Bizi etrafımızdaki hava gibi saran ve proleter safların derinlerine nüfuz eden küçük-burjuva unsurdur. Proletarya sınıf vasfını yitirmiş haldedir, yani sınıfsal olduğundan çıkarılmıştır. Fabrikalar ve imalathaneler bomboştur – proletarya zayıf, dağınık ve mecalsiz bir haldedir. Diğer yandan, ülke içindeki küçük-burjuva unsur, dünya genelinde gücünü koruyan uluslararası burjuvazi tarafından desteklenmektedir.

Bunların tümü insanları, özellikle de Menşevik ve Sosyal-Devrimci kahramanları, İki Buçuğuncu Enternasyonal'in şövalyelerini, çaresiz anarşistleri ve "Sol" sloganları sevenleri korkutmaya yetmez mi? "Bolşevikler kapitalizme geri dönüyor; Bolşeviklerin işi bitti. Devrimleri bile burjuva devriminin sınırlarını aşamadı." Bu türden feryatları bol bol işitiyoruz.

Ancak bunlara alıştık artık.

Tehlikeyi küçümsemiyoruz. Doğrudan karşımıza alıyoruz. İşçilere ve köylülere şunu söylüyoruz: Tehlike büyük; daha fazla dayanışma, güvenilirlik ve serinkanlılık gerek; Menşevik yanlısı ve Sosyalist Devrimci yanlısı korku tellalları ile ateşli hatipleri elinizin tersiyle itin.

Tehlike büyük. Düşman nasıl dün askeri açıdan daha güçlü olmuşsa, bugün de ekonomik açıdan daha güçlüdür. Bunu biliyoruz ve gücümüz bu bilgiden geliyor. Rusya'yı feodalizmden temizlemek, işçilerin ve köylülerin güçlerini topyekûn geliştirmek, emperyalizme karşı verilen küresel mücadeleyi teşvik etmek, İkinci ve İki Buçuğuncu Enternasyonallerin bayağılığıyla tabansızlığından kurtulmuş, panik tellallığı yapan çığlıklarının artık tesir etmediği uluslararası proleter hareketi geliştirmek için şimdiden muazzam işler yaptık. Devrimci faaliyetlerimizi bütünüyle "meşrulaştırmada" gereğinden fazlasını yaptık. Yaptıklarımızla tüm dünyaya, Menşevik-Sosyalist Devrimci "demokrasi" ile şatafatlı sözlere sarmalanmış ürkek reformculuk karşısında proleter devrimciliğin nelere kadir olduğunu gösterdik.

Bu büyük mücadelenin arifesinde yenilgiden korkanların kendilerine sosyalist demesi, ancak işçilerin alaylarına layık olabilir.

Mücadelemizde gücümüzden en iyi şekilde yararlanmamızı sağlayan şey, tehlikeye yüzümüzü dönmekten hiç korkmayışımızdır. İhtimalleri daha serinkanlı, dikkatli ve ölçülü bir biçimde tartmamızdır. Bizi güçlendirecek ve düşman güçlerini yıkacak tavizler vermemizdir (bugün en budala kişiler bile, “Brest barışının” bizi güçlendiren ve uluslararası emperyalizmin güçlerini parçalayan bir taviz olduğunu görebilir).

Menşevikler aynı verginin, ticaret serbestliğinin, verilen tavizlerin ve devlet kapitalizminin komünizmin çöküşüne delalet ettiğini haykırmaktadırlar. Şimdi eski Komünist Levi'nin sesi de yurtdışından Menşeviklerinkine katılmıştır. Yaptığı hataları, özellikle Almanya'da Mart 1921'de “Sol” Komünistlerin bazı hatalarına verdiği tepkiler nedeniyle mazur göstermek mümkünken, aynı Levi'yi savunmak zorunda kalmıştık.¹¹ Ancak aynı Levi, hatalı olduğunu itiraf etmek yerine her açıdan Menşevizme kaydığı anda savunulabilir biri olmaktan çıkmıştır.

Menşeviklerin feryatlarına vereceğimiz cevap basitçe şudur: Biz Komünistler henüz 1918 baharında küçük-burjuva unsurlara karşı devlet kapitalizmiyle birlikte bir blok, bir ittifak kurulması gerektiğini duyurup savunduk. Bu üç yıl önceydi! Bolşeviklerin zaferinin ilk aylarında hem de! O dönemde bile Bolşeviklerin bu konuda makul düşünceleri vardı. Nitekim o günden beri,

11. Almanya Komünist Partisi'nde “Sol” kanadın hataları”, işçi sınıfını zamanı henüz gelmeden eyleme geçmeye zorlamalarıydı. Alman burjuvazisi bu hatalardan faydalanıp, işçileri elverişsiz bir zamanda silahlı isyana kışkırttı. Mart 1921'de Orta Almanya'da bir işçi ayaklanması patlak verdi. Diğer endüstriyel bölgelerdeki işçiler ayaklanmayı desteklemediği için, kahramanca mücadelelere rağmen kısa süre içinde bastırıldı. Lenin'in bu ayaklanmaya ilişkin değerlendirmesi ve “Sol” kanadın hatalarına yönelik eleştirileri için Üçüncü Komintern Kongresi'nde yaptığı ve “Alman Komünistlerine Mektup'ta yazılı şu konuşmaya bakınız: “Komünist Enternasyonal'in Taktiklerini Müdafaa Konuşması” (bkz. *Toplu Eserler*, Cilt 52, s. 468-77 ve 512-25).

mevcut güçlere ilişkin makul tespitlerimizin doğruluğunu çürütecek bir kişi bile çıkmadı.

Menşevizme sapan Levi, Bolşeviklere (nasıl cahiller, demokratlar, Sosyal-Demokratlar ve diğerleri Kurucu Meclis'i lağvettiğimizde sonumuzun geleceğini öngörmüşlerse, Levi de aynı şekilde kapitalizmin bizi ezeceğini "öngörmektedir"!)" tüm işçi sınıfının yardımına başvurmamızı salık vermektedir. Zira ona göre, şimdiye dek işçi sınıfının sadece bir bölümü bize yardım etmiştir!

Levi'nin burada söyledikleri ilginç bir biçimde, yarı anarşistler ve ateşli hatipler ile Bolşeviklerin "işçi sınıfının gücüne olan inançlarını kaybettiklerinden" dem vurmayı seven eski "İşçi Muhalefeti" üyelerinden bazılarının söyledikleriyle örtüşür niteliktedir. Menşevikler de anarşist eğilimleri olanlar da "işçi sınıfının gücü" kavramını fetişleştirmektedirler. Onun gerçek, somut anlamını kavramaktan acizdirler. Ne anlama geldiğini araştırıp tahlil etmek yerine, ezberden tekrar etmektedirler.

İki Buçuguncu Enternasyonal'in kibar beyleri devrimci pozlar takınmaktadır; fakat ne zaman iş ciddiye binse karşı-devrimci olduklarını gözümüze sokmaktadırlar, çünkü eski devlet aygıtının sertçe yok edilmesinden kaçınmaktadırlar. İşçi sınıfının gücüne hiç itimatları yoktur. Bizlerin Sosyalist Devrimciler ve şürekâsı hakkında söylediğimiz sözler, salt birer slogandan, beylik laftan ibaret değildir. Ekim Devrimi'nin gerçekten de yeni güçleri, yeni bir sınıfı sahneye taşıdığını, proletaryanın en iyi temsilcilerinin Rusya'yı yönettiğini, ordu kurduğunu, bu orduyu yönettiğini, yerel yönetimler kurduğunu, endüstriye yön verdiğini ve diğer şeyleri herkes biliyor. Eğer bu idari yapıda birtakım bürokratik çarpıklıklar varsa, bizler bu kötülüğü saklamayız. İfşa eder, bununla mücadele ederiz. Yeni sistemin çarpıklıklarına karşı verilen mücadelenin bu çarpıklıkları muğlaklaştırmasına izin verenler ve bu sistemi işçi sınıfının yarattığını, bu Sovyet tipi devlete onların rehberlik ettiğini unutanlar, düşünmekten aciz kişilerdir. Sözleriyle beş para etmez.

Ancak “işçi sınıfının gücü” mutlak ve sınırsız değildir. Bugün işçi sınıfından gelen taze güçler cılız olduğunda, hatta kimi zaman çok cılızlaştığında, tüm kararlarımıza, çağrılarımıza ve ajitasyonlarımıza rağmen, “Partili olmayan insanların teşvik edilmesi” için verdiğimiz tüm emirlere rağmen bu güçler cılız kalmayı sürdürdüğünde, “işçi sınıfının gücüne inancımızı kaybettiğimizi” söyleyen nutuklara başvurmak, boş bir lafazanlığa kapılmakla aynı şeydir.

Belli bir “mühlet” tanınmazsa, bu taze ve yeni güçler asla gelmeyecektir. Bu güçler ancak yavaş ve ağır bir şekilde gelişebilirler. Ancak büyük ölçekli endüstrinin yeniden kurulmasıyla gelişebilirler (yani daha kesin ve somut bir tabirle, elektrik sisteminin yaygınlaştırılmasıyla). *Başka hiçbir* kaynaktan temin edilemezler.

Muazzam ve eşi görülmemiş zahmetle sarf edilen çabaların ardından, küçük köylü ağırlıklı yıkılmış bir ülkenin işçi sınıfına, şimdi ağırlıklı sınıf vasfını yitirmiş bir işçi sınıfına, yeni güçlerin gelişip ön plana getirilebileceği ve eski yıpranmış güçlerin “iyileştirilebileceği” bir zaman aralığı gerekmektedir. 1917-21 yıllarında geçilen sınavları başarıyla atlabilecek bir orduyla devlet aygıtının yaratılması büyük çabalara mal olmuş, gerçek (yani ateşli hatiplerin nutuklarında var olduğu haliyle değil, gerçek) “işçi sınıfı gücünü” sürece katmış, massetmiş ve tüketmiştir. Bunu anlamak ve işçi sınıfının *yeni* güçlerinin bü-yüme oranında yaşanan bu zorunlu yahut kaçınılmaz *azalmayla* hesaplaşmak zorundayız.

Menşevikler, Bolşeviklerin (onlara göre “demokrasinin” iradesi karşısında askerlere ve devlet aygıtına tutunan Bolşeviklerin) “Bonapartizmi” hakkında atıp tuttuklarında, burjuvazinin taktiklerini müthiş derecede açığa vurmuş olurlar. Nitekim kendi açısından Milyukov’un, onları ve “Kronştadt” (1921 baharı) sloganlarını desteklemesi doğrudur. Burjuvazi şu gerçeği çok doğru bir şekilde değerlendirmektedir: *Gerçek* “işçi sınıfı güçleri” artık bu sınıfın güçlü öncüsü (bir anda değil, yirmi beş

yıllık bir süreçte yaptıklarıyla, gerçek devrimci sınıfın “öncüsü” olma rolünü üstlenmiş, bu kuvveti kazanmış ve bu isme layık olmuş Rusya Komünist Partisi ile) ile şimdi sınıf vasfını yitirdiği için bitap düşmüş ve Menşeviklerle anarşistlerin tereddütlerine kapılmaya daha teşne unsurlardan ibarettir.

Doğrusu “işçi sınıfının gücüne daha fazla inanalım” sloganı bugün, 1921 baharında Kronştadt’ta yaşananların tüm çıplaklığıyla gösterdiği gibi, Menşeviklerin ve anarşistlerin etkisini arttırmak amacıyla kullanılmaktadır. Sınıf bilincine sahip her işçi, “işçi sınıfı güçlerine inancımızı kaybettiğimizden” yakınları ifşa etmeli ve sepetleyip göndermelidir. Çünkü bu ateşli hatipler aslında burjuvaziyle toprak sahiplerinin ortaklarıdır. Menşeviklerin ve anarşistlerin etkisini artırarak, proletaryayı kendi çıkarları için zayıflatma derdindedirler.

Eğer “işçi sınıfının gücü” kavramının gerçekte ne anlama geldiğini sakın kafayla inceleyecek olursak, meselenin düğüm noktası işte budur.

Beyler, Partili olmayan insanları günümüzün temel “cephe-sine”, ekonomik cepheye, yani ekonominin gelişmesine dönük işlere teşvik etmek için gerçek anlamda ne yapıyorsunuz? İşte bu sınıf bilincine sahip işçilerin ateşli hatiplere yöneltmesi gereken sorudur. Bu hatipler daima bu şekilde ifşa edilebilir ve edilmelidir. Ekonomik gelişime katkı sunmak yerine onu engelledikleri, proleter devrime destek olmaktan çok köstek oldukları, proleter değil küçük burjuva amaçlar peşinde koştukları ve yabancı bir sınıfa hizmet ettikleri ancak bu şekilde kanıtlanabilir.

Bizim sloganımız şudur: Kahrolsun ateşli hatipler! 1921 baharının talihsiz Kronştadt isyancılarının düştüğü hatayı tekrarlayan beyaz muhafızları fark etmeden destekleyenler kahrolsun! Mevcut koşulların ve zorunlu görevlerin özgün niteliklerini hesaba katacak sistematik ve pratik işlere girişelim. Lafa değil icraata ihtiyacımız var.

Bu özgün niteliklerle, hayali değil gerçek sınıf güçlerine ilişkin makul bir değerlendirme bize şunları aktarmaktadır:

Proletaryanın askeri, idari ve politik alanlarda eşi görülmedik kazanımlar elde ettiği dönem yerini, yeni güçlerin gelişiminin çok daha yavaşlayacağı bir döneme bırakmıştır. Nitekim bu dönem tesadüfler sonucu ortaya çıkmamıştır. Kaçınılmaz bir sonuçtur. Kişilerin veya partilerin faaliyetinden değil, nesnel sebeplerden doğmuştur. Ekonomik alandaki gelişmenin çok daha çetin, ağır ve aşamalı olması kaçınılmazdır. Bunun sebebi ekonomik faaliyetlerin, askeri, idari ve politik faaliyetlerden farklı bir yapıya sahip olmasıdır. Bu çalışmanın kendine has zorluklarından, tercih edilebilir başka bir ifadeyle çok daha köklü ve derin olmasından kaynaklanmaktadır.

Mücadelenin bu yeni ve daha yüksek aşamasında bize düşen görevleri, üç kat daha büyük bir dikkatle formüle etme çabamız işte bundandır. Bu görevleri mümkün oldukça ılımlı bir şekilde formüle edeceğiz. Kuşkusuz proletaryanın vermesi *mümkün olan* ve aynı zamanda hâkim sınıf olarak kalmasını sağlayan sınırlar içinde, mümkün oldukça çok taviz vereceğiz. Mümkün oldukça hızlı bir şekilde makul oranlı aynı vergiler toplayacak ve köylü tarımının gelişimi, güçlenmesi ve canlanması için mümkün oldukça geniş bir alan açacağız. Bizim için kesinlikle elzem olmayan teşebbüsleri, içlerinde özel kapitalistlerle yabancı imtiyaz sahiplerine kiralayacağız. Küçük burjuva unsurlarına karşı, proleter devlet ve devlet kapitalizmi arasında kurulacak bir bloka, bir ittifaka ihtiyacımız var. Bu ittifakı şu kaideye uygun bir biçimde ve ustalıkla inşa etmek zorundayız: “Ayağını yorganına göre uzat.” Kendimize sadece zorunlu olan küçük bir çalışma alanı bırakacağız. İşçi sınıfının bitap düşmüş güçlerini *daha küçük* şeylere yoğunlaştıracacağız, fakat bizler daha fazlasına odaklanacak ve kendimizi pratik deneyimlerin sınamasına bir veya iki kez değil, tekrar tekrar tabi tutacağız. Adım adım, ilmek ilmek. Çünkü bugün emrimizdeki “birlikler”, yaşadığımız çetin koşullarda ve yüzleşmek zorunda olduğumuz tehlikelerin ortasında, gitmemiz gereken bu çetin yolda başka şekilde *ilerleyemezler*. Bu işleri “sıkıcı”, “yavan” ve “anlaşılmaz” bulanların, bu

işlere burunlarını kıvrıp paniğe kapılanların, “eski coşkunun” ve “eski gayretkeşliğin” eksikliği hakkında verdikleri nutuklardan başları dönenlerin, “işlerini bırakıp” arkaya geçmesi daha iyi olur. Böylelikle zarar vermeleri önlenmiş olur. Çünkü mevcut aşamanın, mücadelenin bugünkü aşamasının özgün niteliklerini kavramayacaklar yahut kavrayamayacaklardır.

Ülkeyi saran müthiş yıkımla proleter güçlerin tükenmişliği karşısında, bizler neredeyse insanüstü bir dizi gayretle en çetin işle uğraşıyoruz: Gerçekten sosyalist bir ekonominin, endüstri ile tarım arasında düzenli meta mübadelesinin (veya daha doğru bir ifadeyle ürün mübadelesinin) temellerini inşa etme işi. Düşman hâlâ bizden daha güçlüdür. Anarşik, vurguncu, bireysel meta mübadelesi her adımda gayretlerimizi baltalamaktadır. Sıkıntıları net bir şekilde görüyoruz. Bunları sistematik ve kararlı bir şekilde aşacağız. Bağımsız yerel teşebbüslere daha fazla alan; yerele daha fazla iktidar; yereldekilerin pratik deneyimlerine daha fazla ilgi ve ihtimam. İşçi sınıfı yaralarını sarabilir, proleter “sınıf güçleri” sağlığına kavuşabilir ve köylülerin proleter önderliğe olan güveni *ancak* sanayinin toparlanmasında ve devletin aracılığıyla hem köylülerin hem de işçilerin yararına olacak düzenli bir ürün mübadelesinin sağlanmasında gerçekten başarıya ulaşıldığında güçlenebilir. Nitekim bunu başardığımızda yeni güçler bize akın akın gelecek. Hepimizin istediği kadar çabuk olmayacak belki, ama gelecek.

Haydi herkes çalışmaya, daha ağır, daha dikkatli, daha kararlı ve inatçı bir şekilde çalışmaya!

20 Ağustos 1921

Bir Politika Yazarınının Notları

Yüksek Bir Dağa Tırmanma; Ümitsizliğin Zararları;
Ticaretin Faydaları; Menşeviklere Karşı Tutum, vb üzerine

1. Bir Örnek Üzerinden

Gözlerimizin önüne çok yüksek, sarp ve şimdiye dek keşfedilmemiş bir dağa tırmanan bir adam getirelim. Eşi görülmemiş zorluklarla tehlikelerin üstesinden geldiğini ve kendisinden önceki herkesten yüksek bir noktaya ulaştığını, ancak henüz zirveye varamadığını farz edelim. Bu adam kendisini, seçmiş olduğu yön ve doğrultuda ilerlemenin sadece zor ve tehlikeli değil aynı zamanda düpedüz imkânsız olduğu bir noktada bulmuş haldedir. Geri dönmek, aşağı inmek, belki daha uzun olsa da zirveye ulaşmasını sağlayacak başka bir yol aramak zorun-

dadır. Kendisinden önce kimsenin erişemediği o yükseklikten iniş, hayali dağcımız için belki tırmanıştan çok daha tehlikeli ve zordur – kayması işten bile değildir, basacak yer bulması çok zordur, doğrudan amacına doğru tırmanırken hissedilen neşe ve canlılıktan eser yoktur, vs. Beline bir ip bağlamak, sivri değneğiyle tutunacak bir yer açmak veya ipi sıkıca bağlayacak bir çentik oluşturmak için saatlerini harcamak zorundadır; salyangoz hızında hareket edip aşağı yönelmesi, inişe geçmesi, hedefinden uzaklaşması gerekir. Ve bu alabildiğine tehlikeli ve acılı inişin ne zaman son bulacağını, zirveye doğru daha cesur, hızlı ve dolaysız bir şekilde tırmanışa geçebileceği güvenli bir dönüş noktasını bulup bulamayacağını bilmez.

Öncesinde eşi görülmemiş bir yüksekliğe tırmanan, ancak şimdi kendisini böyle bir konumda bulan adamın yer yer ümitsizliğe kapılmayacağını düşünmek anormaldir. Ne olursa olsun, aşağıda onun tehlikeli inişini ellerinde teleskopları, güvenli bir mesafeden izleyenlerin seslerini duyduğu vakit, bu ümitsizlik anları daha da artacak, sıklaşacak ve dayanılması daha da güçleşecektir. Nitekim bu tehlikeli iniş *Smena Veh*'ten insanların “frenli iniş” dediği şeyden bile değildir.¹ Frenler iyi tasarlanmış ve test edilmiş araçları, düzgün bir yolu ve önceden sınanmış teçhizatları şart koşar. Ancak bu örnekte ne bir araç, ne bir yol, ne de önceden test edilmiş bir şey vardır.

Aşağıdan gelen sesler kötücül bir neşeyle çınlamaktadır. Bunu saklamazlar da; neşeyle kıkırdayıp bağırırlar: “Birazdan düşecek! Hak ettiğini bulacak meczup!” Başkalarıysa kötücül

1. Yeni Ekonomi Politikasının yürürlüğe girmesinin ardından, Sovyet Rusya'da kapitalist unsurların belli oranda yeniden canlanması, bu eğilimin toplumsal temelini oluşturmuştu. Düşmanları dışarıdan askeri müdahaleyle Sovyet rejimini yıkamayacaklarını görünce, Sovyet devletinde burjuvazinin yeniden güç kazanacağı ümidiyle Sovyet hükümetiyle işbirliğini savunmaya başladılar. Yeni Ekonomi Politikası'nı, Sovyet hâkimiyetinin evrilerek kapitalizmin yeniden inşasına doğru yönelişi olarak gördüler. İçlerinden bazıları Sovyet hükümetiyle işbirliği yapma ve ülkenin ekonomik toparlanışına katkı sunma konusunda sadıktı. Ancak sonrasında birçoğu açık bir şekilde karşı-devrimin yanında yer aldı.

neşelerini saklamaya çalışırlar ve çoğunlukla İuda Golovlyov² gibi davranırlar. Yakınıp sanki şunları söyler gibi gözlerini acıyla gökyüzüne dikerler: “Korktuğumuz şeyin başımıza geldiğini görmek bize büyük ıstırap veriyor! Ancak yaşamlarımızı bu dağın ölçülmesi için makul bir plan geliştirmeye adanmış bizler, planımız hazır oluncaya dek tırmanışın ertelenmesini istememiş miydik? Şayet şimdi bu meczubun terk etmekte olduğu yola hararetle karşı çıkmışsak (Bakın, bakın geri döndü! Aşağıya iniyor! Tek bir adım atmak için bile saatlerce hazırlanıyor! Ölçülü ve dikkatli olmalarını istediğimizde nasıl da sürekli hor görülmüştük!), bu meczubu gayretle eleştirip diğerlerini ona yardım etmemeleri ve öykünmemeleri için uyarılmışsak, bunu tamamen bu dağın ölçülmesine ilişkin büyük plana olan bağlılığımızdan ve bu planın herkesin gözünde itibar kaybetmesini önlemek istediğimizden yapmışızdır!”

Ne mutlu ki, tarif ettiğimiz bu koşullarda hayali gezginimiz, yükseliş fikrinin “gerçek dostları” olan bu insanların seslerini işitmektedir. İşitseydi, muhtemelen tiksinti duyardı. Ve tiksintinin, özellikle yüksek bir irtifada, açık bir zihinle sağlam adımlar atmaya fayda sağlamadığı söylenir.

II. Metaforlar Olmadan

Bir benzetme kanıt olamaz. Her benzetme eksik ve kusurludur. Bunlar su götürmeyen, herkesin bildiği gerçeklerdir; ne var ki her benzetmenin sınırlı olduğunu açıkça görebilmek için bu gerçekleri hatırlatmanın zararı yoktur.

Rusya proletaryası, devrimiyle sadece 1789 ve 1793’le değil 1871’le kıyaslandığında bile devasa bir yükseklığe ulaşmıştır. Şimdi yaptıklarımızı ve yapmadıklarımızı, serin kafalılıkla, olabildiğince açık ve somut bir şekilde değerlendirmek zorundayız.

2. İuda Golovlyov – bir toprak sahibi ve M. Y. Saltıkov-Şchedrin’in *Gospoda Golovlyovi* [Golovylov Ailesi] eserinin başkarakteridir. Bağnazlığı, ikiyüzlülüğü ve duyarsızlığı sebebiyle ona Yehuda [İuda] denmekteydi. İuda Golovlyov bu olumsuz karakter özelliklerinin eşanlamlısı haline geldi.

Bunu yaparsak zihinlerimizi berrak tutmamız mümkündür. Tiksinti, hayaller yahut ümitsizlik bizi etkilemeyecektir.

Bizler burjuva-demokratik devrimi, dünyanın geri kalan yerlerinde bizden önce yapılmış olanlardan çok daha kapsamlı bir şekilde tasfiye ettik. Bu müthiş bir kazanımdır ve yeryüzündeki hiçbir güç bizi bundan mahrum edemez.

En gerici emperyalist savaştan, devrimci bir tarzda çıkmayı başardık. Bu da hiçbir gücün bizden alamayacağı bir kazanımdır. Kapitalizm varlığını koruduğu takdirde gerici emperyalist kısımlar yakın gelecekte yine kaçınılmaz olacağından, bu çok değerli bir kazanımdır. Nitekim yirminci yüzyılın insanları, 2. ve 2,5. Enternasyonallerdeki dönem kahramanların 1912’de ve 1914-18’de hem kendilerini hem de işçileri kandırdığı “Basel Manifestosunun” ikinci baskısını görünce öyle kolaylıkla tatmin olmayacaklardır.

Bizler Sovyet tipi bir devlet yarattık ve bu sayede dünya tarihinde yeni bir çağ açtık. Proletaryanın politik hâkimiyetini başlatan, burjuva hâkimiyetini ortadan kaldıran bir çağ bu. Kimse bunu da elimizden alamaz. Ancak Sovyet tipi devletimiz için gerekli son rötuşlar, başka ülkelerdeki işçi sınıfının pratik deneyimleri yardımıyla atılacaktır.

Yalnız bizler henüz sosyalist ekonominin temellerini dahi atamadık ve can çekişen kapitalizmin düşman güçleri hâlâ bizi bundan mahrum bırakabilmektedir. Bunu açıkça değerlendirmeli ve dürüstçe kabul etmeliyiz; çünkü hiçbir şey yanılmalardan daha tehlikeli değildir (ve özellikle yüksek rakımdaki *vertigo*). Bu acı gerçeğin kabulünde kesinlikle korkunç bir şey, en ufak bir ümitsizliği bile haklı çıkarabilecek bir şey yoktur; çünkü bizler her zaman Marksizmin şu temel gerçeğini dile getirip vurguladık – sosyalizmin zaferi için gereken şey, gelişmiş ülkelerdeki işçilerin ortak gayretidir. Bizler hâlâ yalnızız ve geri kalmış bir ülkede yaşıyoruz. Diğerlerinden çok daha zarar görmüş bir ülkedeyiz ancak yine de bir dolu şey başarmış durumdayız. Dahası devrimci proleter güçlerin oluşturduğu orduyu yekvücut tutmuş

haldeyiz; her zaman akliselim olduk ve akli başında olarak (bir sonraki sıçramayı yapabilmek için) nerede, ne zaman ve nereye kadar geri çekileceğimizi; henüz bitmemiş ödevlere nerede, ne zaman ve nasıl girişeceğimizi hesaplayabiliyoruz. Sosyalist ekonominin (özellikle küçük köylülerin çoğunlukta olduğu bir ülkede) temellerini oturtmak gibi çığır açıcı bir girişimi hiç hata yapmadan, hiç geri çekilmeden, bitmemiş veya yanlış yapılmış şeyleri sürekli düzeltmeden hayata geçirmenin mümkün olduğunu düşünen Komünistler yenilmeye mahkûmdur. Yanılsamalara takılmayan, ümitsizliğe kapılmayan ve alabildiğine çetin bir görev karşısında tekrar tekrar “baştan başlama” gücüyle esnekliğini koruyan komünistlerse yenilmeyeceklerdir (ve ne olursa olsun yok olmayacaklardır).

Nitekim bizim için hâlâ müsaade edilmesi pek mümkün olmayan şey, ufak bir ümitsizliğe kapılmaktır. Bunu yapma lüksünden hâlâ yoksunuz, çünkü ülkemizdeki yıkıma, yoksulluğa, gericiliğe ve açlığa rağmen sosyalizme giden yolu hazırladığımız *ekonomik alanda ilerlemeye başlamış durumdayız*. Diğer yandan dünya genelinde bizimle komşu olan, bizden daha gelişmiş ve zenginlik ile askeri güç bakımından bin kat daha üstün ülkeler, yüzyıllarca inşa etmeye uğraştıkları, yere göğe sığdırılmayan, alıştıkları kapitalist ekonomileri içinde *çürümeye devam etmektedirler*.

III. Tilkileri Yakalamak; Levi ve Serrati

Tilkileri yakalamada en güvenilir yöntemin aşağıdaki olduğu söylenir. Takip edilen tilki, belli bir mesafede karla kaplı zeminin az yukarısına kurulmuş ve üzerine kırmızı bayraklar asılmış bir iple çevrilir. Bu yapay olduğu su götürmez insan icadından korkan tilki, sadece bu bayraklı örgünün olmadığı açıklıkta açığa çıkar. Avcı işte bu açıklıkta tilkiyi bekler. Herkesçe avlanan bu hayvanın en meşhur özelliğinin temkinli oluşu akla gelecektir. Ancak bu örnekte de görüldüğü üzere, “gereğinden fazla sürdürülen erdem” bir hatadır. Tilki tam da çok temkinli olduğu için yakalanır.

Komünist Enternasyonal'in Üçüncü Kongre'sinde aşırı temkinlilikten kaynaklı bir hata yaptığımı itiraf etmek zorundayım. Bu Kongre'de en Sağ konumda yer aldım. Başlarında birçok Alman, Macar ve İtalyan yoldaşın olduğu çok geniş (ve nüfuzlu) bir delege grubunun, aşırı "Solcu" ve hatalı bir Sol konum almalarının atılacak tek doğru adım olduğuna inandım. Ayrıca çoğu kez, acil ve doğrudan bir devrimci eylemin aleyhine olan koşulları akıllıca tartmak yerine, ellerindeki kıvılcık bayrakları ateşli bir şekilde sallamalarına izin verdim. Temkinli olma gayretiyle ve yanlışlığı su götürmeyen bu Solcu sapmanın, Komünist Enternasyonal'in tüm taktiklerine yanlış bir yön çizmesini engelleme arzusuyla, Levi'yi korumak için elimden geleni yaptım. Muhtemelen kafasının karışmış olduğunu söyledim (kafasının karıştığını inkâr etmiyorum), çünkü Sol kanadın hatalarından çok korkmuştu. Bununla da kalmayıp, kafası karışan, ancak sonrasında "kendilerine gelen" Komünistlerin olduğunu da iddia ettim. Sol kanadın baskısıyla Levi'nin Menşevik olduğunu kabul etmeme rağmen, bu itirafın meseleyi çözmediğini söyledim. Örneğin Rusya'da Menşeviklerle Bolşevikler arasında yaşanan on beş yıllık mücadelenin tarihi (1903-17), tıpkı üç Rus devrimi gibi, Menşeviklerin genel olarak tamamen yanıldıklarını ve aslında işçi sınıfı hareketinin içindeki burjuva ajanları olduklarını gözler önüne sermektedir. Bu gerçek çürütülemez. Ancak bu çürütmesi imkânsız gerçek, *münferit* durumlarda Menşeviklerin haklı, Bolşeviklerinse haksız olduğu gerçeğini ortadan kaldırmaz. Örneğin 1907'de Stolipin Dumasını boykot etme meselesinde onlar haklıydı.

Komünist Enternasyonal'in Üçüncü Kongre'sinden bu yana sekiz ay geçti. Açıkça, Sol kanatla girdiğimiz tartışma artık güncelliğini kaybetmiştir. Yaşanan hadiseler mevzuyu çözüme bağlamıştır. Yaşananlar Levi hakkında yanıldığımı göstermiştir. Çünkü Menşeviklerin yolunu kazayla, geçici surette, Sol kanadın tehlikeli hatalarıyla mücadele etmek için "aşırıya kaçma" pahasına değil, karakteri nedeniyle kasıtlı ve kalıcı surette tercih

ettiğini göstermiştir. Sol kanadın hataları karşısında tedirginliğe kapılıp bir an için kafası karışan her insanın yapması gerekeni yapmak, yani Komünist Enternasyonal'in Üçüncü Kongre'sinden sonra partiye tekrar kabul edilme başvurusunda bulunmak zorunda olduğunu dürüstçe kabullenmek yerine, Levi partiye sinsice oyunlar oynamaya, tekerine çomak sokmaya başlamıştır. Yani aslında, 2. ve 2,5. Enternasyonallerde olduğu gibi, burjuva ajanlarına hizmet etmeye başlamıştır. Kuşku yok ki, Alman Komünistler yakın zamanda, Paul Levi'ye bu soylu girişimde gizlice yardım ettiği tespit edilen birkaç kişiyi partiden ihraç ederek karşılık verirken son derece haklılardı.

Alman ve İtalyan Komünist Partilerinin, Komintern'in Üçüncü Kongre'sinden sonraki gelişimleri, Kongre'deki Sol kanadın yaptığı hataların dikkate alınıp (tek tek, ağır ağır ama istikrarlı bir şekilde) düzeltildiğini göstermiştir. Komünist Enternasyonal'in Üçüncü Kongre'sinde alınan kararlar sadakatle uygulanmaktadır. Eski tip Avrupalı parlamenter partileri (yani aslında reformist ve çok az devrimci renklerle boyanmış partileri), *yeni tip* bir partiye, gerçekten devrimci partilere, Komünist Partilere dönüştürme süreci son derece çetin bir süreçtir. Bunu en net şekilde gösteren örnek, muhtemelen Fransa'dır. Partinin gündelik yaşamdaki çalışma *biçimlerini* değiştirme süreci; kitlelerden kopmasına izin vermeyip aksine onunla daha sıkı sıkıya ilişkilendirerek, onları devrimci bilinçle donatarak ve devrim mücadelesine çağırarak devrimci proletaryanın öncü Partisine dönüştürme süreci çok zorlu ancak çok önemli bir süreçtir. Eğer Avrupalı Komünistler, Parti ve çalışma yapılarının tümünü köklü, derin ve sağlam bir şekilde yeniden örgütlemek amacıyla, devrimci savaşların özellikle keskinleştiği dönemler (bu türden keskin savaşlar 1921 ve 1922 başlarında Amerika'da ve Avrupa'nın birçok kapitalist ülkesinde yaşanmıştır) arasındaki (muhtemelen çok kısa sürecek) fasılalardan yararlanmazlarsa, korkunç bir suç işlemiş olacaklardır. Neyse ki bundan korkmak için hiçbir sebep yok. Gerçek Komünist Partileri, proletaryanın gerçek

devrimci öncülerini yaratmaya dönük sessiz, istikrarlı, sakin, aceleci olmayan ve sağlam çalışmalar Avrupa ve Amerikada başlamış ve devam etmektedir.

Tilki avı gibi önemsiz meselelere ilişkin gözlemleri bile dikkate alarak çıkarılan politik derslerin faydalı olduğu görülmektedir. Bir yanda aşırı temkin hatalara yol açmaktadır. Diğer yandaysa, kendimizi salt “duygusallığa” kaptırdığımızda yahut somut durumu ayık kafayla tartmak yerine küçük kızıl bayraklar salladığımızda telafisi olanaksız hatalar yapacağımız, zorluklar çok güç olsa da hiç gereği yokken yok olacağımız unutulmamalıdır.

Şimdi Paul Levi, tam da Rosa Luxemburg’un yanlışlıklar ve hatalarla dolu o yazılarını yeniden yayımlayarak burjuvazinin (ve *doğal olarak* onların ajanları, 2. ve 2,5. Enternasyonallerin) gözüne girme derdindedir. Buna vereceğimiz yanıt, eski ve harikulade bir Rus masalından alınmış şu iki satırdır:³ “Kartallar kimi zaman tavuklardan bile alçak uçabilir ancak tavuklar asla kartalların yüksekliğine ulaşamazlar.” Rosa Luxemburg Polonya’nın bağımsızlığı meselesinde yanlış yapmıştır. 1903’te Menşevizme ilişkin değerlendirmesinde yanlış yapmıştır. Sermayenin birikimiyle ilgili teorisi hatalıdır. Temmuz 1914’te, Plehanov, Vandervelde, Kautsky ve diğerleriyle birlikte Bolşeviklerin ve Menşeviklerin birleşmesini savunurken hata yapmıştır. 1918’de hapisanede yazdıkları hatalıdır (1918 sonunda ve serbest kaldığı 1919 başlarında bu hatalarının bir kısmını düzeltmiştir). Ancak tüm hatalarına ve yanlışlarına rağmen o bir kartaldı ve bizim için hep öyle olacak. Nitekim Komünistler dünyanın her yerinde onun anılarını yaşatmakla kalmayacaktır. Yaşam öyküsü ve *toplular* eserleri (ki bu eserlerin yayınlanması Alman Komünistler tarafından sürekli ertelenmektedir ve çetin mücadelelerde yaşadıkları korkunç kayıplar bunun ancak kısmen mazereti olabilir) dünyanın genelinde birçok Komünist kuşağın eğitimi için yararlı kılavuzlar olacaktır. “4 Ağustos 1914’ten bu

3. Burada gönderme yapılan, İvan Krılov’un *Kartal ve Tavuklar* fablıdır.

yana Alman Sosyal-Demokrasisi kokuşmuş bir leşten farksızdır.” – bu cümle Rosa Luxemburg’un ismini, uluslararası işçi sınıfı hareketi tarihi içinde daima meşhur kılacaktır.⁴ Kuşkusuz işçi sınıfı hareketinin arka bahçesindeki gübre yığınları içinde, Paul Levi, Scheidemann, Kautsky ve diğerleri gibi tavuklar bu büyük Komünistin hataları hakkında gıdaklayıp duracaklardır. Herkes layığını bulur.

Serrati’ye gelecek olursak, kendisi gürültüyle patlayan ancak korkunç derecede iğrenç kokan çürük bir yumurta gibidir. “Kendi” kongresinde, Komünist Enternasyonal Kongresi’nde alınan kararlara uymaya hazır olduğunu ilan eden bir önerge sundurması, ardından Kongre’ye ihtiyar Lazzari’yi göndermesi ve son olarak at hırsızlarına yaraşır bir pişkinlikle işçileri kandırması hakikaten de tuhaf değil mi? İtalya’da devrimci proletaryanın gerçek partisini kurmaya çalışan İtalyan Komünistler, artık ülkelerindeki işçi kitlelerine, politik hilekârlık ve Menşevizmle ilgili kendi nesnel derslerini verebilecekler. Bu nesnel dersler yeterince tekrarlanmadığı sürece, yararlı ve itici etkisi hemen hissedilmeyecektir. Fakat mutlaka hissedilecektir. İtalyan Komünistler kendilerini kitlelerden yalıtmazlarsa, tabandaki işçilere Serrati’nin tüm hilelerini pratik bir şekilde ifşa etmek gibi çetin bir işte sabırsızlığa kapılmazlarsa, Serrati “a” dediğinde “a olmasın” demek gibi kolay ve tehlikeli bir eylemin ayartıcılığına kapılmazlarsa, ısrarla kitleleri devrimci bir dünya görüşü benimseyecek şekilde eğitip onları devrimci eylem için hazırlarlarsa, faşizmden çıkarılan pratik ve olağanüstü (bedeli ağır olsa da) nesnel derslerden pratik anlamda yararlanırlarsa, kesinlikle zafere ulaşacaklardır.

Levi ve Serrati kendi başlarına hiçbir özelliğe sahip değildir. Onlar küçük burjuva demokrasisinin aşırı Solcu ve modern

4. 4 Ağustos 1914 tarihinde Sosyal-Demokrat hizip Reichstag’ta, burjuva temsilcileriyle birlikte imparatorluk hükûmetine 5 trilyon Marklık bir savaş kredisinin verilmesi lehine oy kullandı. Böylelikle II. Wilhelm’in emperyalist politikasını onaylamış oldular.

kanadının, “karşıt kampın”, uluslararası kapitalistler kampının, yani düşman kampın özelliklerini taşımaktalar. Geri çekilişimiz, “inişimiz”, Yeni Ekonomi Politikalarımız karşısında “onların” kampı, Gompers’ten Serrati’ye dek, ellerine kınalar yakıp, sevinçten dört dönmekte ve timsah gözyaşları akıtmaktadır. Bırakın kına yaksınlar, bırakın soytarılıklarına devam etsinler. Herkes layığını bulur. Bizler yanılısamalara düşmeyeceğiz, yahut ümitsizliğe geçit vermeyeceğiz. Eğer hatalarımızı kabul etmekten, onları düzeltmek için sürekli yeniden gayret etmekten korkmazsak zirveye mutlaka ulaşırız. Gompers’ten Serrati’ye tüm uluslararası blokun davası yenilgiye mahkûmdur.⁵

1922 Şubat Sonu

5. Bu makale asla tamamlanamamıştır.

On Birinci RKP(B) Kongresi

RKP(B) Merkez Komitesi'nin Politik Raporu, 27 Mart 1922

[...]

Şimdi [...] benim görüşümce, geçtiğimiz yılın temel politik meselesi olmuş ve önümüzdeki yıllarda da olmayı sürdürecektir. Meselelere geçmemin zamanı gelmiştir.¹ Bana göre Merkez Ko-

1. RKP(B)'nin On Birinci Kongresi, 27 Mart-2 Nisan 1922 tarihleri arasında Moskova'da düzenlendi. İç Savaş bittikten ve ülke barışçıl ekonomik kalkınma adımları atmaya başladıktan bir yıl sonra toplanmıştı. Toplanma amacı, Yeni Ekonomi Politikası'nın ilk yılında yaşanan sonuçları değerlendirmek ve sosyalizmin inşasına dönük gelecek planlarının haritasını çıkarmaktı.

Bu Lenin'in katıldığı son Parti Kongresiydi. Kongreye karar oyu verebilen 522 delege, tavsiyeleri alınan 165 delege katılmıştı. Toplantıda tartışılanlar şunlardı: 1) Merkez Komite'nin politik raporu, 2) Merkez Komite'nin örgütlenme raporu, 3) Denetim Komisyonu'nun raporu, 4) Merkezi Denetleme Komisyonu'nun ra-

mite'nin politik raporu sadece ele alınan geçmiş yılın olaylarına değinmekle kalmayıp, bu yılda yaşanan hadiselerin bize verdiği esas ve temel politik derslere de işaret etmelidir (ne olursa olsun genelde yaptığım da budur). Böylece önümüzdeki yıl için bir şeyler öğrenebilir ve gelecek politikalarımızı doğru tarzda belirlemek için gereken bir pozisyonda olabiliriz.

Elbette temel mesele Yeni Ekonomi Politikası'dır (NEP). Değerlendirdiğimiz yıl boyunca başat bir mesele olmuştur. Eğer bu yıl kayda değer önemde, ciddi ve kesin bir kazancımız olmuşsa (ki olduğundan çok emin değilim) bu Yeni Ekonomi Politikası'nı başlatarak bir şeyler öğrenmiş olduğumuzdur. Geçtiğimiz yıl içinde ufacık da olsa bir şey öğrenmişsek, bu alanda büyük aşama kaydetmişiz demektir. Nitekim bir şeyler öğrenip öğrenmediğimizi ve ne ölçüde öğrendiğimizi sınayacak şey, muhtemelen bizim pek belirleyici olamayacağımız, yaklaşan finansal kriz türünden hadiseler olacaktır. Benim açımdan Yeni Ekonomi Politikası'yla bağlantılı olup tartışmalarımızın temeli olması, geçtiğimiz yılda edindiğimiz deneylerin sınanması ve gelecek yıl için pratik dersler çıkarılması açısından sürekli akılda tutulması gereken en önemli şeyler, şu üç hususta toplanmaktadır.

İlk olarak, Yeni Ekonomi Politikası bizim açımızdan, köylü ekonomisiyle gerçekten bir bağ kurup kurmadığımızı sınavan bir araç olmasından dolayı büyük öneme sahiptir. Devrimimizin önceki gelişim aşamasında, yani tüm ilgimizin ve gayretimizin ağırlıkla işgalcileri kovma görevine yoğunlaştığı, nerdeyse tüm emeğimizi bunlara vakfettiğimiz dönemde, bu bağa gerekli ilgiyi gösteremedik. Düşüneceğimiz başka şeyler vardı. Dünya emperyalizminin dev güçlerinin bizi bir çırpıda ezme tehdidini savuşturmak gibi, son derece acil ve her şeyi gölgede bırakan

poru, 5) sendikalar, 6) Kızıl Ordu, 7) mali politikalar, 8) Parti'de yapılan tasfiyelerin sonuçları ve akabinde Parti saflarındaki güçlenme, gençlerle yapılan çalışmalar, basın ve propaganda faaliyetleriyle ilgili raporlar ve 9) Merkez Komite ile Merkezi Denetleme Komisyonu seçimleri.

Kongreyi açan, RKP(B)'nin politik raporunu sunan, raporun ve Kongrenin kapanış konuşmalarını yapan Lenin'di.

bir görevle uğraşırken, bu ilişkiyi bir yere kadar göz ardı etme imkânımız ve zorunluluğumuz vardı.

Yeni Ekonomi Politikası'na geçilmesine, son Kongremizde istisnai bir oybirliğiyle, hatta Partimizin karar verdiği diğer meselelerden bile daha büyük bir oybirliğiyle karar verildi (itiraf etmek gerekir ki Partimizi genel olarak ayıran şey oybirliğidir). Bu fikir birliği bize, sosyalist ekonomiye yönelik yeni bir yaklaşım oluşturma ihtiyacının olgunlaştığını gösterdi. Birçok meselede birbirinden ayrılan ve durumu farklı açılardan değerlendiren insanlar, sosyalist ekonomi açısından, onun temellerini kurma bakımından gerçek bir yaklaşımdan yoksun olduğumuz, bu yaklaşımı bulmada tek yolun Yeni Ekonomi Politikası olduğu hususunda oybirliğiyle, hızlıca ve tereddütsüzce ortak görüşe vardı. Savaşın büyümesi, politik hadiselerin gelişimi, kapitalizmin eski ve medeni Batı ülkelerinde geçirdiği gelişim sonucunda takip edilen rota sebebiyle ve sömürgelerdeki toplumsal, politik koşullardan dolayı, ülkemizin ekonomikaçıdan dünyanın en geri ülkesi olmasa bile onlardan biri olduğu dönemde, eski burjuva dünyasında bir yarık oluşturanlar ilk biz olduk. Ülkemizdeki köylülerin çok büyük bir bölümü, küçük bireysel tarımcılıkla uğraşmaktadır. Komünist bir toplumun inşasına dönük olan ve hemen uygulayabileceğimiz programımızın unsurları, savaştan ötürü bu konuda bocalama lüksümüzün olmadığı gerekçesiyle üzerine ağır yükümlülükler bindirdiğimiz bu geniş köylü tabanına ait faaliyet alanlarının bir nebze dışında kalmaktadır. Bir bütün olarak alındığında bu gerekçe, kaçınmadığımız hatalara rağmen köylüler tarafından kabul gördü. Köylü kitleleri genel olarak, kendilerine dayatılan devasa yüklerin, işçi ve köylü iktidarını toprak sahiplerinden korumak ve devrimin getirdiği tüm kazançları yok etme tehdidiyle gelen kapitalist işgal tarafından boğulmasını engellemek için zorunlu olduğunu kavradılar. Ancak köylü ekonomisi ve millileştirilmiş, toplumsallaştırılmış fabrikalar ile devlet çiftliklerinde inşa edilmekte olan ekonomi arasında hiçbir bağ yoktu.

Bizler bunu son Parti Kongremizde net bir şekilde gördük. Öyle net bir şekilde gördük ki, Yeni Ekonomi Politikası'nın kaçınılmaz olup olmadığı meselesinde Parti içinde hiçbir tereddüt yaşanmadı.

Yurtdışındaki çeşitli Rus gruplara ait çeşitli yayınlarda, aldığımız kararlarla ilgili söylenenleri okumak gülünç ve eğlencelidir. İfade ettikleri görüşlerde sadece ufak tefek farklılıklar vardır. Geçmişin hayaliyle yaşadıklarından, bugüne dek Sol Komünistlerin Yeni Ekonomi Politikası'na karşı çıktıklarını tekrarlayıp durmaktadırlar. 1921'de, 1918'de gerçekleşmiş ve Sol Komünistlerimizin unuttukları bir şeyi hatırladılar. Ve bunu sakız gibi çiğneyip duruyorlar. Dünyaya bu Bolşeviklerin sinsi ve bozuk tipler olduklarını, kendi aralarındaki anlaşmazlıkları Avrupa'dan gizlediklerini iddia ediyorlar. İnsan bunları okurken kendi kendine "bırakalım kendilerini kandırsınlar" diyor. Eğer bu ülkede olup bitenlere ilişkin tahayyülleri buysa, yurtdışına kaçmış o sözde yüksek eğitilmiş örümcek kafalılardan zekâ derecesini yargılayabiliriz. Saflarımızda hiçbir anlaşmazlık olmadığını biliyoruz ve bunun sebebi sosyalist ekonominin temellerini inşa etmek gibi bir görevde farklı yaklaşımların pratik bir zorunluluk olduğunu herkesin bilmesidir.

Köylü ekonomisi ile yaratmaya çalıştığımız yeni ekonomi arasında hiçbir bağ yoktu. Peki, şimdi var mı? Hayır, henüz değil. Sadece yaklaşıyoruz. Yeni Ekonomi Politikası'nın tüm önemi (ki basınıımız hâlâ bakması gereken yer hariç her yerde bunun cevabını aramaktadır), bu politikanın tüm amacı, büyük gayretlerle yarattığımız yeni ekonomi ile köylü ekonomisi arasında bağ kurmanın bir yolunu bulmaktır. Saygınlığımızı ve inancımızı koruyan şey budur, çünkü bunsuz komünist devrimciler olamazdık.

Yeni ekonomiyi eski olan ne varsa kenara atarak, bütünüyle yeni bir yolla geliştirmeye başladık. Eğer bu işe başlamamış olsaydık, ilk yıllarda, hatta ilk aylarda topyekûn yenilecektik. Ancak bu yeni ekonomiyi geliştirmeye böylesine müthiş bir

cesaretle başlamış olmamız, aynı şekilde sürdürmek zorunda olduğumuz anlamına gelmiyor. Zaten neden böyle yapalım ki? Hiçbir sebebi yok.

En baştan beri şunları söyledik: Tamamen yeni bir işe girişmemiz gerektiğini ve yoldaşlarımızın, yani kapitalist açıdan daha gelişmiş ülkelerdeki işçilerin acil desteğini alamazsak, müthiş zorluklarla karşılaşacağımı, bir dizi hataya düşmemizin kaçınılmaz olacağını söyledik. Esas mesele, bu tür hataların nerede yapıldığını sağduyulu bir şekilde inceleyip, en baştan başlayabilme kapasitesidir. Eğer iki, üç kez değil sürekli baştan başlıyorsak, bu önyargıların bizi bağlamadığını, dünyanın tanık olduğu en büyük hedefe akliselimle yaklaştığımızı gösterir.

Bugün Yeni Ekonomi Politikası söz konusu olduğunda, esas mesele geçtiğimiz yılın deneyimlerini doğru bir şekilde özümsemektir. Bu yapılmak zorunda ve biz de bunu yapmak istiyoruz. Eğer bunu yapmak istiyorsak, ne olursa olsun (ki yapmak istiyoruz ve yapacağız!) Yeni Ekonomi Politikası meselesinin, bu temel, belirleyici ve ağır meselenin yaratmaya başladığımız yeni ekonomi ile (bütünüyle yeni, sosyalist bir ekonomi temelinde, yeni bir üretim ve dağıtım sistemi oluşturma temelinde cesurca, sakarca ama ne olursa olsun halihazırda başlattığımız bu süreç ile) milyonlarca köylünün geçimini sağlayan köylü ekonomisi arasında bir bağ oluşturma meselesi olduğunu bilmek zorundayız.

Bu bağ şu an yoktur ve her şeyden önce bunu yaratmamız zorunludur. Diğer her şey buna tabidir. Yeni Ekonomi Politikası'nın bu bağı, acemice inşasına başladığımız şeyi yok etmeden ne ölçüde yaratacağını tespit etmemiz gerek.

Ekonomimizi köylülükle birlikte geliştiriyoruz. Bu ekonomide birçok kez değişiklik yapacağız. Ve onu büyük ölçekli endüstri ve tarım üzerinde temellenmiş sosyalist girişimlerimiz ile her köylünün felsefe yapmadan (felsefe yapması kendisini o konumdan çekip çıkarmasına ve açlıktan ölmek gibi gerçek bir tehlikeden onu kurtarmada nasıl faydalı olabilir ki?) yoksulluk-

tan kurtulmak için elinden geldiğince yaptığı işler arasında bir bağ kuracak şekilde örgütleyeceğiz.

Bu bağı ortaya çıkarmak zorundayız. Böylece hepimiz, tüm halk ve tüm köylü kitlesi açıkça, şu anki sefil, yıkılmış, alabil-
diğine yoksullaşmış ve acılı varoluşları ile uzak sosyalist fikirler
adına yapılanlar arasındaki bağı görebilir. Sıradan, alelade işçi-
lerin durumlarındaki iyileşmeleri fark ettikleri, bunun toprak
sahipleri ve kapitalistlerin yönetimi altında birkaç köylünün elde
ettiği kazanımlar gibi olmadığını görecekları koşulları yaratmak
zorundayız. Her kazanıma (şüphesiz önemli iyileştirmeler ve
büyük kazanımlar olmuştur), tek bir köylünün dahi unutmadığı
ve Rusya'da on yıllar boyunca unutulmayacak olan, *mujiklere*
yönelik hakaretler, alaylar ve aşağılamaların eşlik ettiğinden fark-
lı koşulları. Hedefimiz işte bu bağı kurmak; icraatımızla köylü
açısından uzak ve fantastik bir şeyle değil, onun anlayabileceği,
aşına olduğu ve yoksulluğuna rağmen doğrudan erişebildiği
şeylerle işe başladığımızı kanıtlamak. Onlara yardım edebilece-
ğimizi, küçük köylünün korkunç bir yıkım, yoksulluk ve açlık
içine düştüğü bu dönemde Komünistlerin onlara gerçekten de
yardım ettiğini kanıtlamak zorundayız. Ya bunu yaparız ya da
onlar bizi cehenneme gömer. Bu mutlak ve kaçınılmazdır.

İşte Yeni Ekonomi Politikası'nın önemi burada yatmaktadır;
bu tüm politikalarımızın temelidir; geçtiğimiz yıl Yeni Ekonomi
Politikası'nı uygularken edindiğimiz deneyimlerin öğrettiği
temel derstir ve tabiri caizse gelecek yıllarımızın temel politik
ilkesidir. Köylüler bize kredi açmıştır ve kuşku yok ki yaşadıkları
onca şeyden sonra, aksini yapmaları da mümkün değildir. Köylü
kitlesi şöyle demektedir: "Pekâlâ, şu anda yapamıyorsanız bekle-
riz; belki öğrenirsiniz." Ancak bu kredi sonsuza kadar süremez.

İşte bunun ayırında olmak zorundayız ve kredi aldığımız
için acele etmeliyiz. Bu köylü ülkesinin bize artık kredi tanıma-
yacağı, ticari bir terim kullanacak olursak nakit isteyeceği günün
yaklaştığını görmek zorundayız. Şöyle diyecektir: "Aylardır,
yıllardır ödemeyi erteliyorsun. Ancak sevgili yöneticilerimiz,

şu zamana dek bizi yoksulluk, açlık ve yıkımdan kurtaracak sağlam ve güvenilir yöntemleri öğrenmek zorundasınız. Bunu yapabilirsiniz, yapabileceğinizi kanıtladınız.” Bu kaçınmamızın mümkün olmadığı bir sınavdır ve son tahlilde bu sınav her şeyi belirleyecektir: Yeni Ekonomi Politikası'nın kaderini, Rusya'daki komünist yönetimin kaderini belirleyecektir.

Bu acil görevi başaracak mıyız başaramayacak mıyız? Yeni Ekonomi Politikası buna uygun mu, değil mi? Eğer doğru taktik geri çekilmeyse, bu çekiliş esnasında köylü kitlelerle ilişkide olmamız ve ardından onlarla yüz kat daha yavaş, ancak çok daha kararlı ve sıkı bir biçimde ileriye yol almamız, gerçekten ilerlediğimizi hep onlara gösterecek şekilde bunu yapmamız zorunludur. İşte o zaman davamız tamamen yenilmez olacak ve dünyanın hiçbir gücü bizi mağlup edemeyecek. Bunu ilk yıl başaramadık. Bunu dürüstçe söylemek zorundayız. Ve samimi düşüncem şudur ki (bizim Yeni Ekonomi Politikası bu sonucu kesin ve katı bir şekilde çıkarmamızı sağlamaktadır), Yeni Ekonomi Politikası'nın barındırdığı devasa tehlikenin farkında olursak ve tüm güçlerimizi onun zayıf noktaları üzerinde yoğunlaştırırsak, bu sorunu çözeceğiz.

Köylü kitleleriyle, tabandaki işçi köylülerle bağlar kuralım ve umduğumuzdan çok ama çok daha yavaş, ancak tüm toplumu bizimle birlikte götürecektir şekilde ilerlemeye başlayalım. Bunu yaparsak, zamanla bugün hayal ettiğimizden çok daha hızlı aşama kaydedeceğiz. Kanaatimce bu, Yeni Ekonomi Politikası'nın ilk temel politik dersidir.

Bu derslerden ikincisi ve daha özel olanı, devlet ve kapitalist teşebbüsler arasındaki rekabet sınavıdır. Bugün karma şirketler yaratmaktayız (ileride bu konuda başka söyleyeceklerim de olacak). Nitekim bu durum, aynı devlet eliyle ticaret yapmamız ve bir bütün olarak bizim Yeni Ekonomi Politikası gibi, biz Komünistlerin ticari, kapitalist yöntemlere başvurduğumuz anlamına gelmektedir. Bu karma şirketler bir açıdan daha önemlidir, çünkü bunlar sayesinde kapitalist yöntemlerle

kendi yöntemlerimiz arasında pratik bir rekabet yaratılmaktadır. Pratik açıdan düşünelim bunu. Bugüne kadar programlar yazıp vaatlerde bulunuyorduk. O dönemde bunlar kesinlikle gerekliydi. Dünya devrimini programsız ve vaatsiz başlatmak imkânsızdır. Şayet beyaz muhafızlar ve Menşevikler bunun için bizimle alay ediyorlarsa, bu ancak Menşeviklerle 2. ve 2,5. Enternasyonallerdeki sosyalistlerin, devrimlerin nasıl geliştiğine dair hiçbir fikirlerinin olmadığını gösterir. İlerleyebilmemiz için başka bir yol yoktur.

Ancak şimdi çabalarımızı ciddi bir teste tabi tutmak zorundayız. Bu Komünistlerin kendileri tarafından kurulmuş denetim kurumlarıyla yapılacak türden bir test değildir. Bu denetim kurumları muhteşem olsa da, Sovyet sistemi ve Parti içinde neredeyse ideal denetim kurumları haline gelmesine rağmen bunlarla yapılamaz. Böylesi bir test köylü ekonomisinin gerçek gereksinimleri açısından bakıldığında alay konusu olabilir, ancak kendi yapılanmamız açısından kesinlikle böyle olmaz. Bugün bu denetim kurumlarını kurmaktayız, ancak bahsettiğim test, ekonominin genelinden hareketle yapılan bir testtir.

Kapitalistler tedarik edebiliyorlardı. Bunu etkin olmayan bir tarzla yapıyorlar, fahiş fiyatlarla satıyorlar, bize hakaret ediyorlar ve bizi soyuyorlardı. Ne olduğunu bildikleri için komünizm hakkında tartışma yapmayan sıradan işçiler ve köylüler bunun gayet iyi farkındadırlar.

“Ancak kapitalistler her şeye rağmen onca şeyi tedarik edebiliyorlardı. Ya siz? Siz edemiyorsunuz.” Geçtiğimiz baharda işittiğimiz şey bu. Her zaman açıkça işitilir olmasa bile, geçtiğimiz baharda yaşanan krizin altında bu ses gizliydi. “İnsan olarak müthişsiniz, ancak giriştiğiniz ekonomik görevlerle baş edemiyorsunuz.” İşte köylülerin (ve köylüler aracılığıyla bazı işçi kesimlerinin) geçtiğimiz yıl Komünist Parti’sine yönelttikleri yalın ve soğuk eleştiri buydu. Yeni Ekonomi Politikası meselesinde, bu eski hususun böylesi bir önem kazanması işte bundandır.

Gerçek bir teste ihtiyacımız var. Kapitalistler bizim yanı başımızda faaliyet yürütmektedirler. Aynı soyguncular gibidirler; kâr elde ederler, fakat işleri nasıl yapacaklarını da bilirler. Ancak sizler bunu yeni bir şekilde yapma gayretindediniz: Kâr elde etmiyorsunuz, ilkeleriniz komünist ilkeler, idealleriniz muhteşem. Öyle güzel kelimelerle yazılmış ki, aziz gibisiniz. Yaşarken bile cennete gidebilirsiniz. Ancak işlerin üstesinden gelebiliyor musunuz? Bizlerin bir teste, gerçek bir teste ihtiyacı var. Merkezi Denetleme Komisyonu'nun birilerini sansür ettiğinde veya Bütün Rusya Merkez Yürütme Komitesi'nin cezalar verdiğinde yaptığı türden testler değil. Evet, ulusal ekonomi temelinde yapılacak gerçek bir test istiyoruz.

Biz Komünistler sayısız erteleme aldık ve bize başka hiçbir yönetime verilmediği kadar kredi verildi. Kuşkusuz biz Komünistler, kapitalistlerden ve toprak sahiplerinden kurtulmaya yardım ettik. Köylüler bunu takdir etti ve bize çok daha fazla zaman, daha fazla kredi verdi. Ancak sadece bir süreliğine. Şimdiyse şu test gelip çattı: Ekonomiyi diğerleri kadar iyi yönetebiliyor musunuz? Eski kapitalistler yapabiliyordu, siz yapamıyorsunuz.

İşte bu ilk derstir, Merkez Komite'nin sunduğu politik raporun ilk temel kısmıdır. Ekonomiyi yönetemiyoruz. Geçtiğimiz yıl bize bunu gösterdi. Ekonomiyi nasıl yönettiğimizi göstermek adına bazı *Gos-trest* (kendimi Turgenyev'in bir hayli övdüğü güzel Rusçayla ifade edecek olursam)* örneklerinden bahsetmek isterim.

Maalesef bir dizi sebepten ve kısmen sağlığımın kötü oluştundan dolayı, raporumun bu kısmını ayrıntılı bir şekilde hazırlayamadım. Dolayısıyla olan bitene ilişkin gözlemlerim sonucunda vardığım yargıları ifade etmekle sınırlandıracağım kendimi. Geçtiğimiz yıl ekonomiyi yönetemediğimizi gayet açık bir şekilde gösterdik. Bu çıkaracağımız temel derstir. Ya gelecek

* Çeşitli kurumların isimlerini kısaltma alışkanlığına yapılmış ironik bir atıftır. Buradaki kısaltma devlet tröstlerine karşılık gelmektedir. (ç.n.)

yıllarda aksini ispatlarız ya da Sovyet iktidarı varlığını sürdürmez. Ve en büyük tehlike bunu herkesin fark etmiyor oluşudur. Biz Komünistler, yani bu işin sorumluları, ekonomiyi yönetme kabiliyetinden yoksun olduğumuzu, bu işi en baştan öğrenmek zorunda olduğumuzu açıkça fark ettiğimiz takdirde muzaffer olacağız. Kanaatimce bu çıkarılması gereken temel sonuçtur. Ancak çoğumuz bunu kabul etmiyor ve bu şekilde düşünen insanlar şayet varsa onların sadece komünizmi bilmeyen cahil insanlar olduklarına, belki bir gün öğrenip anlayabileceklerine inanıyoruz. Kusura bakmayın ama mesele köylülerin veya Partili olmayan işçilerin komünizmi öğrenmesi değil, bir program çıkarıp insanların bu büyük programı gerçek kılması için çağrıda bulunma zamanının geçmiş olmasıdır. Bu zaman geçmiştir. Bugün mevcut ağır koşullar altında işçilere ve köylülere pratik bir ekonomik yardımda bulunabileceğinizi ve böylece rekabet sınavından geçtiğinizi kanıtlamak zorundasınız.

Kurmaya başladığımız, içinde özel Rus ve yabancı sermayedarlar ile Komünistlerin dahil olduğu karma şirketler, rekabeti düzgünce örgütleme yollarını öğrenebileceğimiz bir araç sunmakta ve köylü ekonomisiyle bağ kurma, onların ihtiyaçlarını karşılama, bugünkü koşullarda bile, tüm geri kalmışlığına rağmen, onu bir anda değiştirmek imkânsız olsa da köylünün ileriye gitmesine yardımcı olma konusunda kapitalistlerden hiç de geri kalmadığımızı göstermektedir.

Karşımıza acil bir görev olarak çıkan rekabet işte bu türden bir rekabettir. Yeni Ekonomi Politikası'nın püf noktası budur ve bana göre Parti politikasının da özüdür. Karşımızda sadece politik nitelikli bir dolu sorun ve problem bulunmaktadır. Bunların neler olduğunu biliyorsunuz: Cenova, müdahale tehlikesi. Sorunlar oldukça büyüktür fakat ekonomik sıkıntılarla kıyaslandığında bunlar hiçbir şeydir. Politik sahada işlerin nasıl yapılacağını biliyoruz; büyük deneyimlerimiz var; burjuva diplomasisi hakkında çok şey öğrendik. Bu bize on beş yıl boyunca

Menşeviklerin öğrettiği bir şey ve bundan yararlanmayı da bildik. Yeni bir şey değil.

Ancak şimdi ekonomik sahada yapmamızın zorunlu olduğu işler var. Komünizm hakkında hiç tartışma yapmadan köylülere giden sıradan tezgâhtarlara, sıradan kapitalistlere, tüccarlara karşı verdiğimiz rekabeti kazanmak zorundayız. Sadece kafanızda şunu canlandırın: Bu insanlar komünizmi ağızlarına almayacak, ama şunları söyleyeceklerdir – bir şey almak istiyorsan, yahut düzgün ticaret yapmak veya bir şeyler inşa etmek istiyorsan, bunları yüksek fiyata yaparım; belki Komünistler çok daha yüksek bir fiyata, belki on kat daha pahalıya istediklerini yapar. İşte bugün meselenin özünde bu türden bir ajitasyon yatmaktadır. Ekonominin köküne inen şey budur işte.

Tekrar etmek gerekirse, doğru politikalarımız sayesinde insanlar bize borç ertelemesi ve kredi şansı tanımıştır. Bu Yeni Ekonomi Politikası ağzıyla bir borç senedir. Ancak bu senette tarih yoktur ve konuşarak ödeme gününün ne zaman geleceğini öğrenemezsiniz. İşte tehlike buradadır; bu politik senetleri, alelaide ticari senetlerden ayıran özgünlük burada yatmaktadır. Tüm ilgimizi buna yoğunlaştırmak ve tüm devlet tröstleri ile karma şirketlerde sorumluluk sahibi iyi Komünistler var diye arkamıza rahatça yaslanmamak zorundayız. Bunun faydası olmaz, çünkü bu Komünistler ekonomiyi nasıl yöneteceklerini bilmemektedirler ve bu açıdan büyük fabrikalarla firmalarda eğitim almış kapitalist satıcılardan aşağı konumdadırlar. Ancak bunu inkâr edersek, bu alandaki komünist kibir (o muhteşem Rusçayı kullanacak olursak *komçvanstvo**) varlığını sürdürür. Tüm mesele dürüstlüğü ve sadakati sorgulanamayacak olan, o eski günlerde kürek cezası almış ve ölümden korkmayan sorumlu Komünistlerden en iyilerinin bile, işadamı olmadıkları için ticaretten anlamamaları, ticaret yapmayı bilmediklerini, öğrenmeyi istemediklerini ve en baştan başlamaları gerektiği-

* Kelime kelimesine, "kom-kibir" = "*kommunističeskoye çvanstvo*". (ç.n.)

ni kavramamalarıdır. Dünyanın en büyük devrimini yapmış, kırk piramidin değil, ama kırk Avrupa ülkesinin kapitalizmden kurtulma umuduyla gözlerini üzerlerine çevirdiği komünist devrimciler, sıradan satıcılardan bir şeyler öğrenmek zorundadırlar. Ancak bu satıcılar on yıllık satış deneyimine sahip olup işlerden anlarken, sorumlu Komünistler ve kendilerini adanmış devrimciler nasıl iş yapacaklarını bilmedikleri gibi, bilmediklerinin bile farkında değillerdir.

Dolayısıyla yoldaşlar, en azından bu temel cehaletten kurtulduğumuz noktada muazzam bir zafer elde etmiş olacağız. Bu Kongreden söz konusu işlerden anlamadığımız gerçeğini kavrayarak ve işe en baştan başlama konusunda kararlı olarak ayrılmak zorundayız. Her şeye karşın bizler devrimci olmayı bırakmadık (ancak bazıları, tamamen temelden de yoksun olmadan bürokratlara dönüştüğümüzü söylemektedir) ve bu basit gerçeği anlayabilecek kapasitedeyiz: yeni ve alabildiğine çetin bir girişimde, sürekli en baştan başlamaya hazır olmak zorundayız. Başladıktan sonra kendinizi çıkmazda buluyorsanız, tekrar başlayın ve gerekirse hedefinize ulaşıncaya dek on kere daha deneyin. Hava atmayın, kibre kapılmayın. Çünkü sizler birer Komünist olsanız da, bazı Partili olmayan satıcılar, hatta belki beyaz muhafızlar (ki bu satıcıların beyaz muhafız olma ihtimali yüksektir) ekonomik açıdan ne olursa olsun yapılması zorunlu şeyleri yapabilmekte, fakat sizler bunları yapamamaktasınız. Yüzlerce rütbesi, unvanı olan ve Sovyet nişanları takan siz Komünist sorumlular, bunun farkına varırsanız, hedefinize ulaşmanız kesindir. Çünkü bu öğrenilebilecek bir şeydir.

Çok ufak tefek de olsa geçtiğimiz yıl bazı başarılar elde ettik, ancak bunlar önemsizdir. Asıl mesele Komünistlerin tümü arasında şu farkındalığın olmaması ya da şu görüşün yaygın olmamasıdır: Bugün sorumlu ve kendilerini tamamen adanmış Rus Komünistleri, bu işlevleri yerine getirmede eski tip satıcılardan geri konumdadırlar. Tekrar ediyorum, en baştan öğren-

meye başlamak zorundayız. Bunun farkına varırsak, bu testten geçeriz. Nitekim yaklaşan finansal krizin önümüze koyduğu bu test ciddi bir sınavdır. Bu sınavı önümüze tabi olduğumuz, bizi bağlayan ve kendimizi yalıtamayacağımız Rusya pazarı ile uluslararası pazarlar koymuştur. Bu hayati bir sınavdır, çünkü ekonomik ve politik açıdan yenilme ihtimalimiz vardır.

Sorunun konumlandırılacağı şekil budur ve aksi düşünülemez. Çünkü rekabet çok ciddi ve belirleyici olacaktır. Politik ve ekonomik sıkıntılarımızdan kurtulmamızı sağlayan bir dolu kaçış noktamız ve boşluğumuz oldu geçmişte. Şimdiye dek çeşitli koşullara tekabül eden ve farklı türden boşlukları ve kaçış noktalarını iyi bir şekilde kullandığımızı gururla söyleyebiliriz. Ancak artık hiçbir kaçış noktamız yoktur. Abartıya kaçmadan şunu söylememe izin verin: bu açıdan önümüzdeki mücadele uluslararası kapitalizm karşısında olmasa da (ona karşı daha çok “son ve belirleyici savaşlarımız” olacaktır) Rus kapitalizmi karşısında, küçük köylü ekonomisi içinden doğan, bundan beslenen kapitalizm karşısında verilecek olan gerçekten “son ve belirleyici savaştır.” Bu savaş yakın zamanda kapımızı çalacak ve bunun tarihini kesin olarak söylemek imkânsızdır. Bu noktada “son ve belirleyici savaş” yaklaşmaktadır. Burada yapabileceğimiz herhangi bir politik manevra veya kanatlardan taarruz yapma imkânı yoktur. Çünkü bu özel sermayeyle rekabet etme sınavıdır. Ya özel sermayeyle rekabet sınavını geçeriz ya da tamamen başarısız oluruz. Bu sınavı geçmemizde bize yardımcı olacak politik iktidara ve bir dizi ekonomik yahut başka nitelikte kaynağa sahibiz. Kabiliyet hariç istediğiniz her şeye sahibiz. Ancak kabiliyetsiziz. Ve geçen yıl elde ettiğimiz deneyimlerle bu basit dersi öğrenip 1922 yılı boyunca tek rehberimiz haline getirirsek, şimdiki tehlike, durum bize bağlı olduğu için önceliklerden çok daha büyük olmasına rağmen bu zorluğu da aşabiliriz. Harici bir düşman yoktur bu kez. Önümüzdeki zorluk, bize dayatılan bu nahoş gerçeği inkâr etmemiz, koşulların bizden talep ettiği, yani en baştan bir şeyler öğrenmek gibi, nahoş bir görevi

reddetmemizdir. Bana göre bu Yeni Ekonomi Politikası'ndan çıkarmamız gereken ikinci derstir.

Üçüncü ve tamamlayıcı ders devlet kapitalizmi meselesiyle ilgilidir. Yoldaş Buharin'in Kongre'de bulunmaması büyük kayıp. Keşke onunla biraz tartışma imkânım olsaydı ancak bunu sonraki Kongre'ye ertelemek daha iyi olacak. Devlet kapitalizmi söz konusu olduğunda, genel olarak basın organlarımızın ve Parti'mizin entelektüalizme, liberalizme düşme hatası yaptığını, devlet kapitalizminin nasıl yorumlanacağıyla ilgili felsefe yapmaya başlayıp eski kitaplara baktığımızı düşünüyorum. Ne var ki o eski kitaplarda tartıştığımız şeyleri bulamayacaksınız; o kitaplar kapitalist sistemdeki devlet kapitalizmleriyle ilgilidir. Komünizm altındaki devlet kapitalizmi hakkında tek bir kitap dahi yazılmamıştır. Bu konuda bir satır bir şey yazmak Marx'ın bile aklına gelmemiştir ve ölürken geride konuyla ilgili tek bir cümle veya kesin bir talimat bırakmamıştır. İşte bundan dolayı bu sorunu tamamen bizim aşmamız gereklidir. Nitekim bu raporu hazırlarken yapmış olduğum gibi, basın organlarımızın genel zihniyetini inceleyip devlet kapitalizmine dair neler yazılıp çizildiğini incelediğimizde, hedefi ıskaladıklarına ve tamamen yanlış bir yöne baktıklarına kanaat getirebiliriz.

Bütün ekonomi kitaplarında, devlet kapitalizmi kapitalist sistem altında var olan, belli kapitalist teşebbüsleri doğrudan denetimine alan devlet biçimi olarak ele alınmaktadır. Ancak bizim devletimiz proleter bir devlettir, proletaryaya dayanmaktadır. Tüm politik ayrıcalıkları proletaryaya vermektedir ve proletaryanın aracılığıyla kendisini en alt köylü tabakalarına açmaktadır (Yoksul Köylü Komiteleri'yle bu çalışmayı başlattığımızı hatırlarsınız). İşte bundan ötürü, devlet kapitalizmi terimi birçok insanı yanıltmaktadır. Bundan kaçınmak için, elimizdeki devlet kapitalizmi biçiminin hiçbir teoride veya kitapta yer almadığı gerçeğini akıldan çıkarmamalıyız, çünkü bu terimle bağlantılı olağan kavramların tümü kapitalist toplumdaki burjuva iktidarıyla ilişkilidir. Toplumumuz kapitalizmin rayla-

rından çıkmış ancak henüz kendi yeni raylarına oturmamıştır. Bu toplumda devleti burjuvazi değil proletarya yönetmektedir. “Devlet” dediğimizde kendimizi, proletaryayı, işçi sınıfının öncü gücünü kast ettiğimizi anlamayı reddediyoruz. Devlet kapitalizmi, dizginleyebileceğimiz ve üzerine sınırlar koyabileceğimiz bir kapitalizmdir. Bu devlet kapitalizmi devletle bağlantılı, devlet işçilerle, işçilerin ileri kesimleriyle, öncüleriyle bağlantılıdır. Devlet biziz.

Devlet kapitalizmi belli sınırlar içine hapsedmek zorunda olduğumuz bir kapitalizmdir. Ancak bunu yapmayı henüz öğrenmiş değiliz. İşte meselenin aslı budur. Dolayısıyla bu devlet kapitalizminin neye dönüşeceği bize bağlıdır. Bizler yeterli, hatta oldukça yeterli bir politik güce sahibiz; ayrıca emrimiz altında yeterince ekonomik kaynak da vardır; ne var ki işçi sınıfının doğrudan kontrol etmesi, sınırları belirlemesi, işaretlemesi ve tabi olmak yerine tabi kılması için ön plana çıkartılmış olan öncüleri yeterli kabiliyetten yoksundurlar. Gerekli olan tek şey kabiliyettir ve bu da sahip olmadığımız bir şeydir.

Tarihte daha önce, proletaryanın, devrimci öncünün yeterli politik güce ulaşmış, yanı sıra da devlet kapitalizmine sahip olduğu bir durum hiç yaşanmadı. Tüm mesele gelip şunu kavrayıp kavrayamayacağımız üzerinde toplanıyor: İzin verebileceğimiz ve vermek zorunda olduğumuz, belli sınırlara hapsedebileceğimiz ve hapsedmek zorunda olduğumuz kapitalizm budur; çünkü bu kapitalizm geniş köylü kitleleri için elzem olup, özel sermayenin köylülerin ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde ticaret yapması zorunludur. Bu insanlar için elzem olduğundan, kapitalist ekonomi ile mübadelenin geleneksel işleyişini mümkün kılacak tarzda bu işi örgütlemek zorundayız. Bu yapılmadığında var olmak imkânsızdır. Bu kamp açısından geri kalan hiçbir şey o kadar hayati değildir. Hepsi buna tabi olabilir. Siz Komünistler, işçiler, devlet yönetimini eline almış proletaryanın politik açıdan en aydın kesimleri, elinizdeki devlet aygıtını istediğiniz gibi çalışacak şekilde düzenleyebilir olmak zorundasınız. Bir yıl geçirdik

ve devlet elimizde. Peki, Yeni Ekonomi Politikası geçtiğimiz yıl istediğimiz işlevleri yerine getirdi mi? Hayır. Ancak istediğimiz gibi işlemediğini kabul etmekten çekinir haldeyiz. Nasıl işledi? Makine ona kumanda eden ele itaat etmeyi reddetti. Şoförün istediği yönde gitmeyen, başkasının istediği yöne hareket eden bir araba gibiydi. Sanki gizemli, kural tanımayan bir elin, Tanrı bilir ya, belki bir vurguncunun, özel kapitalistin yahut her ikisinin güdümünde yol alan bir araba gibiydi. Hangisi olursa olsun. Araba şoför koltuğunda oturan kişinin kafasındaki yönde yol almamaktadır ve çoğunlukla tamamen başka yönlere sapmaktadır. Devlet kapitalizmi söz konusu olduğunda akıldan çıkarılmayacak temel şey budur. Bu esas alanda en baştan bir şeyler öğrenmek zorundayız. Ancak bu durumu bütünüyle kavrayıp kabul ettiğimiz gün, bir şeyler öğreneceğimizden emin olabiliriz.

Şimdi geri çekilişin durdurulması meselesine geliyorum. Bu meseleye Metal İşçileri Kongresi'nde yaptığım konuşmada değinmiştim. O günden bu yana Parti'nin basın organlarında, yoldaşların bana yolladığı özel mektuplarda veya Merkez Komite'de herhangi bir itiraz işitmedim. Merkez Komite, mevcut Kongre'ye sunulan Merkez Komite raporunda, bu geri çekilmenin durdurulmasına dönük güçlü bir çağrı yapılmasına ve Kongre'nin buna uygun bir biçimde tüm Parti adına bağlayıcı kurallar getirmesine dönük planımı onayladı. Bir yıldır geri çekiliyoruz. Parti adına artık buna bir dur demek zorundayız. Geri çekilmeyle niyetlendiğimiz şeye ulaşıldı. Bu dönem artık kapanmak üzere yahut kapandı sayılır. Artık güçlerimizi tekrar toplamak gibi farklı bir hedefimiz var. Yeni bir hatta ulaşmış durumdayız. Genel açıdan bu geri çekilişi çok nizami bir şekilde gerçekleştirdik. Doğrudur, çeşitli kesimlerden bu geri çekilişi panikle kaçmaya dönüştürmek isteyen sesler pek az değildi. Bazıları (örneğin İşçi Muhalefeti ismini taşıyan bir grubun [bu ismi taşıma hakları olduğunu düşünmüyorum] bir takım üyeleri) şu veya bu kesimde düzgünce geri çekilmediğimizi iddia etmiştir. Aşırı ateşlilikleri yüzünden kendilerini yanlış

kapıda bulmuşlar ve şimdi bunun farkına varmaktadırlar. O dönemde yaptıklarının hatalarımızı düzeltmeye yaramadığını, aksine paniğe yol açıp disiplinli bir geri çekiliş gerçekleştirme çabalarımızı kösteklediğini görmemişlerdir.

Geri çekilme özellikle ilerlemeye alışmış devrimciler için, özellikle son birkaç yıldır devasa bir başarıyla ilerlemeye alıştıklarında; bilhassa etraflarındaki başka ülkelerde saldırıya geçebilecekleri zamanı kollayan başka devrimciler varken çok sıkıntılı bir meseledir. Geri çekildiğimizi görünce, bazıları aynı Komünist Enternasyonal Yürütme Komitesi'nin uzamış son Genel Kurul Toplantısında olduğu gibi, yüz kızartıcı ve çocuksu bir tavırla gözyaşlarına boğulmuşlardır. Yüce bir komünist hassasiyetle ve komünist umutlarla duygulanan bazı yoldaşlar gözyaşları dökmüşlerdir çünkü (ah ne acı ki!) iyi Rus Komünistleri geri çekilmiştir. Belki sürgünde geçen bir dolu yılını o harikulade demokratik ülkelerde geçirmiş olsam da, bu Batı Avrupa zihniyetini kavramak şimdi benim için çok zordur. Belki onların açısından bu durum, birini ağlatmaya yetecek kadar zorlu bir meseledir. Ancak bizim hiçbir şekilde duygusallığa ayıracak zamanımız yoktur. Yıllardır başarıyla ileriye yol aldığımız ve bir dolu muazzam zafer elde ettiğimiz (ve tüm bunları yıkılmış ve maddi kaynaklardan yoksun bir ülkede yaptığımız) için, bu ilerleyişi sağlamlaştırmak adına, haddinden fazla ileriye gittiğimizden geri çekilmenin zorunlu ve elzem oluşu bizim açımızdan net bir gerçekliktir. İlk hücumda ele geçirdiğimiz mevzilerin tümünü elimizde tutamazdık. Diğer yandan, işçi ve köylülerin sergilediği o coşkunluk dalgasıyla ilk hücumda çok fazla şey ele geçirdiğimizden, geri çekileceğimiz uzun bir mesafe bulunmaktadır. Temel ve esas mevzilerimizi kaybetmeden daha da geriye çekilmemiz mümkündür. Genel olarak geri çekilişimiz son derece nizami olmuştur, ancak aralarında İşçi Muhalefeti'nin de olduğu (ne korkunç bir zarar vermişlerdir!), paniğe kapılmış sesler saflarımızda kayıplar yaratmış, disiplini gevşetmiş ve geri çekilmenin nizamını bozmuştur. Bir geri çekilme sırasında en

tehlikeli şey paniktir. Ordunun tümü (mecazi anlamda konuşuyorum) geri çekilirken, ilerlerkenki moralin aynısına sahip olamaz. Her adım bir kasvet ve bunalmışlık duygusuyla atılır. Moskova'da insanların soğuktan donduğu ve açlıktan kıvrandığını, "her şey öncesinde parlak ve güzelken, şimdi ticaret ve vurgunculuğun her yere yayıldığını" yazan şairlerimiz bile olmuştur. Bu türden şiirsel taşkınlıklardan sürüyle vardır.

Kuşkusuz geri çekilmeler bunların hepsine ev sahipliği yapar. Asıl tehlikenin yattığı yer de burasıdır. Büyük ve muzaffer bir ilerleyişten sonra geri çekilmek korkunç derecede zordur, çünkü ilişkiler tamamen değişir. Muzaffer bir ilerleyişte disiplin bile gevşer, herkes kendi rızasıyla ilerler. Oysa geri çekilirken, disiplin çok daha bilinçli olmak zorundadır ve yüz kat daha zorunludur, çünkü ordunun tümü geri çekilirken nerede durması gerektiğini bilmez veya görmez. Sadece geri çekilmeyi görür. Bu koşullar altında bazen birkaç panik yaratıcı sesin başıbozuk bir kaçışa yol açması işten bile değildir. Buradaki tehlike çok büyüktür. Gerçek bir ordu geri çekilirken makineli tüfekler hazır tutulur ve düzenli bir çekilme düzensiz bir kaçışa dönüştüğünde, ateş emri verilir ve bu emir haklı bir emirdir.

Korkunç derecede çetin bir geri çekilme esnasında, her şeyin düzenin korunmasına bağlı olduğu bu anlarda birileri paniğe yol açtığında (bazen iyi niyetlerle olsa bile) en ufak disiplinsizlik katı, sert ve acımasız bir şekilde cezalandırılmak zorundadır. Nitekim bu sadece Parti içindeki belli başlı durumlar için değil, büyük ölçüde Menşevik seçkinler ile İki Buçuğuncu Enternasyonal'deki seçkinlerin tümü için geçerlidir.

Geçen gün, *Komünist Enternasyonal*'in 20. sayısında Yoldaş Rakosi'nin, bir zamanlar bizim de ondan bir şeyler öğrendiğimiz, ancak savaştan sonra aynı Kautsky gibi acınası bir küçük burjuvaya dönüşmüş Otto Bauer'in yeni kitabı üzerine yazdığı bir makaleyi okudum.² Bauer şöyle yazıyor: "İşte ka-

2. Lenin burada, Matyas Rakosi'nin Otto Bauer tarafından 1921'de yazılıp Viya-

pitalizme geri dönüyorlar! Bunun burjuva devrimi olduğunu hep söylemiştik.”

Bu türden vaazlar veren Menşevikler ve Sosyalist-Devrimciler, bu tür insanları vurup öldüreceğimizi duyurduğumuzda afallayıp kalıyorlar. Hayrete kapılıyorlar; ancak bu kesinlikle açık. Bir ordu geri çekildiğinde, ilerlemesine kıyasla yüz kat daha fazla disipline ihtiyaç duyar, çünkü ilerleyiş sırasında herkes öne atılmaktadır. Ancak herkesin aceleyle geriye koşması, doğrudan ve kaçınılmaz bir felaket olur.

Böylesi bir anda yapılacak en önemli şey nizami bir biçimde geri çekilmek, geri çekilişin hassas sınırlarını belirlemek ve paniğe yer bırakmamaktır. Ve bir Menşevik çıkıp “Şimdi geri çekiliyorsunuz; ben hep geri çekilmemiz gerektiğini savundum ve şimdi size katılıyorum, sizden biriyim, haydi beraber geri çekilelim” dediğinde, yanıtımız şudur: “Menşevizmin aleni bir şekilde açığa çıkması karşısında, devrimci mahkemelerimizin vereceği ceza idam olmalıdır, aksi takdirde bizim mahkemelelerimiz olmaz, kimin olacağını da Tanrı bilir.”

Bunu anlamaktan aciz bir şekilde feryat ederler: “Bu insanlar ne diktatörce hareket ediyorlar böyle!” Hâlâ Cenevre’de bize karşı mücadele ettikleri için Menşeviklere eziyet ettiğimizi düşünüyorlar.³ Ancak bunu yapmış olsaydık, iktidarı iki ay bile elimizde tutamazdık. Doğrusu Otto Bauer’in, İkinci ve İki Buçuguncu Enternasyonallerdeki liderlerin, Menşeviklerin ve Sosyalist-Devrimcilerin verdikleri vaazlar, onların gerçek doğasını ele vermektedir – “Devrim aşırı ileriye gitmiştir. Şu

na’da basılan “*Der neue Kurs*” in *Sowjetrussland* (Sovyet Rusya’da “Yeni Yol”) adlı kitapçığını tahlil eden “Sovyet Rusya’daki Yeni Ekonomi Politikası” makalesine atıfta bulunmaktadır. Rakosi’nin makalesi 22 Mart günü, Komünist Enternasyonal Yürütme Komitesi’nin yayın organı olan *Komünist Enternasyonal*’in 20. sayısında yayınlandı ve Rusçaya, Almancaya, Fransızcaya, İngilizceye, İspanyolcaya ve Çinceye çevrildi. İlk sayı 1 Mayıs 1919’da çıkmıştı. Komintern Yürütme Komitesi’nin Genel Kurulu tarafından 15 Mayıs 1943’te Komünist Enternasyonal’in lağvedilmesi kararı alındıktan sonra, derginin yayını Haziran 1943’te sona erdi. 3. Lenin’in zihninde, Bolşevikler ve Menşeviklerin yurtdışında giriştiği mücadele bulunmaktadır.

anda söylediğiniz şeyi biz hep söylüyorduk, dolayısıyla bir kez daha söylememize izin verin.” Biz de yanıt olarak şunu söylüyoruz: “Bunu söylediğiniz için sizi bir ölüm mangasının önüne koymamıza izin verin. Ya görüşlerinizi ifade etmekten imtina edersiniz ya da beyaz muhafızların bize doğrudan saldırdığı zamanlara göre çok daha zorlu koşullarda, politik görüşlerinizi aleni bir şekilde söyleme konusunda ısrarcı olursanız, size en kötü ve en tehlikeli beyaz muhafızlar gibi davranmamızın tek suçlusu sizler olursunuz.” Bunu asla unutmamalıyız.

Geri çekilişi durdurılmaktan bahsederken, nasıl ticaret yapılacağını öğrendiğimizi kast etmiyorum. Aksine tam tersini düşünüyorum. Şayet konuşmam böyle bir izlenim bırakıyorsa, yanlış anlaşılmışım ve düşüncelerimi uygun bir şekilde ifade edememişim demektir.

Oysa mesele, bizim için Yeni Ekonomi Politikası'nın uygulanmasıyla (her şeyi yeni yollarla yapma ve bunu her şeye uyarlama arzumuzla) açığa çıkmış tedirginlik ve telaşa dur deme zorunluluğudur. Şimdi bir miktar karma şirketimiz var. Evet, sadece birkaç tanesine sahibiz. Yabancı kapitalistlerle müştereken kurulmuş ve Dış Ticaret Komiserliği tarafından onaylanmış dokuz şirket var. Altı şirketi Sokolnikov Komisyonu⁴, iki şirketi Kuzey Kereste Tröst'ü⁵ onayladı. Dolayısıyla şimdi elimizde toplam sermayeleri milyonları bulan ve çeşitli devlet bakanlıkları tarafından onaylanmış on yedi şirket bulunmaktadır (elbette bu bakanlıkların tümünde bir hayli kafa karışıklığı vardır, dolayısıyla buralarda da bazı aksiliklerin yaşanması muhtemeldir). Her halükârda Rus ve yabancı kapitalistlerin ortak olduğu şirketler kurduk. Bunlardan sadece birkaç tane var. Ancak bu küçük ama pratik başlangıç, Komünistlerin yaptıkları şeylerle

4. Çalışma ve Savunma Konseyi'ne bağlı Karma Şirketler Komisyonu. Bu Komisyon Çalışma ve Savunma Konseyi'nin 15 Şubat 1922'de aldığı bir kararla kuruldu. Başındaki kişi Sokolnikov'du.

5. Kuzey Kereste Tröstü Kuzey Beyaz Deniz bölgesindeki kereste sanayisi için kurulmuş özel bir idari yapılanmaydı. 1921'de kuruldu.

değerlendirildiklerini gösteriyor. Yoksa Merkezi Denetleme Komisyonu ve Bütün Rusya Merkezi Yürütme Komitesi gibi büyük kurumlarla değerlendirilmemektedirler. Merkezi Denetleme Komisyonu hiç kuşkusuz müthiş bir kurumdur ve şimdi ona daha fazla güç vereceğiz. Her şeye rağmen bu kurumların Komünistler için vereceği hükümlerin, uluslararası piyasalar tarafından kabul edilmeyeceğini düşünün sadece. [Gülüşler] Ancak şimdi sıradan Rus ve yabancı kapitalistler karma şirketler kurmada Komünistlere katılmaktayken, şunu söylüyoruz: “Her şeye rağmen bir şeyler yapabiliyoruz; kötü oluyor, cılız ve yetersiz oluyor, ama en azından başlangıç için bir şeyimiz var.” Doğru, elimizdekiler çok değil. Bir düşünün: Bu meseleye tüm enerjimizi (ki çok enerjimiz olduğu söylenir hep) ayıracağımızı ilan ettiğimizden bu yana bir yıl geçti ve bu bir yıl içinde sadece on yedi şirket kurabildik.

Bu ne kadar korkunç derecede beceriksiz ve yetersiz olduğumuzu, iyice haşlanmamızı kaçınılmaz kılacak Oblomovculuğun hâlâ varlığını koruduğunu göstermektedir. Bunlara rağmen, bir başlangıcın, bir keşfin yapılmış olduğunu tekrar söylüyorum. Eğer faaliyetleri için gerekli temel koşullar sağlanmamışsa, kapitalistler bizimle anlaşma yapmayı kabul etmeyeceklerdir. Sadece küçük bir kısmı bile bunları kabul etmişse, bu kısmi bir zafer elde ettiğimizi gösterir.

Kuşkusuz bu şirketlerde bizi aldatacaklardır, hileler yapacaklardır. Dolayısıyla işleri yoluna koymak birkaç yıl sürecektir. Ancak bu hiç önemli değil. Bunun bir zafer değil, keşif olduğunu söylüyorum. Bir alana, arenaya ulaştığımızı ve artık geri çekilmeyi durdurabileceğimizi göstermektedir.

Bu keşfin bize gösterdiği şey, kapitalistlerle önemsiz sayıda anlaşmaya varmış olduğumuzdur. Yine de belli anlaşmalara varmış durumdayız. Bundan dersler çıkarıp faaliyetlerimize devam etmek zorundayız. Bu açıdan tedirginliğe, feryat etmeye ve kaygılara son vermek zorundayız. Sürekli “Şimdi Yeni Ekonomi Politikası olduğundan bizler de yeniden örgütlenebilir

miyiz?” diye soran notlar ve telefonlar alıyoruz. Herkes telaş içinde ve kafalarımız tamamen karmakarışık. Kimse pratik bir iş yapmıyor. Herkes durmadan kendilerini nasıl Yeni Ekonomi Politikası'na uyarlayacağını tartışıyor, ama ortaya hiçbir pratik sonuç da çıkmıyor.

Tüccarlar biz Komünistlere gülüyorlar ve muhtemelen şunları söylüyorlar: “Eskiden Baş İknacılarımız vardı, şimdiyse Baş Konuşmacılarımız var.”⁶ Kapitalistler bu işe geç başlamamızı, bu işte yeterince iyi olmayışımızı (ki bu konuda en ufak bir şüpheye bile yer yoktur) keyifle izliyorlar. Bu açıdan, demem odur ki, bu talimatlar Kongre adına benimsenmek zorundadır.

Geri çekilmenin sonuna geldik. Temel faaliyet yöntemleri, kapitalistlerle nasıl çalışacağımız anahatlarıyla gösterildi. Elimizde önemsiz sayıda olsa bile emsaller var.

Felsefe yapmayı ve Yeni Ekonomi Politikası'nı tartışmayı kesin. Bırakın bu dizeleri şairler yazsın, şairler bu işler için var. Ancak siz iktisatçıların işi Yeni Ekonomi Politikası'nı tartışmayı kesmek ve daha fazla şirketin kurulmasını sağlamak. Elimizde kapitalistlerle başarılı bir rekabet örgütleyebilecek kaç Komünist olduğunu kontrol etmek.

Geri çekiliş artık bitti; artık mesele güçlerimizi yeniden toparlamak. Bunlar telaşa ve kaygılara son vermek adına Kongre'nin çıkarmak zorunda olduğu talimatlardır. Sakin olun, filozofça konuşmayın. Şayet böyle yaparsanız sizi mimlenmiş sayacağız. Pratik gayretlerinizle en az kapitalistler kadar etkin bir şekilde iş yapabileceğinizi kanıtlayın. Kapitalistler zenginliği toplamak için köylülerle ekonomik bir bağ kurmaktadırlar; sizler de proleter devletimizin ekonomik gücünü arttırmak adına köylü ekonomisiyle bağlar kurmak zorundasınız. Elinizdeki politik iktidar, buyruğunuzdaki bir dizi ekonomik silah sayesinde kapitalistlere

6. Baş İknacı, 1917 yazında cepheyi gezerken askerleri hücumu geçmeye ikna etmeye çalıştığı için zamanında Geçici Hükümetin Savaş ve Donanma Bakanı olmuş A. F. Kerenski'ye verilmiş takma isimdi. Bu girişim İngiliz-Fransız emperyalistleriyle Rus burjuvazisinin emirleri doğrultusunda gerçekleşmişti.

karşı avantajlarınız var. Tek sorun bunları düzgünce kullanamıyor oluşunuz. Meselelere daha ayık kafayla bakın. Allı pullu, şen şakrak komünist süsleri atın kenara. Bu basit şeyi yalın bir tarzla öğrenin ve özel kapitalistleri yenelim. Politik iktidar elimizde, bir dizi ekonomik silahımız var. Kapitalizmi yener ve köylülerin tarımıyla bir bağ kurarsak, kesinlikle yenilmez bir güç olacağız. İşte o gün sosyalizmin inşası, adına Komünist Parti dediğimiz okyanustaki damlanın görevi değil, tüm işçi sınıfının görevi olacak. Böylelikle tabandaki köylüler, onlara yardım ettiğimizi görecektir ve bizi takip edecekler. Neticede adımlarımız yüz kat daha yavaş olsa bile, milyonlarca kez daha kesin ve emin olacak.

İşte tam da bu açıdan geri çekilmenin sona erdirilmesinden bahsetmeliyiz ve burada yapılacak en düzgün şey, şu veya bu şekilde bu sloganı bir Kongre kararına dönüştürmektir.

Bu hususta, şu meseleye değinmek istiyorum: Bolşeviklerin Yeni Ekonomi Politikası nedir? Evrim mi yoksa taktik mi? Bu soru bildiğiniz gibi Rus göçmenler arasında çıkmış bir eğilim olan *Smena Veh*'ten kişilerce sorulmuştur. Bu sosyo-politik eğilimin arkasında önde gelen birçok Anayasal Demokrat, eski Kolçak hükûmetinin bazı bakanları, Sovyet hükûmetinin bir Rus devleti inşa ettiği ve bundan dolayı desteklenmesi gerektiği sonucuna varan kişiler vardır. Tartıştıkları şeyse şudur: "Sovyet hükûmetinin inşa ettiği devlet tipi nedir? Komünistler komünist bir devlet kurduklarını söylemekte ve bize bu yeni politikanın taktiksel bir mesele olduğunu garanti etmektedirler. Bolşevikler zorlu koşullar altında özel kapitalistlerden faydalanmaya çalışıyorlar, ancak ileride dizginleri ele geçirecek olan bu kapitalistler olacak. Bolşevikler istediklerini söyleyebilirler. Aslına bakılırsa bu taktik değil evrim, içsel bir yenilenme sürecidir. Neticede varacakları yer bildiğimiz burjuva devletidir ve onları desteklemek zorundayız. Tarih dolambaçlı yollarla ilerler."

Bazıları Komünist olduklarını iddia etmektedirler fakat Ustryalov gibi çok daha açık sözlü olan başkaları da vardır. Sanırım kendisi Kolçak hükûmetinde bakanlık yapmıştı. Meslektaşlarıyla

hemfikir olmayan Ustryalov şunu söylemektedir: “Komünizm hakkında istediğinizi düşünebilirsiniz, ancak bana göre bu bir taktik değil, evrim meselesi.” Bence bu açık sözlülüğüyle Ustryalov bize büyük hizmette bulunmaktadır. Bizler ve özellikle konumumdan dolayı ben, bir dolu duygusal Komünist yalan işitiyoruz. Her gün “komünist palavralar” işitiyoruz ve bazen bundan fena halde gına geliyor. Ancak şimdi elimde bu “Komünist zırvalar” yerine, açıkça şunları yazan *Smena Veh*’in bir nüshası bulunuyor: “İşler kesinlikle hayal ettiğiniz gibi değil. Aslına bakılırsa, her yere üzerinde sloganlar yazılmış Komünist bayraklar asarken bilindik burjuva bataklığına saplanmaktasınız.” Bu çok yararlı bir eleştiri. Etrafımızdan sürekli işittiğimiz şeylerin bir tekrarı değil, aksine sınıf düşmanlarımızın ağzından çıkmış yalın bir sınıfsal gerçek. Bu türden şeyleri okumak gerçekten çok yararlıdır. Ayrıca Komünist devlet bu türden şeyler yazmanıza izin verdiği için değil, sınıf düşmanlarımızın dürüstçe ve kabaca ortaya koyduğu gerçek bir sınıfsal hakikat olduğu için yazılmıştır. Ustryalov bir Anayasal Demokrat, bir burjuva olmasına ve müdahaleyi desteklemesine rağmen, “Sovyet hükûmetini desteklemekten yanayım” diyor. “Sovyet iktidarını desteklemekten yanayım, çünkü kendilerini bilindik burjuva devletine götüren yola girmişlerdir.”

Bu oldukça faydalıdır ve bana göre hep aklımızın bir ucunda tutulmalıdır. Bizim açımızdan, uzaktan bakıldığında Tanrı’ya mı yoksa komünist devrime mi inandığı belli olmayan, Komünist taklidi yapanlar yerine, *Smena Veh*’dekilerin bu tarz şeyler yazması çok daha faydalıdır. Dürüstçe, böylesi açık sözlü düşmanların yararlı olduğunu söylememiz gerek. Dürüstçe, Ustryalov’un söyledikleri şeylerin ihtimal dahilinde olduğunu söylemek zorundayız. Tarih bu türden başkalaşımınla doludur. Katı yargılara, sadakate veya diğer müthiş ahlaki ilkelere bel bağlanması, ciddi siyasi tutumlardan tamamen uzak bir şeydir. Birkaç kişi bu türden müthiş ahlaki ilkelerle donatılmış olabilir, fakat tarihsel meselelere karar verenler büyük kitlelerdir. Nitekim

bu birkaç ahlaklı kişi onlara uygun düşmediğinde, bunlar bazen onlara hiç de nazik olmayan bir tarzda yaklaşırlar.

Bu türden sayısız örnek vardır. İşte bundan ötürü *Smena Veh*'tekileri bu dürüst ifadelerinden ötürü takdir etmeliyiz. Düşman sınıfsal bir gerçekten bahsetmekte ve bize önümüzde düşmanın kaçınılmaz hale getirmeye çabaladığı bir tehlikeyi göstermektedir. *Smena Veh* taraftarları, sayıları binleri ve on binleri bulan burjuvaların, yahut işlevi bizim Yeni Ekonomi Politikası'nı uygulamak olan Sovyet memurlarının hislerine tercüman olmaktadır. İşte bu gerçek ve esas tehlikedir. İlgimizi esas olarak şu meseleye yoğunlaştırmamız, tam da bu sebepten zorunludur: "Kim kazanacak?" Bahsettiğim şey rekabet. Şu an üzerimize doğrudan bir hücumla saldırılmıyor, kimse ümüğümüze çökmüyor. Doğru, yarın neler olur göreceğiz, fakat bugün silahlı saldırıya maruz kalmış değiliz. Yine de kapitalist topluma karşı verilen savaş, yüz kat daha çetin ve tehlikeli bir hal almıştır, çünkü kimlerin düşman olduğunu söylemek her zaman mümkün değildir.

Komünist rekabetten bahsederken, aklımdaki şey Komünist duygular ve düşünceler değil, ekonomik biçimlerin ve toplumsal sistemlerin geliştirilmesidir. Bu kapitalizm ve komünizm arasındaki dehşetli, ateşli, ölüm-kalım mücadelesinin nihai aşaması olmasa da, neredeyse ona yakın bir rekabettir.

Ve şimdi doğrudan şu soruyu sormalıyız: Gücümüz nerede yatıyor ve nelerden yoksunuz? Politik güce yeterince sahibiz. Pratik meselelerde ve ticari kuruluşlarda Komünistlerin ve Komünist Parti'sinin yeterli güce sahip olmadığını söyleyebilecek birinin çıkacağını hiç sanmıyorum. Sadece bunu düşünen insanlar vardır, fakat bu insanlar ümitsiz derecede geçmişe saplanmış haldedirler ve ileriye bakmanın zorunlu olduğunu kavramaktan acizdirler. Asıl ekonomik güç bizim elimizdedir. Tüm hayati ve büyük teşebbüsler, demiryolları ve diğerleri bizim elimizdedir. Yer yer hatırı sayılır noktalara varsa da, kiralanmış işletmelerin sayısı genel açıdan önemsizdir. Hepsini toplasanız bile, geriye kalan teşeb-

büslerle kıyaslandığında çok, ama çok azdırlar. Rusya'nın proleter devletine ait ekonomik güç, komünizme geçişi sağlamaya yeter de artar. Peki, o halde eksik olan ne? Açıkça eksik olan şey, idari işlevleri yerine getiren Komünist kesimler arasındaki kültürdür. Önemli mevkilerde bulunan 4,700 Komünistiyle Moskova'yı ele alıp, bu devasa bürokratik aygıtı, bu dev gibi kütleyi ele alıp şu soruyu soralım: Kim kimi yönetiyor? Bu kütleye Komünistlerin yön verdiğini söylemenin doğru olup olmadığından çok şüpheliyim. Doğruyu söylemek gerekirse onlar yönetmemekte, yönetilmektedirler. Burada çocukken tarih derslerinde gördüğümüz bir şeye çok benzeyen bir hadise yaşanmıştır: Kimi zaman bir ulus diğerini fetheder. Fetheden ulus fatihtir, mağlup olan ulussa fethedilmiş ulustur. Bu herkes için basit ve anlaşılır bir gerçektir. Peki bu ulusların kültürüne ne olur sonra? İşte burada mesele o kadar da basit değildir. Eğer fetheden ulus yenik düşen ulusa kıyasla daha kültürlüyse, ilki kültürünü ikincisine dayatır. Ancak durum tam tersiyse, yenilmiş ulus kültürünü fethedencilere dayatır. RSFSC'nin başkentinde yaşanan böyle bir şey değil midir? 4,700 Komünist (neredeyse bir askeri tümene tekabül eden ve hepsi de çok nitelikli olan bu insanlar), yabancı bir kültürün etkisi altına girmişler midir? Evet, yenik düşenin yüksek bir kültür seviyesine sahip olduğu izlenimine kapılabilir. Ancak durum hiç de böyle değildir. Onların kültürü sefil ve önemsiz bir kültürdür, ancak yine de bizimkinden daha yüksek bir seviyededir. Ne kadar acınası ve bayağı olsa da, sorumlu Komünist idarecilerimizinkinden daha yüksek bir kültürdür. Çünkü bu insanlar idarecilik vasfından yoksundurlar. Bakanlıkların başlarına atanan Komünistler (ve kimi zaman kurnaz *sabotajcılar* bu kurumları kendilerine kalkan yapmak için kasıtlı olarak buralara yerleşmektedirler) çoğu kez kandırılmaktadırlar. Bu çok nahoş, ne olursa olsun hiç hoş olmayacak bir değerlendirmedir. Ancak bunu kabul etmek zorundayız, çünkü bugün en çarpıcı sorun bu. Benim açımdan geçen yılın politik dersi budur ve 1922'de verilecek kavga bu meselenin etrafında dönecektir.

RSFSC'nin ve Rusya Komünist Partisi'nin sorumlu komünistleri, idare edemediklerini, yönettiklerini sandıklarını ve aslında yönetildiklerini fark edecekler mi? Bunu fark ederlerse idareciliği şüphesiz öğrenebilirler. Çünkü bu öğrenilmesi mümkün bir şeydir. Etrafa emirler yağdırmakta, sağa sola kararlar göndermektedirler. Ancak sonuç istediklerinden tamamen farklıdır.

Yeni Ekonomi Politikası'nı ilan ederek gündemin başına koyduğumuz rekabet ve çekişme ciddi bir iştir. Tüm devlet dairelerinde sürdürüğü görülmektedir, ancak aslında uzlaşması mümkün olmayan iki düşman sınıf arasındaki mücadelenin başka bir biçimidir. Burjuvazi ve proletarya arasındaki mücadelenin başka bir biçimidir. Bu henüz nihai aşamasına gelinmemiş bir mücadeledir ve kültürel açıdan Moskova'daki merkezi devlet dairelerinde bile henüz çözülememiştir. Çoğunlukla burjuva memurlar işleri, ellerine yetki ve her türlü fırsat verilmesine rağmen bu hakları ve yetkisini birazcık olsun kullanamayan, en iyi Komünistlerimizden bile daha iyi bilmektedirler.

Aleksandr Todorski'nin yazdığı ufak bir kitaptan alıntı yapmak isterim.⁷ Rusya'daki Sovyet devriminin ilk yıldönümünde, yani 7 Kasım 1918 gibi çok ama çok uzun bir zaman önce Vesyegonsk'ta (Tver vilayetinde bu isimde bir *uyezd* var) basıldı. Anlaşılan bu Vesyegonsklu yoldaş bir Parti üyesi – kitabını uzun süre önce okudum ve tam emin olamıyorum. İki Sovyet fabrikasını donatma çabasına nasıl girdiğini ve bu doğrultuda iki burjuvanın hizmetlerinden nasıl yararlandığını tasvir ediyor. Bu işleri o dönemde meseleler nasıl çözülyorsa öyle çözmüştür – yani onları hapse atmakla tehdit edip mülklerine el koyarak. Fabrikaları eski hallerine getirmek için göreve alınmışlardır. 1918'de burjuvazinin hizmetini nasıl sağladığımızı hepimiz biliyoruz [*gülüşler*]; dolayısıyla ayrıntılara girmemin lüzumu

7. Aleksandr Todorski'nin *Tüfek ve Sabanla Bir Yıl* adlı kitabı, 1918'de Tver Guberniyası, Vesyegonsk Uyezdi Sovyetler Yürütme Komitesi tarafından basıldı. Lenin bu kitaptan "Büyük Sıkıntıları Gözler Önüne Seren Ufak bir Tablo" makalesinde bahseder.

yok. Şimdi burjuvaları hizmete almak için kullandığımız yöntemler farklıdır. Fakat onun burada vardığı sonuç şudur: “Bu işin sadece yarısı. Burjuvaziyi yenmek, onu iktidardan kovmak yetmez; bizim için çalışmaya mecbur bırakmamız zorunlu.”

İşte bunlar kayda değer sözler. Kayda değer, çünkü 1918’de Vesyegonsk gibi küçük bir kasabada bile, insanların galip proletarya ile mağlup burjuvazi arasındaki ilişkiyi doğru bir şekilde kavradıklarını göstermekte.

Sömürenleri cezalandırmak, onları zararsız hale getirmek, iktidardan kovmak işin sadece yarısı. Fakat Moskova’da sorumlu yüz görevliden doksanı tek yapmamız gereken şeyin onlara hadlerini bildirmek, onları zararsız hale getirip iktidardan kovmak olduğunu düşünüyor. Menşevikler, Sosyalist-Devrimciler ve beyaz muhafızlarla ilgili söylediklerim çoğunlukla onları sadece zararsız hale getirmek, cezalandırmak (ve belki sadece ellerine değil, başka yerlerine de vurarak) ve iktidardan kovmak şeklinde yorumlanıyor. Oysa bu işin sadece yarısı. Hatta bu Vesyegonsklu yoldaşın bunları yazdığı 1918’de dahi yarısını meydana getiriyordu. Şimdi işin dörtte birinden bile azı. Bu elleri bizim lehimize çalıştırmak ve bakanlıkların başlarındaki sorumlu komünistlere unvanlar ve rütbelere dağıtmak yerine, onları burjuvaziyle birlikte aynı akıntıda yüzdürmek zorundayız. İşte meselenin aslı bu.

Komünist toplumu sadece ve sadece komünistlerin eliyle inşa etme fikri çocukçadır, kesinlikle çocukçadır. Biz Komünistler okyanus içinde, halkın okyanusu içinde sadece bir damladan ibaretiz. İnsanları seçtiğimiz yolda yönetmemiz, ancak bu yolu doğru bir şekilde belirlediğimizde mümkündür. Nitekim bu sadece dünya tarihindeki yönelime bakılarak olmaz. Bu açıdan bizler yolu gayet doğru bir şekilde çizdik ve diğer ülkelerde yaşananlar bu çizgiyi destekledi. Ancak bu yol aynı zamanda kendi vatanımız, kendi ülkemiz açısından da doğru bir şekilde çizilmek zorundadır. Dünya tarihinin yönelimi tek etmen değildir. Diğer etmenler bir müdahalenin olup olmayacağı meselesi ile köylülere

tahıl ürünleri karşılığında ihtiyaç duydukları metalleri tedarik edip edemeyeceğimiz meselesidir. Köylüler şöyle diyecekler: “Sizler müthiş adamlarsınız, ülkemizi korudunuz. Bu yüzden size itaat ettik. Ancak ipleri elinize alamıyorsanız, çıkın gidin!” Evet, köylüler işte bunları söyleyecekler.

Biz Komünistler, ekonomimizin inşasında burjuvazinin elerinden yararlanmada ve bu esnada bu burjuvaziden bir şeyler öğrenip, onları gitmelerini istediğimiz yola götürmede başarılı olursak ekonomimize yön verebiliyor olacağız. Ancak bir Komünist her şeyi bildiğini sandığında, “Ben sorumlu bir Komünistim, satıcılardan çok daha ürkütücü düşmanları yenilgiye uğrattım. Biz cephede savaştık ve çok daha korkunç düşmanları bozguna uğrattık” diye konuştuğunda, işte bu bize büyük zarar verecek hâkim halet-i ruhiyedir.

Sömürenleri zararsız hale getirmek, ellerine vura vura cezalandırmak, kanatlarını kırmak işin en önemsiz parçasıdır. Bu yapılmak zorundadır. Nitekim GPU’muz (Devlet Politik İdaresi) ve mahkemelerimiz bu işi eskisine nazaran çok daha sert ve kuvvetli bir biçimde yapmak zorundadır. Etrafı küresel düşmanlarla çevrilmiş proleter mahkemeler olduklarını, akıllarından çıkarmamalıdır. Bu hiç de zor değildir ve genel olarak bizler bunu yapmayı öğrendik. Bu noktada belli bir baskı uygulanmak zorundadır, fakat bu işin kolay kısmıdır.

Zafere giden yolun ikinci aşaması için, yani komünizmi Komünist olmayanların elleriyle inşa etmek, ekonomik açıdan gerekli şeyleri pratik bir şekilde yapabilme yetisi kazanmak için köylü tarımıyla bir bağ kurmak zorundayız. Köylüleri tatmin etmeliyiz ki şöyle desinler: “Aynı açlık gibi sert, acımasız ve ıstırap içinde bir yönetim görüyorum. Alışılmadık ve eşi görülmedik bir yönetim bu. Fakat pratik açıdan yararlı, somut şeyler yapıyor.” Bizimle işbirliği yapan ve sayıca bizi fersah fersah geride bırakan bu kalabalık unsurların, onları denetleyebileceğimiz şekilde çalıştığından emin olmak zorundayız; bu işi nasıl anlayacağımızı öğrenmeliyiz ve onların gayretlerine yön vermeliyiz.

Bu sayede komünizm için faydalı bir şeyler yapabilirsiniz. İşte mevcut durumdaki kilit nokta budur; ne var ki Komünistler tek tük, Partili olmayan insanları bu işe vakfetmenin zorunlu olduğunu görüp anlamış olsa da, Partimizin tabanı henüz bunu görememiştir. Bir dolu genelge yazıldı, şu mesele hakkında bir dolu şey söylendi. Peki, geçtiğimiz yıl bir yerlere varılabildi mi? Hayır, hiçbir yere varılamadı. Yüz Parti komitesi arasında ortaya pratik sonuçlar koyanlar bir elin parmağını geçmez. Bu durum bize şu anki gereksinimlerin ne kadar gerisinde kaldığımızı, hâlâ 1918 ve 1919'un alışkanlıkları içinde yaşadığımızı göstermekte. Onlar muhteşem yıllardı; devasa bir tarihsel görevi tamamladık. Ancak sadece geçmiş yıllara bakıp şu an karşı karşıya olduğumuz görevi görmezsek, kesinlikle ve mutlak suretle yenilmeye mahkûm oluruz. Ve bütün mesele, bunu kabul etmeyi reddediyor oluşumuz.

Şimdi nasıl yönettiğimizi göstermek için iki pratik örnek vermem gerek. Örnek olarak devlet tröstlerinden birini ele almanın daha doğru olacağını zaten söylemiştim, fakat sizden bu düzgün yöntemi şu anda uygulayamayacağım için beni mazur görmeyi istemek zorundayım. Çünkü bunu yapabilmek için, en azından bir devlet tröstüyle ilgili somut malzemeyi incelemek gerekecektir. Maalesef bunu yapamadım ve şimdi iki küçük örnek vereceğim. Örneklerden biri Moskova Tüketiciler Kooperatifi Cemiyeti'nin Dış Ticaret Halk Komiserliği'ne yönelttiği bürokrasi eleştirisidir. Diğer örnekse Donets Havzası'ndan.

İlk örnek konuyla çok alakalı değil (daha iyisi aklıma gelmiyor) ancak yine de vurguladığım hususu gözler önüne serecektir. Gazetelerden bildiğiniz gibi, geçtiğimiz bu son birkaç ay boyunca meseleler üzerine doğrudan eğilemedim. Halk Komiserleri Konseyi'ne veya Merkez Komite toplantılarına katılamadım. Moskova'ya yaptığım kısa ve nadir seyahatlerde, beni çarpan şey Dış Ticaret Halk Komiserliği'ne yöneltilen vahim ve korkunç şikâyetler oldu. Dış Ticaret Halk Komiserliği'nin işlevlerini kötü biçimde yerine getirdiğinden ve bürokratik formalitelerle eli kolu

bağlanmış halde olduğundan bir an için bile şüphelenmemiştim hiç. Ancak şikâyetler özellikle acıtmaya başlayınca, meseleyi incelemeye, somut bir örneği alıp meselenin derinine inmeye, sebeplerini öğrenmeye, aygıtın neden düzgün çalışmadığını anlamaya gayret ettim.

MTKC (Moskova Tüketiciler Kooperatifi Cemiyeti) belli bir miktarda konserve ürün talep etmişti. Bir Fransız yurttaşı çıkıp onlara bunlardan bir miktar teklif etti. Bunu uluslararası politikanın çıkarları adına ve İtilaf ülkelerinin bilgisi dahilinde mi yaptı, yoksa Poincaré ile Sovyet yönetiminin diğer düşmanlarının onayıyla mı yaptı bilmiyorum (Cenova Konferansı'ndan sonra tarihçilerimizin bunu araştırıp netleştireceğini düşünüyorum), fakat gerçek şu ki Fransız burjuvazisi bu işle sadece teorik olarak değil, aynı zamanda pratik olarak da ilgilendi. Neticede bir Fransız burjuva Moskovada elinde konserve mamullerle çıkagelmiştir. Moskova açlık içindedir, yazın durum daha da kötüleşecektir. Hiç et gelmemiştir ve Demiryolları Halk Komiserliği'nin faziletlerini bildiğimizden, belki de hiç gelmeyecektir.

Sovyet parası karşılığında konserve et teklifi yapılmaktadır (etin tamamen kötü olup olmadığı yapılacak teftişlerle açıklığa kavuşturulmayacaktır). Bundan daha basit örnek olabilir mi? Ancak meseleye Sovyet tarzıyla yaklaşıldığında, meselenin hiç de basit olmadığı görülür. Meseleye şahsen eğilme olanağım olmadı, ancak bir soruşturma yapılmasını ve önüme bu meşhur hadisenin nasıl geliştiğini anlatan bir rapor konmasını emrettim. Rapor Yoldaş Kamenev'in yurtdışından gıda satın alma ihtiyacı üzerine yazdığı raporla ilgili olarak, Rusya Komünist Partisi Merkez Komitesi'nin Politik Bürosu tarafından 11 Şubat'ta alınmış kararlar başlıyordu. Elbette, bir Rus vatandaşı, Rusya Komünist Partisi Merkez Komitesi'nin Politik Bürosu'nun rızası olmadan böyle bir meselede nasıl karar verebilirdi ki! Düşünün! 4,700 sorumlu memur (ki sadece sayımdan bildiğimiz rakamdır bu), Merkez Komite'ye bağlı Politik Büro'nun rızası olmadan yurtdışından gıda satın almak gibi bir meselede karar alabilir

mi? Bu elbette olağandışı bir şey olur. Açıkça Yoldaş Kamenev, politikamızı ve aldığımız tutumun gerçekliğini son derece iyi kavramış ve bu sebeple sorumlu memurlara çok bel bağlamamıştır. Doğrudan meselenin üzerine giderek işe başlamış (meselenin kendisi olmasa da Politik Büro'da) ve hiçbir sıkıntı yaşamaksızın (konuyla ilgili bir tartışmanın yaşandığını duymadım) şöyle bir önerge çıkarmıştır: "Dış Ticaret Halk Komiserliği'nin ilgisini, yurtdışından gıda ithal etme zorunluluğuna, ithalat vergilerine ve diğer konulara çekmek." Dış Ticaret Halk Komiserliğinin ilgisi konuya çekilmiş vaziyetteydi. Yol alınmaya başlanmıştı. Bu 11 Şubat'ta gerçekleşmişti. Bir vesileyle Şubat sonunda veya o civarlarda Moskova'ya gittiğimi hatırlıyorum. Peki karşıma ne çıktı? Moskovalı yoldaşların şikâyetleri, çaresiz şikâyetleri. "Mesele nedir" diye sordum. "Bu erzakları alabilmemizin hiçbir yolu yok." "Neden?" "Dış Ticaret Halk Komiserliği'nin bürokratik işleri yüzünden." Uzun süredir meselelere dahil olmamıştım ve Politik Büro'nun konuyla ilgili bir karar çıkardığını bilmiyordum. Hemen Konsey'imizin Yürütme Sekreteri'nden meseleyi araştırmasını, ilgili belgeleri toplamasını ve bana göstermesini istedim. Krasın gelince mesele çözüldü. Kamenev konuyu onunla tartıştı, ticari işlemler ayarlandı ve konserve et satın alınabilir hale geldi. Neticede her şey tatlıya bağlandı.

Kamenev ile Krasın'ın ortak bir mutabakata varabileceklerinden ve Rusya Komünist Partisi Merkez Komitesi'nin Politik Bürosu tarafından arzulanan politik çizgiyi doğru bir şekilde tespit edebileceklerinden hiç şüphem yoktur. Ticari meselelerle ilgili politik çizgimizi Kamenev ve Krasın tayin etseydi, bizimki dünyanın en iyi Sovyet Cumhuriyeti olurdu. Ancak Politik Büro üyesi Kamenev ile Krasın (ki kendisi Cenova'yla ilgili diplomatik işlerle meşguldür ve bu işler çok aşırı ve devasa miktarda emek sarf edilmesini gerektirmektedir) her işleme dahil edilemez. Fransız bir yurttaştan konserve gıda alınması meselesine dahil edilmeleri mümkün değildir. Böyle iş yapılmaz. Bu yeni, ekonomik bir şey değildir. Bir politika da değildir. Düpedüz gülünç bir

saçmalıktır. Şimdi konuya ilişkin teftiş raporu elimde. Aslına bakılırsa elimde iki rapor var: Birisi Halk Komiserleri Konseyi'nin Yürütme Sekreteri Gorbunov ile asistanı Miroşnikov'un yaptığı soruşturma raporu; diğeryse Devlet Politik İdaresi'nin yaptığı soruşturma raporu. İkincisinin bu mevzuyla niye ilgilendiğini bilmiyorum ve bunu yapmasının uygun olup olmadığından da çok emin değilim. Ancak şimdi buna değinmeyeceğim, çünkü bunun başka bir soruşturmaya sebep olacağından endişeleniyorum. Önemli olan konuyla ilgili evrakların toplanıp önüme konmuş olmasıdır.

Şubat sonunda Moskova'ya varır varmaz "konserve mamuller alamıyoruz" diyen acı şikâyetler işittim. Oysa Libau'da konserve ürünler taşıyan bir kargo gemisi vardı ve geminin sahipleri gerçek konserve mamulü karşılığında Sovyet parası almaya hazırdılar! [Gülüşler] Eğer bu konserve ürünler bütünüyle kötü değilse (ve burada "eğer'e vurgu yapmaktayım, çünkü başka bir soruşturmanın yapılmasını isteyip istemeyeceğimden emin değilim, ancak yapılacak olursa bulguları sonraki Kongre'de paylaşmak zorundayız), demem o ki, bu mamuller bütünüyle kötü değilse ve satın alınmışlarsa şunu sorarım: Bu mesele Kamenev ve Krasin olmadan çözülemez miydi? Önümdeki raporlardan çıkardığım sonuç, sorumlu bir Komünistin bir başka sorumlu Komünisti şeytana havale etmiş olduğudur. Ayrıca rapordan, sorumlu bir Komünistin diğer sorumlu Komüniste şunları dediğini çıkarıyorum: "Şu andan itibaren seninle ancak bir avukatın huzurunda konuşurum." Raporu okuduğumda, yirmi beş yıl önce Sibiryadaki sürgün yıllarım ve bir avukat sıfatıyla hareket ettiğim zamanlar aklıma geldi. Sertifikalı bir avukat değildim, çünkü sürgüne yollandığımdan avukatlık yapmama izin verilmiyordu. Ancak bölgede başka avukat olmadığından, insanlar gelip sıkıntılarını bana açıyorlardı. Fakat bazen sorunun ne olduğunu anlamada büyük zorluk çekiyordum. Bir kadın bana gelmiş ve tabii ki akrabalarıyla ilgili çok uzun bir hikâye anlatmaya başlamıştı. Tam olarak ne istediğini anlamak çok,

ama çok güçlü. Ona şöyle dedim: “Bana bir nüshasını getir.” Hiç bitmek bilmeyen ve bir yere de varmayan hikâyesini anlatmaya devam etti. Tekrar “Bana nüshasını getir” dediğimde, şikâyet ede ede yanımdan ayrıldı. “Ona bir nüsha getirinceye dek anlatmam gerekenleri dinlemeyecek.” Kolonimizde bu nüsha meselesine çok gülmüştük. Ancak belli bir ilerleme de kaydedebilmiştim. İnsanlar bana gerekli belgelerin nüshalarını getirdiler ve bu sayede sıkıntılarını, şikâyetlerini ve rahatsızlıklarını öğrenmiş oldum. Bu yirmi beş yıl önce, en yakın demiryolu istasyonundan kilometrelerce uzak bir yerde, Sibirya’da gerçekleşmiş bir hadisedi.

O halde devrimden üç yıl sonra, Sovyet Cumhuriyeti’nin başkentinde, konserve ürün satın almak için neden iki soruşturmanın yapılması, Kamenev ve Krasin’in müdahale etmesi, Politik Büro’nun talimatlar vermesi gerekti? Eksik olan neydi? Politik iktidar mı? Hayır. Para da vardı. Dolayısıyla politik olduğu kadar ekonomik güç de vardı. Tüm gerekli kurumlar mevcuttu. O halde ne eksikti? Kültür. MTKC’deki (onlardan kesinlikle hiçbir şikâyetim yoktur ve bana göre mükemmel Komünistlerdir) ve Dış Ticaret Komiserliği’ndeki yüz görevliden doksan dokuzunda eksik olan şey kültür. Meseleye kültürlü bir üslupla yaklaşma yetisinden yoksunlar.

Meseleyi ilk duyduğumda, aşağıdaki yazılı önergeyi Merkez Komitesi’ne yolladım: “Moskova’nın idari işlerinden sorumlu memurların hepsinin (bildiğiniz gibi dokunulmazlığı olan Bütün Rusya Merkez Yürütme Komitesi üyeleri hariç) altı saat boyunca, Dış Ticaret Halk Komiserliği’ndekileri ise otuz altı saat boyunca Moskova’nın en kötü hapisanesine atmak gerek.” Sonra ortaya çıktı ki kimse faillerin kim olduğunu söyleyemiyor [gülüşler]. Nitekim size anlattıklarımın hareketle bu faillerin hiçbir zaman keşfedilemeyeceği açıkça ortadadır. Basitçe mesele Rus entelektüellerinin iş yapma kabiliyetinden yoksun olmalarıdır – etkisizlikleri ve şaşallıklarıdır. Önce bir işe atılırlar, biraz uğraştıktan sonra üzerinde düşünmeye başlarlar. Ardından bir

şey elde edemeyince Kamenev'e şikâyet etmeye koşup, mesele- nin Politik Büro'ya taşınmasını isterler. Kuşku yok ki tüm zorlu devlet sorunları, Politik Büro'nun huzuruna getirilmelidir (ki bu konuyla ilgili başka söyleyeceklerim de var) ancak insanın önce düşünüp sonra hareket etmesi gerekir. Eğer bir meseleyi sunmak istiyorsanız, gerekli belgeleri teslim edeceksiniz. Hele bir telgraf gönderin önce. Moskova'da telefonlarımız da var. Yetkili bakanlığa telefonla şu mesajı bırakın ve bir nüshasını Tsyurupa'ya verin: "Benim açımdan bu acil bir işlemdir ve bürokratik zorluk çıkaranlara karşı işlem başlatacağım." Bu temel kültür üzerine düşünmek gerekir. Meselelere düşünceli bir tarzda yaklaşmak zorunludur. Eğer işiniz telefonda birkaç dakika içinde çözülmüyorsa, belgeleri toplayıp şöyle deyin: "Bürokratik zorluklar çıkarmaya başlarsanız, sizi hapse tiktira- cağım." Ancak meseleler üzerine birazcık dahi düşünülmemek- tedir. Hiçbir ön hazırlık yoktur. Olağan telaş, birkaç komisyon, herkesin yorulup tükenmesi ve bitap düşmesi. Sonra ancak Kamenev Krasin'le görüştükten sonra işler yürümeye başlıyor. Sadece başkent Moskovada değil, diğer tüm başkentlerde, tüm özerk cumhuriyetlerin ve bölgelerin başkentlerinde yaşanan tipik şeylerdir bunlar. Aynı şey yüz kat daha kötü haliyle, taşra kentlerinde sürekli olarak vuku bulmaktadır.

Mücadelemizde, Komünistlerin akıl yürütebilmek zorunda olduğunu unutmamalıyız. Devrimci mücadeleye ve devrimci hareketin dünya genelindeki durumuna fevkalade aşına olabi- lirler, ancak kendimizi yoksulluktan ve kıtlıktan kurtaracaksak, kültüre, doğruluğa ve akıl yürütme yetisine ihtiyacımız var. Birçoğu bu yeteneklerden yoksun. Sorumlu Komünistlerin işlevlerini özenle yerine getirmediklerini söylemek adil olmaz. Ağırıklı çoğunluğu, yüzde doksan dokuzu sadece özenli ve vazifesine bağlı kişiler olmakla kalmıyorlar – çarlığın yıkılma- sından önceki ve devrimden sonraki en zorlu koşullarda devrime adanmışlıklarını kanıtlamış, bu uğurda canlarını koymaya hazır olmuş kişilerdir. Dolayısıyla sıkıntının kaynağını özensizlik ve

vazifeye bağlı olmama hali olarak görmek son derece yanlıştır. Devletin en basit işlerine karşı kültürlü bir yaklaşım geliştirmeye ihtiyacımız var. Hepimiz bunun bir devlet meselesi, iş meselesi olduğunu anlamak zorundayız. Engeller çıkması halinde bunları aşmalı ve bürokratik sıkıntılar çıkaranlara karşı yasal işlem başlatmalıyız. Moskova'da proleter mahkemelerimiz var. On binlerce *pud* konserve gıdanın satın alınmasında sorun çıkaran insanlardan hesap sormalılar. Proleter mahkemelerin suçluları cezalandırabileceğini düşünüyorum, ancak ceza vermek için faillerin bulunması zorunludur. Ve sizi temin ederim ki, bu davanın failleri bulunmayacak. Hepinizin bu işe eğilmesini istiyorum: Kimse suçlu değildir, tek gördüğümüz telaş, acele ve saçmalaktır. Kimse bu işi düzgünce ele alamamaktadır; kimse devlet işlerinin bu şekilde ele alınamayacağını görmemektedir. Ve tüm beyaz muhafızlar ile *sabotajcılar* bundan istifade etmektedirler. Bir zamanlar *sabotajcılara* karşı çetin bir savaş vermiştik, bu savaş bugün hâlâ karşımızdadır. Kuşku yok ki bugün de *sabotajcılar* vardır ve onlara karşı savaşılmalıdır. Ancak durumumuz şimdi tarif ettiğim gibiyse, onlarla nasıl savaşacağız? Bu tüm sabotajlardan daha kötü. Bir *sabotajcı*, iki Komüniste gıda satın almaya dönük talimatlar için Politik Büro'ya ne zaman başvurmaları gerektiğini tartıştırmaktan ve elbette aralarından sıyrılıp onları dolduruşa getirmekten daha fazlasını isteyemez. Eğer kurnaz bir *sabotajcı*, bu Komünistlerin arkasından veya sırasıyla yanlarından iş çevirip onları kışkırtırsa bu sonumuz olur. Bu konuda tamamen felakete sürükleniriz. Peki, suçlanacak kişi kim olur? Kimse, çünkü iki sorumlu Komünist, kendilerini adanmış devrimci geçen yıl yağın kar üzerine tartışmaktadırlar. Gıda almaya dönük talimatlar için ne zaman Politik Büro'ya başvuracaklarını tartışmaktadırlar.

İşte karşımızdaki mesele ve önümüzdeki zorluk budur. Büyük bir kapitalist işletmede eğitim almış tüm satışçılar, bu türden bir meseleyi nasıl çözeceklerini bilirler. Ancak yüz sorumlu Komünistten doksan dokuzu bunu bilmemektedir. Dahası bunu

bilmediklerini ve bu işin abecesini öğrenmek zorunda olduklarını görmeyi reddetmektedirler. Bunu görmezsek, tekrar hazırlık sınıfına geçmezsek, artık tüm politikalarımızın temeli olan ekonomik sorunları asla çözemeyiz.

Vermek istediğim diğer örneğe Donets Havzası. Bildiğiniz gibi, burası tüm ekonomimizin kalbi, gerçek temelidir. Rusya'da büyük ölçekli endüstriyi toparlamak, sosyalizmi gerçekten inşa etmek (çünkü sosyalizm ancak büyük ölçekli sanayi üzerinde inşa edilebilir), Donets Havzasını toparlayıp eski haline getirmedeğimiz sürece tamamen imkânsız. Merkez Komite oradaki gelişmeleri yakından takip ediyor.

Bu bölge söz konusu olduğunda, Politik Büro'da gereksiz, budalaca veya saçma sapan ufak meseleler asla gündeme gelmemektedir. Gerçek ve müthiş derecede acil işler ele alınmaktadır.

Merkez Komite ekonomimizin genel olarak bu türden gerçek merkezleri, temelleri ve dayanak noktalarında, işlerin gerçek bir ticari üslupla yapıldığından emin olmak zorundadır. Merkezi Kömür Endüstrisi Kurulu'nun başında, sadece adanmışlıkları su götürmeyen, aynı zamanda gerçekten eğitilmiş ve yetkin insanlarımız vardı.. Hatta yetenekli insanlar olduklarını söylesem hata yapmış olmam. İşte bu sebeple Merkez Komite, ilgisini buna yoğunlaştırmış haldedir. Ukrayna özerk bir cumhuriyettir. Bu tamamen geçerlidir. Ancak Parti meselelerinde zaman zaman (bunu söylemenin en kibar yolu ne olur acaba?) dolambaçlı bir yol takip edilmekte ve bunlarla uğraşmamız gerekli. Çünkü yönetimdeki insanlar arasında sinsî ve kurnaz tipler var. Dahası Merkez Komite'lerinin bizi aldattığını söyleyemesem de, bizden bir şekilde uzaklaştıkları kesindir. Meselenin tamamına ilişkin genel bir çerçeve edinmek için, bunu buradaki Merkez Komite'de tartıştık ve bir hizipleşme ile anlaşmazlığın olduğunu keşfettik. Orada bir Küçük Ölçekli Madenlerin Kullanımına İlişkin Komisyon var ve kuşkusuz bu komisyonla Merkezi Kömür Endüstrisi Kurulu arasında ciddi sürtüşmeler yaşanmaktadır. Merkez Komite olarak bizler hâlâ belli bir deneyime sahibiz ve

oybirliğiyle baştaki insanların görevden alınmamasına, ancak bir sürtüşme olması halinde en ufak ayrıntılarına kadar bize rapor edilmesine karar verdik. Bölgede kendilerini bu işe adamakla kalmayıp yetkinliğe sahip insanlarımız olduğundan, onları desteklemek ve yapmadıklarını varsayarak eğitimlerini bitirmelerini sağlamak zorundayız. Neticede Ukrayna'da bir Parti Kongresi yapıldı – orada neler oldu bilmiyorum ama türlü türlü şey yaşanmış. Ukraynalı yoldaşlardan bilgi istedim ve özellikle Yoldaş Orconikidze'den oraya gidip işin aslını öğrenmesini istedim (bunu Merkez Komite de istedi). Görüldü ki bir dolu dolap çevrilmiş ve muazzam bir karmaşa yaşanmış. Öyle ki Parti Tarih Komisyonu bu meseleyi aydınlatmaya kalksa, işin içinden on yılda çıkamaz. Ancak tespit edilen asıl sonuç, Merkez Komite'nin oybirliğiyle belirlediği talimatlara tamamen aykırı. Bu grubun başka bir grup tarafından ilga edildiğini tespit ettik. Peki, mesele neydi? Aslında tüm iyi niteliklerine rağmen, gruptan bazıları bir hata yapmıştı. İdari yöntemlerinde fazla ateşli ve coşkulu olmuşlardı. Sık sık "işçi" kelimesiyle, fabrikalardaki proletarya kast edilmektedir. Ancak hiç de bu anlama gelmez. Savaş sırasında proletaryanın yakınından geçmeyen insanlar fabrikalara gittiler. Fabrikalara gitmelerinin amacı savaştan sıyrılmaktı. Bugün ülkemizin toplumsal ve ekonomik koşulları, gerçek proleterleri fabrikalara gitmeye bu şekilde ikna edebilir mi? Hayır. Marx'a göre doğru olabilir, ancak Marx Rusya üzerine yazmamıştır. On beşinci yüzyıldan itibaren bir bütün olarak kapitalizm üzerine yazmıştır. Altı yüz yıllık bir dönem için doğrudur, fakat günümüz Rusya'sı için geçerli değildir. Çoğunlukla fabrikalara gidenler proleter değildirler, içlerinde her cinsten rastgele unsurlar barındırmaktadırlar.

Görevimiz işi düzgünce nasıl örgütleyeceğimizi öğrenmektir, geride kalmak değil. Zamanla sürtüşmeleri ortadan kaldırmaktır, idareyi politikadan ayırmak değil. Çünkü bizim idaremiz ve politikalarımız, tüm öncü gücünün bütün proleterler ve bütün köylülerle temasını koruma becerisine dayanmaktadır. Eğer bu

temel dışlılar unutulup bütünüyle idari işlere kapılırsak, sonuç felaket olur. Donets Havzası'ndaki memurların yaptığı hatalar, bizim diğer hatalarımıza kıyasla ufak tefek şeylerdir, ancak bu çok tipik bir örnektir. Merkez Komitesi'nin oybirliğiyle verdiği emir şudur: "Bu grubu görevden almayın; tüm çatışmaları ufak tefek olanları bile Merkez Komite'nin huzuruna getirin, çünkü Donets Havzası öyle sıradan bir bölge değildir. Hayati bir bölgedir ve bu bölge olmadan sosyalizmin inşası olmayacak duaya amin demekten farksızdır." Ancak tüm politik gücümüz, Merkez Komite'nin tüm yetkileri boşa çıkmıştır.

Bu kez idarede hata yapıldığına kuşku yoktur; dahası bir dizi başka hata da yapılmıştır.

Bu hadise bize meselenin politik güce sahip olmakla ilgili olmadığını, idari yetkinliğe, doğru adamı doğru yere koyma, küçük çatışmalardan kaçınma ve böylelikle devletin ekonomik işlerini kesintisizce sürdürme yetisiyle ilgili olduğunu göstermektedir. İşte bizde eksik olan budur. Hatalarımızın kaynağı budur.

Bana göre, devrimimizi tartışırken ve onun alacağı şekli tartarken, devrimin bütünüyle çözdüğü ve kapitalizmden çığır açıcı bir kopuşun parçası olarak tarihe gömülen sorunları titizlikle ayırmak zorundayız. Devrimimizin bu türden çözümleri olmuştur. Bırakın Menşeviklerle İki Buçuğuncu Enternasyonal'deki Otto Bauer şöyle bağırıp dursunlar: "Onları bir burjuva devrimi." Görevimizin burjuva devrimlerini nihayete erdirmek olduğunu söylüyoruz. Beyaz muhafızlara ait bir gazetenin ifade ettiği gibi: Devlet kurumlarımızda dört yüz yıldır pislik birikmiştir, fakat bizler bu pisliği dört yılda tamamen temizledik. İşte yerine getirdiğimiz büyük görev budur. Peki, Menşeviklerle Sosyalist-Devrimciler ne yapmışlardır? Hiçbir şey. Ortaçağın pisliği ne ülkemizde, ne de gelişmiş ve aydınlanmış Almanya'da temizlenebilmiştir. Buna rağmen bizim için övünç kaynağı olan bir şey yaptığımız için bizi paylamaktadırlar. Devrimi nihayete erdirmiş olmamız, tarihimizden asla silinemeyecek bir başarıdır.

Şimdi ortalıkta bir savaş hali vardır. Sendikalar, örneğin reformist sendikalar, savaşa karşı önergeler vermekte ve savaş karşısında grev yapma tehdidinde bulunmaktadır. Yanılmıyorsa yakın zamanda, bu hususla ilgili olarak gazetelerde, çok iyi bir Komünistin Fransız Meclisi'nde savaş karşıtı bir konuşma yaptığını, konuşmasında işçilerin savaşa gitmek yerine isyan etmeyi tercih edeceğini söylediğini okudum. Bu mesele Basel Manifestosu'nun yayımlandığı 1912 yılında formüle ettiğimiz gibi ifade edilemez. Rus devrimi tek başına, savaştan galip çıkmanın mümkün olduğunu ve bunun neleri gerektirdiğini göstermiştir. Gerici bir savaştan devrimci yöntemlerle çıkmanın ne anlama geldiğini göstermiştir. Gerici emperyalist savaşlar dünyanın her yerinde kaçınılmaz hadiselerdir. Nitekim böylesi bir sorunun çözümünde, insanoğlu bu savaşta on milyonlarca insanın öldüğünü ve yeni bir savaş çıkması halinde yine insanların öleceğini unutamaz, unutmaz. Bizler yirminci yüzyılda yaşıyoruz ve gerici bir savaştan devrimci yöntemlerle çıkan ve bunu belli bir hükûmetin yararına değil de, onun yıkımı için kullanan tek ulus, Rus ulusu olmuştur. Bu savaştan kurtulan Rus devrimi olmuştur. Rus devrimiyle kazanılan şeyler geri alınamaz. Dünyanın hiçbir gücü bunu silemez. Yeryüzünde hiçbir güç, Sovyet devletinin yaratmış olduğu şeyi silemez. Bu tarihsel bir zaferdir. Dört yüz yıldır devletler burjuva modele göre inşa edilmişlerdir ve ilk kez burjuva olmayan bir devlet biçimi keşfedilmiştir. Devlet aygıtımız kusurlu olabilir, ancak keşfedilen ilk buharlı motorun da kusurlu olduğu söylenir. Kimse bunun işleyip işlemeyeceğini dahi bilmemektedir, fakat önemli olan bu değildir. Önemli olan keşfedilmiş olmasıdır. İlk buharlı motorun kullanışsız olduğunu kabul etsek bile, aslolan artık buharlı motorlara sahip olmamızdır. Devlet aygıtımız çok kusurlu olsa bile, aslolan yaratılmış olmasıdır. Tarihin en büyük keşfi yapılmıştır. Proleter bir devlet türü yaratılmıştır. Dolayısıyla bırakalım tüm Avrupa, binlerce burjuva gazetesi, ülkemizde yaşanan korkunç olaylardan ve yoksulluktan, ça-

lısan insanlarımızın yaşadığı sıkıntılardan bahsedip dursun. Dünyanın tüm işçilerinin gözü, hâlâ Sovyet tipi devletimiz üzerindedir. İşte ulaştığımız büyük ve kaybı mümkün olmayan kazanımlar bunlardır. Ancak bizler, yani Komünist Parti üyeleri için, bu sadece kapının açılması anlamına gelmektedir. Artık karşımızdaki görev, sosyalist ekonominin temellerini inşa etmektir. Peki, bunu yaptık mı? Hayır yapmadık. Hâlâ sosyalist bir temelden yoksunuz. Yaptığımızı düşünen Komünistler büyük yanılğı içindedirler. Asıl mesele katı, net ve tarafsız bir şekilde, Rus devriminin tarihe yaptığı büyük hizmetleri, çok kötü işlerimizden, henüz yapmamış olduğumuz şeylerden ve tekrar tekrar yapmamız gereken şeylerden ayırmaktır.

Politik hadiseler hep karmaşık ve çetrefilli hadiselerdir. Bir zincire benzetilebilirler. Zincirin tamamını tutmak için asıl halkayı kavramanız gerekir. Rastgele bir halkayı seçemezsiniz. 1917'nin temel hadisesi neydi? Savaştan çekilmek. Tüm ulus bunu talep etmiş ve bu talep her şeyi gölgede bırakmıştı. Devrimci Rusya savaştan çekilmeyi başardı. Bu müthiş gayretlere mal oldu. Ancak halkın temel talebi karşılanmış oldu ve bu bize yıllarca zafer getirdi. Sovyet yönetiminin daha demokratik bir yönetim olduğunu, çalışan insanlara çok daha yakın olduğunu halk kavradı, köylüler gördü, cepheden dönen her asker mükemmel bir şekilde fark etti. Başka alanlarda ne kadar kötü ve saçma şeyler yapmış olsak da, bu temel görevin her şeyi doğruladığını görmüş olduk.

1919 ve 1920 yıllarının temel özelliği neydi peki? Askeri direniş. Muktedir İtilaf devletleri adım adım üzerimize geliyorlardı, boğazımıza çökmüşlerdi. Hiçbir propaganda faaliyetine gerek duyulmadı. Partili olmayan tüm köylüler neyin olup bittiğini anladılar. Toprak sahipleri geri dönüyorlardı. Komünistler onlarla nasıl mücadele edeceklerini biliyorlardı. İşte bu yüzden köylülerin geneli Komünistleri takip etti. Bu sayede muzaffer olduk.

1921'de ise temel mesele nizami bir şekilde geri çekilmektir. Bu katı bir disiplin gerektiriyordu. İşçi Muhalefeti çıkıp şunu

dedi: “İşçileri küçümsüyorsunuz, işçilere daha fazla inisiyatif verilmeli.” Ancak bu inisiyatif, nizami bir şekilde geri çekilme ve katı disiplini koruma şartıyla verilmek zorundaydı. Panik veya itaatsizlik eğilimlerini yaratanlar, devrimi yenilgiye mahkûm edecekti. Çünkü zafere alışmış, devrimci idealler ve görüşlerle dolu, kalplerinde her çekilişi utanç verici bir şey olarak gören insanlarla geri çekilmekten daha zor hiçbir şey yoktur. En büyük tehlike düzenin bozulmasıydı, en büyük görev de bu düzenin korunmasıydı.

Peki, şimdi temel mesele nedir? Bugünkü temel mesele (ki bununla raporumu özetleyip bitirmek istiyorum) politik çizgimizi değiştirmemiş olmamızdır. Yeni Ekonomi Politikası'yla ilgili olarak bu konuda inanılmaz sayıda saçma sapan şeyler söylenmektedir. Bu konuşmaların hepsi havacıya, tehlikeli zırvallıklardır. Bazıları Yeni Ekonomi Politikası'yla ilgili olarak, şikâyet etmeye başlamışlar ve devlet dairelerimizi yeniden örgütlememizi, yeni daireler kurmamızı önermektedirler. Bunların hepsi zararlı zırvallıklardır. Şu mevcut koşullar altında, temel unsur halktır, halkın uygun gördüğü tercihlerdir. Küçük reformistlere karşı mücadele etmeye ve eğitimcilere moral vermeye alışmış bir devrimci için bunu anlamak zordur. Ayık kafayla tartıldığında, şu anki koşullardan çıkarılacak politik sonuç, elimizdeki tüm konumları tutamayacak kadar aşırı ileriye girmiş olduğumuz ve hepsini de tutmak zorunda olmadığımızdır.

Uluslararası arenadaki konumumuz, şu son birkaç yılda büyük oranda düzeldi. Sovyet tipi devlet kazanımımızdır. İnsanlığın gelişiminde ileriye atılmış bir adımdır ve Komünist Enternasyonal'in her ülkeden her gün topladığı bilgiler bize yardımcı olmaktadır. Bundan kimsenin ufak bir şüphesi dahi yoktur. Ancak pratik işlerden hareketle meseleye bakıldığında durum şudur: Komünistler köylü kitlesine pratik destek sunamazlarsa, onların desteğini kaybedecekler. Yasalar çıkarmak, daha iyi hükümler vermek, şu an asıl ilgileneceğimiz hedef değildir. Yasa çıkarmanın bir propaganda faaliyeti olduğu dö-

nemler vardı. İnsanlar bize güler ve Bolşevikler çıkardıkları yasalara uyulmadığının farkında bile değiller diye konuşurlardı. Beyaz muhafızlara ait tüm basın organları bu türden alaylarla doluydu. Ancak o dönemde yasa çıkarmak son derece haklı ve gerekiyordu. Biz Bolşevikler iktidarı yeni almış ve köylülerle işçilere şunları söylemiştik: “İşte bir yasa; devletin bu şekilde yönetilmesini istiyoruz. Bunları uygulamaya çalışın!” En baştan beri, sıradan köylülerle işçilere yasalar yoluyla politikalarımız hakkında fikir verdik. Ortaya çıkan sonuç, sahip olduğumuz büyük güven ve şimdi halk kitleleri arasındaki güvendi. Bu devrimin başlangıcında esas aşamalardan biriydi. Böyle bir aşama olmasaydı, devrimci dalganın üzerinde yükselemez, altında boğulup kalırdık. Yaşamlarını yeni ilkeler üzerinde inşa etmek isteyen onca işçinin ve köylünün güvenini kazanamazdık. Ancak bu dönem artık geçmiştir ve biz bunu anlamayı reddediyoruz. Şimdi şu veya bu devlet dairesinin kurulmasını yahut yeniden örgütlenmesini emredersek, işçi ve köylüler bize güleceklerdir. Sıradan işçiler ve köylüler şimdi buna hiç ilgi göstermeyecekler. Nitekim bunda da haklıdırlar, çünkü bugünün esas görevi bu değildir. Şu anda bu, biz Komünistlerin halka götürmesi gereken şey değildir. Devlet dairelerinde görevli olan bizler sürekli küçük meselelerle boğuşsak da, bu kavramamız gereken temel halka değildir, temel unsur değildir. Temel mesele doğru yerlerde doğru adamlara sahip olmamız, devrim sırasında görevlerini fevkalade biçimlerde yapmış sorumlu Komünistlerin hiç anlamadıkları ticari ve endüstriyel işlevlerin başına getirilmiş olması ve hakikati görmemize engel olduklarıdır. Bu sayede sahtekârlar ve alçaklar arkalarında saklanmaktadırlar. Sıkıntı, meselelerin nasıl yapıldığına dair pratik bir denetimden tamamen yoksun oluşumuzdur. Bu sıkıcı, alelade ve küçük bir iştir. Bunlar küçük meselelerdir. Ancak tarihin en büyük politik değişiminden sonra, bir süre daha kapitalist sistemin ortasında yaşamak zorunda olacağımız gerçeğiyle söyleyebiliriz ki, bugünkü temel mesele kelimenin dar anlamıyla politika değildir

(gazetelerde okuduklarımız politik havai fişeklerden ibarettir, içlerinde sosyalist hiçbir şey yoktur). Temel mesele önergeler, bakanlıklar ve yeniden örgütlenme de değildir. Bu tür şeyler gerekli olduğu sürece bunları yapacağız, fakat halka bunlarla gitmeyiz. Uygun kişiyi seçin ve pratik denetim sağlayın. Halkın takdir edeceği şey budur.

Bizler halkın denizi içinde, okyanusta bir damladan ibaretiz ve ancak halkın bilinçlice farkında olduğu şeyleri doğru şekilde ifade ettiğimiz zaman idare edebiliriz. Bunu yapmadıkça Komünist Parti proletaryayı, proletarya da kitleleri yönetemez ve tüm sistem çöker. Bugün halkın, tüm çalışan insanların istediği temel şey, çektikleri korkunç açlık ve yoksulluğa yardım eli uzatılmasından başka bir şey değildir. Köylülerin gereksinim duyduğu iyileştirmelerin gerçekten de alıştıkları biçimde yapıldığını görmek istiyorlar. Köylü piyasayla ticareti bilmektedir, bunlara alışkındır. Doğrudan komünist dağıtımı getiremedik. Bunun için gereken fabrikalardan ve donanımdan yoksunuz. Hal böyleyken, köylülere ihtiyaç duydukları şeyleri ticaret yoluyla sağlamak ve bunu aynı kapitalistlerin yaptığı gibi yapmak zorundayız. Aksi takdirde halk böyle bir idareyi hoş görmeyecektir. İşte vaziyetin aslı budur ve beklenmedik bir şey olmazsa şu üç koşul, 1922 yılında yapacaklarımızın temel özelliği olacaktır.

İlk koşul hiçbir müdahalenin olmayacağıdır. Bundan kaçınmak için diplomatik alanda elimizden geleni yapmaktayız; ancak bir gün böyle bir şey yaşanabilir. Sürekli tetikte olmamız gerekiyor gerçekten ve elbette belli sınırlar içinde Kızıl Ordu adına büyük fedakârlıklar yapmayı kabul etmek zorundayız. Tüm burjuva dünyası karşımıza dikilmiştir ve tek istedikleri bizi boğmanın bir yolunu bulmaktır. Menşeviklerimiz ve Sosyalist-Devrimcilerimiz bu burjuvazinin ne eksik ne fazla ajanlarından başka bir şey değildir. Onların politik konumlanışı budur.

İkinci koşul finansal krizin aşırı şiddetli olmayacağıdır. Kriz kapımızdadır. Finansal politikaları ele alırken duyacaksınız. Şayet çok ciddi ve sert olursa, birçok şeyi tekrar gözden geçirmek

ve tüm gayretlerimizi tek bir şeye odaklamak zorunda kalacağız. Eğer çok sert olmazsa belki bizim için yararlı olabilir; devlet tröstlerindeki Komünistlerin tümünü iyice sarsacaktır. Bunu hiç akıldan çıkarmamalıyız. Finansal kriz devlet dairelerini ve sanayi işletmelerini sallayacaktır ve ilk çökenler görevlerine layık olmayanlar olacak. Tek dikkat etmemiz gereken, sorumlu Komünistler cephede savaşmış ve çok sıkı çalışmış iyi insanlar olarak övülürken, tüm suçun uzmanlara atılmamasıdır. Dolayısıyla finansal kriz çok sert olmazsa, bundan bazı faydalar çıkarmamız ve ticari kurumlarda görev alan sorumlu Komünistleri, Merkezi Denetleme Komisyonu ile Merkezi Tasdik Komisyonu'nun ayıkladığı gibi değil, oldukça kapsamlı bir şekilde ayıklamamız mümkün olur.⁸

Üçüncü koşul bu dönemde hiçbir politik hataya düşmememizdir. Kuşku yok ki, politik hatalara düşersek ekonominin inşasına dönük tüm çabalarımız sekteye uğrayacak, bunları nasıl düzelteceğimiz ve hangi yöne gideceğimizle ilgili ihtilaflara düşeceğiz. Fakat üzücü hatalara düşmezsek, yakın geleceğin temel özelliği kelimenin dar anlamıyla yasalar ve politikalar yahut bakanlıklarla nasıl örgütlendikleri olmayacak (sorumlu Komünistler ve Sovyet kurumları gerekli olan her durumda bu işlerle ilgileneceklerdir). Tüm faaliyetlerimizin asıl meselesi, doğru insanı seçmek ve kararların yürürlüğe girmesini garanti altına almak olacaktır. Bu bağlamda pratik bir şeyler öğrenirsek, pratik açıdan yararlı bir şeyler yapabilirsek, tüm zorlukları bir kez daha aşabiliriz.

Kapatırken Sovyet kurumlarımız, yüksek devlet organlarımız ve Parti'yle bunlar arasındaki ilişkiler hakkındaki meselenin pratik yönünden bahsetmek zorundayım. Parti ve Sovyet devlet organları arasındaki ilişki, olması gerektiği gibi değildir. Bu meselede hepimiz gayet hemfikiriz. Küçük meselelerin Politik

8. Merkezi Tasdik Komisyonu 25 Haziran 1921'de, Parti içinde tasfiyelerin yapıldığı dönemde yerel tasdik komisyonlarının çalışmalarını yönlendirmek amacıyla RKP(B) MK'sı tarafından kuruldu. Beş kişiden oluşuyordu.

Büro'nun önüne nasıl getirildiğine dair bir örnek vermiştim. Bunlardan resmi yöntemlerle kurtulmak son derece zordur, çünkü ülkemizde sadece bir tane hükümet partisi vardır. Ve bir Parti üyesinin şikâyetinde bulunması yasaklanamaz. İşte bu yüzden Halk Komiserleri Kurulu'na gelen her şey Politik Büro'nun önüne getirilmektedir. Bu konuda bende de epey kabahat vardır. Çünkü Halk Komiserleri Konseyi ile Politik Büro arasındaki temas büyük oranda, benim aracılığım ile gerçekleşmiştir. Görevimden ayrılmak mecburiyetinde olunca, iki tekerleğin birlikte dönmediğini ve Kamenev'in bu teması sağlamak için sırtına üç kat daha fazla iş yüklemek zorunda kaldığını gördük. Yakın gelecekte görevime dönme ihtimalim çok zayıf olduğundan, tüm ümidimiz iki başka vekilin varlığına havale edilmektedir. Biri Almanlarca tedavi edilmiş olan Yoldaş Tsyurupa, diğeri ise müthiş bir biçimde tedavi ettikleri Yoldaş Rıkov'dur. Görünen o ki, Alman İmparatoru Wilhelm bile çok işimize yaramıştır. Bunu hiç ummamıştım. Bir cerrahı vardı ve işe bakın ki bu Yoldaş Rıkov'u tedavi eden doktordu. En kötü kısımlarını ayırıp Almanyada tuttu ve en iyi kısmını koruyup Yoldaş Rıkov'un bu kısmını tamamen tedavi edilmiş halde bize gönderdi. Eğer bu yöntem ileride de kullanılırsa, gerçekten de harika olacaktır.

Şaka bir yana temel talimatlar hakkında bir iki laf etmek gerek. Bu konuda Merkez Komite içinde tam bir oybirliği vardır. Ayrıca Kongre'nin meseleyle çok yakından ilgilenip, Politik Büro ile Merkez Komite'ye küçük meselelerin taşınmaması ve sorumlu görevlilere daha fazla iş verilmesine yönelik talimatları onaylamasını umuyorum. Halk Komiserleri yaptıkları işlerden sorumlu olmak zorundadırlar ve bu meseleleri önce Halk Komiserleri Konseyi'ne, ardından Politik Büro'ya taşımamalıdırlar. Resmi açıdan, Merkez Komite'ye şikâyetinde bulunma hakkını kaldıramayız, çünkü Partimiz ülkenin tek hükümet partisidir. Ancak her küçük meseleyi Merkez Komite'ye getirme alışkanlığına dur demeliyiz. Halk Komiserleri Konseyi'nin saygınlığını arttırmak zorundayız. Komiserler ve Komiser Yardımcıları

çoğunlukla Konsey toplantılarına katılmalıdırlar. Konseyin işlevleri, geçtiğimiz yıl değiştirmekte başarısız olduğum bir yönetime sokulmalıdır. Yani yürütmenin denetlenmesine daha fazla ilgi ayırmalıdır. İki vekilimiz daha olacak – Rıkov ve Tsyurupa. Rıkov Kızıl Ordu ve Donanmanın Tedarikinden Sorumlu Olağanüstü Yetkili İşçi ve Köylü Savunma Konseyi'ndeysen, işleri iyice sıkılaştırmış ve işler gayet iyi gitmişti. Tsyurupa ise en etkin Halk Komiserliklerinden birini örgütledi. Eğer ikisi birlikte, etkinlik ve sorumluluk bakımından Halk Komiserlerini iyileştirmeye dönük azami gayret gösterirlerse, bu alanda küçük de olsa bir ilerleme kaydedeceğiz. On sekiz Halk Komiserimiz var ve bunlardan nerdeyse on beşinin hiç faydası yok. Etkin Halk Komiserleri her yerde bulunmuyor ve insanların kesinlikle buna daha fazla ilgi ayıracaklarını umuyorum. Yoldaş Rıkov Merkez Komite Bürosu ile Bütün Rusya Merkez Yürütme Komitesi'nin Prezidyum'una üye olmalıdır, çünkü bu iki organ arasında bir bağ olması zorunludur. Bu bağ olmadığında esas tekerlekler kimi zaman havada dönmektedir.

Bu hususta, Halk Komiserleri Konseyi ile Çalışma ve Savunma Konseyi'ndeki komisyonların sayısının azaltıldığından emin olmalıyız. Bu organlar kendi işlerinden anlamalı ve bunları kendileri çözüme bağlamalı, sayısız komisyona bölünmemelidirler. Birkaç gün önce komisyonlar elden geçirildi. Yüz yirmi tane komisyon olduğu ortaya çıktı. Peki, gerekli olanları ne kadardı? On altı. Nitekim bu ilk kesinti de değildir. Yapılan işlerin sorumluluğunu almak yerine, bir kararın Halk Komiserliği Konseyi'ne getirilmesi ve bu kararın sorumluluğunu onların almasıyla, komisyonların arkasına saklanma eğilimi oluşur. Komisyonlardan oluşan bu labirentte şeytan bile yolunu kaybeder. Kimse ne olduğunu, kimin sorumlu olduğunu bilmiyor. Her şey karmakarışık bir halde ve nihayetinde herkesi sorumlu kılan bir karar alınıyor.

Bu hususta, bölgesel ekonomik konferansların özerklik ve faaliyet kapsamalarını genişletme ve geliştirme ihtiyacına deği-

nilmek zorundadır. Rusya'nın idari bölünmesi şimdi bilimsel çizgiler üzerinde belirlenmiştir. Ekonomik ve iklimsel koşullar, yaşam tarzı, yakıt satın alma koşulları, yerel sanayinin koşulları ve diğer her şey göz önüne alınmıştır. Bu ayırmadan hareketle, bölgelerde ve nahiyelerde ekonomik konferanslar tertiplenmiştir. Elbette burada veya şurada değişiklikler yapılabilir, ancak bu ekonomik konferansların itibarı artırılmak zorundadır.

Ardından Bütün Rusya Merkez Yürütme Komitesi'nin canlı bir şekilde çalıştığından, daha sık ve daha uzun süreli oturumlar yaptığından emin olmalıyız. Bütün Rusya Merkez Yürütme Komitesi'nin oturumları, kimi zaman gerek yokken bile aceleyle Halk Komiserleri Konseyi'ne getirilen tasarıları tartışmalıdır. Bu tür tasarıları ertelemek ve yerel işçilere bunları dikkatlice inceleme fırsatı vermek daha iyi olur. Tasarıları hazırlayanlara daha katı talepler getirilmelidir. Bunlar yapılmış değil.

Bütün Rusya Merkez Yürütme Komitesi'nin oturumları uzun vakit alıyorsa, hiziplere ve alt-komitelere ayrılabilirler. Böylece eldeki işi daha sıkı bir şekilde inceleyebilirler ve benim açımdan elzem olan bir şeye, yani mevcut politik durumun özüne erişmeye çabalayabilirler: Doğru insanların seçimine ve kararların nasıl yürürlüğe konduğunu incelemeye odaklanmak.

Yüz örnekten doksan dokuzunda, sorumlu Komünistlerin bugün uygun görevlerde olmadıklarını, görevlerini yerine getirmekten aciz olduklarını ve oturup bu işleri öğrenmek zorunda olduklarını kabul etmek ve bunu kabul etmekten korkmamak zorundayız. Bu kabul edilirse ve öğrenme fırsatımız da varsa (genel uluslararası durumdan hareketle bunu yapma olanağımız olacaktır), ne olursa olsun bunu yapmalıyız. [*Gürültülü alkışlar.*]

*RKP(B) Merkez Komitesi'nin Politik Raporu Üzerine
Kapamış Konuşması, 28 Mart*

[*Alkışlar*] Öncelikle Yoldaş Preobrajenski ile Osinski'nin burada yaptığı yorumların eleştirisine kısa bir zaman ayırmam gerekecek. Yoldaş Preobrajenski ile Osinski'nin en önemli ve

temel meseleyi ıskaladıklarını düşünüyorum. Nitekim politik çizgilerinin yanlışlığını kendi ifadeleri doğruluyor.

Yoldaş Preobrajenski kapitalizm üzerine konuştu ve Programımızda genel bir tartışma başlatmamız gerektiğini söyledi. Benim açımdan bu zamanın çok verimsiz ve gereksizce israfından başka bir şey değildir.

Öncelikle devlet kapitalizmine değinelim.

“Devlet kapitalizmi kapitalizmdir ve onu yorumlamamızda takip edebileceğimiz ve etmemiz gereken tek yol budur” dedi Preobrajenski. Bu düpedüz skolastik bir düşüncedir. Şimdiye dek kimse bu türden bir kapitalizm üzerine kitap yazmadı, çünkü insanlık tarihinde ilk kez böyle bir şey görüyoruz. Şimdiye kadar devlet kapitalizmi üzerine yazılmış az çok anlaşılır kitapların tümü, devlet kapitalizminin kapitalizm olduğu koşullarda ve durumlarda yazılmıştır. Şimdi işler farklıdır; ve ne Marx ne de Marksistler bunu öngörebilmiştir. Geçmişe bakmamalıyız. Tarihi yazarken muhteşem ve görkemli yazıyorsunuz, fakat iş bir ders kitabı yazmaya gelince şöyle diyorsunuz: Devlet kapitalizmi kapitalizmin en beklenmedik ve kesinlikle öngörülmemiş bir biçimidir – çünkü kimse proletaryanın geri kalmış ülkelerden birinde iktidara gelebileceğini, önce köylüler için geniş ölçekli üretimle dağıtım örgütlemeye, sonra da düşük kültür seviyesi yüzünden bu işle baş edemeyince kapitalizmin hizmetine başvuracağını öngörememiştir. Kimse bunu öngörmedi, fakat su götürmez gerçek bu.

Yoldaş Larin konuşmasında, Yeni Ekonomi Politikası'nı ve nasıl uygulanması gerektiğini çok muğlak ve belli belirsiz biçimde kavradığını göstermiş oldu.

Yeni Ekonomi Politikası'na geçişimiz karşısında tek bir ciddi itiraz bile yükseltilmemiştir. Proletarya, devrimde bazı şeyler ihtişamla yol alırken, bazı şeylerin ters gittiğini kabul etmekten korkmaz. Bugüne dek yok olan tüm devrimci partiler, kibirleri yüzünden yitip gitmişlerdir, güçlerinin kaynağını göremeyip zayıflıklarını tartışmaktan korktukları için yok olmuşlardır. Oysa

bizler yok olmayacağız, çünkü zaaflarımızı tartışmaktan korkmuyoruz ve bunları aşacağız. [Alkışlar] İzin verdiğimiz kapitalizm elzemdir. Eğer çirkin ve kötüyse onu düzeltebiliriz, çünkü iktidar bizim elimizde ve hiçbir şeyden korkmuyoruz. Herkes bunu kabul ediyor, dolayısıyla bunu panik tellallığıyla karıştırmak budaladır. Eğer bundan korkmaktan korkarsak, işte o zaman yıkım kaçınılmaz olur. Fakat bunu öğrenebileceğimizi ve öğrenmeyi istediğimizi kanıtlayan şey, daha kısa sürelerde çok daha karmaşık meseleleri öğrendiğimiz son üç, dört, beş yıllık deneyimlerimizdir. Doğru, o zamanlar bizi iten şey zorunluluklardı. Savaş sırasında çok zorlandık; bana göre üzerimizde korkunç bir baskının olmadığı ne bir cephe ne de bir kampanya vardı. Düşman Moskova'nın yüz *verst* kadar yakınına geldi. Oryol'a yaklaşıyordu, Petrograd'a varmasına beş *verst* kalmıştı. Gerçekten uyanıp öğrenmeye başladığımız ve bu dersleri pratiğe aktarıp düşmanları kovduğumuz zamanlar işte bunlardı.

Şu anki konum, gündelik ekonomi içindeki düşmanla baş etme zorunluluğudur ve bu bin kat daha zor bir iştir. Şimdiye dek yayınlarımızda devlet kapitalizmi üzerine yapılan zıvandan çıkmış tartışmalar, en iyi ihtimalle tarih kitaplarına dahil edilebilir. Ders kitaplarının yararlı olduğunu asla reddetmem. Nitekim yakın zamanda yazarlarımızın ilgilerini gazetelerle politik zırvalara daha az vakit ayırıp, ders kitabı yazmalarının çok daha iyi olacağını yazdım. Çünkü aralarında Yoldaş Larin de olmak üzere, birçoğu bu işi fevkalade iyi yapabilirler. Yetenekleri böylesi bir işte çok daha faydalı olacaktır. Bizler de şu anki temel meselenin genç nesli eğitmek olduğunu, fakat elimizde onları eğitmek için hiçbir şeyin olmadığını söyleyerek Yoldaş Troçki'nin gayet iyi vurguladığı sorunu çözmüş oluruz. Doğrusu genç nesiller sosyal bilimlerini nereden öğrenecek? Eski burjuva döküntülerinden mi? Bu utanç vericidir! Ve böylesi bir şey tüm toplumsal meseleler hakkında kitap yazabilecek, fakat zihinleri başka şeylerle meşgul olduğundan bunu yapmayacak yüzlerce Marksist yazarımız varken yaşanmaktadır.

Devlet kapitalizmine gelirse, neyin ajitasyon ve propaganda malzemesi olacağını, neyin açıklanması gerektiğini, neyi herkese pratik olarak kavratmamız gerektiğini bilmek zorundayız. Nitekim aslanan şey, bugün elimizdeki devlet kapitalizminin, Almanların üzerine kitap yazdığı devlet kapitalizmi olmadığıdır. Bu bizzat bizim izin verdiğimiz kapitalizmdir. Bu doğru mu değil mi? Herkes doğru olduğunu biliyor!

Komünistlerin yaptığı bir kongrede, devlet kapitalizminin proleter devlet tarafından müsaade edileceğini ve bizim devlet olduğumuzu belirten bir karar çıkardık. Eğer hatalıysak suçlanacak kişiler bizleriz. Dolayısıyla suçu başkalarına yıkmanın hiçbir yararı yok! Öğrenmek zorundayız. Proleter bir ülkede devlet kapitalizminin, proletaryanın çizdiği çerçeveye koşulların dışına çıkmayacağından, proletaryanın yararına olan koşulların dışına çıkamayacağından emin olmak zorundayız. Burada çok doğru bir şekilde, bir kitle olarak köylülere dikkat etmemiz ve serbestçe ticaret yapmalarını sağlamamız gerektiği belirtildi. Her zeki işçi, proletarya diktatörlüğü için bunun gerekli olduğunu anlamaktadır. Sadece Yoldaş Şlyapnikov bunu alaya alıp şakalar yapabilir. Bu herkesçe anlaşılmıştır ve üzerine binlerce kez kafa yorulmuştur. Fakat sizler basitçe bunu anlamayı reddediyorsunuz. Mevcut koşullarda, köylüler belli sınırlar dahilinde ticaret yapma özgürlüğüne sahip olmak zorundaysa, onlara bunu vermeliyiz. Ancak bu açık konyak ticaretine izin verdiğimiz anlamına gelmemektedir. Bunun ticaretini yapanları cezalandıracağız. Menşeviklerle Sosyalist-Devrimcilerin yazdığı ve dünya kapitalistlerince finanse edilen politik yayınların satışına izin verdiğimiz anlamına gelmiyor.

Makineli tüfeklerden bahsettiğimde kast ettiğim şey budur. Yoldaş Şlyapnikov'un anlaması gereken şey buydu. Söyledikleri saçma sapan şeyler!

Kimseyi korkutamayacak ve kimsenin sempatisini kazanamayacaksınız! [*Alkışlar. Gülüşler.*]

Zavallı Şlyapnikov! Lenin ona karşı makineli tüfek kullanmayı planlamış!

Aklımdaki Parti'nin disiplin önlemleriydi, bu türden makineli tüfekler değil. Makineli tüfeklerden bahsettiğimizde, bu ülkede aklımıza gelen kişiler, Menşevik ve Sosyalist-Devrimci dediğimiz, şunları iddia eden insanlardır: "Kapitalizme çekildiğinizi söylüyorsunuz ve bizler de aynı şeyi söylüyoruz; sizinle aynı fikirdeyiz!" Sürekli bu tarz şeyler duyuyoruz ve yurtdışında biz Bolşeviklerin, Menşeviklerle Sosyalist-Devrimcileri hapislerde tutarken kapitalizme izin verdiğimizizi kanıtlamak için devasa bir propaganda kampanyası yapıyor. Doğru, bizler kapitalizme izin veriyoruz, ancak köylülerin ihtiyaç duyduğu sınırlar içinde. Esas olan bu! Bu olmazsa köylüler varlıklarını koruyup ziraat faaliyetlerine devam edemez. Ancak bizler Rus köylülerinin, Sosyalist-Devrimcilerle Menşeviklerin yaptığı propagandalar olmadan da gayet iyi işler yapabileceklerini biliyoruz. Aksini iddia edenlere sözümüz şudur: Size teslim olmaksızın son adamımıza kadar ölürüz! Şimdi mahkemelerimiz bunu kavramak zorundadır. Çekâdan devletin politik mahkemelerine geçtiğimiz şu dönemde, sınıflar üstü mahkeme diye bir şeyin olmadığını bu Kongre'de söylemek zorundayız. Mahkemelerimizi, proletaryanın mahkemelerini kurmak zorundayız. Ve neye izin verdiğimizizi bilmek zorundalar. Devlet kapitalizminin ne olduğunu net bir şekilde kavramaları gerek.

Bugünün politik sloganı budur ve Alman profesörlerin devlet kapitalizminden neyi, bizim neyi kastettiğimiz gayet açıktır. Geçmişten bu yana büyük yol katettik ve şimdi geriye bakmak tamamen yakışıksızdır.

Yoldaş Preobrajenski'nin bu politik çizgiden ne ölçüde sap-
tığını, Ekonomik Büro ve Program hakkında söyledikleri belli
etmektedir.⁹ Programımız ne fevkalade bir şey, ama onu ne kadar

9. Kongre'de E. A. Preobrajenski, Merkez Komite altında Politik Büro ve Örgütlenme Bürosu'na ek olarak bir Ekonomik Büro'nun kurulmasını önermişti. Merkez Komite'yi Parti Programı'nın burjuva uzmanlarla ilgili yaklaşımını ihlal etmekle suçlamıştı. Bu yaklaşıma göre, bu insanların çalışmaları için bir yoldaşlık ortamı yaratılıp maddi refahları göz önünde bulundurulurken, onlara hiçbir politik taviz verilmeyecek ve karşı-devrimci dürtüleri dizginlenecekti. İddiasına

da korkunç şekilde çarpıtıyoruz! Bu nasıl mümkün olabilir? Çünkü bazıları kelime kelime, satır satır okuyup ne anlama geldiklerine hiç bakmamaktadır. Bir paragraf seçip şöyle demektedirler: “Bu konuda bir ihtilaf var.” Bazılarıysa İşçi Fakülteleri (*Rabfaki*) ve yerel Komünist hücreleri ile ilgili satırların doğru olduğunu söylüyor, ancak “sakin olun, bu uzmanlara çok dikkatli davranın’ diyenler hatalı. Doğru, Komünist hücreler olağanüstüler, İşçi Fakülteleri de öyle. Ancak kusursuz değil, bu insanlar birer aziz değil...

Evet, Komünist hücreler Parti’mizin temsilcileri, İşçi Fakülteleri ise sınıfımızın temsilcileri. Fakat hatalar yaptıkları ve bunları düzeltmemiz gerektiği yalın bir gerçek. Nasıl düzelti-

göre MK, 1921-22 yıllarında Moskova, Kazan, Petrograd ve diğer kentlerdeki yüksek öğretim kurumlarında yapılan grevlere dahil olmuş profesörlere politik bir taviz vermişti. Grevcilerin temel taleplerinden biri, Mesleki ve Politik Okullar Merkez İdaresi ile Yüksek Öğrenim Kurumları tarafından hazırlanıp 1921 yılında Halk Komiserleri Konseyi tarafından onaylanmış yeni Yüksek Öğrenim Kurumları İlkeleri’nin gözden geçirilmesiydi. Yüksek öğrenim kurumlarında İşçi Fakültelerinin açılmasına ve yeni İlkelerin şart koştuğu biçimiyle, bu kurumların yönetim kurullarına öğrenci ve sendika temsilcileriyle, Mesleki ve Politik Okullar Merkez İdaresi ile Yüksek Öğrenim Kurumları’ndan temsilcilerin dahil edilmesine karşı çıkmışlardı. İkinci hakkın öğretmen kurullarına taşınmasını istemişler ve bir dizi ekonomik talepte bulunmuşlardı. O dönem başında, Preobrajenski’nin başında olduğu Mesleki ve Politik Okullar ile Yüksek Öğrenim Kurumları Merkez İdaresi, grev yapan öğretim üyelerine karşı aldıkları katı önlemlerde (ve tutuklamalarda) ısrarcı olma hatasını işlemişti. Komünist hücrelerle bazı yüksek öğrenim kurumlarındaki İşçi Fakülteleri de aynı tutumu almışlardı. RKP(B) MK’ya bağlı Politik Büro, bu meseleyi birkaç kez ele aldı. Uzmanlara karşı esnek bir tutum almak gerektiğinden, Mesleki ve Politik Okullar ile Yüksek Öğrenim Kurumları Merkez İdaresi’nin hatasını tamir etme çabasıyla, A. V. Lunaçarski, M. N. Pokrovski ve Eğitim Halk Komiserliği’nin diğer önde gelen memurlarından, öğretmenlerin taleplerini incelemeleri ve anlaşmaya varırken onlara hiçbir temel politik taviz vermemelerini istemişti. Politik Büro Şubat 1922’de, yüksek öğrenim kurumlarının ekonomik durumunu incelemeleri ve Yüksek Öğrenim Kurumları’nın yeni İlkeleri veya gereksinimlerini araştırmaları için, Kamu Eğitimi Halk Komiserliği ile Kamu Eğitimi İşçileri Sendikası Merkez Komitesi temsilcilerinden ve öğretmenlerden oluşan bir komisyon kurdu. Öğretmenler ve komisyon arasında tekrar tekrar yapılan konferansların ve Kamu Eğitimi Halk Komiserliği’nin Parti MK’sının talimatlarıyla aldığı bir dizi başka önlemin ardından, grevler sona erdi.

lirler bilmiyorum, çünkü Merkez Komite'nin bu konuyla ilgili oturumlarına katılmadım. Ancak İşçi Fakülteleri ile Komünist hücrelerin, profesörlere karşı benimsedikleri çizgide işi abartıya vardırıdıklarını biliyorum. Merkez Komitemiz bu meseleyi tüm yönleriyle ele alıp, işlerin abartıldığına ve yabancı bir sınıfın temsilcileri olan profesörlere karşı daha temkinli bir çizginin benimsenmesi gerektiğine hükmettikten sonra, Yoldaş Preobrajenski buraya çıkıp, elindeki Programla şunu söylüyor: "Bu kesime hiçbir politik taviz verilemez, bu Programımızın ihlal edilmesidir."

Parti'ye bu şekilde rehberlik etmeye başlarsak, suyun dibini boylamamız kaçınılmazdır. Ve bu durum Yoldaş Preobrajenski'nin genel politikalar hakkında yanlış fikirler taşıdığından kaynaklanmamaktadır. Aksine her şeye en güçlü yönüyle yaklaştığından böyle olmaktadır. Zihni alışıldık ve geleneksel şeylerle sınırlanmış bir teorisyendir kendisi. Zihni propaganda odaklı önlemlerle dolu bir propagandacıdır. Herkes onun bu güçlü yönlerinin farkındadır ve bunları takdir etmektedir. Ancak işlere politik ve idari açıdan baktığında, ortaya basitçe anormal ve korkunç bir sonuç çıkmaktadır. Bir Ekonomik Büro kurmak mı? Herkes zaten bunu söyledi, herkes kabul etti ve hepimiz Parti aygıtının Sovyet devlet aygıtından ayrılması gerektiği konusunda tam bir mutabakata vardık (nitekim bu çok önemli, çünkü eylem bu birliğe dayanmaktadır).

Bunu yapmak korkunç derecede güç, çünkü elimizde hiç kimse yok! Ancak Preobrajenski çıkıp gayri ciddi bir tavırla Stalin'in iki Komiserlikte görevli olduğunu söylüyor.¹⁰ İçimizden hangileri bu günahı işlememiştir? Kim aynı anda birden fazla görev üstlenmemiştir? Ve aksini nasıl yapacağız? Milletler Halk

10. İ. V. Stalin 26 Ekim (8 Kasım) 1917 tarihinde kuruluşundan Haziran 1923'te lağvedilmesine dek, Milletler Halk Komiserliği yapmıştı. Mart 1919 itibariyle Devlet Denetleme Halk Komiserliği görevini de üstlenmiş, bu Komiserlik Şubat 1920'de yeniden örgütlendikten sonra, 25 Nisan 1922'ye kadar İşçi ve Köylü Müfettişliği Halk Komiseri olmuştu.

Komiserliği'ndeki mevcut durumu korumak, Türkistan, Kafkasya ve diğer tüm meselelerle ilgilenmek için ne yapabiliriz? Bunların tümü politik meselelerdir! Çözümleri gerek. Bunlar Avrupalı devletlerin yüzyıllardır ilgisini çeken meselelerdir ve sadece çok ama çok azı demokratik cumhuriyetlerde çözüme kavuşturulmuştur. Bizler bunları çözüyoruz ve bu ulusların içindeki temsilcilerin gidip yaşadıkları sorunları tüm ayrıntılarıyla konuşabilecekleri bir adama ihtiyacımız var. Böyle bir kişiyi nereden bulacaksınız? Yoldaş Preobrajenski'nin, Yoldaş Stalinden daha iyi bir aday önerebileceğini sanmıyorum.

Aynı şey İşçi ve Köylü Müfettişliği için de geçerli. Bu devasa bir iş. Fakat soruşturmaların üstesinden gelmek için, başında saygınlığı ve itibarı yüksek biri olmak zorundadır. Aksi takdirde küçük entrikaların içine kapılıp boğuluruz.

Yoldaş Preobrajenski bir Ekonomik Büro'nun kurulmasını öneriyor, ancak bunu yaptığımız takdirde Parti faaliyetlerini Sovyet yönetiminin faaliyetlerinden ayırmak konusunda konuştuğumuz her şey boşa düşüyor. Yoldaş Preobrajenski görünürde müthiş bir plan öneriyor: Bir tarafta Politik Büro, ardından Ekonomik Büro ve sonrasında Örgütlenme Bürosu. Ancak bunların hepsi kâğıt üstünde güzel, pratik gerçeklikte ise aptalca! Sovyet iktidarını kurduğumuzdan bu yana geçen beş yılın ardından, hayati politikalara dair sezgileri güçlü birinin nasıl böyle bir öneride bulunup bunda ısrarcı olabildiğini gerçekten anlayamıyorum.

Örgütlenme Bürosu ile Politik Büro arasındaki fark nedir? Politik bir mesele ile örgütlenmeye ilişkin bir mesele arasında katı ve hızlı bir çizgi çekemezsiniz. Her politik mesele bir örgütlenme meselesi veya tam tersi olabilir. Ancak mevcut pratikler, meselelerin Örgütlenme Bürosu'ndan Politik Büro'ya aktarılabilirliğini gösterdikten sonra, Merkez Komite'nin çalışmalarını düzgünce örgütlemek mümkün olmuştur.

Tamamen farklı bir şey öneren birileri oldu mu? Hayır, çünkü başka hiçbir mantıklı çözüm önerilemedi. Politik meseleler,

örgütlenme meselelerinden mekanik bir tarzda ayrılamaz. Politikaları belli insanlar yapar, ancak başkaları evrak hazırladığında bundan hiçbir şey çıkmaz.

Parlamentar meclislerin belgeleri hazırladığı, ama bunları başka sınıflardan insanların yürürlüğe sokmuş olduğu devrimlerin olduğunu hepiniz çok iyi biliyorsunuz. Bu hizipleşmelere yol açmış ve bu insanlar kovulmuşlardır. Örgütlenme meseleleri politikadan ayrılamaz. Politika ekonominin yoğunlaşmış halidir.

Yoldaş Kosior Merkez Komite'den şikâyetçi oldu ve bazı isimler zikretti (hepsini not aldım). Meseleye şahsen aşına değilim, dolayısıyla yanıt veremem. Ancak sizler Parti Kongresi olarak meseleyle ilgiliyseniz, yaşanan tüm hadiseleri soruşturmak ve Kosior ile ilgili şahısları üçüncü dereceden bir incelemeye tabi tutmak için bir komisyon kurmak sizin göreviniz. Burada meselenin aslı şu: Merkez Komite güçleri tahsis etme hakkından yoksun kalırsa, politikalara yön vermekten aciz kalır. İnsanları bir yerden alıp başka yere koyarken hatalar yapsak da, her şeye rağmen hep işlevini yerine getirdiğini söylemem gerek, Merkez Komite'nin Politik Bürosu çok az hata yapmıştır. Bu bir övünme değil. Politik Büro'nun faaliyetlerini sınavan şey komisyonlar yahut Parti'mizin atadığı insanlar değil, Beyaz Muhafızlar, yani düşmanlarımızdır. Ve hiçbir ciddi hatanın olmadığı politikalarının sonuçlarına bakarsanız, kanıtı görürsünüz.

Yoldaş Osinski'nin güçlü yönü, bir işe giriştiğinde bunu büyük bir gayret ve coşkuyla yapmasıdır. Onun güçlü yönlerini geliştirmek ve zayıf yönlerini azaltmak için elimizden gelen her şeyi yapmak zorundayız (Osinski çok coşkulu bir arkadaş olarak feryat etse bile bu halledilmek zorunda; aksi takdirde bir işçi olarak kendisi halledilir). Merkez Komite'de yer alan bizler, bana göre zayıf yönleriyle güçlü yönlerini birleştiren önlemler almış durumdayız.

Eğer Yoldaş Osinski'yle dalaşmak isteseydim (ki girmek istemiyorum), karşısına getirilebilecek en ağır delilin, bugün

yaptığı konuşma olduğunu söyledim. Hatta bunu bastırıp bir tahtaya asardım. ... Bir zamanlar bir adam vardı. ...

Bir Halk Komiseri Yardımcısı ve en önemli Halk Komiserliklerinden birinde öncü bir kişiydi. Mesele ne olursa olsun hemen hazır bir konum alabilen kişilerin başındaydı. Ve bu adam Kabine sistemine geçmemiz gerektiğini önerdi.¹¹ Böyle bir adamın kesinlikle işinin bittiğini söyledim. ... Daha fazla ayrıntıya girmeyeceğim yahut tartışmayı sürdürmeyeceğim. Beni en çok ilgilendiren şey, Yoldaş Osinski'nin bu sınırsız enerjisini uygun kanallara aktarmak gerektiğidir. Yoldaş Osinski, yoldaşlığa yaraşır bir tarzda, Merkez Komite'nin kendisine verdiği tavsiyeye (ki bu tavsiyenin iletilmesinde asıl sorumluluk bana aitti) uymazsa ve bu meseledeki hararetini azaltmazsa, kendisini aynı bugün olduğu gibi çamurun içinde bulması kaçınılmazdır.

Bu durum kişiliğini gözler önüne sermekten hoşnut biri için çok nahoştur ve doğuştan güçlü bir karaktere sahip birinin bunu göstermeyi istemesi de oldukça meşrudur. Tanrı herkese böyle bir karakter göstermeyi nasip etsin. Ancak Merkez Komite bu karakterin yararlı bir amaç doğrultusunda gösterildiğinden emin olmak zorundadır. Merkez Komite Kabine'ye ilişkin bu konuşmanın kesilmesinden emin olmak zorundadır. Lafı kesilen kişi (tabiri caizse böyle bir sünnete maruz kalan kişi) bundan şikâyet etse bile. Bu yararlı olacaktır. Kendisini çamura düşmekten korumak için yeteneklerine gem vurmaktır zorundadır. Dahası diğer Halk Komiserliklerindeki yoldaşlarına danışmak ve genel çizgiye sadık kalmak zorundadır. Bugüne kadar Komiserlerimizden biri bile bir şeyi tartışmadan yaptı mı? Hayır.

“Yönetim sisteminin iyileştirilmesi ve kitlelerin psikolojik anlamda seferber edilmesi.” Bu düpedüz cinayettir! Kongre po-

11. N. Osinski (V. V. Obolenski) Kongre'de yaptığı konuşmada, bir Komiserler “Kabinesi” kurulmasını önermişti. Önerisine göre bu kabine, Bütün Rusya Merkez Yürütme Komitesi tarafından değil, BRMYK'ya sorumlu olacak Kabine Başkanı tarafından tek taraflı bir biçimde kurulacaktı. Osinski konuşurken Lenin not defterine şu satırları yazmıştı: “(Bir kabine kuralım!) bir üye Kabine'yi kurmalı” (*Lenin Miscellany XIII*, 1930, s. 22).

litik olarak bu gerici bakış açısını benimsiyorsa, intihar etmenin en kesin ve en iyi yöntemidir bu.

“Yönetim sisteminin iyileştirilmesi”?! Tanrı’ya dua edelim, en azından bugün içine düştüğümüz bataktan çıkmayı başaralım.

Hiçbir sistemimiz yok mu bizim?! Beş yıldır tüm zamanımızı ve gayretlerimizi bu sistemin yaratılmasına harcadık! Bu sistem ileriye atılmış muazzam bir adım.

Devlet aygıtı kusurludur! Sıkıntının ne olduğunu biliyor muyuz? Hayır bilmiyoruz! Fakat Yoldaş Osinski biliyormuş gibi konuşuyor. İşe bakın ki, oturup on dakikada koca bir yönetim sistemi tasarlayabiliyor. Bu ateşli tavrı gemlenmezse, zarar verecek ve politik bir hata yapılacaktır. Ancak gösterdiği bu ateşli tavır başka kanallarda gayet yararlı olacaktır.

Peki, bu bir tanesi. Sonrasında Yoldaş Preobrajenski ile Osinski yaptıkları yorumlarda en önemli hususa ilişkin söylediklerimi doğrulamış oldular ve Yoldaş Larin çok daha net bir şekilde haklı olduğumu kanıtladı. Şu yaptığına bakın. Bana suçlamalar savurdu ve neşeyle gülüp espriler yaptı.

Bu işi fevkalade iyi yapıyor. Bu onun güçlü yanı. Yoldaş Larin bu güçlü yönünü devlet faaliyetleri değil de, başka yerlerde gösterebilseydi, Cumhuriyetimiz için bin kat daha faydalı olurdu. Çünkü kendisi çok kabiliyetli biri ve canlı bir hayal gücüne sahip. Bu nitelik son derece değerlidir; sadece şairlerin hayal gücüne ihtiyaç duyduğunu sanmak yanlıştır. Bu budalaca bir önyargıdır! Matematikte bile gereklidir. Hayal gücü olmadan diferansiyel ve integral hesaplamalarının keşfedilmesi mümkün olmazdı. Hayal gücü çok değerli bir niteliktir; ancak Yoldaş Larin’de biraz aşırı hayal gücü vardır. Mesela Yoldaş Larin’in sahip olduğu hayal gücü eşit bir şekilde tüm RKP üyelerine bölüştürülecek olsa çok iyi sonuçlar almamızın mümkün olacağını söyleyebilirim. [Gülüşler. Alkışlar.] Ancak bu işlemi yapabileceğimiz gün gelinceye dek, Yoldaş Larin devlet işlerinden, idari işlerden, planlama ve ekonomik meselelerden uzak tutulmalıdır. Aksi takdirde eski Yüksek Ekonomi Konseyi’nde olan şeylerin aynıları yaşanacak-

tır. Yani Yoldaş Rıkov'un henüz toparlanmadığı ve işlerin tüm Yüksek Ekonomi Konseyi adına "Y. Larin" imzalı yönergelerle yönetildiği zamanlara dönecektir. İşlerin kötüye gitmesinin sebebi Yoldaş Larin'in en kötü niteliklerini sergilemesinden kaynaklanmamıştır. Tam aksine, en iyi niteliklerini göstermesinden ötürü bu sonuç ortaya çıkmıştır – ve kimse onun adanmışlığı ile meselelere hâkimiyetinden en ufak şüphe duyamaz. Ama her şeye rağmen işler kötüye gitmiştir.

Söylediğim şeyin aslı işte bu. Evet, bunların hepsi basmakalıp şiarlar. Basmakalıp şiarlara gelirsek eğer, Kamkov bile Sosyalist-Devrimciler Kongresi'nde bu şiarlardan ötürü benle dalga geçmişti. Şöyle demişti: "Bugün Lenin şöyle vaaz ediyor: "Çalmayacaksınız"; sonra ertesi gün şunu ekleyecek: "Zina yapmayacaksınız." Lenin'in bilgeliği işte bu kadar." Bunları Sosyalist-Devrimci Kamkov'dan ta 1918 yılında işitmiştim. Şayet Kamkov bu argümanları ağır silahlarla ve toplarla desteklemesine rağmen kimseyi etkilemediyse, Yoldaş Larin'in yaptığı şakaların etkisi ne olabilir? Artık tüm ilgimizi, Yeni Ekonomi Politikası'nın temel sorunlarına yoğunlaştırmak zorundayız. Bu noktada Yoldaş Larin, Parti'yi yanlış bir yola saptırmaya çalışmıştır. Türlü türlü yeteneklerini genç nesillere büyük faydası olacak ve Devlet Planlama Komisyonu'nda çevirdiği türden oyunları oynamayacak şekilde gösterebileceği meselelere eğilirse, iş tamamen değişir. Bu türden işlerle meşgul olursa genç kuşaklara esin kaynağı olacak (sanırım yeterince açık konuşmaktayım), biz de burada sebep olduğu karışıklıktan kurtulmuş olacağız.¹²

Yoldaş Kamenev'in, Politik Büro'ya gıda ithalatı yapmanın ve konserve mamullerin Sovyet parasıyla satın alınmasının yararlı olacağına dönük bir önergeyi hayata geçirmesini önermiş

12. Y. Larin Kongre'de, Devlet Planlama Komisyonu'ndan yetkili bir organın, Sovyet delegesine Cenova Konferansı'nda ülkedeki demiryollarının üçte birini, Petrograd-Ribinsk kanalını, Urallardaki 3,000 verstlik demiryolu ağına sahip demir-çelik fabrikalarını ve elektrik sanayisini (bir imtiyaz olarak) kiralamayı önermesini tavsiye ettiğini ileri sürmüştü. G. M. Krjijanovski bu iddiayı çürüttü.

olduğunu söylemiştim. Larin burada oturuyordu, söylenenleri gayet iyi işitmiş, gayet de akli başındaydı. Ancak kürsüye çıkar çıkmaz şunları söyledi: “Lenin sağlığı kötü olduğu için (bu seferlik onu affedelim) altın rezerviyle harcamaların yapılması için Politik Büro’dan izin alınması gerektiğini unutmmuş.” Eğer Yoldaş Kamenev, altın rezervinden para çıkarıp konserve mamul karşılığında Fransız vurgunculara vermemizi önermiş olsaydı, onu dinlemezdik bile. Konserve gıdalar için tek bir altın kopek bile teklif etmedik. Sovyet kâğıt parası teklif ettik ve işe bakın ki kabul ettiler. Hatta Wolfson dün bu ürünlerin iyi kalitede oldukları konusunda beni temin etti (henüz varmamalarına rağmen); ancak tadana kadar ona inanmayacağım çünkü burada da bizi kandırmaya çalışabilirler. Meselenin aslı, Yoldaş Larin’in gerçekleri çarpıtmasıdır. Tek bir altın kopek bile harcamadık, 160,000 milyon kâğıt Sovyet rublesi harcadık.

Elbette Yoldaş Larin’in bunu kötü niyetle yaptığını düşünmek budalaca ve saçma olacaktır. Hayır, mesele bu değildir. Mesele hayal gücünün trilyonlarca kilometre yukarılarda uçuyor olması ve bunun sonucunda her şeyi birbirine karıştırmasıdır.

Daha sonra kendisi, Devlet Planlama Komisyonu’nun demiryollarımızın dörtte üçünü kiralamayı teklif ettiğini söyleyerek söze devam etti. Bunu Parti Kongresi’nde söylemesi iyi oldu, Krjijanovski hemen söylediklerini çürütmüş oldu. Genellikle böyle olmaz bu şeyler. Bu türden konuşmaların sadece Parti kongrelerinde mi işitildiğini sanıyorsunuz? Merkezi Denetleme Komisyonu’na sorun, onlar da size Moskova Tartışma Kulübü vakasını nasıl tetkik ettiklerini ve bu meselenin nasıl ortaya çıktığını anlatsınlar.¹³ Nitekim bu kulüpte Larin ve Ryazanov

13. RKP(B) Moskova Komitesi’ndeki Tartışma Kulübü Ağustos 1921’de kuruldu. Moskova’nın çeşitli yerlerinde benzer kulüpler açılmıştı. Buralarda Parti’nin ve Sovyetlerin gelişimi, Sovyet Cumhuriyeti’nin ekonomi politikası ve diğer meseleler tartışılıyordu. Ancak Tartışma Kulüpleri kısa süre sonra, muhalif grupların propaganda alanı olarak kullanılmaya başlandı. 20 Şubat 1922’de RKP(B) Merkez Komitesi, Merkezi Denetleme Komisyonu’nun raporu doğrultusunda Tartışma Kulüpleri meselesini inceledi ve Moskova Komitesi’ne Kulüp yönetim

- [Ryazanov oturduğu yerden: "Orada altın rezervi diye bir şey demedim; daha kötü şeyler söylenmişti."] Moskovada değildim ve bu meseleye ilişkin soruşturmada yer almadım. Elime sadece kısa bir rapor geçti - [Ryazanov: "Her söylentiye inanmayın."] Bu meseleyi Yoldaş Solts'la konuşurken öğrendim. Bu bir söylenti değil. En üst organımızın, yani Parti Kongresi'nin Merkezi Denetleme Komisyonu'na atadığı bir adamla yaptığım görüşme. Buna söylenti demek için kişinin çok düşüncesiz olması gerek. Merkezi Denetleme Komisyonu, Tartışma Kulübü meselesini soruşturmuş ve oybirliğiyle düzgün işlemediğini belirtme mecburiyetinde kalmıştır. Neyin yanlış olduğu benim için gayet net. Bugün Larin, geçerken söylemem gerekir ki, kendi belagatinin etkisiyle, demiryollarımızın dörtte üçünü kiralamaya dönük bir teklifin yapıldığını, meseleyi Merkez Komite'nin düzelttiğini söyleyecek kadar ileriye gitmiştir. Krjijanovski böyle bir şeyin yaşanmadığını söylemiştir; Merkez Komite bir şeyi düzeltmemiştir. Larin basitçe olguları çarpıtmıştır. Bu sürekli yaşanmaktadır.

Dört yıldır Larin gibi yararlı bir işçiyi gerçekten yararlı çalışmalara yönlendirmeyi ve onu kendisine rağmen zarara sebep olduğu görevlerden almayı becerememiştir.

Benim açımdan durum oldukça tuhaf. Elimizde proletarya diktatörlüğü var, bir terör iktidarı var, dünyanın tüm ordularını mağlup ettik, ama Larin'in ordusunu mağlup edemiyoruz! Burada korkunç bir mağlubiyet içindeyiz! Her zaman işi olmayan şeyleri yapıyor. Derin bilgileri ve insanları çoşturma becerisi, karanlıkta el yordamıyla dolanan genç kuşaklara gerçekten faydalı olacaktır. Bilgisinden yararlanamıyoruz ve bu da sürtüşmelere ve dirence sebep olmaktadır. Bu noktada aşırı otoriteye sahip olmakla suçlanan Merkez Komite'nin Politik Bürosu ve Örgütlenme Bürosu ile Merkez Komite'nin Genel Toplantılarının, yoldaşların tümüne iş tahsis etme konusunda yetersiz otoriteye veya itibara sahip olduğu görülmektedir.

kurulunun bileşimini gözden geçirip bu yerleri Parti'nin görevlerine uygun düşecek şekilde örgütlenme talimatı verdi.

Bu meseleyi baştan ele alıp ciddi bir şekilde tartışmak zorundayız. Yapacağımız işin püf noktası budur ve bu meselede işleri yoluna koymak zorundayız. Bunu başarırırsak zorluklarımızdan kurtulacağız. Bunu Osinski ve Larin'in yaptığı gibi Tarım Programı'nın yeni görevlerinden bahsetmek yerine, sorunları düzelterek başarabiliriz. Merkez Komite için bu programa dair bir inceleme kaleme aldım. Şimdi buna değinmeyeceğim. Konuyla ilgili Parti üyelerinin her biri, Sekreterliğe gidip programı okuma hakkına sahiptir. Lütfen böyle yapın. Larin ve Osinski'nin gayretlerini uygun kanallara yöneltip, hatalı gayretkeşliklerini ortadan kaldırırsak, bundan büyük faydalar kazanacağız.

Kapatırken Şlyapnikov hakkında birkaç söz etmek istiyorum. Onunla uzun uzadıya konuşma niyetindeydim, fakat meselenin yüzde doksan dokuzu, Troçki ve Zinovyev tarafından zaten ele alınmış oldu. Nitekim Merkez Komite'nin talimatları uyarınca, Komünist Enternasyonal toplantısında Yirmi İkilerin Ortak Beyanı'na yanıt vermişlerdi.¹⁴

14. Bu Parti karşıtı beyan, 26 Şubat 1922 tarihinde bir grup eski İşçi Muhalefeti üyesi tarafından (A. G. Şlyapnikov, S. P. Medvedev, A. M. Kollontay, G. İ. Myasnikov ve RKP(B)'nin Onuncu Kongresi'nde alınan "Parti Birliğine Dair" olan kararına rağmen bir hizip gibi varlıklarını sürdüren diğerleri) Komintern Yürütme Komitesi'nin Genişletilmiş Genel Toplantı Preezidyumu'na gönderilmişti. Beyanda, "ülkemizdeki birleşik cepheyle ilgili olarak işlerin hiç de tatmin edici olmadığı", önde gelen Parti organlarının işçilerin gereksinimleri ile çıkarlarını dikkate almadığı ve Parti içinde bir bölünme tehdidi olduğu iddia edilmekteydi. Komintern Yürütme Komitesi Yirmi İkilerin Ortak Beyanı'nı incelemesi için, Clara Zetkin, Marcel Cachin, Jacob Friis, Vasil Kolarov, Karl Krejbich, Umberto Terracini ve Arthur McManus'tan oluşan bir komisyon atadı. 4 Mart tarihinde bu komisyonun raporu doğrultusunda, Komintern Yürütme Komitesi Genel Oturumu dört çekimser oyla beyandaki suçlamaları reddeden ve RKP(B)'nin Onuncu Kongresi'nde alınan karara aykırı olduğundan yirmi ikilerin ortak beyanını sansürleyen bir karar çıkardı. RKP(B)'nin On Birinci Kongresi, Yirmi İkilerin Ortak Beyanı incelemesi için on dokuz kişilik bir komisyon atadı. 2 Nisan'da bu komisyonun hazırladığı rapor uyarınca, Kongre'nin kapalı bir oturumu "Eski İşçi Muhalefetinden Bazı Üyeler Hakkında" özel bir karar aldı. Bu karara göre İşçi Muhalefeti grubu üyeleri Parti karşıtı davranışlarından dolayı kınandılar ve grup liderlerine hizipçi faaliyetlerini sürdürmeleri halinde Parti'den ihraç edilecekleri bildirildi.

Öncelikle Yoldaş Şlyapnikov, makineli tüfeklere ve panik tellallığı yapanlara neden gönderme yaptığımı anlamamış gibi davrandı. Üstelik şakayla birçok kez yargılandığını söyledi. Yoldaşlar şaka yapmak elbette kötü bir şey değil. Kimse büyük bir toplantıda birkaç espri yapmadan konuşamaz, çünkü o kişinin dinleyicileri sıkılıp bunalır. Kişinin insan olması gerekir. Ancak şaka yapılmayacak belli meseleler vardır ve Parti birliği böyle bir meseledir.

Etrafımızın tamamen düşmanlarla çevrildiği bir dönemde, uluslararası burjuvazinin Milyukov'u sola kaydıracak, Sosyalist-Devrimcilere her türden gazete yayını için para verecek, Vandervelde ile Otto Bauer'i Sosyalist-Devrimcilerin yargılanmasına karşı bir kampanya başlattırıp Bolşevikler canavardır diye feryat ettirecek kadar akıllı olduğu bir anda, asırlardır politika yapan ve ellerinde trilyonlarca altın ruble, frank, vb şeyler bulunan bu insanlar karşımıza dikilmişken, Yoldaş Şlyapnikov espriler yapıp şu türden şeyler söylüyor: "Merkez Komite tarafından yargılandım." Bu türden sözler acınası ve üzüntü verici şeylerdir yoldaşlar. Parti Kongresi kesin kararlar almalıdır. Merkez Komite'de hiçbir şey için mahkeme tertiplemiyoruz biz! Yoldaş Şlyapnikov Merkez Komite tarafından yargılandı ve üç oyumuz eksik olduğu için Parti'den ihraç edilmedi.¹⁵ Bu Kongre'de toplanmış Parti üyeleri, konu üzerine eğilmeli ve Merkez Komite'nin ilgili oturumunun zabıtlarını okumalıdırlar. Bu gülünecek bir mesele değildir!

Komünist Enternasyonal'e başvurmak meşru hakkınız. Ancak bu başvurudan çok önce, Merkez Komite'nin büyük çoğunluğu Yoldaş Şlyapnikov'un lehinde karar aldı. İhraç edilmesi için gereken oyun üçte ikisi eksikti. Bu meseleyi böyle hafife alamazsınız! Metal İşçileri Kongresi'nde Komünist grubun yaptığı toplantıda,

15. Lenin'in sunduğu taleple, Merkez Komite Genel Toplantı Kurulu ile Merkez Komite Komisyonu 9 Ağustos 1921'de yaptıkları ortak oturumda, A. Şlyapnikov'u Parti karşıtı faaliyetlerden ötürü Merkez Komite'den ve Parti'den ihraç etme meselesini ele almıştı.

Yoldaş Şlyapnikov'un açıkça bölünmeyi savunduğunu bilmenin size hiçbir zararı olmaz.

Yoldaş Troçki, Yoldaş Kollontay'a ait kitapçığın önemiyle çoktan ilgilenmiştir.

Eğer meseleleri böyle hafife alırsak, kendimizi şimdi içinde bulunduğumuz zorlu koşullara dayanabileceğimizi ummak imkânsız hale gelir. Dayanmamızı mümkün kılacak üç koşuldan bahsetmiştim: Öncelikle hiçbir müdahale olmamalıdır; ikincisi finansal krizin çok sert yaşanmaması gereklidir; ve üçüncüsü politik hatalara hiç düşmememizdir.

Konuşmacılardan biri politik güçlüklerden bahsettiğimi söyledi. Hayır, dediğim şey politik hataydı. Eğer hiçbir politik hataya düşmezsek, bana göre Parti üyelerinin yüzde 99'u bizimle birlikte olacaktır. Dahası şimdi öğrenme zamanı olduğunu kavrayacak olan Parti dışındaki işçiler ile köylüler de yanımızda olacaktır.

Yoldaş Troçki'nin Kızıl Ordu'nun kuruluş yıldönümü için kaleme aldığı yazısından şöyle bir satır hatırlıyorum: "Bir yıllık ders ücreti." Bu slogan şimdi hem Parti hem de işçi sınıfı için geçerlidir. Bu dönemde, dünya tarihini kalıcı surette değiştirdikleri su götürmez sayısız kahramanı etrafımızda toplamıştık. Ancak bu dönem, önümüzde "bir yıllık ders ücreti" olduğunu kavrama acizliğimizi artık haklı çıkarmaz.

Bir yıl öncesine kıyasla bizler, bugün ayaklarımızın üzerinde daha dik duruyoruz. Kuşkusuz burjuvazi bugün bile silahlı müdahale girişiminde bulunabilir fakat bunu yapmayı eskisinden çok daha güç bulacaktır. Bugün müdahale olması, düne göre çok daha zordur.

Kendimize öğrenme fırsatını tanıyabilmemiz için, hiçbir politik hataya düşmemeliyiz. Parti'nin birliğiyle, Yoldaş Şlyapnikov'un yaptığı gibi oynayarak zamanımızı boşa harçayamayız. Bu türden oyunlar oynama lüksümüz yok! Parti içindeki çatışmaların bize pahalıya mal olduğunu hepimiz biliyoruz. Yoldaşlar, bu dersi akıldan çıkarmamak zorundayız! Geçtiğimiz yılla ilgili olarak, Merkez Komite bu Kongre'ye başlarken Parti'de

daha az hizipler arası çatışma var ve Parti geçen yıla göre daha fazla birlik içinde derken çok haklıydı. Parti içinde her türden hizipçiliğin ortadan kalkmış olmasıyla övünmek istemiyorum. Ancak bugün Parti içinde daha az hizipçilik olduğu su götürmez bir gerçektir. Bu kanıtlanmıştır.

Bugünkü İşçi Muhalefeti'nin, geçmiş İşçi Muhalefeti'nin enkazından ibaret olduğunu biliyorsunuz. Yirmi İkilerin Beyanına atılan imzalarla, Onuncu Kongre'ye sunulan platformdaki imzaları karşılaştırın. Bu imzaların birçoğunun şimdi eksik olduğunu göreceksiniz. Komünist Enternasyonal'e başvurma haklarını meşru şekilde kullanan bu insanlara, Myasnikov adına başvurma haklarının olmadığını söylemek zorundayız. Myasnikov davası geçen yaz önümüze gelmişti.¹⁶ O esnada Moskova'da değildim fakat Myasnikov'a sonrasında kitapçığına ilave ettiği uzun bir mektup yazdım. Yetkin bir insan olduğunu ve konuşulmaya değer biri olduğunu gördüm. Ancak bu şahsa, bu türden eleştirilerle gelirse hoş görülmeyeceği söylenmek zorundadır.

Mektubunda şöyle yazıyor: "Bölgedeki tüm memnuniyetsiz insanları toplayın." Evet, bir bölgede tüm memnuniyetsiz insanları toplamak çok da zor bir iş değil. Şlyapnikov'un burada,

16. G. İ. Myasnikov Perm Guberniya'sına bağlı Motoviliha *uyezd*'inde Parti'nin politikalarına muhalif bir Parti karşıtı grup örgütlemişti. 29 Temmuz 1921'de, RKP(B) MK Örgütlenme Bürosu, Myasnikov'un Perm teşkilatında yaptığı açıklamaları inceledi, bunların Parti'ye yöneltildiğini görüp Myasnikov'un faaliyetlerini soruşturmak amacıyla bir komisyon oluşturdu. 22 Ağustos'ta Örgütlenme Bürosu bu komisyonun raporları uyarınca, Myasnikov'un tezlerini Parti çıkarlarıyla bağdaşmaz buldu, tezlerini resmi Parti oturumlarında dile getirmesini yasakladı, kendisini Perm teşkilatından aldı ve Merkez Komite'nin hizmetine soktu. Myasnikov Merkez Komite'ye itaatsizlik ederek Motoviliha'ya döndü ve Parti karşıtı faaliyetlerine devam etti. Aynı esnada Petrograd içinde de Parti karşıtı bir grup oluşturmaya çalışıyordu. RKP(B) MK komisyonu faaliyetlerini inceledikten sonra, Parti disiplinini birden fazla kez ihlal ettiği ve Onuncu Parti Kongresi'nin Parti birliğiyle ilgili kararını hiçe sayarak özel bir Parti karşıtı grup kurduğu için Parti'den ihraç edilmesi gerektiğini önerdi. 20 Şubat 1922 tarihinde Politik Büro, komisyonun Myasnikov'u Parti'den ihraç eden ve bir yıl sonra tekrar Parti üyeliğine başvurma hakkı tanıyan kararını onayladı (bkz. *Eleventh Congress of the R.C.P.(B.). Verbatim Report*, Moskova, 1961, s. 748-9).

Yoldaş Medvedev'in başka yerlerde yaptığı konuşmalar yeterli. [Medvedev oturduğu yerden: "Nereden aldın bu bilgiyi?"] Bu bilgiyi RKP Kongresi'nin atadığı şu organlardan aldım: Merkez Komite Örgütlenme Bürosu, Merkez Komite Sekreterliği ve Merkezi Denetim Komisyonu. İstiyorsanız gidip onlara sorun ve Yoldaş Medvedev'in ne tür konuşmalar yaptığını öğrenin. Bu türden şeylere dur demezsek, belki de en büyük hazinemiz olan birliği koruyamayız. Hatalarımızı acımasızca ifşa etmeli ve bunları tartışmalıyız. Eğer bunu net bir biçimde kavrarsak (ve bunu kavramaya bu Kongre'de başlarsak) bunların üstesinden geleceğimizden en ufak şüphe duymaya gerek olmayacaktır. [Uğultulu alkışlamalar.]

4. Kongre'nin Kapanış Konuşması, 2 Nisan

Yoldaşlar, Kongremizin sonuna gelmiş bulunmaktayız.

Bu Kongre'yi bir öncekinden ayıran ilk önemli fark, daha dayanışmacı bir tutumun, daha üstün bir fikir birliğinin ve daha büyük bir örgütsel birliğin sergilenmiş olmasıdır.

Geçtiğimiz Kongre'deki muhalif kesimlerin sadece küçük bir kısmı kendisini Parti dışında konumlandırmıştır.

Sendikalar ve Yeni Ekonomi Politikası meselelerinde, Parti'mizde hiçbir anlaşmazlık olmamış veya anlaşmazlıklar çok sınırlı ve az sayıda olmuştur.

Bu Kongre'nin temel ve radikal açıdan "yeni" kazanımı, Parti'mizin gittikçe halsizleştiğini ve gerek zihinsel gerekse bedensel olarak esnekliğini kaybettiğini tekrarlayıp duran düşmanlarımızın hatalı olduklarını canlı bir biçimde kanıtlamış olmasıdır.

Hayır, bizler bu esnekliği kaybetmedik.

Rusya'daki ve dünyadaki somut nesnel durum, bir ilerleme çağrısında, düşmana cesur, hızlı ve kararlı bir hücum etme çağrısında bulunduğunda, bizler bu hücumu gerçekleştirdik. Şayet gerekli olursa bunu tekrar tekrar yapmaya da hazırız.

Bu sayede devrimimizi, dünyada şimdiye dek eş görülmemiş bir yüksekliğe taşıdık. Dünyada, yüz milyonlarca insana ne ka-

dar acı, sıkıntı ve elem verirse versin hiçbir güç, devrimimizin temel kazanımlarını ortadan kaldıramaz. Çünkü bunlar artık bizim kazanımlarımız olmaktan çıkıp, tarihsel kazanımlara dönüşmüşlerdir.

Ancak 1921 baharında devrimin öncü güçlerinin, halk kitlelerinden, yetkin bir şekilde ileriye sevk etmek zorunda olduğu köylü kitlelerinden soyutlanma tehlikesi içine girdiği görüldüğünde, oybirliğiyle ve kararlılıkla geri çekilme kararı aldık. Nitekim genel olarak geçtiğimiz yıl, iyi ve devrimci bir düzen içinde geri çekildik.

Dünyanın gelişmiş tüm ülkelerinde olgunlaşmayı sürdüren proleter devrimler, kahramanca savaşıp hücumla geçme becerilerini, iyi ve devrimci bir düzen içinde geri çekilme becerisiyle birleştirmedigi sürece sorunlarını çözemeler. Mücadelemizin ikinci aşamasından edindiğimiz deneyim, yani geri çekilme deneyimi muhtemelen gelecekte, en azından bazı ülkelerin işçileri için faydalı olacaktır. Aynı devrimimizin ilk aşamasından edindiğimiz deneyimin, yani cesur atağımızın tüm ülkelerin işçileri için kesinlikle yararlı olacağı gibi.

Şimdi bu geri çekilişe son verme kararı aldık.

Bu, politikalarımızın bütün hedefini yeni bir şekilde formüle etmemiz gerektiği anlamına gelmektedir.

İçinde bulunduğumuz durumun temel özelliği, öncülerin kendilerini donatma ve yeniden yoğurma işinden kaytarmama, yeterince eğitilmiş olmadıklarını ve gerekli becerilerden yoksun olduklarını dürüstçe kabul etmekten korkmamaları gerektiğidir. Bugün temel mesele, çok da geniş ve büyük bir kitleyle ilerlemektir. Nitekim bu ancak icraatlarımızla, pratikle, deneyimlerle onlara destek olmayı, onları ileriye taşımaya öğrendiğimizi ve öğreneceğimizi kanıtlamamız gereken köylülerle mümkündür. Mevcut uluslararası koşullarda, Rusya'nın üretici güçlerinin içinde bulunduğu mevcut durumda, bu sorun ancak ağır, dikkatli, sistematik bir tarzda ve atılan her adımın pratik açıdan binlerce kez sınanmasıyla çözülebilir.

Eğer Partimiz içinde bu son derece ağır ve temkinli sürece karşı sesler yükseltirse, bu sesler yalıtılacak ve yalnız bırakılacaktır.

Bir bütün olarak Parti, bugün görevinin tam olarak bu çizgiler doğrultusunda örgütlenmesi gerektiğini anlamıştır (ve icraatlarıyla da anladığını kanıtlayacaktır) ve bunu anladığımızdan ötürü hedefimize de ulaşacağız.

Rusya Komünist Partisi'nin On Birinci Kongresi'nin bittiğini ilan ediyorum.

27 Mart-2 Nisan 1922

Hâkim Ulus Şovenizmiyle Mücadele Üzerine Kısa Not

Hâkim ulus şovenizmine ölümüne savaş ilan ediyorum. Bu melun ve berbat kötü dişten kurtulur kurtulmaz, tüm sağlıklı dişlerimle yiyeceğim onu.

Sovyetler Birliği Merkezi Yürütme Komitesi'ne sırasıyla şu unsurların *başkanlık etmesi* gerekliliğinde *mutlak* surette ısrarcı olunmalıdır:

Rus,
Ukraynalı,
Gürcü, vs.

Mutlak surette!

Saygılarımla,
Lenin

6 Ekim 1922

“Son Vasiyet”: Kongre’ye Mektuplar

Kongreye Mektup

I

Bu Kongre’de politik yapımızda bir dizi değişikliğin yapılmasını ısrarla tavsiye etmekteyim.

Sizlere en çok önem atfettiğim meseleleri aktarmak isterim.

Listenin başında, Merkez Komite üye sayısının birkaç düzineye ve hatta yüze çıkarılması geliyor. Görüşüme göre böyle bir reform yapılmadığı takdirde, olayların seyri bizim lehimize gelişmezse (ki bu bekleyeceğimiz bir şey değildir) Merkez Komite tehlikeye girecektir.

Önerme niyetinde olduğum bir diğer şeyse şudur: Kongre belli koşullarda Devlet Planlama Komisyonu’nun aldığı kararları

yasama gücüyle donatmalı, bu açıdan belli koşullarda bir nebzeye kadar Yoldaş Troçki'nin istekleri karşılanmalıdır.

İlk meseleyi, yani MK üye sayısının arttırılmasını ele alırsak, kanaatimce bu artış Merkez Komite'nin itibarını arttırmak, idari aygıtlarımızı geliştirmeye dönük kapsamlı bir adım atmak ve MK'daki küçük gruplar arasındaki ihtilafların Parti'nin geleceği açısından çok önemli hale gelmesini önlemek amacıyla yapılmalıdır.

Benim açımdan Partimizin işçi sınıfından 50 ilâ 100 arası MK üyesi talep etme hakkı vardır ve bunu sınıfın kaynaklarını haksız bir şekilde vergilendirmeden yapabilir.

Böylesi bir reform Partimizin istikrarını hatırı sayılır oranda artıracak ve görüşüme göre, gelecek birkaç yıl içinde çok daha acil bir meseleye dönüşme ihtimali ve zorunluluğu olan düşman devletlerin kuşatması karşısındaki mücadelesini kolaylaştıracaktır.

23 Aralık 1922

M. V.'ye dikte edilmiştir.

II

Notların devamı.

24 Aralık 1922

Yukarıda bahsettiğim üzere Merkez Komite'nin istikrarıyla kast ettiğim şey, mümkün olduğu kadarıyla bölünmelere karşı alınmış bir önlemdir. Çünkü şurası kesindir ki, *Russkaya Mısl'deki beyaz muhafız* (görünüşe göre S.S. Oldenburg'tu), beyaz muhafızların Sovyet Rusya karşısındaki oyunlarının önce Parti içinde bölünmeye, ardından Partimiz içinde bölünmeye yol açacak önemli farklılıklara bel bağlamak olduğunu söylerken haklıydı.

Partimiz iki sınıfa dayanmaktadır ve bundan dolayı istikrarsızlığa kapılması mümkündür. Bu iki sınıf arasında anlaşmazlık çıkması halinde yıkılması kaçınılmazdır. Bu noktada alınacak

önlemler, MK'mızın istikrarıyla ilgili yapılacak konuşmalar beyhude hale gelir. Bu aşamada hiçbir önlem bölünmeyi engelleyemez. Fakat bunun şu an üzerinde durulmayacak kadar uzak bir ihtimal olduğunu ummaktayım.

Aklımda yakın gelecekte olası bir bölünmenin önünde garanti oluşturacak bir istikrar var ve burada şahsi özelliklerle ilgili birkaç fikrimi paylaşma niyetindeyim.

Bu açıdan bakıldığında, istikrar meselesindeki temel faktörler Stalin ve Troçki gibi MK üyeleridir. Bana göre aralarındaki ilişkiler bölünme tehlikesinin büyük kısmını meydana getirmektedir. Bu bölünme önlenabilir ve kanaatime göre başka şeylerin yanı sıra MK üye sayısının 50 veya 100'e çıkarılması bu amaca hizmet edecektir.

Yoldaş Stalin Genel Sekreter olduğundan beri, elinde sınırsız bir yetki gücünü toplamış durumdadır ve bu yetkiyi her zaman yeterli itina ile kullanıp kullanamayacağından emin değilim. Diğer yanda Ulaştırma Halk Komiserliği meselesinde MK'ya açtığı kavganın hali hazırda gösterdiği gibi, Yoldaş Troçki'yi ayırt eden şey sadece olağanüstü yetenekleri değildir. Şahsen kendisi belki de MK'daki en yetkin insanlardan biridir, fakat aşırı bir özgüvene sahip olup, işin tamamen idari boyutuna gömüldüğü görülmektedir.

Mevcut MK içindeki bu iki sıra dışı liderin iki özelliği, kazara bölünmeye yol açabilir. Nitekim Partimiz bundan kaçınmaya dönük adımlar atmazsa, bölünme beklenmedik bir biçimde gelebilir.

Diğer MK üyelerinin şahsi özellikleriyle ilgili başka değerlendirmelerde bulunmayacağım. Sadece Ekim'de Zinovyev ve Kamenev'le yaşanan hadisenin [Bkz. *Toplu Eserler*, Cilt 26, s. 216-19] kesinlikle bir rastlantı olmadığını hatırlatmak isterim. Ancak bu, nasıl Bolşevik olmaması Troçki'nin suçu değilse, onların şahsi suçu olarak görülemez.

Genç MK üyelerine gelirsek, Buharin ve Pyatakov hakkında birkaç şey söylemek isterim. Bana göre son derece olağanüstü

şahıslardır (en genç üyeler arasında) ve onlarla ilgili şu hususları akıldan çıkartmamak gerekir: Buharin sadece Partinin en değerli ve önemli teorisyeni değildir; aynı zamanda bütün Partinin gözdesi olarak görülmektedir. Fakat teorik görüşleri ancak büyük bir çekinceyle tam anlamıyla Marksist olarak sınıflandırılabilir, çünkü kendisinde skolastik bir yan vardır (hiç diyalektik üzerinde çalışmamıştır ve sanırım diyalektiği asla tam olarak kavrayamamıştır).

25 Aralık.

Pyatakov'a gelirsek, kendisi kuşkusuz olağanüstü iradeye ve kabiliyete sahip bir kişidir. Fakat idareciliğe ve idari işlere karşı, ciddi politik meselelerde bel bağlanmayacak kadar işgüzâr bir tutumu vardır.

Elbette her iki yorum da, bugün bu olağanüstü ve kendilerini adanmış Parti işçisinin bilgilerini arttırma ve tek yönlülüklerini azaltma fırsatı bulamadıkları varsayımıyla yapılmıştır.

M. V'ye dikte edilmiştir.

Yukarıdaki mektuba ek

Stalin haddinden fazla kabadır ve bu kusur, çevremizde ve biz Komünistler arasında hoş görülen bir şey olsa da, bir Genel Sekreter için hoş görülemez bir şeydir. Bu sebeplerle yoldaşlara önerim, Stalin'i görevinden almanın ve yerine Yoldaş Stalin'den her açıdan farklı olan, daha hoşgörülü, daha sadık, daha kibar, yoldaşlarına karşı daha düşünceli ve daha az kaprisli birinin atanmasının yolunu bulmalarıdır. Bu durum önemsiz bir detay gibi görünebilir. Fakat bölünmelere karşı alınan önlemler ve Stalin'le Troçki arasındaki ilişki hakkında yukarıda yazdıklarım dikkate alındığında, bu öyle [önemsiz] bir detay değildir. Belirleyici öneme kavuşabilecek bir detaydır.

Not eden L.F.

4 Ocak 1923

III

Notların devamı.

26 Aralık 1922

MK üye sayısının 50'ye, hatta 100'e çıkarılması, benim açımdan ikili, hatta üçlü bir amaca hizmet edecektir: MK'da ne kadar çok üye olursa, o kadar kişi MK işlerinde eğitilecek ve boşboğazlıklar yüzünden bölünmeler yaşanma ihtimali o kadar az olacaktır. Çok sayıda işçinin MK'ya alınması, işçilerin şu anda oldukça kötü durumdaki idari aygıtımızı geliştirmelerinde yardımcı olacaktır. Aslında miras aldığımız şey eski rejimdir. Böyle bir rejimi kısa sürede yeniden örgütlemek kesinlikle imkânsızdır, özellikle de savaş, kıtlık ve diğer koşullar altında. İşte bundan ötürü, idari aygıtlarımızın kusurlarına alaycı ve iğneleyici bir tavırla işaret eden "eleştirmenlere", sakince bugünkü devrim koşullarını biraz olsun anlamadıkları söylenebilir. Özellikle devrimimizin gerçekleştiği koşullar altında, bu aygıtı beş yıl içinde düzgün bir şekilde yeniden örgütlemek bütünüyle imkânsızdır. Beş yılda, işçilerin burjuvazi karşısında köylülere önderlik ettiği yeni bir devlet türü yaratmış olmamız yeterlidir. Nitekim düşmanlarla çevrili bir uluslararası ortamda bunun kendisi bile devasa bir başarıdır. Ancak bu bilgi bizi şu gerçek karşısında asla körleştirmemelidir: Gerçekte bizler çarlık ile burjuvaziye ait eski devlet aygıtını ele geçirdik ve barışın sağlandığı, kıtlık karşısında temel ihtiyaçların karşılandığı şu günlerde tüm gayretimiz, idari aygıtın geliştirilmesine ayrılmak zorundadır.

Bence MK üyesi olan birkaç düzine işçi, devlet aygıtımızın kontrolü, geliştirilmesi ve yeniden tasarlanmasında herkesten daha çok faydalı olabilir. Başlangıçta bu işlevi üstlenmiş olan İşçi ve Köylü Müfettişliği'nin sorunu çözemediği görülmüş olmakla birlikte, bu kurum sadece bir "uzantı" veya belli koşullarda MK üyelerini destekleyen bir yapı olarak kullanılabilir. Kanaatime göre, Merkez Komite'ye alınan işçiler tercihen Sovyet organla-

rına uzun yıllardır hizmet veren kişilerden seçilmemelidirler (mektubumun bu kısmında işçi terimi köylüleri de kapsamaktadır), çünkü bu işçiler mücadele edilmesi istenen gelenekler ile önyargıları çoktan benimsemiş durumdadırlar.

MK'nın işçi sınıfı üyeleri, son beş yıl içinde Sovyet organlarında görev alıp terfi etmiş kişilerden değil, daha çok alt katmanlardaki işçilerden oluşmalıdır. Tabandaki işçi ve köylülere yakın insanlardan seçilmeli, fakat dolaylı veya doğrudan sömürenlerin safına girmemiş kişiler olmalıdırlar. Bana göre bu işçiler tüm MK ve Politik Büro toplantılarına katılıp MK'nın tüm belgelerini okuyarak, Sovyet sisteminin adanmış destekçilerinden oluşan bir personel yapısını meydana getirebilirler. Bu kişiler ilk olarak MK'nın kendisine istikrar kazandırabilir, ikinci olarak da devlet aygıtının yenilenmesi ve geliştirilmesi için etkin bir şekilde çalışabilirler.

L. F'ye dikte edilmiştir.

VII

Notların devamı

29 Aralık 1922

Üye sayısının arttırılmasıyla MK, kanaatime göre, şu anda hiç de iyi durumda olmayan idari aygıtlarımızın kontrolüne ve geliştirilmesine de ilgisini ayırabilir ve belki de tüm ilgisini buraya vakfedebilir. Bunun için son derece kaliteli uzmanların hizmetinden yararlanmak zorundayız ve bu uzmanların ikmali İşçi ve Köylü Müfettişliği'ne devredilmelidir.

Peki, bu denetleyici uzmanları, yeterli bilgiye sahip kişileri ve yeni MK üyelerini nasıl bir araya getireceğiz? Bu sorun pratik içinde çözüme kavuşturulmalıdır.

Görünen o ki, İşçi ve Köylü Müfettişliği (gelişiminin ve bu gelişimle ilgili kafa karışıklığımızın sonucu olarak) neticede bugün hepimizce görülen noktaya gelmiştir. Yani özel bir Halk Komiserliği ile MK üyelerinin özel bir işlevi arasında, her şeyi

teftiş eden bir kurumla sayıca az fakat iyi ücret alması gereken birinci sınıf müfettişlerden meydana gelmiş bir topluluk arasında bir ara konuma dönüşmüştür (bu her şeye ücret ödenmenin zorunlu olduğu çağımızda bilhassa zaruridir ve müfettişler doğrudan onlara daha iyi ücret ödeyen kuruluşların hizmetinde olurlar).

Eğer MK üye sayısı uygun yollarla arttırılır ve kaliteli uzmanlar ile her alanda yüksek yetkilere sahip İşçi ve Köylü Müfettişliği üyelerinin yardımıyla her yıl devlet idaresini daha iyi öğrenirlerse, bunca zamandır üstesinden gelemediğimiz bu sorunu başarıyla çözeceğimizi düşünüyorum.

Özetle azami 100 MK üyesi ve sayısı 400-500'ü geçmeyen asistanla, İşçi ve Köylü Müfettişliği üyeleri bu kurum altında müfettişlik işlerinden sorumlu olacaktır.

M. V.'ye dikte edilmiştir.

Eğitim Üzerine (Bir Günlükten Sayfalar)

1920 tarihli sayımdan hareketle (*Rusya'da Okur-yazarlık*, hazırlayan Merkezi İstatistik Kurulu, Kamu Eğitimi Bölümü, Moskova, 1922) Rusya nüfusunun okur-yazarlık durumunu gösteren raporun geçtiğimiz günlerde yayımlanması çok önemli bir hadisedir.

Aşağıda söz konusu raporun, 1897 ile 1920 yılları itibariyle Rusya'daki okur-yazarlık durumunu gösteren tablosunu alıntılılamaktayım.

	<i>Bin erkek başına okur-yazarlık</i>		<i>Bin kadın başına okur-yazarlık</i>		<i>Bin kişi başına okur-yazarlık</i>	
	1897	1920	1897	1920	1897	1920
Avrupa Rusyası	326	422	136	255	229	330
Kuzey Kafkasya	241	357	56	215	150	281
Sibirya (Batı)	170	307	46	134	108	218
<i>Genel Ortalama</i>	318	409	131	244	223	319

Ağzımızdan proletarya kültürü ile onun burjuva kültürü karşısındaki durumunu düşürmediğimiz bir dönemde, olgular ve rakamlar sırf burjuva kültürü açısından bile çok kötü bir durumda olduğumuzu gösteriyor. Beklenebileceği gibi, görünen odur ki, herkesi okur-yazar hale getirmek için önümüzde hâlâ çok uzun bir yol vardır ve çarlık dönemiyle kıyaslandığında bile (1897) ilerleyişimiz haddinden fazla ağırdır. Bu durum, “proleter kültürün” yüksek semalarında uçan kişilere sert bir uyarı ve utanç kaynağı olmalıdır. Batı Avrupa’nın sıradan bir medeni ülkesindeki standartlara ulaşmak için bile, hâlâ önümüzde devasa miktarda acil iş olduğunu göstermektedir. Aynı zamanda proleter kazanımlarımız temelinde, gerçek bir kültürel standarda ulaşmak için şu an yapmamız gereken devasa miktarda iş olduğunu da gözler önüne sermektedir.

Bu su götürmez fakat gereğinden fazla teorik önermeyle yetinmemeliyiz. Üç aylık bütçemizi gözden geçirdiğimiz ilk anda, bu meseleyi pratik gündemimize de taşımak zorundayız. Elbette en başta, Eğitim Halk Komiserliği dışındaki devlet bakanlıklarının harcamalarında kesinti yapmalıyız ve bu yolla toplanan meblağ bu Komiserliğin ihtiyaçlarına ayrılmalıdır. Görece iyi ikmal edildiğimiz şimdiki gibi bir yılda, okul öğretmenlerinin ekme karnelerini artırmakta cimri ve ihtiyatlı olmamalıyız.

Genel anlamda, Şu an halk eğitimi alanında yapılan işlerin çok dar ve sınırlı olduğu söylenemez. Eski ğretmenleri monotonluklarından kurtarmak, ilgilerini yeni sorunlara yöneltmek, yeni eğitim yöntemlerine ve din gibi sorunlara ilgi duymalarını sağlamak için oldukça çok Şey yapılmaktadır.

Ancak asıl yapılması gereken Şeyi yapmıyoruz. Proleter, hatta burjuva, herhangi bir kültürümüz olsun istiyorsak, okul öğretmenlerimizi bu amaç doğrultusunda olmazsa olmaz bir seviyeye çıkarmak için hiçbir Şey yapmıyoruz (veya yaptıklarımız yeterli olmaktan çok uzak). Henüz kendimizi kurtaramadığımız ve zorlu bir gayret göstermeden kurtulamayacağımız yarı-Asyalı cahilliği göz ardı etmemeliyiz. Ancak bugün kendimizi bundan kurtarmak için gereken tüm fırsatlara sahibiz, çünkü hiçbir yerde kitleler lkemizdekiler kadar gerçek kültürle bu kadar ilgili değildirler. Bu kültürün sorunlarıyla hiçbir yerde, bizde olduğu kadar kapsamlı ve ısrarlı bir Şekilde mücadele edilmemektedir. Başka hiçbir ülkede, çalışan sınıfların ellerindeki devlet iktidarı bir bütün olarak, kusurlarından, kültürü olmasa da okur-yazarlık durumundan bu derece haberdar değildir. İŞçi sınıfı başka hiçbir yerde, bu alandaki konumunu yükseltmek için lkemizdekiler kadar büyük fedakârlıklar yapmaya hazır değildir ve hiçbir yerde bu fedakârlıklar yapılmamaktadır.

Devlet btcemizi ilk etapta, temel kamu eğitiminin gereksinimlerini karşılayacak Şekilde ayarlama konusunda, yaptıklarımız hâlâ çok ama çok yetersizdir. Eğitim Halk Komiserliğimizde bile çoğu kez, bazı devlet yayın kuruluŐlarında utanç verici ölçüde fazla personelin olduğunu görmekteyiz. Nitekim bu durum, devlet açısından önceliğin yayınevleri değil de, okuyan insanlar olması gerektiğini, okuyabilen insanların sayıya artması ve böylelikle basılan kitapların geleceğin Rusya'sında daha geniş bir politik alan yaratması gerektiğini söyleyen akla tamamen terstir. Eski (ve kötü) alıŐkanlıklardan ötürü, hâlâ zamanımızın ve emeğimizin çoğunu insanların okur-yazarlığı

gibi genel politik meselelerden ziyade, kitap basımı gibi teknik meselelere ayırıyoruz.

Merkezi Mesleki Eğitim Kurulu'nu alacak olursak, orada da birçok şeyin yüzeysel olduğunu ve örgütsel çıkarların şişirildiğini, çoğu şeyin genel kamu eğitiminin gereksinimlerine kötü bir şekilde uyarlandığını göreceğimize kuşku yoktur. Merkezi Mesleki Eğitim Kurulu'nda bulacağımız her şey, öncelikle genç fabrika işçilerimizin eğitimini geliştirmek ve buna pratik bir yönelim kazandırmak gibi meşru bir arzuyla haklı gösterilebilir. Merkezi Mesleki Eğitim Kurulu'nun personelini dikkatle incelediğimiz takdirde, gereksiz yere şişirilmiş olduğunu ve bu sebeple farazi olduklarından atılmaları gerektiğini göreceğiz. Proleterlere ve köylülere ait devlette, insanların okur-yazarlığını arttırma amacıyla idareli kullanılması mümkün ve zorunlu şeylerin sayısı hâlâ çoktur. Bunu yarı-aristokratik tiplerin oyuncağı olmuş kurumları ve istatistiklerin açığa vurduğu okur-yazarlık durumu dikkate alındığında uzun yıllar onlarsız da yapabileceğimiz, yapacağımız ve yapmak zorunda olduğumuz kurumları kapatarak mümkün kılabiliriz.

Öğretmenlerimiz burjuva toplumlarında asla ulaşamadıkları ve ulaşamayacakları bir düzeye çıkarılmalıydılar. Bu herkesçe bilinen bir gerçektir ve ispata lüzum yoktur. Öğretmenlerin yüksek bir kültürel seviyeye çıkarılması, gerçekten yüksek konuma gelecek şekilde donatılması ve (esasen, esasen ve esasen) maddi konumlarının iyileştirilmesi için kararlılıkla, düzenli bir şekilde ve durmadan çalışarak, bu noktaya çıkma mücadelesi vermeliyiz.

Öğretmenlerimizi, istisnasız tüm kapitalist ülkelerde varlığını koruyan burjuva sisteminin siperinden çıkarıp, aracılıklarıyla köylüleri burjuvaziyle ittifak kurmaktan uzaklaştırıp onları proleteriyayla ittifak kuracakları Sovyet sisteminin siperine sokacak şekilde örgütleme çabalarımızı sistematik bir tarzda arttırmak istiyoruz.

Bu bağlamda köylere yapılan düzenli ziyaretlerin özel öneme kısaca dikkat çekmek istiyorum. Bu tür ziyaretlerin zaten

yapıldığı ve düzenli bir biçimde teşvik edildiği doğrudur. Bütünleyle geçmiş tarihsel dönemin ürünü olan bir devlet aygıtına çoğu kez boşuna harcadığımız paralar, köy ziyaretleri gibi önlemler söz konusu olduğunda, esirgenmemelidir.

Aralık 1922'de Sovyetler Kongresi'nde yaptığım konuşma için, kentli işçilerin köylüler üzerinde oluşturduğu patronajla ilgili veriler toplamıştım. Bu verilerin bir kısmı benim adıma Yoldaş Hodorovski tarafından toplanmıştı ve bu sorunla ilgilenip aleni bir şekilde Kongre'ye sunmadığımdan ötürü, bugün tartışılması için meseleyi yoldaşlara sunmaktayım.

Önümüzde devrimimizin geneli açısından belirleyici öneme sahip, temel bir politik mesele vardır (kır-kent ilişkileri). Burjuva devleti metodik biçimde tüm çabasını, kentli işçilerin uyarılıp geliştirilmesine, devletin hesabına ve çarlık yanlısı ve burjuva partilerin hesabına basılan tüm literatürün bu amaca uyarlanmasına yoğunlaştırırken, bizler kentli işçiyi kır proletaryası arasında komünist fikirleri yayan etkili bir araca dönüştürmek için politik gücümüzden yararlanabiliriz ve yararlanmak da zorundayız.

“Komünist” dedim, fakat yanlış anlamaya veya kelimesi kelimesine algılanmaya yol açabileceğinden ötürü hemen bir çekince koymam gerekir. Hangi koşullar altında olursak olalım, bu terim, en saf ve katı haliyle komünist fikirlerin propagandasına derhal başlamamız gerektiği şeklinde anlaşılmalıdır. Kırsal bölgelerimiz komünizmin maddi temellerinden yoksun olduğu sürece, komünizmin böyle bir şey yapmasının zararlı, hatta ölümcül olduğunu belirtmem gerekir.

Bu bir olgudur. İşe, kırsal bölgelere komünizmi aşılacak gibi peşin hükümlü bir amaç gütmeyen, kent ve kır arasında bağlar kurarak başlamak zorundayız. Bu şu anda erişilmesi mümkün olmayan bir hedefdir. Yersizdir ve şu an böyle bir hedef koymak davaya yarar değil zarar getirecektir.

Ancak kentli işçilerle kırsallarda çalışan insanlar arasında bağlar kurmak, yaratması kolay bir yoldaşlık bağı oluşturmak

bizim görevimizdir. Bu iktidarı elinde tutan işçi sınıfının temel görevlerinden biridir. Bu amaca ulaşmak için, köylülerin kültürel gelişimine yardımcı olmaya kendilerini adanmış fabrika işçilerinden oluşan bir dizi birliktelik (Parti, sendika ve özel kuruluşlar) oluşturmak zorundayız.

Bütün kentli grupları bütün köylü gruplarıyla “ilişkilendirmek”, böylelikle işçi sınıfının her fırsatta ve olanakta, “ilişkilendikleri” köylülerin kültürel ihtiyaçlarından düzenli biçimde yararlanma fırsatını elde etmesi mümkün müdür? Yoksa başka ilişki biçimleri bulmak mümkün olur mu? Bu noktada kendimi, yoldaşların ilgisini çekmek adına meselenin aktarılmasıyla, Batı Sibiryadaki mevcut deneyime işaret etmekle (Yoldaş Hodorovski'nin dikkatimi çektiği) ve tüm büyüklüğüyle bu devasa, tarihsel, kültürel görevi sunmakla sınırlıyorum.

Resmi bütçemiz veya resmi kanallarımız dışında, kırsal bölgeler için neredeyse hiçbir şey yapmıyoruz. Ülkemizde kır ve kent arasındaki kültürel ilişkilerin kendiliğinden ve kaçınılmaz surette değişimden geçtiği doğrudur. Kapitalizmde kent politik, ekonomik, ahlaki, fiziksel ve diğer türden yozlaşmaları kıra taşımıştır. Bizdeyse kentler, bunun tam tersi bir şeyi kendiliğinden kıra aktarmaya başlıyor. Fakat tekrar ediyorum: Bunların hepsi kendiliğinden ve otomatik bir biçimde yaşanmakla birlikte, bilinçli, düzenli ve sistemli bir şekilde yapılması halinde daha da geliştirilmesi (ve sonrasında yüz katına çıkarılması) mümkündür.

Ancak meseleyi iyice inceledikten, meseleyi ele almaları, tartışmaları ve halletmeleri için gerekli her tür işçi örgütünü kurduktan (ve onların bürokratikleşmesini engellemek için her şeyi yaptıktan) sonra ilerlemeye başlayacağız (ve ancak o zaman bu ilerleyişimiz yüz kat daha hızlı olacak).

2 Ocak 1923

Kooperatifleşme Üzerine (N. Sukhanov'un Notları Üzerine Hasbıhal)

Ülkemizde kooperatifleşme hamlemize yeterince ilgi duyulmadığını düşünüyorum. Ekim Devriminden bu yana ve NEP'ten tamamen bağımsız olarak (aksine bu bağlamda NEP sebebiyle olduğunu söylemeliyiz) kooperatifleşme hamlemizin bugün büyük önem kazandığını bazıları anlamamaktadır. Eski kooperatifçilerin düşleri fantezilerle doludur. Çoğunlukla komik ölçüde fantastik düşlerdir bunlar. Peki neden fantastiktir? Çünkü insanlar, işçi sınıfının sömürü düzenini yıkma mücadelesinin temel, esaslı önemini anlamamaktadırlar. Sömürenlerin düzenini yıktık ve eski kooperatifçilerin rüyalarında fantastik sayılan, hatta romantik ve bayağı görülen bir şey şimdi yalın gerçekliğe dönüşmekte.

Doğrusu, politik iktidar işçi sınıfının ellerinde olduğundan, bu politik iktidar tüm üretim araçlarına sahip olduğundan, bize düşen tek hakiki görev, halkı işbirliğiyle hareket eden kooperatif topluluklar şeklinde örgütlemektir. Nüfusun büyük çoğunluğunun kooperatiflerde örgütlenmesiyle birlikte, geçmişte haklı olarak sınıf mücadelesi, politik iktidar, vb mücadeleler için bunun gerekli olduğunu düşünenlerce alaycılık, küçümseme ve horgörüyle bakılan sosyalizm hedefine kendiliğinden ulaşacaktır. Ancak bugün Rusya halkını kooperatif topluluklar altında örgütlemenin ne kadar büyük ve sınırsız öneme sahip olduğunu, tüm yoldaşlar fark edememekte. NEP'i benimseyerek köylülere birer tüccar olarak özel ticaret yapma ayrıcalığı verdik; işte tam da bu sebepten ötürü (bazılarının düşündüğünün aksine) işbirliği hamlesi çok büyük öneme sahip. NEP altında bize asıl gereken şey, Rusya halkını yeterince geniş ölçekli kooperatif topluluklar şeklinde örgütlemektir. Çünkü şu an görülen, özel çıkarlar ile özel ticari çıkarların bir dereceye kadar devlet gözetimi ve denetimiyle birleştirilmesidir. Devletin bir dereceye kadar ortak çıkarlara tabi olması, öncesinde birçok sosyalist için bir engel oluşturmaktaydı. Devletin tüm büyük ölçekli üretim araçları üzerindeki iktidarı, proletaryanın elindeki politik güç, proletarya ile milyonlarca küçük ya da çok küçük köylü arasındaki ittifak, proletaryanın köylüler üzerindeki kendinden emin önderliği, vb – bunların her biri NEP altında önceleri madrabazlık sayarak alaya aldığımız ve belli bir açıdan bugün de öyle saymaya hakkımızın olduğu bir hamleyle, yani sadece ve sadece kooperatiflerden hareketle sosyalist bir toplum yaratmak için gerekli değil midir? Eksiksiz bir sosyalist toplum inşası için bunların hepsi gerekli değil midir? Hâlâ sosyalist toplumu inşa etmek anlamına gelmemektedir, fakat sosyalizm için zorunlu ve yerinde sayılacak her şeydir.

Pratik işçilerimizin çoğunluğunca göz ardı edilen koşul işte budur. Kooperatif cemiyetlerine tepeden bakıp, önce ilkesel açıdan (üretim araçlarının mülkiyeti devlettedir), sonrasında

yeni sisteme *basit, kolay ve köylülerin erişimine açık* yollarla geçilmesi açısından, bu cemiyetlerin istisnai önemini takdir edememektedirler.

Ancak bu yine temel bir öneme sahiptir. Sosyalizmi türlü türlü işçi dernekleriyle inşa etmek gibi fantastik planlar yapmak bir şey, pratikte sosyalizmi *tüm* köylülerin içinde rol oynayacağı bir modelle inşa etmeyi öğrenmek başka bir şeydir. İşte şu an vardığımız aşama budur. Ve buraya ulaşmamıza rağmen, bu konumdan yararlanmak adına pek bir şey yapmadığımız ortadadır.

NEP'i yeniden gündeme getirerek çok ileriye gittik fakat bunu serbest girişim ve serbest ticaret ilkelerine büyük önem atfettiğimiz için yapmadık – ileriye gittik çünkü kooperatifleri dikkate almadık, çünkü bugün kooperatifleri küçümser olduk, çünkü kooperatiflerin yukarıda bahsi geçen iki açıdan dolayı çok önemli olduğunu şimdiden unutmaya başladık.

Şimdi, bu “işbirliği” ilkesi temelinde pratik açıdan neyin yapılabileceğini ve nelerin hemen yapılmak zorunda olduğunu okurlarla tartışmayı öneriyorum. Bu “işbirliği” ilkesini, sosyalist manasını herkes açısından net hale getirecek şekilde geliştirmeye dönük adımların hangilerini atabiliriz ve atmalıyız?

Kooperatifler politik olarak, sırf belli ayrıcalıklardan (hep veya çoğu kez) yararlanacak şekilde değil, bu ayrıcalıkların sadece maddi yapıda olmasını sağlayacak (uygun faiz oranları, vb) biçimde örgütlenmek zorundadır. Kooperatiflere verilen hibeler, özel teşebbüslere ve hatta ağır sanayiyle diğerlerine verdiğimiz hibelerden çok az da olsa fazla olmalıdır.

Toplumsal bir sistem, ancak belli bir sınıfın finansal olarak desteklenmesiyle açığa çıkar. “Serbest” kapitalizmin ortaya çıkması için gereken yüz milyonlarca rublelik maliyetten bahsetmeye hiç gerek yoktur. Şu an kooperatifçilik sisteminin, olağan destekten daha fazlasını sunmak zorunda olduğumuz ve gerçekten de bu desteği vermemizin zorunlu olduğu bir toplumsal sistem olduğunu fark etmemiz gerekli. Ancak bu, kelimenin gerçek anlamıyla hakiki bir destek olmalıdır. Yani bunu çeşitli

kooperatif ticaret türlerine destek vermek şeklinde yorumlamak yetmez. Destekle kastettiğimiz, içerisinde nüfusun gerçekten de büyük kitlelerinin ciddi biçimde rol aldığı bir kooperatif ticaretin desteklenmesidir. Kooperatif ticarete rol alan köylülere teşvik verilmesi, kesinlikle doğru bir destekleme yöntemidir. Ancak asıl mesele bu katılımın doğasını, arkasındaki farkındalığı ve kalitesini tasdik etmektir. Aslını söylemek gerekirse, bir kooperatifçi köyün birine gidip bir kooperatif dükkân açtığında, halk her zaman bunun içinde yer almaz; fakat aynı zamanda çıkarlarının rehberliğiyle, bunda yer almaya da acele ederler.

Bu meselenin başka bir yanı daha vardır. “Aydınlanmış” Avrupalılar açısından, insanları kooperatiflerin örgütlenmesinde edilgen değil de, etkin rol oynamaya ikna etmek için bize pek görev düşmemektedir. Açık söylemek gerekirse, bize düşen “tek” bir görev vardır ve bu görev halkımızı kooperatif çalışmalarına katılmanın avantajlarını anlayacak kadar “aydınlanmış” hale getirmek ve katılımlarını örgütlemektir. “Tek” gerçek budur. Bugün sosyalizmi ileriye taşımak için başka aygıtlara ihtiyaç yoktur. Bu “tek” görevden başarıyla çıkmak için, sahici bir devrimin olması zorunludur – halkın tümü kültürel bir gelişim sürecinden geçmelidir. Dolayısıyla kaidemiz şu olmalıdır: Mümkün oldukça az filozofluk ve cambazlık yapmak. Bu bakımdan NEP ileriye atılmış bir adımdır, çünkü sıradan köylülerin düzeyine göre uyarlanabilir bir şeydir ve onlardan kapasitelerini aşan şeyler talep etmemektedir. Ne var ki, NEP yoluyla nüfusun tamamını kooperatifçiliğe dahil etmek, koca bir tarihsel döneme mal olacaktır. Bunu en iyi ihtimalle on-yirmi yılda başarabiliriz. Buna rağmen farklı bir tarihsel dönem olacaktır. Şayet bu tarihsel dönem olmazsa, evrensel okur-yazarlık, düzgün derecede etkinlik sağlanamazsa, halk okuma alışkanlığı kazanmalarına yetecek kadar eğitilemezse, kötü hasat, kıtlık ve diğer durumlara karşı yeterli önlemler alınamazsa, bu hedefimize ulaşamayız. Bugün mesele, devrimcilerin geniş eylem yelpazesini, bol miktarda gözler önüne serdiğimiz ve eksiksiz bir zaferle taçlandırdığımız

devrimci coşkuyu, (şu sözleri sarf etmekten kendimi alamayacağım) iyi bir kooperatifçi olmak için gereken etkin ve kabiliyetli tüccarlıkla birleştirmeyi öğrenmektir. Tüccarlık kabiliyetiyle kastettiğim, kültürlü bir tüccar olabilmektir. Bırakalım ticarete başladıklarından beri iyi tüccar olduklarını düşünen Ruslar yahut köylüler bunu iyice kafalarına koysunlar. Sandıkları şeyle bunun hiç alakası yoktur. Ticaret yapmasına yapmaktadırlar, fakat bunun kültürlü tüccarlıkla alakası yoktur. Şu anda Asyalılara özgü bir tarzda ticaret yapmaktadırlar, ama kişinin iyi tüccar olması için Avrupalı tarzda hareket etmesi gerekir. Bu seviyenin koca bir çağ gerisindedir.

Sonuç olarak, kooperatiflere ekonomi, finans ve bankacılık konularında bir dizi ayrıcalık tanınmalıdır – sosyalist devletimizin, nüfusu örgütlemeye kullanılması zorunlu yeni ilkeleri teşvik etmesinin yolu budur. Ancak bu sadece görevin genel hatlarını meydana getirmektedir; Pratik görevlerin bütün kapsamını ayrıntıyla tarif edip belirtmemektedir. Dolayısıyla kooperatiflere katılım için verilecek “teşvik” türünü (ve bunu verme şartlarını), kooperatifleri yeterince desteklemek adına verilecek “teşvik” türlerini ve medeni kooperatifçiler yaratmaya dönük teşvikleri belirlemek zorundayız. Nitekim üretim araçlarının toplumsal mülkiyeti ile proletaryanın burjuvazi üzerindeki sınıfsal zaferi dikkate alındığında, medeni kooperatifçilerin oluşturduğu sistem sosyalist bir sistemdir.

4 Ocak 1923

II

Ne zaman Yeni Ekonomi Politikası (NEP) hakkında bir şeyler yazacak olsam, 1918’de devlet kapitalizmi üzerine yazdığım makaleden alıntı yaparım.¹ Bu birçok kez bazı genç yoldaşların zihninde şüpheler doğurmuştur, fakat bu şüpheleri çoğu kez soyut politik hususlarla ilgili olmuştur.

1. “‘Sol Komünizm’, Çocukluk ve Küçük Burjuva Mantığı”, *Toplu Eserler*, Cilt 27, Progress Publishers, 1972, s. 323-334.

Onlara göre “devlet kapitalizmi” terimi, üretim araçlarına siyasal iktidarı elinde tutan işçi sınıfının sahip olduğu bir sistem için kullanılamaz. Ancak fark edemedikleri şey, “devlet kapitalizmi” terimini, *en başta* bugünkü konumumuzu sözde Sol Komünistlerle yaptığım tartışmada aldığımız konumla tarihsel açıdan karşılaştırmak amacıyla kullanıyor olmamdır. Nitekim o dönemde iddia ettiğim gibi devlet kapitalizminin mevcut ekonomimizden üstün olacağını iddia etmişim. Sıradan bir devlet kapitalizmi ile okurlara Yeni Ekonomi Politikası’nı aktarırken bahsettiğim alışılmadık, hatta oldukça alışılmadık türden devlet kapitalizmi arasındaki sürekliliği göstermek benim açımdan önemliydi. *İkincisiyse*, pratik gayeler benim için hep önemli olmuştur. Bizim Yeni Ekonomi Politikası’nın pratik gayesi de, imtiyazların kiraya verilmesidir. Bugünkü koşullarda, ülkemizdeki imtiyazların en saf haliyle devlet kapitalizmine işaret ettiği su götürmez bir gerçektir. Devlet kapitalizmini öne sürmem işte bu şekildedir.

Ancak meselenin, devlet kapitalizmine gereksinim duyabileceğimiz veya en azından onunla kıyaslayacağımız başka bir yönü vardır. Kooperatif meselesi.

Kapitalist devlette kooperatifler, kuşkusuz kolektif kapitalist kurumlardır. Ayrıca ekonomimizin mevcut koşulları altında, özel kapitalist işletmeleri (millileştirilmiş toprak ile işçi sınıfının denetiminde olanlar dışında olmak kaydıyla) tamamen sosyalist türden işletmelerle (üretim araçları, işletmelerin üzerinde kurulduğu topraklar ve işletmelerin kendisi bütünüyle devlete aittir) birleştirmemiz sonucunda, üçüncü bir teşebbüs türüyle, yani öncesinde diğerlerinden temelde farklı ve özerk bir işletme türü olarak görülmeyen kooperatiflerle ilgili bir meselenin açığa çıktığına şüphe yoktur. Özel kapitalizmde, kooperatif teşebbüsler şahsi teşebbüslerden farklı olduğu için, kapitalist teşebbüslerden ayrılır. Devlet kapitalizmindeyse, kooperatif teşebbüsler devlet kapitalizmine ait teşebbüslerden farklıdır. Çünkü ilk olarak özel teşebbüslerdir, ikinci olaraksa kolektif teşebbüslerdir. Mevcut

sistemimiz içinde, kolektif teşebbüs oldukları için bunlar özel kapitalist teşebbüslerden farklıdır, ancak üzerinde buldukları toprak ile üretim araçları devlete, yani işçi sınıfına ait olduğunda sosyalist teşebbüslerden ayrı bir şey değildir.

Kooperatifler tartışılırken bu koşullar yeterince göz önünde tutulmamaktadır. Politik sistemimizin özgün niteliklerinden dolayı, kooperatiflerimizin bütünüyle istisnai bir önem kazandığı unutulmaktadır. Tesadüf eseri öyle hatırı sayılır bir ölçüğe varmamış imtiyazları hariç tutarsak, bu koşullarımız altında yapılan kooperatifleşme nerdeyse her zaman ve bütünüyle sosyalizmle örtüşmektedir.

Kast ettiğim şeyi açıklamama izin verin. Neden eski kooperatifçilerin planları Robert Owen'dan bugüne dek hep hayalperestçe idi? Çünkü sınıf mücadelesi, siyasal iktidarın işçi sınıfınca ele geçirilmesi, sömürü düzeninin yıkılması gibi temel meseleleri göz önünde tutmadan, o günkü toplumu barışçıl yollarla sosyalistleştirmenin hayallerini kurmuşlardı. Bu sebeple, bu "kooperatif" sosyalizmini bütünüyle hayalci ve sadece halkın kooperatif topluluklar halinde örgütlenmesiyle sınıf düşmanlarını sınıf ortaklarına, sınıf savaşını ise sınıf barışına (sözde sınıf ittifakına) dönüştürme hayalini ise romantik ve hatta bayağı görmekte haklıyız.

Bugünün omuzlarımıza yüklediği temel görevden bakıldığında kesinlikle haklıydık, çünkü sosyalizm siyasal iktidar ve devleti ele geçirmek için sınıf mücadelesi yapmadan kurulamaz.

Fakat işlerin nasıl değiştiğine bakın: Bugün siyasal iktidar işçi sınıfının elinde, sömürenlerin siyasal gücü artık yok edilmiş durumda ve tüm üretim araçlarının (işçi devletinin imtiyazlar yoluyla sömürenlere özel şartlarla ve belli bir süreliğine gönüllüce bıraktıkları hariç) mülkiyeti artık işçi sınıfındadır.

Artık bizim açımızdan kooperatifleşmedeki büyümenin (yukarıda bahsedilen "ufak" istisnalar dışında) sosyalizmin büyümesiyle özdeş olduğunu söylemek hakkımızdır. Bunun yanında, sosyalizme genel bakışımızda radikal bir dönüşüm

yaşandığını kabul etmeliyiz. Bu radikal dönüşüm şudur: Öncesinde temel vurgumuz siyasi mücadele, devrim, siyasi iktidarın kazanılması, vb şeyler olmuştu. Nitekim böyle de olmak zorundaydı. Şimdi vurgumuz, barışçıl, örgütsel, "kültürel" çalışmalara kaymak ve değişmektir. Uluslararası ilişkilerimiz ile dünyadaki konumumuz için savaşmak zorunda kalmamız dışında, vurgunun eğitim çalışmalarına kaydığını söylemem gerekir. Ancak bunları bir kenara bırakıp kendimizi içerideki ekonomik ilişkilerle sınırlarsak, çalışmalarımızın odak noktası kesinlikle eğitime doğru kaymaktadır.

Karşımızda iki temel görev vardır ve içinde bulunduğumuz dönemin niteliğini bunlar tayin etmektedir. İlki tamamıyla kullanışsız olan ve bizim bütünüyle geçmiş dönemden devraldığımız devlet aygıtının yeniden örgütlenmesi görevidir. Mücadeleyle geçen son beş yılda bu aygıtı keskin bir biçimde yeniden örgütlemedik, örgütleyemedik. İkinci görevimizse, köylüler arasındaki eğitim çalışmalarıdır. Ve köylüler arasında yapılacak eğitim çalışmalarının ekonomik hedefi, onları kooperatif topluluklara dönüştürecek şekilde örgütlemektir. Köylülerin tümünü kooperatifleştirmiş olsaydık, şu anda her iki ayağımız da sosyalizm toprağına basıyor olacaktı. Ancak köylülüğün tümüyle kooperatifler altında örgütlenmesi kültürel bir standardın varlığını gerektirir ve (tam da köylülüğün ağırlıklı kitlesini oluşturan) kültürsüz köylüler kültür devrimi olmadan asla bu standarda ulaşamazlar.

Muhafızlarımız sürekli bize, yeterli kültürden yoksun bir ülkeye sosyalizmi getirmekle tedbirsizlik yaptığımızı söylediler. Fakat (her türden bilgiççe) teorinin yazdığı şeye diğer uçtan başlamamız onları yanılttı, çünkü ülkemizde siyasi ve toplumsal devrim kültürel devrimden önce yaşandı. Ancak buna rağmen şu an karşımıza dikilen şey kültürel devrimdir.

Bu kültürel devrim ülkemizi artık bütünüyle sosyalist bir ülkeye dönüştürmemize yetecektir; ancak önümüze bütünüyle kültürel (çünkü okur-yazar değiliz) ve maddi nitelikte (çünkü

kültürlü olabilmek için maddi üretim araçlarının belli bir düzeye gelmesi, belli bir maddi düzeye gelmemiz gerekir) zorluklar koymaktadır.

6 Ocak 1923

Devrimimiz (N. Suhanov'un Notları Üzerine)

Yakın zamanda Suhanov'un devrim üzerine aldığı notlara göz attım. Notlarda en dikkat çekici şey, tüm küçük burjuva demokratlarımız ile II. Enternasyonal kahramanlarına ait bilgiçliktir. Hepsinin alabildiğine yüreksiz olmalarını, Alman [Sosyalizm] modelinden ufacık bir sapma söz konusu olduğunda en iyilerinin bile içlerindeki şüpheleri büyütmesini bir kenara koyarsak, tüm küçük burjuva demokratlarda görülen ve devrim sırasında bolca sergiledikleri bu karakteristik özelliğin dışında, dikkati asıl üzerine çeken şey geçmişi kölesi olmuşçasına taklit etmeleridir.

Hepsi de kendilerine Marksist diyor, fakat onların Marksizm anlayışı işi imkânsıza vardıracak kadar bilgiççe ve detaylara boğulmuş halde. Marksizmde asıl belirleyici olan unsuru, yani onun devrimci diyalektiğini kavramakta bütünüyle çuvallamış haldedirler. Devrim anlarında azami bir esnekliğin gerekliliğini vurgulayan Marx'ın yalın sözlerini hiçbir şekilde anlayamadıkları gibi¹, söz gelimi Marx'ın Almanya'da devrimci koşullar yaratması mümkün köylü savaşını işçi sınıfı hareketiyle birleştirme ümidini ifade ettiği mektubu (sanırım 1856 tarihliydi) fark edememişlerdir de.² Bu yalın ifadeden bile sakınmakta ve kedinin bir tas sıcak lapa etrafında gezinmesi gibi etrafında dolanmaktadırlar.

Davranışları burjuvaziden kopmak şöyle dursun yollarını ayırmaktan bile çekinen ödle reformistlerden ibaret olduklarını fakat aynı zamanda korkaklıklarını akla hayale sığmaz retoriklerle palavralar arkasına gizlediklerini açığa vurmakta. Fakat bütünüyle teorik bir açıdan bakıldığında bile hepsinde dikkat çeken şey, şu Marksist yargıları kavramada tamamen aciziyet içinde olmalarıdır: Şu ana dek kapitalizm ile burjuva demokrasininin Batı Avrupa'da belli bir gelişme çizgisini takip ettiğini görmüşler ve bu çizginin ancak *özgün koşullara göre* belli (dünya tarihinin genel gelişimi açısından oldukça önemsiz olan) değişikliklerin yapılmasını şart koşan bir model olarak alınabileceğini kavrayamamaktadırlar.

Birincisi – devrim ilk emperyalist dünya savaşıyla bağlantılıydı. Böyle bir devrimin savaşın kendisinden kaynaklı yeni özellikleri, yahut yeni değişkenleri açığa çıkarması kaçınılmazdı. Dünya o koşullarda o türden bir savaş daha önce hiç yaşamamıştı. Savaştan bu yana en zengin ülkelerdeki burjuvazilerin bile hâlâ “normal” burjuva ilişkilerini geri getiremediklerini görüyoruz. Ancak reformistlerimiz (kendilerini devrimci gibi gösteren küçük burjuvalar) normal burjuva ilişkilerinin sınır

1. Buradaki gönderme Marx'ın *Fransada İç Savaş* eseri ile 12 Nisan 1871'de Kugelman'a yazdığı mektubuna yapılmaktadır.

2. Marx ve Engels'in 16 Nisan 1856 tarihli mektubuna bakınız.

olduğuna (dolayısıyla bu sınırların ötesine geçilemeyeceğine) inanmışlar, inanmayı da sürdürmektedirler. Ve “normal”i kavrayış biçimleri bile basmakalıp ve dardır.

İkincisi –dünya tarihinin gelişimi bir bütün olarak genel yasaları takip ederken, belli gelişim dönemlerinin ya aldığı biçim ya da takip ettiği sıralama bakımından bazı özgünlükler doğurabiliyor oluşunun hiçbir şekilde yadsınmayıp tam aksine kabul edilmesi fikrine tamamen yabancıdırlar. Örneğin Rusya, medeni ülkeler ve bu savaşın onları ilk kez kesin bir biçimde medeniyetin yörüngesine soktuğu ülkeler (tüm Doğu ülkeleriyle, Avrupalı olmayan ülkeler) arasındaki sınırdaki sınırda durduğundan, belli ayırt edici özellikler taşıyabileceğini ve gerçekten de taşıyor olduğunu idrak edememişlerdir. Kuşkusuz bunlar dünya gelişiminin genel çizgisiyle uyumlu olsa da, bu özellikler Rusya’nın devrimini Batı Avrupa ülkelerinde gerçekleştirenlerden ayırmakta ve devrim Doğu ülkelerine yayıldıkça belli başlı kısmi yenilikler getirmektedir.

Son derece basmakalıp bir örnek de, Batı Avrupa’ya ait Sosyal Demokrasinin gelişimi esnasında ezberledikleri şu argümandır: Sosyalizmin kurulması için olgun koşullara sahip değiliz ve aralarından belli başlı “eğitilmiş” beyefendilerin söylediği gibi, sosyalizmin nesnel ekonomik şartları ülkemizde mevcut değildir. Şu soruyu sormak aralarından kimsenin aklına gelmiyor mu? Kendilerini ilk emperyalist savaş esnasında açığa çıkmış bir devrimci durum içinde bulan insanlar ne olacak? Durumlarının ümitsizliğinden dolayı kendilerine en azından, bir bakıma olağandışı bir medeniyeti daha ileriye taşıyacak koşulları güvence altına alma fırsatı sunan bir kavgaya girmeleri mümkün değil miydi?

“Rusya’nın üretici güçleri, sosyalizmi mümkün kılan düzeye henüz ulaşmamıştır.” Aralarında şüphesiz Suhanov’un da olduğu tüm II. Enternasyonal kahramanları bu önermenin borazanlığını yapıyorlar. Bu su götürmez önermeyi bin farklı notayla çalıp, bunun devrimimizin belirleyici kriteri olduğunu sanıyorlar.

Peki, az çok tüm nüfuzlu Batı Avrupa ülkelerini içine alan ve Rusya'yı Doğu'da olgunlaşmakta olan veya kısmen de olsa çoktan başlamış olan bir devrimler arifesine tanıklık ettiren emperyalist dünya savaşının içine çeken durum, ya Rusya'yı ve gelişimini, 1856'da Marx'ın kendisinden daha az Marksist olmayan biri tarafından Prusya için olası bir ihtimal olarak önerilen "köylü savaşı" ile işçi sınıfı hareketinin bileşimini sağlayabilecek bir konuma sokan koşulları doğurmuşsa ne diyeceğiz?

Ya durumun köylülerle işçilerin çabalarını on misline çıkaran caresizliği, bize uygarlığın temel koşullarını, tüm Batı Avrupa ülkelerindekinden farklı bir tarzda yaratma imkânı sunmuşsa? Bu durum dünya tarihinin genel gelişme çizgisinde değişikliğe yol açmış mıdır? Dünya tarihinin genel akıntısına kapılmış veya kapılmakta olan tüm ülkelerde, temel sınıflar arasındaki esas ilişkilerde değişikliğe yol açmış mıdır ki?

Eğer sosyalizmi kurmak için belli bir kültür seviyesi gerekiyor (gerçi bu belli "kültür seviyesinin" ne olduğunu kimse söyleyememektedir, çünkü Batı Avrupa ülkeleri arasında bile farklılaşmaktadır), neden önce bu belli kültür seviyesinin şartlarını devrimci bir yolla karşılayıp ardından işçiler ve köylülere ait devletle Sovyet sisteminin yardımı sayesinde diğer ulusları arkada bırakarak işe başlamayalım?

16 Ocak 1923

II

Sosyalizmin inşası için medeniyet gerekir diyorsunuz. Çok güzel. Fakat neden önce toprak sahipleriyle Rus sermayedarlarını kovarak kendi ülkemizde gerekli önkoşulları yaratıp, ardından sosyalizme giden süreci başlatamayalım? Hadiselerin alışıldık tarihsel seyri içinde bu tür değişiklikler yaşanmasının yasak veya imkânsız olduğunu nerede, hangi kitaplarda okudunuz?

Zannımca Napolyon şöyle yazmıştı: "*On s'engage et puis... on voit*". Serbestçe yorumlandığında anlamı şöyledir: "Önce ciddi bir savaşa gir, sonra ne olacak gör." Eh, bizler de Ekim 1917'de

önce ciddi bir savaşa girdik ve sonrasında, gelişimin Brest Barış Anlaşması, Yeni Ekonomi Politikası ve benzeri detaylarını (ki dünya tarihi açısından detay olduklarına şüphe yoktur) görmüş olduk. Ve genel tabloya bakıldığında muzaffer olduğumuza artık şüphe yoktur.

Sağa kayan Sosyal Demokratları bir yana bırak, bizdeki Suhanovlar devrimin başka yollarla yapılabileceğini hayal dahi edemiyorlar. Avrupalı cahillerimiz çok daha çeşitli toplumsal koşullar içinde çok daha büyük nüfuslara ev sahipliği yapan Şark ülkelerindeki müteakip devrimlerin, kuşkusuz Rus Devriminden çok daha büyük farklılıklar göstereceğini asla tahayyül edemezler.

Kautsky'ci çizgide yazılmış bir kitabın zamanında yararlı bir şey olduğunu söylemeye bile gerek yoktur. Ancak bugün, söz konusu kitapta dünya tarihinin ileriki dönemlerine ait tüm gelişme biçimlerinin öngörüldüğü fikrini terk etme zamanıdır. Öngördüğünü sananların düpedüz budala olduklarını söylemek yerinde olacaktır.

17 Ocak 1923

İşçi ve Köylü Müfettişliğini Nasıl Yeniden Örgütlemeliyiz? 12. Parti Kongresi'ne Öneri

İşçi ve Köylü Müfettişliği'nin bizim açımızdan devasa bir zorluk oluşturduğuna ve bu zorluğun şimdiye dek çözülmemiş olduğuna kuşku yoktur. Bu sorunu, İşçi ve Köylü Müfettişliği'nin yararlı ya da gerekli olduğunu inkâr ederek aşmaya çalışan yoldaşlar bana göre hatalıdır. Ancak devlet aygıtımızın önümüze serdiği bu sorunla aygıtı geliştirme görevinin çok çetrefilli olduğunu, henüz çözülememiş ve acil bir sorun olduğunu inkâr etmemekteyim.

Dışişleri Halk Komiserliği hariç, devlet aygıtımız, önemli ölçüde geçmişin mirasıdır ve herhangi bir ciddi değişiklikten

pek geçmemiştir. Üzerinde sadece bir miktar yüzeysel değişiklik yapılmıştır, fakat diğer bakımlardan eski devlet mekanizmalarının çok tipik bir kalıntısıdır. Dolayısıyla bunu gerçekten yenilemenin yöntemini bulmak için, İç Savaşta edindiğimiz deneyimlere dönüp bakmamız gerektiğini düşünüyorum.

İç Savaşın o çok daha kritik anlarında ne yapmıştık?

En iyi Parti güçlerimizi Kızıl Ordu'da toplamış; işçilerimizin en iyilerini seferber etmiş; yeni güçleri, diktatörlüğümüzün en derin köklerinde aramıştık.

Kanaatim odur ki, İşçi ve Köylü Müfettişliği'nin yeniden örgütlenmesini sağlamak adına yine aynı kaynağa yönelmek zorundayız. On İkinci Parti Kongremize tavsiyem, Merkezi Denetim Komisyonu'muzda belli genişlemeler yapılmasına dayalı şu yeniden örgütlenme planını kabul etmeleridir.

Partimizin Merkez Komitesi'nce yapılan Genel Oturumlar şimdiden, bir tür yüksek Parti konferansına dönüşme eğilimini gözler önüne sermektedir. Bildiğimiz gibi rutin işler Merkez Komite adına Politik Büromuz, Örgütlenme Büromuz, Sekreteryamız ve diğerleri tarafından yerine getirilirken, genel oturumların düzenlenme sıklığı ortalama iki ayda biri geçmiyor. Bana göre şimdiye dek takip ettiğimiz rotayı sonuna kadar götürüp, Merkez Komite'nin Genel Oturumlarını kesin bir biçimde, Merkezi Denetim Komisyonu'nun ortaklığıyla iki ayda bir düzenlenecek yüksek Parti konferanslarına dönüştürmek zorundayız.

Merkezi Denetim Komisyonu, yeniden örgütlenecek İşçi ve Köylü Müfettişliği'nin ana organıyla aşağıdaki hususlar uyarınca birleştirilmelidir.

Kongre'ye, Merkezi Denetim Komisyonu için 75 ila 100 arasında yeni üye seçmelerini teklif ediyorum. Bu üyeler işçi ve köylüler arasından seçilmeli, Merkez Komite üyeleriyle aynı haklara sahip olacakları için, aynı Merkez Komite'nin olağan üyelerinde olduğu gibi, Parti gözetiminden geçmelidirler.

Öte yandan İşçi ve Köylü Müfettişliği'ne bağlı personel, dürüstlükleri, sorumlulukları ve devlet aygıtımıza ilişkin bilgileri

özenle süzgeçten geçirilmiş üç-dört yüz kişiyle sınırlandırılmalıdır. Dahası, genel anlamda emeğin bilimsel örgütlenmesine dönük ilkelere, özel anlamdaysa idari görevlere, daire işlerine ve diğer şeylere ne derece hâkim oldukları özel bir testle sınanmalıdır.

Görüşüm odur ki, İşçi ve Köylü Müfettişliği ve Merkezi Denetim Komisyonu arasında kurulacak böyle bir birliktelik, her iki kuruma da faydalı olacaktır. Bir yanda, İşçi ve Köylü Müfettişliği kendisini Dışişleri Halk Komiserliği karşısında kesinlikle alt konumda bırakmayacak bir yetki gücüne sahip olacaktır. Öte yandansa, Merkez Komite'miz Merkezi Denetim Komisyonu'yla birlikte, yüksek bir Parti konferansına dönüşme doğrultusunda kesin bir adım atmış olacaktır. Nitekim bu aslında çoktan atmış olduğu ve işlevlerini şu iki açıdan düzgün bir şekilde yerine getirebilmesi için sonuna kadar takip etmesi gereken bir adımdır: *Kendi* yönetsel, yerinde ve sistemli iş örgütlenmesi; ve en iyi işçilerimiz ile köylülerimiz aracılığıyla geniş kitlelerle temasın korunması.

Devlet aygıtımızı köhnemiş kılan alanlardan, yani son derece uygunsuz olan ve açıkça devrim öncesinden kalmış bu mevcut yapının korunması gerektiğini söyleyenlerden dolayı veya doğrudan bir itirazın geleceğini tahmin etmekteyim (yeri gelmişken belirtmeliyim ki, artık radikal toplumsal dönüşümler için gerekli dönemi belirleme anlamında, tarihte eşî nadir bulunan bir fırsat var elimizde; artık beş yıl içinde *nelerin* yapılabileceğini ve neyin daha fazla zaman gerektirdiğini açıkça görmekteyiz). Tahminime göre bu, önerdiğim değişikliğin kaostan başka bir şey getirmeyeceği şeklinde bir itirazdır. Merkezi Denetim Komisyonu üyeleri, nereye, neden ve kime başvurmaları gerektiğini bilmeden etrafta gezinip, her yerde dağınıklığa yol açacaklar ve çalışanları gündelik işlerinden alıkoyacaklar, vs vs.

Kanımca bu itirazın kötücül kaynağı, yanıt vermeyi gerektirmeyecek kadar aşîkârdır. Şurası gayet açık ki, Merkezi Denetim Komisyonu'nun Yürütme Heyeti, İşçi ve Köylü Müfettişliği,

Halk Komiseri ve ona bağlı kurul (belli durumlarda Merkez Komitemizin Sekreterliği de dahil), Komiserliğin düzgünce örgütlenmesi ve Merkezi Denetim Komisyonu'yla birlikte işlevlerini pürüzsüzce yerine getirmesi için yıllarca kararlı bir gayretle çalışmak zorundadırlar. Görüşüme göre, İşçi ve Köylü Müfettişliği Halk Komiseri ile ona bağlı olan tüm organlar, görevlerinde kalıp İşçi ve Köylü Müfettişliği'nin bütün işlerine rehberlik edebilirler (ve etmelidirler). Bunlara, "emri altına verilecek" Merkezi Denetim Komisyonu üyelerinin bütün işleri de dahildir. İşçi ve Köylü Müfettişliği'nin görevde kalacak üç veya dört yüz çalışanı, yaptığım plana göre, bir yanda İşçi ve Köylü Müfettişliği'nin diğer üyeleri ile Merkezi Denetim Komisyonu'nun destekleyici üyeleri için salt sekreteryaya işlevi taşımalı; diğer yandaysa alabildiğine yetenekli olmalı, özel denetimden geçirilmeli, son derece güvenilir olmalıydılar. Son olarak İşçi ve Köylü Müfettişliği'ne çalışan memurlar, bugünkü (en kibar tabirle) bedbaht hallerinden kurtulabilmeleri için yüksek ücret almalıydılar.

Kuşkum yok ki, personelin belirttiğim oranda azaltılması İşçi ve Köylü Müfettişliği personelinin etkinliğini ve yaptıkları işlerin kalitesini büyük oranda artıracaktır. Bu sayede Halk Komiseri ve ona bağlı kurullar, gayretlerini tamamen işin örgütlenmesine ve etkinliğin sistemli, istikrarlı bir şekilde artırılmasına yoğunlaştıracaklardır. Nitekim bu işçi ve köylülerin iktidar olduğu devletimiz ve Sovyet sistemimiz için son derece elzemdir.

Diğer yandan, İşçi ve Köylü Müfettişliği Halk Komiserinin, emeğin örgütlenmesi için çalışan ve bugün Cumhuriyetimizde sayıları on ikiden aşağı olmayan (Merkezi Emek Enstitüsü, vb) üst kurumları kısmen bir araya getirerek kısmen de koordine ederek çalışması gerektiğini düşünüyorum. Aşırı tektiplik ve bununla bağlantılı bir birleştirme arzusu zararlı olacaktır. Tam tersine burada asıl gerekli olan şey, ne bu kurumları birleştiren ne de düpedüz kısıtlayan, her birine belli bir özerklik sunan, mantıklı ve uygun bir yöntemdir.

Merkez Komitemizin bu yeniden örgütlenmeden elde edeceği kazanç, kesinlikle İşçi ve Köylü Müfettişliği'ninkinden geri kalmayacaktır. Kazançlı çıkacaktır, çünkü kitlelerle teması daha da büyüyecek, yaptığı işlerin düzenliliği ve etkinliği artacaktır. İşte bu noktada, içinde ya belli bir süre için ya da belli bir örgütlenme planına göre belirlenmiş belli sayıda Merkezi Denetim Komisyonu üyesinin olması gereken Politik Büro'nun toplantılarını hazırlama doğrultusunda daha katı ve daha mesuliyetli bir prosedürü kurumsallaştırmak mümkün (ve gerekli) olacaktır.

İşleri Merkezi Denetim Komisyonu üyeleri arasında paylaştırırken, İşçi ve Köylü Müfettişliği Halk Komiseri Merkezi Denetim Komisyonu Prezidyumu'yla birlikte, çalışanları ya Politik Büro'nun önüne şu veya bu şekilde gelmiş meselelerle ilgili tüm evrakları incelemekle; ya iş saatlerini teorik çalışmalar yaparak, emeğin örgütlenmesine dönük bilimsel yöntemleri öğrenerek geçirmekle; ya da devlet aygıtımızı en üst kurumlardan en alt yerel organlara kadar denetleme ve geliştirme konusunda pratik rol üstlenmekle görevlendirmelidir.

Bu reformun sonucunda, Merkez Komite ile Merkezi Denetim Komisyonu üyelerinin Politik Büro toplantılarına daha bilgili ve hazırlıklı gelmesinin yaratacağı politik avantajlara ek olarak (Merkez Komite ile Merkezi Denetim Komisyonu üyelerini bilgilendirmede ve meselelerin çözüme kavuşturulmasında özel yöntemlerin geliştirilmesini şart koşan son derece acil durumlar dışında, Politik Büro toplantılarından en geç bir gün önce tartışılacak konularla ilgili tüm belgeler Merkez Komite ile Merkezi Denetim Komisyonu üyelerine gönderilmelidir), Merkez Komitemizde tamamen şahsi ve tesadüfi etmenlerin etkisinin azalması ve böylelikle ayrılma tehlikesinin de zayıflaması gibi bir avantajın da geleceğine inanıyorum.

Merkez Komitemiz katı bir şekilde merkezileşmiş ve hayli yetkili bir gruba dönüşmüştür, fakat bu grubun çalışmalarına yön veren koşullar onun yetkisiyle uyuşmamaktadır. Önerdiğim reform bu sıkıntının giderilmesine katkı sağlayacaktır ve Poli-

tik Büro'nun tüm toplantılarına belli sayıda katılmakla görevli Merkezi Denetim Komisyonu üyeleri, ister Genel Sekreter olsun [Stalin] isterse Merkez Komite üyesi olsun herhangi bir otoritenin, onları soru sormaktan, belgeleri tahkik etmekten ve genel olarak her konuda bilgi sahibi olup, yapılan çalışmalar üzerinde katı bir denetim uygulamaktan alıkoymasına izin vermeyen sıkı bir grup oluşturacaklardır.

Kuşkusuz, Sovyet Cumhuriyetimizde toplumsal düzen iki sınıfın işbirliğine dayanmaktadır: "NEP'çilerin", yani burjuvazinin de bugün belli şartlarla aralarına katılmalarına izin verildiği işçiler ve köylüler. Bu sınıflar arasında ciddi sınıfsal anlaşmazlıklar doğarsa, kopuş kaçınılmaz olur. Ancak toplumsal sistemimiz içinde bu türden kopuşlara yol açacak sebeplerden kaçınmak mümkündür ve Merkez Komite ile Merkezi Denetim Komisyonu'muzun yanı sıra bir bütün olarak partimizin temel görevleri, bölünmelere yol açabilecek bu tarz durumları yakından takip etmek ve kopmaların önüne geçmektir. Çünkü son tahlilde Cumhuriyetimizin kaderi, köylü kitlelerin işçi sınıfıyla birlikte yürüyüp, müttefiklerine sadık mı kalacağına, yoksa "NEP'çilerin", yani yeni burjuvazinin, onların işçilerle aralarını bozmasına, onları işçi sınıfından koparmasına izin mi vereceğine bağlıdır. Bu alternatifi ne kadar net bir şekilde görürsek, işçiler ve köylüler bunu ne kadar iyi anlarsa, Sovyet Cumhuriyeti açısından ölümcül olacak bir kopuşu engelleme şansımız o derece yüksek olur.

23 Ocak 1923

Az Olsun, Öz Olsun

Devlet aygıtımızı geliştirme meselesinde, İşçi ve Köylü Müfettişliği'nin ne nicelik peşinde koşması ne de aceleyle hareket etmesi gerektiğini düşünüyorum.¹ Şimdiye dek devlet aygıtımızın etkinliği üzerine o kadar az düşünüp üzerine eğildik ki, bugün kapsamlı örgütlenmesini güvence altına almak adına özenle hareket etmemiz ve İşçi ve Köylü Müfettişliği'ni çağa gerçek anlamda ayak uyduran, yani Batı Avrupa standartlarından geri kalmayan bir personelle doldurmamız son derece meşru ve yerinde olacaktır. Kuşkusuz bu, sosyalist bir cumhuriyet için gereğinden fazla mütevazî bir koşuldur. Ancak ilk beş yılda

1. Bu metin Lenin'in On İkinci Kongre'ye yazdığı "İşçi ve Köylü Müfettişliği'ni Nasıl Yeniden Örgütlemeliyiz" başlıklı mektubun ikinci kısmıdır.

kazandığımız deneyimler, zihinlerimizi güvensizlik ve şüphecilikle doldurmuş haldedir. Bu nitelikler kendilerini istemsiz bir biçimde, örneğin insanların uzun uzadıya ve yersizce “proleter” kültürden bahsedip durmasında açığa vurmaktadır. En başta, gerçek burjuva kültürüne ulaşmak bile bizim için yeterli olmalıdır. Başta burjuva öncesinin kaba kültür biçimlerinden, yani serf kültürü veya bürokratik kültürden kurtulmak bile hoşnut edici olmalıdır. Kültürel mevzularda, aceleci ve köklü önlemler çok zararlıdır. Genç yazarlarımız ve Komünistlerimiz bunu kafalarına iyice kazımalıdır.

Dolayısıyla devlet aygıtımız söz konusu olduğunda, geçmiş deneyimlerimizden hareketle bugün, ağır ağır ilerlemenin daha iyi olduğu sonucuna varmamız gereklidir.

Devlet aygıtımız sefil bir halde olmasa bile, öyle içler acısı bir durumdadır ki, en başta onun kusurlarıyla nasıl mücadele edeceğimizi dikkatle düşünmek bizim açımızdan zorunluluktur. Bu süreçte bahsedilen kusurların kökenlerinin geçmişte yattığı akıldan çıkarılmamalıdır. Nitekim bu geçmiş yıkılmış olsa da, henüz aşılamamıştır. Onu fi tarihine gömecek bir kültürel seviyeye daha ulaşamamıştır. Kasten kültürden bahsetmekteyim, çünkü bu tür mevzularda ancak kültürümüzün, toplumsal yaşamımızın ve alışkanlıklarımızın parçası haline gelmiş şeyleri kazanım olarak görebiliriz. Toplumsal sistemimizdeki olumlu yanların doğru bir şekilde incelenip, anlaşılıp benimsendiğini söylememiz mümkün değildir. Aceleyle kabul edilmekte, fakat teyit edilip sınanmamaktadır. Deneyimle pekiştirilip, sürekli hale getirilmemektedir. Kuşkusuz, gelişimin bizi beş yıl içinde çarlıktan Sovyet sistemine taşıyacak kadar süratle yaşandığı devrimci bir dönemde, aksini yapmak mümkün olmamıştır.

Fakat artık bu konuda bir şeyler yapma zamanıdır. Haddinden fazla hızlı ilerlemelere, kendini beğenmiş tavırlara ve diğerlerine katı bir şüphecilikle yaklaşmak zorundayız. Saat başı, dakika başı ileriye attığımız her adımı nasıl sınavacağımız üzerine

düşünmeli ve bunların her saniye zayıf, yüzeysel ve yanlış kavranmış adımlar olduğunu göstermeliyiz. Burada en zararlı şey aceleciliktir. En zarar verici şey, en azından bir şeyler bildiğimiz yahut sosyalist, Sovyet ve benzeri adlara gerçekten layık yeni bir devlet aygıtının inşası için gerekli unsurların çoğuna sahip olduğumuz sanısına kapılmaktır.

Hayır, böyle bir aygıt, hatta unsurlarına ulaşmak için gü-lünç derecede yetersiz durumdayız. Nitekim bunu inşa etmek için zamanımızı esirgememiz gerektiğini ve bu işin uzun yıllar alacağını akılda tutmak zorundayız.

Elimizde, bu aygıtın inşası için hangi unsurlar vardır? Sadece ikisi. Bunlardan ilki, sosyalizm mücadelesine kazandırılmış işçilerdir. Bu unsurlar yeterince eğitilmiş değiller. Bizim için daha iyi bir aygıt inşa etmek istiyorlar, fakat nasıl yapacaklarını bilmiyorlar. Bu aygıtı inşa edemezler. Bunun için gerekli kültürden henüz yoksundurlar ve bu iş için kültür gerekir. Bu uğurda aceleyle, saldırganlıkla, gayretle, coşkuyla ve genel olarak en iyi insani niteliklerle yapılan işler hiçbir şey kazandırmaz. İkinci unsur, elimizdeki bilgi, eğitim ve terbiyedir. Ancak bunlar da diğer ülkelerle kıyaslandığında korkunç ölçüde yetersizdir.

Bilgisizliğimizi, coşku, heyecan ve acelecilikle kapatmaya (veya kapatabileceğimizi sanmaya) çok meyilli olduğumuzu unutmamız gerek.

Devlet aygıtımızı yenilemek için yapmamız gereken şey, ne olursa olsun en başta öğrenmeye, sonra yine öğrenmeye, bir kez daha öğrenmeye ve ardından öğrendiklerimizin kuru sözcüklere yahut popüler sloganlara dönüşmediğinden (tüm açık sözlüğümle bunun aramızda çok sık yaşandığını itiraf etmeliyim), bunların varlığımızın ciddi birer parçası olduğundan, bütünüyle toplumsal yaşamımızın kurucu bir unsuruna dönüştüğünden emin olmaya koyulmaktır. Kısacası burjuva Batı Avrupa'sının ilettiği taleplerin değil, sosyalizme geçmeye baş koymuş bir ülkeye uygun düşen taleplerin peşinde koşmalıyız.

Yukarıda aktarılanlardan çıkarılacak sonuç şudur: İşçi ve Köylü Müfettişliği'ni ciddi anlamda istisnai bir kuruma, devlet aygıtımızı geliştirecek bir araca dönüştürmek zorundayız.

İstenen yüksek düzeye ulaşabilmesi için, uyacağımız kural şudur: "Ayağını yorganına göre uzat."

Bu maksatla toplumsal sistemimizde şimdiden mevcut olan şeyleri en iyi şekilde kullanmak, yeni Halk Komiserliğini inşa etmek için bunları büyük bir titizlik, dikkat ve bilgelikle kullanmak zorundayız.

Bu doğrultuda, toplumsal sistemimiz içinde sahip olduğumuz en iyi unsurlar (ilki gelişmiş işçiler, ikincisiyse lafla işi birbirine karıştırmayacaklarından ve bilinçlerine ters tek bir kelime dahi sarf etmeyeceklerinden emin olduğumuz aydınlanmış unsurlar) zorlukları kabul etmekten ve ciddi bir şekilde önlerine koydukları hedeflere ulaşma mücadelesinden asla kaytarmamalıdır.

Beş yıldır devlet aygıtımızı geliştirmek için telaşla koşuyoruz fakat bu beş yılda faydasız, hatta beyhude ve zararlı olan şeyin bu telaş olduğu ortada. Bu telaş bir şeyler yapıyormuşuz hissiyatını yarattı, oysa yaptığı şey aslında kurumlarımızı ve zihinlerimizi tıkamaktan ibaret.

Bunu değiştirmenin tam zamanı.

Şu kaideyi takip edeceğiz: Az olsun, öz olsun. Şu ilkeyi benimseyeceğiz: Bir şey elde etmeyi ummaksızın aceleyle iş yapmak yerine, iki hatta üç yıl içinde kaliteli insanlar kazanmak.

Bu ilkeyi takip edip koşullarımıza uyarlamanın zor olacağını biliyorum. Karşıt ilkenin kendisini binlerce farklı yoldan dayatacağını biliyorum. Muazzam bir dirençle müthiş bir azmin gösterilmesi gerektiğinin, en azından bu alandaki işlerde ilk birkaç yılın cehennem gibi geçeceğinin farkındayım. Her şeye rağmen, ancak böylesi bir gayretle hedefimize ulaşabileceğimize inanıyorum. Ve ancak bu hedefe ulaştıktan sonra, Sovyet, sosyalist veya diğer benzeri isimlere layık bir cumhuriyet inşa edebileceğiz.

Muhtemelen birçok okur, ilk yazımda [‘İşçi ve Köylü Müfettişliği’ni Nasıl Yeniden Örgütlemeliyiz’] örneklerle aktardığım rakamsal verilerin aşırı geri olduğunu düşünmüştür. Durumun gerçekten de böyle olduğunun birçok hesaplamayla kanıtlanabileceğinden eminim. Fakat bana göre, tüm rakamların ve hesaplamaların önüne tek bir şeyi koymak zorundayız: Gerçekten de istisnai bir kaliteye ulaşma arzumuzu.

Devlet aygıtımızı geliştirmek için gerçek bir azimle çalışmamızın şart olduğu an artık gelmiştir ve bu çabada çok az şey acelecilikten daha fazla zararlı olabilir. Bundan ötürü, rakamların şişirilmemesi yönünde sert bir uyarıda bulunacağım. Aksine bana göre yapmamız gereken, bu meseleyle ilgili rakamların üzerine özellikle eğilmektir. Dürüstçe söylememe izin verin: Bugün İşçi ve Köylü Müfettişliği Halk Komiserliği en ufak otoriteye bile sahip değil. İşçi ve Köylü Müfettişliği’imizden daha kötü örgütlenmiş hiçbir kurumun olmadığını ve mevcut şartlar altında bu Halk Komiserliği’nden hiçbir şey beklenmeyeceğini herkes biliyor. Eğer birkaç yıl içinde (1) istisnai olacak, (2) herkesin nihai güvenini kazanacak ve (3) cümle aleme Merkezi Denetleme Komisyonu gibi kıdemli bir kurumun yaptığı işlerin gerçekten de meşru olduğunu kanıtlayacak bir kurumu ciddiyetle yaratmak istiyorsak, bunu zihinlerimizde kesin bir çözüme kavuşturmak zorundayız. Kanaatime göre, kurum personelinin sayısı ile ilgili tüm genel rakamları derhal ve kati bir biçimde reddetmek zorundayız. İşçi ve Köylü Müfettişliği’nin çalışanlarını özel bir itinayla ve sadece katı testler sonucunda seçmeliyiz. Aslına bakılırsa, kendi halinde idare eden, en ufak güvenden bile yoksun olan ve sözü hiçbir ağırlık taşımayan bir Halk Komiserliğini kurmanın ne faydası var ki? Bugün zihinlerimizdeki yeniden inşa sürecini başlatırken, temel hedefimizin bunların hepsinden kaçınmak olduğunu düşünüyorum.

Merkezi Denetleme Komisyonu’na üye yapacağımız işçiler kusursuz Komünistler olmak zorundadır ve onlara işlerinin yöntemleriyle hedefleri konusunda eğitim vermek için yapıla-

çak tonla şey olduğu kanaatindeyim. Ayrıca bu işlerde onlara yardımcı olacak belli sayıda sekreterler olmak zorundadır. Bu kişiler göreve atanmadan önce üçlü bir sınamadan geçmelidirler. Son olarak, istisnai durumlarda doğrudan İşçi ve Köylü Müfettişliği'ne kabul edeceğimiz memurlar, şu gereklilikleri taşımak zorundadırlar:

İlk olarak, bazı Komünistlerce tavsiye edilmelidirler.

İkinci olarak, devlet aygıtımıza dair bilgilerini ölçen bir sınavdan geçmelidirler.

Üçüncü olarak, devlet aygıtımıza ilişkin temel teorilerde, temel idari hususlarda, kurumun rutin işlerinde ve diğer konularda teste tabi tutulmalıdırlar.

Dördüncü olarak, aygıtın bir bütün olarak yaptığı işlerden emin olabilmek adına, Merkezi Denetim Komisyonu ve kendi sekreteryasıyla uyum halinde çalışmalıdırlar.

Bu gerekliliklerin son derece katı olduğunun farkındayım ve korkarım, İşçi ve Köylü Müfettişliği'nde çalışan "pratik" işçilerin büyük bir kısmı, bunların uygulanması mümkün olmayan gereklilikler olduğunu veya kendileriyle dalga geçildiğini söyleyecek. Ancak şu anda İşçi ve Köylü Müfettişliği'nin başında olan şeflere veya bu kurumla bağlantılı kişilere soruyorum: İşçi ve Köylü Müfettişliği gibi bir Halk Komiserliğinin pratik amaçlarını bana dürüstçe anlatabilirler mi acaba? Sanırım bu soru, ciddiyetlerini tekrar kazanmalarına yardım edecektir. Ya bu ümitsiz işte giriştiğimiz sayısız yeniden örgütlemekten biri olan İşçi ve Köylü Müfettişliği hiçbir şeye değmiyordur ya da gerçekten istisnai olan, unvanı ve makamı sayesinde değil, erdemleri sayesinde herkesin saygısını kazanan bir şeyler yaratmak için ağır ağır, zorlu ve alışılmadık yöntemlerle çalışmamız gerekiyordu.

Eğer kendimizi sabırla donatmazsak, bu işe yıllarımızı ayırmazsak, hiç uğraşmamak daha iyi.

Kanaatimce aceleyle kurduğumuz ve yüksek emek gerektiren az sayıda araştırma enstitüleri ile benzeri kuruluşları önümüze alıp, düzgünce örgütlenip örgütlenmediklerini kontrol etmemiz

ve sadece modern bilimin yüksek standartlarına uyup bize faydalı olacak şekilde çalışmalarını sağlamamız gerek. Eğer bunu yaparsak, işlevlerini yerine getirebilen, sistematik bir şekilde işleyen ve devlet aygıtımızı sürekli iyileştiren bir kurumu, yani işçi sınıfının, Rusya Komünist Partisi'nin ve Cumhuriyetimizdeki tüm halkların güvenine mazhar olan bir kurumu birkaç sene içinde yaratmak hiç de ütöpik olmayacaktır.

Bunun zorlu ön çalışmalarına hemen başlanabilir. İşçi ve Köylü Müfettişliği Halk Komiserliği mevcut yeniden örgütlenme planını kabul etmesi halinde, görev tamamlanıncaya dek acele etmeden ve halihazırda yapılmış olanları değiştirmede tereddüde düşmeden hazırlık adımını atıp düzenli bir şekilde çalışamaz.

Bu hususta gönülsüzce konmuş her türlü çözüm son derece zararlı olacaktır. İşçi ve Köylü Müfettişliği'nde çalışanların sayısında farklı kaygılarla yapılacak her düzenleme, aslında eski bürokratik kaygılarla, eski önyargılarla, çoktan mahkûm edilmiş ve herkesçe alaya alınmış düşüncelerle yapılacaktır.

Özetle mesele şudur:

Ya hemen şimdi devlet örgütlenmesiyle ilgili bir şeyleri ciddi şekilde öğrendiğimizi (beş yılda bir şeyler öğrenmiş olmalıyız) ya da bunun için yeterince olgunluğa erişmediğimizi kanıtlayacağız. Eğer ortadaki durum ikincisiyse, bu işle hiç uğraşmamak en iyisi.

Bana göre, mevcut insan kaynaklarımızla en azından tek bir Halk Komiserliğini sistemli bir biçimde yeniden inşa etmeye yetecek kadar bir şeyler öğrendiğimizi varsaymak abartı olmaz. Hakikaten de, bu tek Halk Komiserliği tüm devlet aygıtımıza model teşkil etmek zorundadır.

Genel olarak emeğin örgütlenmesi, özel olaraksa yönetimle ilgili birkaç ders kitabının derlenmesi için derhal bir müsabaka tertiplemeliyiz. Yermanskiy'in hali hazırda yayınladığı kitap temel alınabilir; ne var ki parantez içinde kendisinin Menşevizme açıkça sempati duyduğunu ve Sovyet sistemi için ders kitabı hazırlamaya uygun düşmediğini söylemek zorundayım.

Diğer yandan Kerjentsev'in son kitabı da temel alınabilir. Eldeki diğer kısmi ders kitaplarından bazıları da yararlı olabilir.

Birkaç nitelikli ve görevine bağlı kişiyi, bu meseleyle ilgili literatürü derleyip araştırması için Almanya'ya yahut Britanya'ya göndermeliyiz. ABD veya Kanada'ya kadro göndermenin imkânsız olması halinde Britanya'yı önermekteyim.

İşçi ve Köylü Müfettişliği'nin potansiyel çalışanları için yeterlilik sınavları hazırlayacak ve bu sınavları Merkezi Denetim Komisyonu adayları için de uygulayacak bir komisyon belirlemeliyiz.

Kuşku yok ki, bu ve benzeri önlemler Halk Komiserine, İşçi ve Köylü Müfettişliği kuruluna ya da Merkezi Denetleme Komisyonu Prezidyumu'na hiçbir zorluk çıkarmayacaktır.

Bunlarla eşzamanlı olarak, Merkezi Denetleme Komisyonu üyeliği için adayları belirleyecek bir hazırlık komisyonunun atanması gereklidir. Bakanlıklardaki deneyimli işçiler ve Sovyet liselerindeki öğrenciler arasında, bu göreve aday olmaya yetip de artacak kadar kişiyi bulabileceğimizi umuyorum. En baştan şu veya öteki kategorileri hariç bırakmak pek doğru olmayacaktır. Muhtemelen yapılacak tercih, bu kurumun birden çok nitelikle farklı meziyetleri bir araya getirmiş karma yapısından yana olacaktır. Sonuçta aday listesini belirlemeye dönük işler, hatırı sayılır oranda çalışma yapmayı gerektirecektir. Örnek vermek gerekirse yeni Halk Komiserliğine bağlı personelin, sadece tektip kişilerden ve memurlardan oluşması, propagandacı kişileri yahut asıl niteliği sosyal girişkenlik olan, bu alandaki memurların bilmediği türden çevrelere nüfuz edebilen insanları hariç bırakması hiç arzulanmayacak bir şeydir.

Planımı akademik kurumlarla kıyaslısam, kafamdaki fikri iyi ifade edebileceğimi düşünüyorum. Merkezi Denetleme Komisyonu, Prezidyumlarının rehberliğiyle Politik Büro'nun tüm evrak ve dosyalarını sistemli bir şekilde incelemelidir. Ayrıca kurumlarımızdaki rutin işleyişi tefiş ederken zamanını çeşitli işler arasında doğru şekilde dilimlere ayırmalı, yüksek devlet

kurumları içinde küçük ve özel ofisler açmalıdır. Ve son olarak görevleri arasında, teorik çalışmalar da olmalıdır. Yani kendilerini adamak istedikleri işlerin örgütlenmesine dönük teorileri, diğer yoldaşların ve yüksek kurumlardaki öğretmenlerin rehberliğiyle emek örgütlenmesine dönük pratik işleri öğrenmelidirler.

Ancak kendilerini bu türden akademik işlerle sınırlandırabileceklerini sanmıyorum. Ayrıca, dolandırıcı demeyeceğim, ama benzer tipleri yakalamak için (bu şekilde adlandırmakta beis görmüyorum) kendilerini eğitime tabi tutmaları, hazırlanmaları, bu kişilerin hareketlerini, yaklaşımlarını ve diğer şeyleri gözetlemek için özel taktikler öğrenmeleri gerekecektir.

Böyle bir öneri Batı Avrupa'nın devlet kurumlarında yapılmış olsaydı, dehşetli bir kızgınlığa, ahlaki bir infiale veya benzeri şeylere yol açardı; fakat bunlara sebep olacak kadar bürokratikleşmediğimizi düşünüyorum. Henüz NEP, içimizden herhangi birini, birilerinin yakalanma ihtimaliyle, şoke edebilecek kadar güven ve itibar kazanamamıştır. Sovyet Cumhuriyetimiz çok yeni bir oluşum olduğundan ve etrafını hâlâ yığın yığın eski keresteler sarmış olduğundan, bu tür tipleri çeşitli tezgâhlarla, bazen uzak kaynaklara veya dolambaçlı yollara yönelmiş soruşturmalarla incelememiz gerektiği fikri kimseyi pek de şaşırtmayacaktır. Bu durum herhangi birini şoke edecek olsa bile, bu kişinin kendisini komik duruma düşüreceğinden emin olabiliriz.

Yeni İşçi ve Köylü Müfettişliği'mizin, Fransızların *pruderie* [erdemlilik taslama], bizimse gülünç yapmacıklık veya komik kasıntı dediğimiz, bütünüyle Sovyet ve Parti bürokrasimizin ekmeğine yağ süren şeyi terk edeceğini umalım. Bu arada parantez içinde, Sovyet organlarımızda olduğu kadar Parti organlarımızda da bürokratlarımızın olduğunu söyleyelim.

Yukarıda emeğin üst örgütlenmesine ve benzeri şeylere dönük kurumlarda sıkı araştırmalar ve okumalar yapmamız gerektiğini söylerken, katiyen okul sınıflarında yapılan türden "araştırmaları" kast etmedim. Dahası kendimi sadece araştırmanın sınıflarda yapıldığı fikriyle de sınırlamadım. Bu bağlamda tek

bir gerçek devrimcinin bile, “araştırmaları” bazı yarı gülünç tezgâhlara, kurnazlıklara, hilelere yahut bu türden bir şeylere başvurmayı da içeren bir şey olarak görmeyi reddettiğimden şüphelenmeyeceğini umuyorum. Vakur ve ağırbaşlı Batı Avrupa devletlerinde, böyle bir fikrin insanları korkutacağını ve tek bir düzgün memurun bile bunu aklına getirmeyeceğini biliyorum. Ancak bizim henüz bu kadar bürokratikleşmediğimizi ve bu fikre ilişkin tartışmalarımızın biraz eğlenceden başka bir şeye yol açmayacağını umuyorum.

Doğrusu, neden zevk ve faydayı birleştirmiyoruz ki? Gülünç, muzır, yarı gülünç ve yarı muzır şeyleri açığa çıkarmak için, neden mizahi veya yarı mizahi oyunlara başvurmuyoruz?

Gördüğüm o ki, İşçi ve Köylü Müfettişliği bu fikirlerin üzerine eğildiği takdirde büyük kazanç elde edecektir. Dahası Merkezi Denetleme Komisyonu ile İşçi ve Köylü Müfettişliği’ndeki meslektaşlarının en parlak zaferlerinden bir kaçını elde ettiği örnek vakaların sayısı, ileriki İşçi ve Köylü Müfettişliği ile Merkezi Denetleme Komisyonu üyelerinin, resmi ve ağırbaşlı ders kitaplarında bahsi hiç geçmeyen yerlerde yapacağı birkaç kahramanlıkla artmayacaktır.

Peki bir Parti kurumu bir Sovyet kurumuyla nasıl kaynaştırılabilir? Bu öneride hatalı ve uygunsuz bir şeyler yok mudur?

Bu soruları kendi adıma değil, yukarıda Sovyet kurumlarında olduğu kadar, Parti kurumlarımızda da bürokratların olduğunu söylerken dokundurma yaptığım kişiler adına soruyorum.

Ancak bu yaptığımız işe faydalı olacaksa, neden ikisini kaynaştırmamamız gerekiyor? En baştan itibaren bu şekilde inşa edilmiş Dışişleri Halk Komiserliği örneğinde, böyle bir kaynaşmanın oldukça yararlı olduğunu hepimiz görmüyor muyuz? Politik Büro önemli veya ufak birçok sorunu Parti’nin bakış açısıyla ele alıp, daha ağır bir kelime kullanmayacaksak, kurnazca oyunlarını bozmak adına dış güçlerin “hamleleri” karşısında kendi “hamlelerimizi” bu şekilde kurgulamıyor mu? Bir Sovyet kurumuyla Parti kurumunun böylesi esnek bir tarzla kaynaş-

mış olması, politikalarımızdaki büyük kuvvetin kaynağı değil mi? Bana göre yararlılığını kanıtlamış, bu alanda artık şüpheye yer bırakmayacak ölçüde alışılmış ve en azından tüm devlet aygıtımıza uygun düşecek (hatta çok daha uygun düşeceğini düşünüyorum) şey budur. İşçi ve Köylü Müfettişliği'nin işlevleri bir bütün halinde devlet aygıtımızı kapsamına almaktadır ve yürüteceği faaliyetler istisnasız tüm devlet kurumlarına etki yapmalıdır: Yerel, merkezi, ticari, tamamen idari, eğitsel, arşivsel, teatral ve diğer kurumlarda – kısaca istisnasız hepsinde.

O halde, faaliyetlerin kapsamı bu denli geniş olan ve dahası son derece esnek bir yapıda olması gereken bir kurum, Parti'ye ait bir kurum ile Sovyet'e ait bir kurum arasındaki bu özgün kaynaşmayı neden benimsemesin?

Bunun önünde hiçbir engel görmüyorum. Dahası bana göre, böyle bir kaynaşma çalışmalarımızı zafere kavuşturmanın tek garantisidir. Bu konuya dair tüm şüphelerin devlet dairelerimizin tozlu köşelerinden geldiğini ve alayla karşılık vermekten başka hiçbir şeyi hak etmediklerini düşünüyorum.

Bir başka şüphe: Eğitim faaliyetlerini resmi faaliyetlerle birleştirmek uygun mudur? Bunun sadece uygun değil, zorunlu olduğunu düşünüyorum. Genel tabirle, Batı Avrupa'ya özgü devlet biçimine karşı aldığımız devrimci tavra rağmen, bunun en zararlı ve budalaca önyargılarından bazılarının bize bulaşmasına izin verdik. Bir ölçüde bunlar bize, bu önyargıların bulanık suyundan tekrar tekrar istifade edebileceğini düşünen sevgili bürokratlarımızca kasıtlı bir şekilde bulaştırıldı. Nitekim bu bulanık sulardan öyle çok istifade etmektedirler ki, sadece içimizdeki körler bu pratiklerin ne kadar yaygın olduğunu görmekten acizdirler.

Tüm toplumsal, ekonomik ve politik ilişkilerde “ziyadesiyle” devrimciyiz. Fakat iş resmi idareciliğin formlarıyla usullerini kontrol etmeye ve bunlara öncelik vermeye geldiğinde, “devrimcilerimiz” çoğunlukla ağır ve köhne rutinlerin önünü açmaktadırlar. Toplumsal yaşamda gerçekleşen büyük bir sıçramaya,

ne zaman ufacık bir değişiklik önerilse hâsıl olan inanılmaz bir çekingenliğin eşlik etmesi gibi çok ilginç bir olguya birçok kez tanıklık ettik.

Bu gayet doğaldır, çünkü ileriye atılan bu cesur adımlar, uzun yıllar teorik çalışmaların konusu olmuş, çoğunlukla, hatta nerdeyse her zaman teoride desteklenmiş bir alanda gerçekleşmiştir. Ruslar çalışmadıkları zamanlarda, sevimsiz bürokratik gerçeklikler karşısında teselliyi anormal ölçüde cüretkâr olan teorik yorumlarda bulmaktadırlar ve ülkemizde bu türden teorik yorumlara alışılmadık bir orantısızlık katan şey işte budur. Genel yorumlardaki teorik cesaret, resmi rutinde yapılacak belli başlı küçük reformlar karşısında alınan çekingen tavırla el ele gitmektedir. Muazzam büyüklükte ve evrensel bir tarım devrimi, başka ülkelerde emsali görülmemiş bir cesaretle gerçekleştirilmiştir. Ancak iş resmi rutinde onuncu sınıf bir reform yapmaya geldiğinde, bu hayal gücü yitip girmektedir. Genel sorunlara uyarlandığında böyle parlak sonuçlar yaratan önermeleri bu reforma dahil etmek için gereken hayal gücü yahut sabır yoktur.

İçinde bulunduğumuz dönemde, ufak tefek değişiklikler söz konusu olduğunda bile hâsıl olan şaşkınlık verici çekingenliğin, pervasız bir cesaretle yan yana olması işte bundandır.

Bana göre bu, gerçekten de tüm büyük devrimlerde yaşanmış bir şeydir. Çünkü büyük devrimler eski olanla ve eskinin geliştirilmesine dönük şeylerle, eskinin hiçbir unsurunu barındırmayacak kadar yeni bir şeye duyulan soyut özlem arasındaki çelişkilerden doğar.

Ve bir devrim ne kadar ani olursa, bu çelişkilerin çoğu da o kadar uzun sürer.

İçinde bulunduğumuz dönemin genel özelliği şudur: Kapitalist endüstriyi yok ettik, ortaçağdan kalma kurumları ve toprak mülkiyetini yerle bir ettik. Böylece onun devrimci çabalarına inandığı için proletaryanın önderliğini takip eden küçük ve çok küçük köylüler yarattık. Ancak bizim açımızdan, sosyalist devrim salt bu güvenin verdiği destekle daha gelişmiş ülkelerde

muzaffer oluncaya dek yola devam etmek hiç kolay değildir. Çünkü ekonomik gereklilikler, özellikle de NEP altında, küçük ve çok küçük köylülüğün emek verimliliğini çok ama çok düşük bir düzeyde tutmaktadır. Dahası uluslararası durum da Rusya'yı geriletmiştir ve genel olarak halkın emek verimliliğini, savaştan önceki seviyenin çok altına düşürmüştür. Batı Avrupa'nın kapitalist güçleri, kısmen kasıtlı, kısmense bilinçsiz bir biçimde, bizi geriletmek için, ülkemizi olabildiğince yıkıntıya dönüştürme amacıyla Rusya'daki İç Savaş'tan yararlanmak için ellerinden geleni artlarına koymamışlardır. İçinde birçok avantaj barındıran şey, emperyalist savaştan tam da bu şekilde çıkmaktı. İddia ettikleri şey az çok şöyleydi: "Rusya'daki devrimci sistemi yıkamazsak, onun sosyalizme doğru ilerleyişini ne olursa olsun engellemeliyiz." Nitekim onların açısından bakıldığında, başka bir şey de iddia edemezler. Neticede sorunları yarı yarıya çözülmüş durumdadır. Devrimin yarattığı yeni sistemi yıkamamışlardır. Ancak sosyalistlerin tahminlerini doğrulayacak, onların üretici güçleri muazzam bir hızda geliştirmelerini sağlayacak, bir araya getirildiğinde sosyalizmi yaratacak potansiyellerin hepsini geliştirecek, böylece sosyalistlerin cümle âleme sosyalizmde devasa bir güç olduğunu ve insanlığın muazzam parlaklıkta yeni bir gelişme aşamasına girmiş olduğunu kanıtlayacak ileri bir adımın atılmasını engellemişlerdir.

Şimdi şekillenen uluslararası ilişkiler sistemi, Avrupalı bir devletin, yani Almanya'nın galip ülkelerce köleleştirildiği bir sistemdir. Dahası bir dizi devlet, Batı'nın en eski devletleri bu zafer sayesinde, ezdikleri sınıflara bazı küçük tavizler verebilecek bir konumdadırlar. Bu tavizler ne kadar küçük olsa da, bu ülkelerdeki devrimci hareketi dikkate almıştır ve bir "sınıfsal ateşkes" görüntüsü yaratmıştır.

Diğer yandan, son emperyalist savaşın sonucunda bir dizi Doğu ülkesi, Hindistan ve Çin kör uykularından bütünüyle ayrılmışlardır. Gelişimleri açıkça, Avrupa'nın genel kapitalist çizgisine doğru kaymıştır. Avrupa'nın genel telaşı onları etkile-

meye başlamıştır ve şimdi bütün dünya, dünya kapitalizminin bütününde krize yol açacak bir gelişme sürecinin içine çekildiklerinin kesin bir şekilde farkındadır.

Dolayısıyla şu an karşımıza şöyle bir soru çıkmaktadır: Bizler küçük veya çok küçük köylü üretimimizle ve yıkıntılar içinde, Batı Avrupa'nın kapitalist ülkeleri sosyalizme doğru gelişimlerini tamamlayıncaya kadar dayanabilecek miyiz? Ancak bu gelişimleri, eskiden umduğumuz gibi değildir. Bu süreç sosyalizmin kademeli bir "olgunlaşması" yoluyla yaşanmamaktadır. Aksine bazı ülkelerin diğerlerince sömürülmesiyle, emperyalist savaşta mağlup edilen ülkeler ve tüm Doğu'nun sömürülmesiyle gerçekleşmektedir. Diğer yanda, tam da ilk emperyalist savaş yüzünden Doğu, devrimci hareketin içine çekilmiş durumdadır. Dünya devrim hareketinin büyük girdabına kesin bir şekilde kapılmış haldedir.

Peki, bu durumun ülkemize şart koştuğu taktikler nelerdir? Açıkça şunlardır. İşçilerimizin iktidarını korumak ve küçük köylüleri onların liderliği ile otoritesi altında tutmak konusunda çok dikkatli olmalıyız. Avantajımız, şu an tüm dünyanın küresel bir sosyalist devrime yol açacak bir yönelime girmesidir. Ancak bizler, emperyalistlerin dünyayı iki kampa ayırmasından kaynaklanan bir dezavantajın mağduriyetini yaşıyoruz. Nitekim bu kamplaşmayı çok daha karmaşıklaştıran şey, gerçekten de gelişmiş topraklara, kültüre ve kapitalist gelişmeye sahip Almanya'nın tekrar ayağa kalkmasının inanılmaz ölçüde zor olduğudur. Batı diye adlandırdığımız tüm kapitalist güçler, onu didik didik etmekte ve ayağa kalkmasını önlemektedirler. Diğer tarafta, sömürülen yüz milyonlarca emekçisiyle insani sefaletin en korkunç aşamasını yaşayan tüm Doğu, fiziksel ve maddi gücü Batı Avrupa'nın en küçük devletlerinden birinin bile sahip olduklarıyla kıyaslanamayacak bir konum almaya zorlanmıştır.

Kendimizi bu emperyalist ülkeler arasında gerçekleşmesi yakın çatışmadan nasıl kurtarabiliriz? Doğu'nun gelişen emperyalist ülkeleri arasındaki içsel karşıtlıklarla çatışmaların, bize

aynı ilkinde olduğu gibi, ikinci kez soluk aldıracağını umabilir miyiz? Bilindiği gibi ilkinde Batı-Avrupa karşı-devriminin Rus karşı-devrimini destekleme kampanyası, Batı ve Doğu'nun karşı-devrimci kampları, Doğulu ve Batılı sömürücüler, Japonya ve ABD kampları arasındaki karşıtlıklar sayesinde çökmüştü.

Sanırım bu soruya verilecek yanıt şöyle olmalıdır: Mesele aşırı sayıda etmene bağlıdır ve bir bütün olarak mücadelenin sonucu, uzun vadede dünya nüfusunun büyük çoğunluğunu mücadele için eğiten ve donatan şeyin, kapitalizmin bizzat kendisi olduğundan dolayı tahmin edilebilmektedir.

Son tahlilde mücadelenin sonucu, Rusya, Hindistan, Çin ve benzeri yerlerdeki insanların dünya nüfusunun büyük çoğunluğunu oluşturmasıyla belirlenecektir. Nitekim son birkaç yıl içinde, olağanüstü bir hızla özgürlük mücadelesine girenler işte bu çoğunluktur. Dolayısıyla bu açıdan, küresel mücadelenin nihai sonucuyla ilgili ufak bir şüphe dahi duyulamaz. Bu bağlamda sosyalizmin nihai zaferi mutlak ve kesindir.

Ancak bizi ilgilendiren şey, sosyalizmin nihai zaferinin kaçınılmaz oluşu değil, Batı Avrupa'daki karşı-devrimci ülkelerin bizi yok etmesini engellemek için Rusya Komünist Partisi, Rusya Sovyet Devleti olarak uygulamamız gereken taktiklerdir. Karşı-devrimci emperyalist Batı ile devrimci ve ulusalcı Doğu arasında, dünyanın en medeni ülkeleri ve Doğuda dünyanın çoğunluğunu meydana getiren geri devletler arasında gerçekleşecek bir sonraki askeri çatışmaya kadar, varlığımızı garanti altına almak için bu çoğunluğun medenileşmesi zorunludur. Politik şartlarını yerine getirmiş olsak da, doğrudan sosyalizme geçmemizi sağlayacak yeterli medenilikten bizler de yoksunuz. Kendimizi kurtarmak için aşağıdaki stratejileri benimsemeli veya aşağıdaki politikaları takip etmeliyiz.

İşçilerin köylülere önderlik etmeyi sürdürdüğu, köylülerin güvenini koruduğu ve büyük ekonomik önlemlerle her türlü müsrifliğin toplumsal ilişkilerimizden atıldığı bir devletin inşası için uğraşmak zorundayız.

Devlet aygıtımızı en ekonomik noktaya gelinceye dek küçültmek zorundayız. Büyük kısmı çarlık Rusya'sından kalma müsrifliğin tüm izlerini kaldırmak, bürokratik ve kapitalist devlet aygıtını dönüştürmek zorundayız.

Bu köylülüğün sınırladığı bir egemenlik olmayacak mı?

Hayır. Eğer işçi sınıfının köylüler üzerindeki öncü konumunu sürdürmesine dikkat edersek, devletimizin ekonomik işlerinde alınacak en tutumlu önlemlerle, elde ettiğimiz her kazancı büyük makine sanayimizin gelişmesi için kullanabilir, elektriği yaygınlaştırabilir, turba kömürünü hidrolik sistemle çıkarabilir ve Volhov Enerji Projesi gibi şeyleri tamamlayabiliriz.²

İşte ümidimiz sadece ve sadece burada yatmaktadır. Ancak bunu yaptığımızda, mecazi tabirle atları değiştirebileceğiz. Köylülükten, yoksul mujiklerin atlarından, yıkılmış bir köylü ülkesine özgü atlardan kurtulup, proletaryanın arzuladığı ve arzulamak zorunda olduğu atlara geçeceğiz – ağır makine endüstrisinin, elektriğin ve Volhov Enerji Santrali'nin atlarına.

Zihnimde çalışmalarımıza, politikalarımıza, taktiklerimize ve stratejilerimize ilişkin genel planları, yeniden örgütlenmiş İşçi ve Köylü Müfettişliği'nin işlevleriyle ilişkilendirilmiş şeklim böyledir. Kanaatimce, İşçi ve Köylü Müfettişliği'ne ayırmak zorunda olduğumuz istisnai ilgi ve özeni, ona istisnai derecede yüksek bir konum sağlamayı ve Merkez Komite'nin haklarıyla önderlik vermeyi meşru kılan şey budur.

Bu meşruiyetin kaynağı, ancak devlet aygıtımızı tamamen temizleyerek, içinde kesinlikle yeri olmayan şeyleri atarak yola devam edeceğimizden emin olabilmemiz. Dahası yola küçük köylü ülkesi düzeyinde, herkesin ekonomik açıdan sınırlandırıldığı bir düzeyde değil, gittikçe gelişen ve büyük bir endüstriyle devam edeceğiz.

2. Volhov Enerji Projesi, Sovyetler Birliği'nin Volhov Nehri üzerinde kurduğu büyük hidroelektrik santrallerinin ilkiydi. İnşası 1918'de başlamış, fakat İç Savaş'ın sona erdiği 1920 yılına dek pek bir şey yapılamamıştı. 1926'da faaliyete başladı.

İşçi ve Köylü Müfettişliğimiz için zihnimden geçen büyük görevler işte bunlardır. İşte bu sebeple, en yetkili Parti organımızla “sıradan” bir Halk Komiserliğinin karışımı olmasını planlıyorum.

2 Mart 1923

Yoldaş Stalin'e

Çok Gizli
Kişisel

Nüshaları Yoldaş Kamenev ve Zinovyev'e

Sevgili Yoldaş Stalin:

Karımı telefona çağırıp ağır sözler sarf ederek büyük kabalık yaptın. Sana bunu unutmaya hazır olduğunu söylemesine rağmen, olan biten onun tarafından Zinovyev ve Kamenev'e aktarılmış durumda. Bana yapılmış olanı öyle kolaylıkla unutmak gibi bir niyetim yok ve söylemeye hiç gerek yok ki karıma

yapılmış olanı bana yapılmış sayarım. Dolayısıyla senden şunu düşünmeni istiyorum: Söylediğin sözleri geri alıp özür dilemeye kendini hazırlar mısın, yoksa aramızdaki ilişkinin sona ermesini mi tercih edersin?¹

Saygılarımla,
Lenin

5 Mart 1923

1. Lenin doktorlarının izniyle 21 Aralık 1922'de, dış ticaret tekeli hakkında Troçki'ye bir mektup yazdırdıktan sonra, MK Genel Kurulu'nun 18 Aralık tarihli kararıyla Lenin'e uygulanan tıbbi tedavinin gözetiminden şahsen sorumlu tutulan Stalin, Nadejda Krupskaya'ya hakaret etmiş ve söz konusu mektubu yazdığı için meseleyi Denetim Komisyonu'na götürme tehdidinde bulunmuştu. 23 Aralık 1922'de Krupskaya, Kamenev'e "kişisel hayatına yönelik müdahaleler, küfürler ve tehditlere" karşı koruma talep eden bir mektup gönderdi.

Anlaşılan Nadejda Krupskaya, Lenin'e bu hadiseden 1923 Martının başında bahsetmişti. Lenin bunu öğrenir öğrenmez, burada yayımlanan mektubu kaleme aldirtmişti.

Mariya Ulyanova daha sonra, meselenin "yeni muhalefet" liderlerinden biri olan G.Y. Zinovyev tarafından gündeme getirildiği Temmuz (1926) tarihli RKP(B) Ortak Merkez Komite ve Merkezi Denetim Komisyonu Toplantısı'na yazdığı mektupta, Stalin'in özür dilediğini belirtmekteydi.

P. G. Mdivani, F. Y. Maharadze ve Diğlerlerine

Çok Gizli

*Yoldaş Mdivani, Yoldaş Maharadze ve diğleri
Nüshaları Troçki ve Kamenev'e*

Sevgili Yoldaşlar:

Davanızı tüm kalbimle destekliyorum. Orconikidze'nin kabalığına ve Stalin ile Dzerjinski'nin bunu hoş görmelerine öfkeliyim. Size bazı notlar ve bir konuşma hazırlıyorum.¹

Saygılarımla,

Lenin

6 Mart 1923

1. Lenin "Gürcü meselesi" üzerine yazdığı mektup ile konuşmasını tamamlamadı. 10 Mart 1923'te sağlık durumunda ani bir kötüleşme yaşandı. Bu mektup Lenin'in kaleme aldırıldığı son belgeydi.

Sonsöz: Bilinmeyen Sularda Yüzen Lenin

Slavoj Žižek

Müphem spiritüel-kozmolojik spekülasyonları takip edenler, eminim bu alandaki en popüler konulardan birini çoktan duymuşlardır: Üç gezegen (genelde Dünya, ay ve güneş) aynı eksende dizildiklerinde, bir kıyamet gerçekleşecektir. Evrenin bütün düzeni bir anlığına darmaduman olur ve tekrar dengesine kavuşmak zorunda kalır (aynı 2012'de olması beklendiği gibi). Benzer bir şey, sadece Ekim Devrimi'nin yüzüncü yılıyla kalmayıp Marx'ın *Kapital*'inin ilk baskısının (1867) 150. yılı ile Kültür Devrimi'nin doruğunda Mao'nun çağrısını ciddiye alıp iktidarı doğrudan ele alıp Komünist Parti'yi alaşağı eden (bu sebeple Mao komünü ezmek için bir ordu göndererek hemen düzeni

tesis etmeye karar vermişti) sözde Şanghay Komünü'nün 50. yıldönümünü kutladığımız 2017 yılı için de geçerli değil midir? Bu üç hadise komünist hareketin üç aşamasına işaret etmiyor mu? *Kapital*, komünist devrimin teorik temellerini çizmişti; Ekim Devrimi, burjuva egemenliğini yıkmaya ve yeni bir toplumsal, ekonomik düzen inşa etmeye dönük ilk başarılı girişimdi; ve Şanghay Komünü, komünist tasavvurun en cüretkar yönünü gerçek kılmaya dönük en radikal girişimi temsil etmekteydi – Devlet iktidarının kaldırılması ve yerel komünlerden oluşan bir ağ olarak örgütlenmiş halk iktidarının doğrudan tesis edilmesi. Devrime hazırlık amacıyla yazdığı teorik eserinde Lenin'i motive eden şey işte bu radikal fikirdi. *Devlet ve Devrim*'de, her *kuharka*'nın (büyük bir şef olmak bir yana, bir aşçıdan ziyade, zengin bir ailenin mutfağında çalışan ortalama bir kadın uşak) yönetmeyi öğrenmek zorunda kalacağı, herkese, hatta en yüksek idarecilere bile aynı ücretin ödeneceği, tüm idarecilerin doğrudan yerel seçmenler tarafından seçilip, halkın her an onları görevden alma hakkına sahip olacağı, sabit orduların olmadığı bir işçi devleti tahayyül etmekteydi. Bu tahayyülün Devrimden hemen sonra tam tersi bir sonuca varması sayısız eleştirel analizin konusu olmuştur, fakat belki de çok daha ilginç olan şey, Lenin'in bu "ütopyacı" tahayyülün normatif zemini olması için, "sosyal münasebetin temel kuralları" gibi neredeyse Habermasçı bir kavramı öne sürmesiydi. Komünizmde, insan ilişkilerine yön veren bu normatif temel nihayet engelsiz bir şekilde işleyecekti. Ancak ve ancak,

Kapitalist kölelikten, kapitalist sömürünün tarifi imkânsız dehşeti, vahşiliği ve saçmalığından kurtulmuş Komünist bir toplumda, insanlar yavaş yavaş da olsa ... yüzyıllardır bilinen ve binlerce yıldır her eksiksiz deyişte tekrar edilen temel sosyal münasebet kurallarına riayet etmeye alışacaklar. Zorlama, cebir, itaat ve devlet dediğimiz özel zor aracı olmadan onlara riayet etmeye alışacaklar.¹

1. V. İ. Lenin, *The State and Revolution*, Haymarket: Chicago, 2014, s. 127.

Birkaç sayfa ileride Lenin bir kez daha vurgular: “Sosyal münasebet kurallarının ihlal edilmesiyle bağlantılı aşırılıkların temel toplumsal sebebinin, insanların sömürülmesi olduğunu biliyoruz.”² Peki bu, devrimin normatif açıdan ebedi bir “insan doğası” tanımını yapan bir dizi evrensel kurala dayandığı anlamına mı geliyor? (Ve belki, Lenin’in yaşadığı son aylarda Stalin’in kabalığını eleştirmesinde bile, “temel sosyal münasebet kurallarıyla” meşguliyetinin izleri vardır.) *Devlet ve Devrim*’in başka bir kısmında, Lenin neredeyse tam tersini iddia ediyormuş gibidir – şaşırtıcı bir biçimde, komünizmin alt ve üst aşamaları arasındaki (kötü) ünlü farkı, insan doğasıyla kurulmuş farklı ilişkilere atfetmektedir. İlkinde, yani alt aşamada, tüm sömürü ve sınıf mücadeleleri tarihi boyunca geçerli olmuş olan “insan doğasıyla” uğraşmayı sürdürürüz, fakat ikinciye, yani üst aşamaya geçildiğinde, “insan doğası” da değişecektir:

Bizler ütopyacı değiliz, bir anda tüm yönetimden, tüm itaat biçimlerinden sıyrılıp kurtulma “hayalleri” kurmayız; bu anarşist hayaller ... sosyalist devrimi insan doğasının değişeceği güne kadar ertelemekten başka işe yaramaz. Hayır, bizler sosyalist devrimi şu anki insan doğasıyla, itaat, denetim ve “idarecilerden” kurtulamayan insan doğasıyla istiyoruz ... Bir araya gelen işçilerin kendileri, kendi teknisyenlerini, idarecilerini ve saymanlarını tutacak ve hepsine, her devlet memuruna, her sıradan işçiye ücret ödeyeceklerdir.³

Buradaki enteresan nokta, alt aşamadan üste geçişi belirleyen şeyin temelde, üretim güçlerinin gelişmesi değil (kıtlığın aşılması) insan doğasının değişmesi olarak görülmesidir. Bu açıdan Çinli komünistler en radikal dönemlerinde haklıydılar: Yoksulluğun komünizmi (insan doğasını değiştirebilirsek) ve (görelî) bir refah sosyalizmi (“gulaş komünizmi”) mümkündür. Aynı 1918-20 yıllarındaki İç Savaş sırasında Rusya’da olduğu gibi, ümitsiz durumlarda bu korkunç sefaleti, doğrudan komü-

2. A.g.e.

3. A.g.e.

nizme geçmenin eşsiz fırsatı olarak gören binyılcı ayartmalar hep çıkacaktır. Platonov'un *Çevengur* romanı bu arka planla okunmalıdır... Lenin'e ait bu tereddütler ve gerilimlerin temelendiği yer nedir? Stalinizmle doruğuna çıkan modern Avrupa devrimlerinin yarattığı karmaşayı net bir şekilde tahlil eden Jean-Claude Milner'e yönümüzü çevirelim. Milner'in başlangıç noktası, kesinlik ve (olgusal hakikat, doğruluk) Hakikati (bağlı olduğumuz Dava) birbirinden ayıran radikal uçurumdur:

Kişi kesinlik ve hakikat arasında radikal bir farklılık olduğunu kabul edince, geriye sadece tek bir ahlaki düstur kalır: Asla ikisini karşı karşıya getirme. Hakikatin yarattığı sonuçların ayrıcalıklı araçlarını sakın yanlışlama. Gerçekliğin fethine aracılık eden aygıtları asla gerçek kılma. Ve izin verin ekleyeyim: Devrimi asla mutlak güce giden bir basamak haline getirme.⁴

Mutlak güç iddiasını meşrulaştırmada, vecize sözlerin rolü komünist gelenek içinde Mao'nun "devrim bir yemek partisi değildir" sözünden "yumurta kırmadan omlet yapamazsın" şeklindeki efsanevi Stalinist deyişe dek hep belirgin olmuştur. Yugoslavyalı komünistlerin tercih ettiği sözse çok daha açık seçikti: "Arkanda iz bırakmadan bir kızla yatamazsın." Ancak mesaj hep aynıdır: Şiddet ve vahşeti sınırsızca desteklemek. Tanrı'nın var olduğuna inananlar için (kendilerini onun aracı olarak gören Tarihin büyük Ötekisi kılığında), her şey mubahdır... Ancak teolojik göndermeler tam tersine de hizmet edebilir: Politik önlemleri, aracı devrimciler olan ilahi iradenin buyruğu olarak doğrudan meşrulaştırmak gibi köktenci bir tavra hizmet etmek yerine, teolojik boyut bir tür güvenlik vanası da olabilir. Politik failerin kendi eylemlerini şeffaf bir biçimde algılamaktan alıkoyan durumun açık uçluluğunun ve belirsizliğinin işareti de. Bu noktada "Tanrı", eylemlerimizin bizi asla beklediğimiz sonuçlara götürmeyeceğini hep akılda tutmamız gerektiği anla-

4. Jean-Claude Milner, *Relire la Révolution*, Lagrasse: Verdier, 2016, s. 246.

mına gelir. “Boşluğa dikkat etme” zorunluluğu, sadece müdahale ettiğimiz durumun karmaşıklığına işaret etmekle kalmayıp, her şeyden önce kendi irademizi pratiğe taşımamızın son kertede belirsizliklerle dolu olduğu uyarısında bulunmaktadır.

Hakikat ve kesinlik arasındaki bu kısa devre, Stalin’in temel aksiyomu (ki kuşkusuz hiç dile getirilmemeliydi) olmamış mıdır? Hakikate yalnızca kesinliğe müdahale etme hakkı tanınmakla kalmamış, onu keyfi bir şekilde tahrif etme izni de verilmiştir. Belki bazı Rusça sözcüklerin tuhaflığı bize bu konuda rehber olabilir: Rusçada genel olarak, (biz Batılılara görüldüğü haliyle) aynı terim için iki farklı sözcük vardır. Biri gündelik anlamına işaret ederken, diğeri daha ahlaki bir tınısı olan “mutlak” kullanımını gösterir. Örneğin *istina* kelimesi, olguların doğruluğu anlamında kullanılan yaygın hakikat kavramına tekabül etmektedir. Oysa (çoğunlukla büyük harfle yazılan) *Pravda*, ahlaken bağlayıcı ve ideal bir İyilik Düzenine de işaret eden mutlak Hakikattir. Diğer bir örnekse kişinin mevcut toplumsal düzen içinde istediğini yapma özgürlüğünü tanımlayan *svoboda* sözcüğüdür. Diğer yandaysa *volya* sözcüğü, kişinin kendini yok etme pahasına iradesinin peşinden gitme dürtüsüne işaret eden daha metafiziksel bir kelimedir. Rusların söylemekten hoşlandığı gibi, Batıda sizin *svoboda*’nız var, fakat bizim *volya*’mız var. Olağan yönetsel anlamıyla devlete *gosudarstvo* denirken, mutlak gücün emsalsiz faili anlamındaki devlete *derjava* denir. (Meşhur Benjamin-Schmitt ayrımını uyarlayacak olursak, çıkıp *gosudarstvo* ile *derjava* arasındaki farkın kurulmuş ve kurucu iktidar arasındaki fark olduğu iddia edilebilir: *Gosudarstvo* yasal düzenlemelerin kendisine çizdiği yolda hareket eden yönetsel devlet aygıtıyken, *derjava* koşulsuz iktidarın failidir.) Eğitimli insanlara tekabül eden *entelektüeller* ve toplumu reformdan geçirmek için özel bir misyonla donatılmış ve bu misyona kendilerini adanmış entelektüeller, yani *intelligentsiya* vardır. (Aynı şekilde örtük bir ayrım Marx’ta da bulunmaktadır: Toplumsal Varlığın basit

bir kategorisi olarak “işçi sınıfı” ile bir Hakikat kategorisine, devrimci Öznelerle işaret eden “proletarya” ayrımı.)

Bu karşıtlık nihayetinde, Alain Badiou'nun üzerinde durduğu Olay ile salt Varlık'ın pozitifliği arasındaki karşıtlık değil midir? *İstina* salt olgusal hakikatken (uyuşma, doğruluk), *Pravda* izaha yer bırakmayan hakikat Olay'ına işaret etmektedir; *svoboda* bildiğimiz tercih özgürlüğüken, *volya* kararlı özgürlük Olay'ıdır ... Rusçada bu boşluğun görünümü ve yazılışı dolaysızdır. Bu sebeple her Hakikat-Olay'da bulunan şu radikal *riski* görünür hale getirmektedir: *Pravda*'nın kendisini olgular düzleminde (*istina* olarak) göstermesinin hiçbir ontolojik garantisi yoktur. Ve sanki bu boşluğun farkındalığı Rusçada kendisini, *avos* [belki] veya *na avos* [rasgele] şeklindeki emsalsiz ifadede gösterir gibidir. “Şansımıza” gibi bir şeye karşılık gelen bu deyişle kişi, tüm olası sonuçlarını ayırt etmeden riskli ve radikal bir davranışta bulunduğu anda, her şeyin yolunda gideceğini ümit etmektedir. Lenin'in sıklıkla alıntılanması ve Napolyon'a ait şu sözü andırmaktadır: *On s'engage, et puis on le verra.*

Peki burada Lenin nerede durmaktadır? Milner onu gerilimin doruğa çıktığı en uç noktada konumlandırmaktadır: Lenin devrimi küresel ve tarihsel gerçekliğin parçası olarak gören Marksist ortodoksiye sonuna dek bağlı kalsa da, siyasal pratiği içinde açık uçlu ve doğaçlamacı bir tutumu en uç noktaya taşımıştır. Öyle ki devrimci terörden kısmen kapitalizme açılmaya kadar varmıştır. Bu süreçte Bolşevikler, Lenin'in de bizzat belirttiği gibi, “tüm olası hatalara bağlı kalmışlardır.” Milner şöyle yazmaktadır:

Fransız Devrimine bakıldığında, en mantıklı ve cesur devrimcilerin dahi umutsuzluğa kapıldığı anları yakalamak kolaydır. Çoğu yetkin ve kültürlü kişilerdi, ancak onlara yardımcı olabilecek hiçbir tarihsel örnek, hiçbir bilimsel keşif ve hiçbir felsefi argüman yoktu. Aynı şey Lenin için de söylenebilir. Eserlerini okuyan hiç kimse, onun zekâsına, ansiklopedik birikimine ve yeni politik kavramlar yaratma yeteneğine hayran olmaktan kurtulamaz. Tüm bunlara rağmen yazıları, kendi yaratmış olduğu koşullarla ilgili büyük bir belirsizliğin hâsıl

olduğunu göstermektedir. NEP ister doğru olsun ister yanlış, bir dönüm noktasından ibaret değildi. İçinde işin neredeyse ricat etmeye kadar vardığı ciddi bir öz-eleştiri saklıydı. En azından kanıtladığı şey, Lenin'in bir Marksist olarak kendisine çok güvendiği politik iktisat alanında bilgisiz olduğu gerçeğiyle karşı karşıya kaldığı, aslında yeni bir politik düzlemi keşfetmekte olduğuydu. Saint-Just'un ilan ettiği zorluğun aynısıyla karşı karşıyaydı.⁵

Bu sebeple Lenin pratikte tıpatıp, fırtınalı bir denizde kaybolmuş, bilinmeyen sulara yolunu arayan bir kaptan gibi hareket ediyordu. Bu pratiğe teorik bir çerçeve getirmeye çalışsa da (içinde istisnaların kaide *olduğu* ve kapitalist sistemin “en zayıf halkalarında” devrim yapılmasına müsaade eden karmaşık ve aşırı belirlenimci bir bütüncül çerçeve), gerilim gittikçe daha da belirgin hale geldi. Peki bu noktada Stalin ne yapmıştı? “Sı”ın mutlak yalıtılmışlığını, dolayısıyla mutlak oportünizme varan kolay bir yolu seçti. Partiye, aileye, belli durumların dışında müttefiklere yer olmadığı gibi, toplumsal formlara ilişkin hazırlanmış hiçbir teori, kabul edilmiş hiçbir mantık kriteri ve hiçbir etik kural da yoktu.”⁶

Ancak Milner'in okuması belki de bu noktada gereğinden fazla dar bir okumadır. Bir noktada Stalin'in Lenin'den kopuşu tamamen söylemsel bir nitelik taşımakta, alabildiğine farklı bir öznel ekonominin sert bir şekilde dayatılmasıydı. Lenin'de de belirginliğini koruyan bir ayırım, gerçekliği düzenleyen genel ilkeler ile (“tarihsel yasalar”) doğaçlamayla alınmış pragmatik kararlar arasındaki uçurum, basitçe reddedilmekte ve bu iki uç nokta doğrudan birbiriyle çakışmaktadır: Bir yanda karşımıza bütüncül ve pragmatik bir oportünizm çıkmakta, diğer yandaysa bu oportünizm, genel bir ontoloji önerisinde bulunan yeni bir Marksist ortodoksi tarafından meşrulaştırılmaktadır. Böylece Marksizm, nesnel gerçekliğe ve onun yasalarına erişmemizi

5. Jean-Claude Milner, “The Prince and the Revolutionary”, erişilen kaynak: crisiscritique.org.

6. A.g.e.

sağlayan bir “dünya görüşüne”, yeni ama yanlış bir güvenlik algısını yanında getiren bir faaliyete dönüşür: Eylemlerimize “ontolojik” bir kılıf serilir, sadece biz komünistlerin bildiği yasalarca düzenlenen “nesnel gerçekliğin” parçası haline gelir. Ancak bu ontolojik güvenlik için ödenen bedel korkunç bir bedeldir: Lenin’in hep bağlı olduğu kesinlik ilkesi ortadan kalkar; olgular keyfi bir şekilde manipüle edilir veya geriye dönük bir şekilde değiştirilir – olaylar ve kişiler olay ve kişi olmaktan çıkar. Bir başka deyişle Stalinizmde siyasetin Gerçeği, gerçekliğin dokusunu tahrip eden sert öznel müdahaleler esnasında tam tersi bir kılığa bürünmüş olsa da, bir oç alma duygusuyla döner: Nesnel bilgiye saygı.

O halde burada Milner’in ihmal ettiği şey şu kritik gerçeğin ta kendisiydi: “S₁’in mutlak oportünizme götüren mutlak yalnızlığının” (Hoca’nın keyfi müdahaleleri) Gerçeği, *tam karşıtı bir görünümle ortaya çıkmak zorundadır*, yani “nesnel bilginin” hâkimiyetiyle. Lacancı tabirle, Stalinizm, faili Hoca değil de, bilgi olan “Üniversite söyleminin” bütünüyle egemen olduğu uç bir örnektir. S₁ ve S₂ arasında, Hoca’nın aldığı keyfi kararların cehennemi ile bilgi arasında kusursuz bir ahenk yakalamanın tek yolu, (olgusal) bilgileri Hoca’nın keyfiliğine tabi kılmaktır. Tekrar söylemek gerekirse, bundan dolayı Stalinist söylem olguları geçmişe dönük bir biçimde değiştirmek zorundadır. Stalinizmde Lenin’in Kautsky için söylediği türden “dönekler” (bir zamanlar doğru yolda olup sonra bu yoldan sapanlar) yoktur. Troçki Stalin’e muhalefet ettiğinde ve bir hain olarak kötülendiğinde, *onun zaten hep hain olduğunu* kanıtlamak gerekiyordu. Herhangi bir karşı tez beklemeden Parti çizgisinde yapılacak ani radikal değişiklikleri kabul etmeye her an hazır olmak, gerçek bir Stalinisti tanımlayan şeydir. Parti çizgisindeki değişimleri sadakatle takip etmekle kalmaz (önce Sosyal Demokratlar düşmanımızdı, sonra bize onlarla Halk Cepheleleri kurmamız emredildi; önce Hitler bizim nihai düşmanımızdı, sonra onunla bir pakt yaptık), bu keyfi değişikliklere itaat etmeyi, Davaya sadık olduğunun nihai

kanıtı sayar. Başka bir deyişle Stalinist evrende, bu tür değişimlere karşı çıkan tezlerin olmayışı, bir zayıflık emaresi değil, güç belirtisidir – Kişi yeni çizgiyi sebeplerini anlamamasına rağmen yaptıkları için değil, bizim onları anlamadığımızdan *ötürü* takip etmelidir. Milner argümanını şu şekilde tekrarlamaktadır:

Lenin'in politikalarını birer kuruntu olarak nitelemekte tereddüt etmiyorum: Ekim 1917'de neye yol açacağını doğru düzgün düşünmeden bir karar aldı. Dahası öğretisi bir olaydan yeni bir şeyler öğrenme olasılığını da ortadan kaldırdı. Ona göre cesaret doğru öğretiyi kazanan bir şeydi; bu öğretiye bir şey ekleyemezdi. Başka bir deyişle yeni hiçbir şey öğretilmezdi. Lenin'in vardığı yargı, Saint-Just'un söylediği şeyin tam tersidir. Kuruntuludur çünkü S_1 ve S_2 arasındaki başkılığı inkâr etmektedir. Kendine has çarpık biçimiyle Stalin, Saint-Just'un tarafındaydı. En azından sezgi yoluyla, bir devrimin adına "gerçeklik" denilen geçmiş olaylarla geçmiş değerlendirmelerin hayali bir karışımıyla değil de, gerçeklikle ilişkili olması gerektiğini anlıyordu. Lenin ve tüm gerçek Marksist-Leninistler devrimi bir gerçeklik olarak ele aldılar. Daha da genele bakıldığında, gerçek ve gerçeklik arasındaki asıl farka dair hiçbir fikirleri yoktu. Stalin gerçeğin onu inkâr eden dünyaya dönmesiyle yaşanan şeylerin semptomundan, tüm gerçekliği yok edişinden başka bir şey değildir.⁷

Milner Fransız Devrimi'ni, ideal devrimin son iki (veya üç) paradigmasından (Ekim, Çin ve bazıları için Küba devrimi) ayıran boşluğun yanı sıra, onu Amerikan Bağımsızlık Savaşı'ndan da ayıran farkı detaylı bir şekilde sunar. Hannah Arendt'in bir model olarak övdüğü Amerikan "Devrimi" uzlaşmalarla lekelenmiş haldedir (kölelik, vb); bir bakıma ancak 1865'te sona erdirilmiş ya da belki 1960'lara kadar etkisini korumuştur. Dolayısıyla Fransız Devrimi'nin evrensel cazibesinden yoksun olması mantıklıydı. Kural olarak Fransız Devrimi'ni model alan sonraki komünist devrimler için, ikincisi "büyük Öteki" karşısında alabildiğine farklı bir tutuma işaret etmekteydi: Komünist dev-

7. A.g.e.

rimler tarihsel gerçekliğin (“bilimsel sosyalizm”), onun yasaları ve eğilimlerinin açık bir tahayyülü üzerinde temellendirilmişti. Dolayısıyla tüm tahmin edilemeyen sonuçlarına rağmen, devrim gerçek konumunu bu tarihsel gerçeklik sürecinde bulmaktaydı. Hep söylemekten hoşlandıkları gibi, sosyalizm her ülkede oraya özgü koşullara uygun bir şekilde, genel tarih yasalarına göre inşa edilmelidir. Teoride devrim bu sayede, kendine özgü öznelliğinden, gerçeğin radikal bir şekilde “nesnel gerçeklik” dokusuna indirgenmesinden soyutlanmıştır. Bu anlamda, en radikal simalarının devrimi yüksek bir Zorunluluğun desteğine sahip olmayan açık uçlu bir süreç olarak gördüğü Fransız Devrimi’ne taban tabana zıttır. Saint-Just 1794’te şöyle yazmıştı: “Ceux qui font des révolutions ressemblent au premier navigateur instruit par son audace” (Devrimleri yapanlar, tek kılavuzları cesaretleri olan ilk denizcileri andırırlar).⁸ Milner’in bu satırları okuma biçimi şu şekildedir:

Saint-Just’in benzetmesinde, kaşif kimsenin daha önce görmediği yerleri keşfeder. Girmekte olduğu politik alanın haritası çıkarılmamıştır. Bu cehalet, özellikle keşif sürecine dahil olmayanlar için geçerlidir. Devrimcilerin gördüğü şeyi göremezler. Elbette ilki diğerinden daha yüksek bir konumda bulunmamaktadır. Buna rağmen politik algıları son derece farklıdır. Dahası devrimle ilgili olarak, hem devrimcilerin hem de devrimci olmayanların erişebileceği, hiçbir eski teorik veya pratik bilgi yoktur. Neticede sadece devrimcilerin kendileri, yaptıkları tercihle ilgili bir yargıyı ifade edebilirler. Descartes’la kurulan paralellik çarpıcıdır, fakat Saint-Just’ün benzetmesi içinde farklı bir neticeyi de barındırmaktadır. Devrimci gerçeklik, yeryüzünün keşfedilmemiş bölgeleriyle kıyaslanır. Henüz gerçekleşmeden önce devrimin haritasını çıkarmanın mümkün olduğunu söylemek, kendisiyle çelişen bir ifadedir. Saint-Just, Lenin’in *Devlet ve Devrim* kitabını bilimkurgu yapıtı olarak görüp reddederdi muhtemelen. Aslında Marksist-Leninist programın tümü baştan reddedilmektedir. Herkesçe “devrimci gelenek” diye anılan bu şeyin

8. Louis Antoine de Saint-Just, “Rapport sur les factions de l’étranger”, *Œuvres complètes*, Paris: Gallimard, 2004, s. 695.

paradoksu işte budur. Tarihteki devrimcilerin belli ortak özelliklere sahip olduklarını ve bu özelliklerin ideal bir devrim tipini tanımlayıp, en önemli örneklerinin Fransız Devrimi'nden geldiğini varsayar. Ancak Saint-Just, bu tarihsel silsilenin ana aktörlerinden biri olarak bu türden bir kavrayışa gözü kara bir tavırla karşı çıkardı. Ona göre her devrim kendine özgüydü.⁹

Bu basit ayrımı bir dizi başka ayırım takip eder. Eleştirmenler, terörü tüm devrimlerin ortak bir yönü olarak tanımlamayı severler, fakat Jakobenler için terör, aynı zamanda kendisine karşı da kullanılan son derece sınırlı bir araçtı: Halkın terörünü (1792 yılının “Eylül katliamları”) düzenlemek ve sınırlamak için devlet terörünün dizginlerini şu sloganla salıvermiştir: “Bırakın biz korkunç olalım, böylece halk buna mecbur kalsın.” Jakoben mahkemeleri, Stalinizmin gösteri mahkemelerinden çok farklıydı: Çoğu davalının masum olduğu açığa çıkarılmış ve suçlu bulunanların genel olarak gerçekten de suçlu oldukları görülmüştü (örneğin bugün bizler Danton’un İngilizlerden para aldığını biliyoruz). Jakobenlerin çalışma tarzı tümüyle kamuya açıktı (gizli entrikalarla değil Ulusal Meclis’teki söylevlerle yönetiyorlardı) ve iktidarı kaybedişleri de bu yolla oldu (Meclis’te basit bir oylamanın ardından). Robespierre “devrimin mümkün olan en kısa zamanda sonlanmasını istiyordu; öğretisinin de öngördüğü gibi, iç savaşı durdurmak için kendi ölümünün zorunlu hale geleceğini kabul etmeye hazırdı.”¹⁰ “Bilmekle yükümlü bir özne” (Lacan) gibi hareket eden Stalinist devrimcinin aksine, Jakoben devrimci “tam da bilmekle yükümlü olmadığı noktada ancak devrimci sayılabilir. Daha doğrusu, o devrimci hareketin bilmekle yükümlü olmayan kurucu öznesidir.”¹¹ Bu bağlamda devrim nesnel gerçekliğin parçası değildir: öznel bir hareketi içerir ve bu nedenle de Gerçeğin tarihsel gerçeklik içinden fıskırmasıdır.

9. Milner, “The Prince and the Revolutionary”.

10. Milner, *Relire la Révolution*, s. 129.

11. A.g.e., s. 128.

Elbette bu, Robespierre'in aldığı konumun kendi karşıt gerilimlerinden muaf olduğu anlamına gelmez. Milner'in ifadesiyle Robespierre "söylediği şeye inanıyordu – ve bunun onun semptomu olduğunu biliyoruz."¹² Buradaki "semptom" kelimesini, sadece "derinde yatan bir özelliğin emaresi" olarak değil, katı psikanalitik anlamıyla ele almalıyız. Robespierre'in samimiyeti (söylediği şeye inanması) paradoksal bir biçimde, umutsuzca kaçınmaya, hatta bastırmaya çalıştığı, çelişkili özellikleri bir araya toplamış bir uzlaşmayı geri çağıran şeylerin emaresiydi. Nitekim bu gerilimin ayırtına varmak için, Marksizme başvurmaktan korkmamak gerekir: Robespierre'deki eşitlikçiliğin, eşitlik aksiyomuna bağlılığının göz ardı ettiği şey, politik eşitliğin bütünüyle ekonomik eşitsizliğin, ekonomik sınıf mücadelesinin aldığı biçimin kendisi olmasıdır.

Bugün bilinmeyen sularda, elimizde kavramsal ve küresel bir harita olmadan yüzüyoruz. Peki ya bu umutsa, aynı Saint-Just'ün Milner'da uyandırdığı gibi, totaliter bir cendereden kaçınmanın yoluysa?¹³ Peki Lenin/Troçki çiftini Robespierre/Saint-Just çiftinin tekerrürü olarak okursak, bugünün Lenin ve Troçki'si kimlerdir veya kimler olabilir?

12. A.g.e., s. 129.

13. Milner, "The Prince and the Revolutionary".

Kaynaklar

Tırnak içindeki bölüm başlıkları yazar tarafından seçilmiştir; bütün diğerleri başlığı olmayan yazılar içinse başlıklar tasviri nitelermelerdir.

M. F. Sokolov'a. 16 Mayıs 1921. *Collected Works*, Cilt 35, terc. Verew Rothstein, Moskova: Progress Publishers, 1976, s. 491-3 (*Pravda* No. 1, 1 Ocak 1924). Aktaran R. Cymbala.

G. Myasnikov'a. 5 Ağustos 1921. *Collected Works*, Cilt 32, terc. Yuri Sdobnikov, Moskova: Progress Publishers, 1965, s. 504-9. Aktaran David Walters ve R. Cymbala.

"Yeni Zamanlar ve Eski Kılıkta Yeni Hatalar". 20 Ağustos 1921. *Collected Works*, Cilt 33, terc. David Skvirsky ve George Hanna, Moskova: Progress Publishers, 1965, s. 21-9 (*Pravda* No. 190, 28 Ağustos 1921). Aktaran David Walters ve R. Cymbala.

"Bir Politika Yazarının Notları: Yüksek Bir Dağa Tırmanma; Ümitsizliğin Zararları; Ticaretin Faydaları; Menşeviklere Karşı Tutum, Vb. Üzerine" 1922Şubat Sonu.

Collected Works, Cilt 33, terc. David Skvirsky ve George Hanna, Moskova: Progress Publishers, 1965, s. 204-11 (*Pravda* No. 87, 16 Nisan 1924). Aktaran David Walters ve R. Cymbala.

RKP(B)'nin On Birinci Kongresi 16 Mart 1922. *Collected Works*, Cilt 33, terc. David Skvirsky ve George Hanna, Moskova: Progress Publishers, 1965, s. 237-42. Aktaran David Walters ve R. Cymbala.

Hâkim Ulus Şovenizmiyle Mücadele Üzerine Kısa Not. 6 Ekim 1922. *Collected Works*, Cilt 33, terc. David Skvirsky ve George Hanna, Moskova: Progress Publishers, 1965, p. 372 (*Pravda* No. 21, 21 Ocak 1937). Aktaran David Walters ve R. Cymbala.

"Son Vasiyet": Kongreye Mektuplar. *Collected Works*, Cilt 36, terc. Verew Roths-tein, Moskova: Progress Publishers, 1971, s. 593-611. Aktaran Brian Baggins.

Eğitim Üzerine (Bir Günlükten Sayfalar). 15 Aralık 1922. *Collected Works*, Cilt 33, terc. David Skvirsky ve George Hanna, Moskova: Progress Publishers, 1965, s. 462-6 (*Pravda* No. 2, 4 Ocak 1923). Aktaran David Walters ve R. Cymbala.

"Kooperatifleşme Üzerine". 4 ve 6 Ocak 1923. *Collected Works*, Cilt 33, terc. David Skvirsky ve George Hanna, Moskova: Progress Publishers, 1965, s. 467-75 (*Pravda* No. 115-16, 26-7 Mayıs 1923). Aktaran David Walters ve R. Cymbala.

"Devrimimiz (N. Sukhanov's Notları Hakkında Hasbıhal)". 16 Ocak 1923. *Collected Works*, Cilt 33, terc. David Skvirsky ve George Hanna, Moskova: Progress Publishers, 1965, s. 476-80 (*Pravda* No. 117, 30 Mayıs 1923). Aktaran Brian Baggins.

"İşçi ve Köylü Müfettişliğini Nasıl Yeniden Örgütlemeliyiz?" "Onikinci Parti Kongresine Tavsiye". 23 Ocak 1923. *Collected Works*, Cilt 33, terc. David Skvirsky ve George Hanna, Moskova: Progress Publishers, 1965, s. 462-6 (*Pravda* No. 16, 25 Ocak 1923). Aktaran Brian Baggins.

"Az Olsun, Öz Olsun". 2 Mart 1923. *Collected Works* Cilt 33, terc. David Skvirsky ve George Hanna, Moskova: Progress Publishers, 1965, s. 487-502 (*Pravda* No. 49, 4 Mart 1923). Aktaran Brian Baggins.

Bolşevik Devrimi, üzerinden tam yüz yıl geçmesine rağmen, sebepleri, sonuçları, ortaya çıkardıkları ve tartışmalarıyla tarihin önemli mihenk taşlarından biri. "Barış, ekmek ve adalet" sloganıyla iktidara gelip, bu iktidarı Sovyetler, yani halk meclisleri üzerinde temellendiren Bolşevikler, dünyanın ezilen tüm emekçi halklarına örnek teşkil ettiler. Bugün Ekim Devrimi'yle kurulan Sovyetler Birliği artık mevcut olmasa da, kapitalizm ve emperyalizmin baskısı, sömürüsü, çevre tahribatları karşısında direnenler bu devrimin deneyiminden hâlâ yararlanmaktalar. Dahası bu devrimin arkasındaki büyük fikir adamı, siyasetçi ve devrimci insanın, yani Lenin'in teorilerine, eylemlerine ve düşüncelerine hâlâ çok büyük bir ilgiyle yaklaşılmaktadır.

Žižek elinizde tuttuğunuz derlemesinde, Lenin'in devrimci karakteri ve düşüncelerinin güncelliğini vurguluyor. Özellikle yaşamının son günlerinde yazdığı mektuplar, konuşmalar, denemeler ve yorumlar üzerinden Lenin'in siyasi kişiliği, yönetim anlayışı, devrime ve yeni kurulan Sovyetler Birliği'ne nasıl baktığı okura sunuluyor. Bu büyük devrimcinin, hayatını nasıl son anına dek devrimin bekasına ve ilerletilmesine adanmış gözler önüne seriyor. Žižek'in yorumları ve analizleriyle zenginleşen derleme, okura Bolşevik Devrimi'ni taze bir bakış açısıyla değerlendirme fırsatı verdiği gibi, Lenin'i daha iyi tanıma şansı sunmasıyla da oldukça değerli bir çalışma.

